TYT TÜRKÇE
VİDEO DERS DEFTERİ

KADİR GÜMÜŞ

www.benimhocam.com
/benimhocam

TYT

TÜRKÇE VİDEO DERS DEFTERİ

Yazar	Kadir GÜMÜŞ
Genel Yayın Yönetmeni	Sevda ÖZTÜRK
Kapak Tasarımı	Berk ÖZDEMİR
Sayfa Tasarımı & Dizgi	Yeliz TAŞKIRAN YALÇINKAYA - Hale ÇİNKAYA - Sunay İNEL Ayşe SIRAKAYA - İsa ÇAM
Redaksiyon	Erkan ALTINTAŞ - Hüseyin GÖKÇE - İbrahim DİLMEN
Sosyal Medya	Dijital Medya Birimi
ISBN	978-605-277-358-1
Benim Hocam Yayınları	Ostim OSB Mah. 1220 Cad. No: 31/1 Ostim / Yenimahalle / ANKARA
Web/Mail Tel	www.benimhocam.com - yksdestek@benimhocam.com 444 9 113
Baskı	*Özbaran Ofset Matbaacılık* *Saray Mahallesi Gıdacılar Caddesi* *No: 8 Kahramankazan/ ANKARA* *Tel: 0312 394 45 60 Belgeç: 0312 394 27 42*
Matbaa Sertifika No	*46549*

Bu kitabın her hakkı saklıdır. Bu kitabın basım-yayın satış hakları Benim Hocam Yayınlarına aittir. Hangi amaçla olursa olsun yayıncı kuruluşun izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, manyetik, fotokopi ya da başka yöntemlerle basılması ve çoğaltılması yasaktır.

MERSET

Türkiye'nin En Büyük Eğitim Ünitasyonu

t.me/merset_unitation

ΜΑΡΣΕΛΙΥΣ

This file was generated and signed by ΜΑΡΣΕΛΙΥΣ "Marselius" with TRNLAB's LBSX Librarian program for education prs.

TRNLAB LIBRARY

digital freedom project

trnlab@proton.me @trnlab_research

SUNU

Evet!..

Ben Türkçe öğretmeniniz Kadir Gümüş.

Hepinize merhabalar!..

2022 TYT'ye harika bir başlangıç için doğru yerdesiniz. Sizin için tüm MEB kazanımlarını tarayarak sorularla destekli bu kitabı hazırladım. Sınava dair her şey elinizin altındadır. Artık korkmayın!

Lakin sizden bir isteğim var. Sadece konu anlatım ile bu iş olmaz. Lütfen "Taktiklerle Paragraf Soru Bankası, Taktiklerle Dil Bilgisi Soru Bankası, Paragrafın Felsefesi, TYT Türkçe Soru Bankası" ile beraber gidiniz. En sonda da TYT Türkçe için bolca deneme çözünüz. TYT Türkçe bol soru ile oturan bir derstir. Videolardaki taktikleri uygulamanız için bunlar gerekmektedir.

Bir sorunuz olursa instagramdan ulaşınız: kadirgumusofficial

Yolunuz, bahtınız açık olsun!..

YANINIZDAYIM...

Kadir GÜMÜŞ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

1) Ses Bilgisi 7

2) Sözcükte Yapı 19

3) Sözcük Türleri - 1 33
(İsim, Sıfat, Zamir, İsim Tamlamaları, Zarf, Edat, Bağlaç, Ünlem)

4) Sözcük Türleri - 2 85
(Fiil, Fiillerde Çekim, Yapılarına Göre Fiiller, Ek Fiil, Fiilimsiler, Fiil Çatıları)

5) Söz Grupları (Öbekleri) 113

6) Cümlenin Ögeleri 115

7) Cümle Türleri 123

8) Yazım Kuralları 133

9) Noktalama İşaretleri 147

10) Anlatım Bozuklukları 155

11) Sözcükte Anlam 165

12) Cümlede Anlam 171

13) Paragraf 177

ÖSYM NE SORDU?

ÖSYM

11. (I) Halil İnalcık'ı diğer tarihçilerden ayıran önemli hususlardan biri, araştırmalarında tarih dışındaki beşerî bilimlerden de yararlanmasıydı. (II) Edebiyat, hukuk, sosyoloji, sosyal antropoloji, iktisat, İslamiyet ve siyaset bilimi; onun araştırmalarındaki temel alanlardandı. (III) İnalcık, hukuk ve sosyolojiyle çok genç yaşlarda tanıştı. (IV) Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde yapılan sınavı kazanarak bu kurumun öğrencisi oldu. (V) Daha sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne de kayıt yaptırarak eğitim hayatı yoğun bir tempoda devam etti.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir noktalama yanlışı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

BİZ NE SORDUK?

I. Büyük harflerin hatalı kullanımı
II. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının hatalı yazımı
III. Para birimlerinin hatalı yazımı
IV. Sayıların hatalı yazımı

Yukarıdaki yazım yanlışları aşağıdaki seçeneklerle eşleştirildiğinde hangi seçenek dışarıda kalır?

A) Bu eserin güzel yanı (ben öyle düşünüyorum) okuru kendisine bağlamasıdır.
B) O da onbeş yaşında bir çocuğun babasıymış.
C) Euro, dolar gibi dövizlerden uzak durmalıyız.
D) Türk Tarih Kurumu'na iş için ben de başvurdum.
E) Dün akşam sen de bizimle Uçhisar'a gelmek ister miydin?

Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

- Türk Dil Kurumundan
- Türkiye Büyük Millet Meclisinin
- Şen Kardeşler Pide Salonuna

ÖSYM

8. İşte ben hep böyle garip mahzun,
Bir şey beklermişçesine yaşıyorum.
Bazen öyle günlerim oluyor ki Elâgözlüm,
Ne oldu, nasıl bitti şaşıyorum.
Bazı bilmem, gün nasıl başladığında,
Kayıp kayıp gidiyor dünya bıkkın bakışlarımdan.
Yaşıyorum, yaşıyorum da bitmiyor,
Bir tutam sakız oluyor ağzımda zaman.

Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

A) Ünsüz yumuşaması B) Ünlü düşmesi
C) Ünsüz düşmesi D) Ünsüz benzeşmesi
E) Ünlü daralması

Hayat gibi ben de ufaldım
Adım atmaya mecalim kalmadı
Her gün bu ömrün saçlarını tarıyorum
Ama kimse beni anlamayacak

Yukarıdaki dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisinin örneği yoktur?

A) Ünlü düşmesi
B) Ünsüz düşmesi
C) Ünsüz benzeşmesi
D) Ünlü daralması
E) Ünsüz yumuşaması

ÖSYM

14. **Aşağıdaki cümlelerde yer alan birleşik sözcüklerden hangisinin yazımı yanlıştır?**

A) Gezdiğimiz yerlerdeki nesnelerin üzerine, onların hakettiği heyecanı duymamızı sağlayacak sorular iliştirilmemişti.

B) Bütün bu güzellikler, onları göreceğim için kendimi ayrıcalıklı addetmeme rağmen bende kayıtsızlık uyandırıyordu.

C) Nehri ve vadiyi seyreden iki kişi o anda yalnızca doğayla değil, birbirleriyle kurdukları dostluğu da dönüştürmekteydi.

D) Bize hükmeden mutluluk arayışı ise bu arayışın dinamiklerini açığa çıkaran etkinliklerden biri seyahatlerimizdir.

E) Merak bazen uzun mesafeleri birleştiren küçük halkaların oluşturduğu, insanı cezbeden bir zincir gibidir.

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler

1. **"-a, -e, -ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil (ulaç) ekleriyle oluşturulan kurallı birleşik fiiller bitişik yazılır:**
   - yapabildi, gelemedi, düşeyazmış...

2. **İsim soylu bir sözcükle "etmek, olmak, eylemek, kılmak" yardımcı eylemlerinden oluşan birleşik eylemlerde, isim unsurunda bir ses düşmesi ya da ses türemesi meydana gelmiyorsa sözcükler ayrı yazılır. İsim unsurunda ses düşmesi ya da ses türemesi oluyorsa birleşik yazılır:**
   - kaybolmak, affetmek, hissetmek, emretmek, hicvetmek, haczetmek, hapsetmek...
   - yok olmak, sarf etmek, fark etmek, söz etmek...

SES BİLGİSİ

ÜNLÜLER

Dudak şekli	DÜZ		YUVARLAK	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

ÜNSÜZLER

Ünsüzler: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

Ünsüz harfler	Sert Ünsüzler	Yumuşak Ünsüzler
Sürekli Ünsüzler	f, h, s, ş	ğ, j, l, m, n, r, v, y, z
Süreksiz Ünsüzler	ç, k, p, t	b, c, d, g

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU
(KALINLIK - İNCELİK UYUMU)

- Çok heceli Türkçe sözcüklerin ünlüleri, **kalınlık - incelik** yönünden uyum içinde bulunur.
- Çok heceli bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü kalın ise ondan sonraki hecelerin ünlüleri de kalın; ilk hecedeki ünlü ince ise ondan sonra gelen hecelerin ünlüleri de ince ünlü olmak zorundadır. Buna büyük ünlü uyumu kuralı denir.
  - Almayacaklar (Hepsi KALIN ÜNLÜ)
  - Güldüklerimizden (Hepsi İNCE ÜNLÜ)
  - Sevilmemişler (Hepsi İNCE ÜNLÜ)
- Bu örneklerin hepsi büyük ünlü uyumuna uyar.

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU İLE İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

- **Tek heceli sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranamaz.** Tek heceli sözcüklerde bir tek ünlü bulunduğu için ünlü uyumu aranmaz.
  - Git, bir, çift…
- **Yabancı kökenli sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz.**
- Lakin Türkçede kullanılan sözcüklerden çoğu yabancı kökenlidir. Yani alınan kelimenin üzerinde değişiklik yapılmıştır. Türkçe, bu kelimeleri kendi dilinin kurallarına uydurmuştur.
- Ama bazı kelimeler bu kurala uymaz:
  - Fiyat, dünya ➡ UYMAZ. Yabancı kökenlidir.
  - Çerçeve, çeyrek, rende ➡ UYAR. Ama yabancı kökenlidir.
- **Birleşik sözcüklerde büyük ünlü uyumu söz konusu değildir.**
  - Milletvekili, birkaç, Çanakkale, bugün…
- **Bazı Türkçe sözcükler zaman içinde değişime uğramıştır. Uyuma uyan kelimeler zaman içinde uymaz hâle gelmiştir.**
  - Anne — ana
  - Şişman — şişmen
  - Kardeş — kardaş (karındaş sözcüğünden)
  - Elma — alma
  - Hangi — kangı
- **Türkçede ekler büyük ünlü uyumundan etkilenir.** Sonlarına geldikleri sözcüklerin son hecelerindeki ünlüden etkilenerek ünlüleri değişir.
  - Pencere - **den**, kitap - **tan**

-yor, ken, -ki, -daş, -leyin ve **-mtırak** ekleri eklendiği sözcüğe uyum sağlamadığı için bazı durumlarda uyuma aykırılık teşkil eder.

- Sabah**ki**, yarın**ki** > UYMAZ
- Akşam**leyin**, sabah**leyin** > UYMAZ
- Geli**yor**, gidi**yor** > UYMAZ
- Mavim**tırak** > UYMAZ
- Meslek**taş** > UYMAZ

-yor, -ken, -ki, -leyin ve **-mtırak** ekleri değişime uğramadıkları için kurala uymazlar.

- Senin**ki**, dün**kü** > UYAR
- Öğlen**leyin** > UYAR
- Sarı**yor** > UYAR
- Sarı**mtrak** > UYAR

-yor, -ken, -ki, -leyin ve **-mtırak** ekleri yine değişime uğramamıştır ama eklendikleri sözcüklerle uyum içinde oldukları için kurala uyarlar.

/benimhocam

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU
(DÜZLÜK - YUVARLAKLIK UYUMU)

Küçük ünlü uyumu iki kuraldan oluşur:

1. Çok heceli Türkçe sözcüklerde düz ünlülerden (a, e, ı, i) sonra düz ünlüler gelir.

   a'dan sonra → a ya da ı

   e'den sonra → e ya da i

   ı'dan sonra → ı ya da a

   i'den sonra → i ya da e ünlüleri gelebilir.

   - Seveceğiz, geldik > **Küçük ünlü uyumuna da büyük ünlü uyumuna da UYAR.**
   - İlave, mimar > Küçük ünlü uyumuna UYAR, ancak büyük ünlü uyumuna UYMAZ.

2. Çok heceli Türkçe sözcüklerde, yuvarlak ünlülerden sonra (o, ö, u, ü) ya dar - yuvarlak ünlüler (u, ü) ya da düz - geniş ünlüler (a, e) gelir.

   o'dan sonra → u ya da a

   ö'den sonra → ü ya da e

   u'dan sonra → u ya da a

   ü'den sonra → ü ya da e ünlüleri gelebilir.

UNUTMA

"-yor" eki bazen büyük ünlü uyumuna uysa da küçük ünlü uyumunu her zaman BOZAR.

- Geliyor, yazıyor

"-yor" ekinden dolayı küçük ünlü uyumuna aykırıdır.

UNUTMA

" o ve ö " ünlüleri çok heceli Türkçe sözcüklerde sadece ilk hecede bulunabilir.

- Radyo, fotoğraf > "O" ünlüsü ilk heceden başka hecede bulunduğu için küçük ünlü uyumuna uymaz ve bu yüzden yabancı kökenlidir.

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Türkçede ekler çok biçimli ve tek biçimli olmak üzere ikiye ayrılır. Tek biçimli ekler bazen büyük ünlü uyumuna da aykırılık teşkil eder.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yukarıda anlatılan durumu örnekleyen bir kullanım vardır?

A) Edebiyat hayatın gizli gözüdür, hayattan ayrı bir şey değildir.

B) Her sıradan resmin arkasında sezgiyle nüfuz edilebilecek büyülü bir alan var.

C) Muhtevasında şiir barındırsa da hayatın estetik ve katmanları da vardır.

D) Şair gözüyle evrene bakmanın faydalarıdır bunlar.

E) O da layık olana icabında taş ve kerpiç veriyor.

ÇÖZÜM:

Tek biçimli ekler: -YOR, -KEN, -Kİ, -DAŞ, -MTIRAK, -LEYİN

ver - (i) - YOR
İNCE KALIN

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Adamı (I) görüp (II) buraya bir adet havlu (III) bırakmasını isteyince (IV) kızdı ve eşyalarını topladı. (V)

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi küçük ünlü uyumuna uymaz?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

• havlu • a, e, ı, i ➡ a, e, ı, i gelir.

h a v l u

"a, e, ı, i" den biri gelebilir. Gelmemiş. O yüzden küçük ünlü uyumuna uymaz.

CEVAP: C

ÜNLÜLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI

1. Ünlü Türemesi

Kelimenin başına, ortasına ya da sonuna ünlü gelmesidir.

- Bir - cik > bir - **i** - cik
- Az - cık > az - **ı** - cık
- Genç - cik > genc - **e** - cik
- Dar - cık > dar - **a** - cık

- **Pekiştirilmiş sözcüklerde de görülebilir:**
  - Sağlam > Sapsağlam > Sap - **a** - sağlam
  - Yalnız > Yapyalnız > Yap - **a** - yalnız
  - Düz > Düpdüz > Düp - **e** - düz

- **Yabancı dillerden alınan sözcüklerin Türkçeye uyum sürecinde de görülebilir:**

Station > **İ**stasyon

2. Ünlü Düşmesi (Hece Düşmesi)

- Türkçede bazı sözcükler ünlü ile başlayan ek aldıklarında, türetme ve birleşme esnasında ünlü kaybına uğrar. Buna "ünlü düşmesi" ya da "hece düşmesi" adı verilir.

Aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkabilir:

a) Kimi sözcükler sonlarına ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde zayıf olan orta hece ünlülerini düşürür:

Akıl	>	aklım	Şehir	>	şehre
Nehir	>	nehrin	Beyin	>	beynimiz
Göğüs	>	göğsünde	Boyun	>	boynumuz
Burun	>	burnu	Karın	>	karnım

UNUTMA

Eğer bu kurala uyulmazsa yazım yanlışı olur.
Ağız - ı (YANLIŞ) Ağzı (DOĞRU)

b) Birleşik sözcüklerde birleşme esnasında ünlü düşmesi gerçekleşir:

- Zehir olmak > zehrolmak
- Şükür etmek > şükretmek
- Kayıp olmak > kaybolmak
- Hapis etmek > hapsetmek

- Birleşik sözcüklerin oluşumu sırasında iki ünlü yan yana gelirse bu ünlülerden biri ya da bir ünlüyle bir ünsüz düşer. Buna **"ünlü aşınması"** da denir. Bu özellik yazıya geçebilir.
  - Ne için > niçin
  - Ne asıl > nasıl
  - Cuma ertesi > cumartesi
  - Kahve altı > kahvaltı
  - Bu arada > burada
  - Şu arada > şurada

c) Sözcük türetme esnasında yapım eki geldiğinde de ünlü düşmesi gerçekleşebilir:

Devir - im	>	devrim
Kıvır - ım	>	kıvrım
Besi - ledi	>	besledi
Yumurta - ladı	>	yumurtladı
İleri - le	>	ilerle
Uyu - ku	>	uyku
Sarı - ar -	>	sarar

d) Şiirde ölçüye uydurmak amaçlı ünlü düşmesi de gerçekleşebilir:

- "Karac'oğlan der ki n'oldum, n'olayım"
- N'aber?
- N'olsun.

/benimhocam

UNUTMA

Ünsüzle biten sözcüklerin sonlarına eklenen "ile" sözcüğünün "i" ünlüsü düşer; ünlüyle biten sözcüklerde ise "y" ünsüzüne dönüşür.

- Sıra ile > sırayla
- Göz ile > gözle
- Sen ile ben > senle ben
- Para ile > parayla

UNUTMA

Ek - fiilin "i" kökü de kimi sözcüklerde düşer; kimilerinde "y" ünsüzüne dönüşür. Bunlar da yazıya geçebilir.

- Gelmiş idi > gelmişti
- Biliyor idi > biliyordu
- Kitap idi > kitaptı

UNUTMA

Bazı ikilemelerde ikinci kelimenin dar ünlüsü düşmez:

- omuz omuza
- devirden devire
- ağız ağıza
- burun buruna
- koyun koyuna

e) "Yeşil" **ve** "kızıl" **sözcüklerine fiil yapım eki** "-er, -ar" **eklendiğinde sözcüklerin sonundaki** "-ıl, -il" **düşer.**

- yeşil - er - > yeşer - (mek)
- kızıl - ar - > kızar - (mak)

- Bu durum hem "ünlü düşmesi" hem de "ünsüz düşmesi" olduğunu gösterir.

3. Ünlü Daralması

- Sonu "a, e" geniş ünlüleriyle biten fiiller, "-yor" ekinin gelmesi ya da "y" sesinin etki etmesi ile daralarak "ı, i, u, ü" ünlülerine dönüşür. Bu olaya "ünlü daralması" adı verilir.
  - başlıyor (<başla-yor)
  - diyor (<de-yor)
  - gülmüyor (<gülme-yor)
  - yiyor (<ye-yor)

- **Türkçede çok karşılaşılan bir durumdur:**
  - yaşa-yor > yaşıyor
  - söyle-yor > söylüyor
  - anla-yor > anlıyor
  - ye-y-en > yiyen
  - ye-y-ince > yiyince
  - ye-y-ecek > yiyecek
  - de-y-e > diye
  - de-y-en > diyen
  - de-y-e-lim > diyelim
  - kork-ma-yor > korkmuyor
  - gel-me-yor > gelmiyor

DİKKAT

Ünlü daralması ile şimdiki zaman eki (i-yor) karıştırılmamalıdır:

- Sev-i - yor, gel - i - yor

Daralma yoktur. Daralma olması için "sevemek, gelemek" gibi fiillerin olması gerekir.

Bu sözcüklerde "ünlü türemesi" olmuştur. "sev - yor" ekleşmesinde iki ünsüz yan yana geldiği için araya "i" ünlüsü yardımcı ses olarak gelmiştir.

4. Ünlü Değişimi

- "Ben" ve "sen" zamirlerine yönelme durum eki geldiğinde "e" ünlüsünün "a" ünlüsüne dönüşümüdür.
  - Ben + e > bana
  - Sen + e > sana

/benimhocam

ÜNSÜZLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI

1. Ünsüz Benzeşmesi (Ünsüz Sertleşmesi)

- Türkçede sert ünsüzlerle (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biten sözcüklerden sonra c, d, g ünsüzleriyle başlayan bir ek (-ci, -ce, -cik; -gi, -gin; -di, -de, -den...) gelirse; ekin başındaki c, d, g ünsüzleri, kendilerinden önce gelen sert ünsüzlerden etkilenerek sertleşir ve c > ç'ye, d > t'ye, g > k'ye dönüşür. Buna "sert ünsüz benzeşmesi" ya da "ünsüz uyumu" denir.

Sert Ünsüzle Biten Sözcük	"c, d, g" ünsüzleriyle başlayan ek	Benzeşme (sertleşme) olayının gerçekleşmesi	Değişim	
Kitap Ağaç Seç	-cı -dan -gin	-çı -tan -kin	Kitap-cı Ağaç-dan Seç-gin	Kitap - çı Ağaç - tan Seç - kin

Bazı örnekler

Kanatcı	Kanatçı
Coşgu	Coşku
Silahda	Silahta
Hafifçe	Hafifçe
Sinop'dan	Sinop'tan

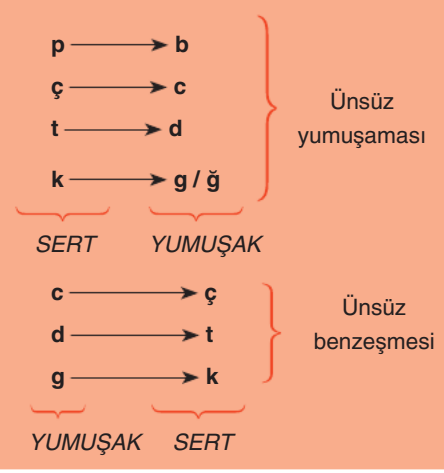
2. Ünsüz Yumuşaması (Ünsüz Değişimi)

- Türkçede sözcük sonu "p, ç, t, k" ünsüzleriyle biten sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde bu ünsüzlerin "b, c, d, ğ" ünsüzlerine dönüşmesidir.
- Sert - süreksiz ünsüz (ç, k, p, t) ile biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir çekim ya da yapım eki gelirse sözcüklerin bazılarında sonda bulunan ç sesi c'ye, k sesi g/ğ'ye, t sesi d'ye, p sesi b'ye dönüşür. Buna "ünsüz yumuşaması" denir.

Ünsüz yumuşamasına örnek olabilecek çok heceli sözcükler:

- toprak > toprağın
- hesap > hesabı
- kurak > kurağı
- şurup > şurubu
- ağaç > ağaca
- inat > inadı
- borç > borcu
- senet > senedin
- bilek > bileği
- kitap > kitabı
- tarak > tarağa
- mezhep > mezhebi
- bacak > bacağı
- dolap > dolaba
- yanak > yanağa
- kasap > kasabı
- inanç > inancımız
- kanat > kanadı
- piliç > pilici
- geçit > geçidi
- pirinç > pirinci
- yoğurt > yoğurdu
- pabuç > pabucun
- umut > umudu
- kapak > kapağı

ÖZET

UNUTMA

Tek heceli sözcüklerin çoğu bu kurala uymaz. Ünsüz yumuşamasına aykırılık denir.

- geç > geçen
- set > setin
- at > atı
- yat > yata
- it > iti
- bak > bakın
- küp > küpün
- saç > saçın
- tok > toku
- ot > ota
- set > setin
- sat > satılık
- Türk > Türk'ün
- kat > katın
- top > topu

Tüm tek heceli sözcüklerde yumuşama olmaz diye bir kural yoktur. Bazı tek heceli sözcüklerde yumuşama gerçekleşebilir.

- Çok - u > çoğu
- Uç - u > ucu

Ünsüz yumuşamasından etkilenen tek heceli sözcükler:

kap	>	kabı	çok	>	çoğu
denk	>	dengi	kurt	>	kurda
renk	>	rengi	mert	>	merdin
git	>	gidin	gök	>	göğe
yok	>	yoğun	cenk	>	cengi

/benimhocam

UNUTMA

Bazı yabancı kökenli sözcükler bu kuraldan etkilenmez.

bilet	>	bilete	hakaret	>	hakaretin
kanaat	>	kanaati	hasret	>	hasretinden
saat	>	saatin	şöhret	>	şöhrete
hukuk	>	hukuka	tebligat	>	tebligatı
sanat	>	sanatı	hakikat	>	hakikatı
devlet	>	devleti	halk	>	halkın
fazilet	>	fazileti	ziraat	>	ziraati
millet	>	milleti	hükûmet	>	hükûmete
evrak	>	evrakı	ahlak	>	ahlakı

Türkçe oldukları hâlde bu kuraldan etkilenmeyen bazı çok heceli sözcükler de vardır:

yanıt	>	yanıtı	yarat	>	yaratan
anıt	>	anıtı	arat	>	aratın
kanıt	>	kanıtı	gölet	>	göletin
akaryakıt	>	akaryakıtı	gözet	>	gözeten
kuşat	>	kuşatıcı	dinlet	>	dinletin
diret	>	direten	beklet	>	bekletince

DİKKAT

Özel isimlerin yazımında bu kural uygulanmaz. Sadece söylenişte yumuşama yapılır.

- Sinop - a > Sinop'a
- Mehmet -i > Mehmet'i

3. Ünsüz Düşmesi

- Seslerin birleşmesi sırasında söyleyiş güçlüğü veya zayıf sesler (g, h, n, l, r, y, z) sebebiyle bir ünsüzün düşmesidir.

- **Sözcüğün sonu** "k" **ünsüzü biterse ve** "-cık /-cik; -cak/-cek" **küçültme ekleri gelirse sözcük sonu** "k" **ünsüzü düşebilir:**
  - büyük + cek > büyücek
  - ufak + rak > ufarak

- **Sözcüğün sonu** "k" **ünsüzü ile biterse ve** "l" **yapım eki gelirse sözcük sonu** "k" **ünsüzü düşebilir:**
  - seyrek - l- > seyrel-
  - yüksek - l- > yüksel-
  - küçük - l- > küçül-

- **Birleşik sözcüklerde başta** "ast" **ve** "üst" **sözcüğü olduğu zaman düşebilir:**
  - ast - teğmen > asteğmen
  - üst - teğmen > üsteğmen

4. Ünsüz Türemesi (Ünsüz İkizleşmesi)

- **Ünsüz ile biten sözcükler ünlü ile başlayan ek aldıkları zaman gerçekleşebilir:**
  - af - ı > affı
  - his - i > hissi
  - zam - ı > zammı
  - red - i > reddi

- Ünsüz ile biten kelimeler "etmek, olmak" gibi yardımcı fiillerle birleştikleri zaman gerçekleşebilir:
  - af etmek > affetmek
  - red etmek > reddetmek
  - his etmek > hissetmek
  - hal etmek > halletmek

DİKKAT

Yan yana gördüğünüz her iki harfe "ünsüz türemesi" **demeyiniz!**

- Cadde, his - siz, git - ti

Ünsüz türemesi YOKTUR.

5. Kaynaştırma Ünsüzü (Yardımcı Ünsüz) (Koruyucu Ünsüz)

- Türkçede iki ünlü yan yana gelmez. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya giren "y, ş, s, n" ekleridir.
  - su - u > su - **y** - u
  - iki - er > iki - **ş** - er
  - iki - i > iki - **s** - i
  - altı - ın > altı - **n** - ın

6. Ulama

- Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlü ile başlayan bir sözcük gelirse öndeki sözcüğün sonundaki ünsüz harf arkasından gelen ünlü harfe bağlanarak okunur:
  - Ada**m e**ve erkenden girdi.
  - "A-da-me-ve" şeklinde okunur. "m" harfi arkasından gelen "e" harfine bağlanarak okunur.

7. Dudak Ünsüzlerinin Benzeşmesi

- Türkçede "n" ve "b" seslerinin yan yana gelmesiyle oluşur. "b" sesi dudak ünsüzüdür ve kendinden önce gelen "n" sesini "m" sesine dönüştürür. Çünkü "n" sesi dudak ünsüzü değildir ama "m" sesi dudak ünsüzüdür.
  - penbe > pembe
  - kanber > kamber
  - dolanbaç > dolambaç
  - anbar > ambar
  - saklanbaç > saklambaç

DİKKAT

Özel isimlerde bu benzeşme gerçekleşmez:

- İstanbul - ~~İstambul~~

Birleşik sözcüklerde bu benzeşme gerçekleşmez:

- onbaşı, sonbahar

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıda verilen metindeki ses olaylarını bulunuz.

a) Yazdıktan sonra böyle olduğunu anlamıştım.
b) Yaşayan ve ilerleyen bu durumu iyiye çeviriniz.
c) Bunun hakkında olduğunu bildiğimden cevap vermiyorum.
d) Benziyordu bana bahsettiğin bu olayın etkisi
e) Bu tavrınla ne yapmak istiyorsun.
f) Alçaldı ama yine de gülücük attı.
g) Tanzimat Devri'nde başlamıştı hâlbuki.

ETKİNLİK (CEVAP)

a. yazdıktan (–dan > –tan: Ünsüz benzeşmesi)
böyle (bu öyle > böyle): Ünlü düşmesi (Ünlü aşınması)
olduğunu (olduk - unu > olduğ - unu): Ünsüz yumuşaması
anlamıştım (anlamış idim > anlamıştım): Ünsüz benzeşmesi - Ünlü düşmesi (Ek fiil düşmüş)

b. yaşa - (y)an: Kaynaştırma ünsüzü
ilerleyen: ileri - le - (y)en: Kaynaştırma ünsüzü (y) - Ünlü Düşmesi
iyi - (y)e: Kaynaştırma ünsüzü

c. Bu - (n)un: Kaynaştırma ünsüzü
hakkında (hak - ı > hak - k - ı): Ünsüz türemesi
olduğu (olduk - u > olduğ - u): Ünsüz yumuşaması
bildiğim (bil - dik - im > bil - diğ - im): Ünsüz yumuşaması [olduğu(n)u: Kaynaştırma ünsüzü "n"]
vermiyorum (verme - yor > vermi - yor): Ünlü daralması
olduğunu: ol - duk - unu > ol - duğ - unu: k > ğ: Ünsüz yumuşaması

d. etkisi (et - gi - (s)i > et - ki - (s)i): Kaynaştırma ünsüzü - Ünsüz benzeşmesi
benziyordu (beniz - e - yor - i - di): Ünlü düşmesi (2 adet) (1 tanesi ek - fiil düşmesidir.)
bahsettiğin (bahis ettik - in): Ünlü düşmesi, Ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi

e. tavrınla (tavır - ın ile > tavrınla): Ünlü düşmesi (2 adet)
istiyorsun (iste - yor > isti - yor): Ünlü daralması

f. alçaldı (alçak - ldı > alçaldı) : Ünsüz düşmesi
gülücük (gülüş - cük > gülücük): Ünsüz düşmesi
attı (at - dı > attı): Ünsüz benzeşmesi

g. devrinde (devir - i - (n) - de: Ünlü düşmesi - Kaynaştırma ünsüzü
başlamıştı (başlamış - i - di > başlamıştı): Ünsüz benzeşmesi - Ünlü düşmesi (Ek fiil düşmüş)

1. I. Zihninizi neden bu kadar yoruyorsunuz ki?
II. Bu hayatta savrulup gittim ben yıllarca…
III. Sen de ilerliyorsun ama arkana dahi dikkat etmiyorsun.
IV. Herkes çevresine dikkat etmeli bence.
V. Sana benzeyen bir çocuk vardı ya hani…

Yukarıdaki numaralanmış sözcüklerden hangisinde diğerlerinden farklı bir sebepten dolayı ünlü düşmesi gerçekleşmiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Hayat gibi ben de ufaldım
Adım atmaya mecalim kalmadı
Her gün bu ömrün saçlarını tarıyorum
Ama kimse beni anlamayacak

Yukarıdaki dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisinin örneği <u>yoktur</u>?

A) Ünlü düşmesi
B) Ünsüz düşmesi
C) Ünsüz benzeşmesi
D) Ünlü daralması
E) Ünsüz yumuşaması

3. "f, s, t, k, ç, ş, h, p" ünsüzleriyle biten bir sözcüğe "c, d, g" ile başlayan bir ek geldiğinde "c, d, g" sesleri "ç, t, k" seslerine dönüşür. Bu duruma "ünsüz benzeşmesi" adı verilir.
Fakat bazı sözcükler sert ünsüzle bitmelerine karşın benzeşme kuralına aykırılık gösterir.

Aşağıdakilerden hangisinde yukarıda anlatılan aykırı durum örneklenmiştir?

A) Sen de benim gibi çokgen konusunu sevmiyorsun değil mi?
B) O da beni sevmeyecekti, bunu çok iyi biliyordum.
C) Evinin önündeki çöplerin içinden geçtim.
D) Babasıyla ona saygı duymak daha mantıklı görünüyor.
E) Adamın teki gelmiş benden hesap soruyor.

4. Dil damak ünsüzü "n" ile biten bir sözcükten sonra dudak ünsüzü "b" ile başlayan bir hece eklendiğinde son hecedeki "n" ünsüzü "m"ye dönüşür. Ancak bazı özel durumlarda bu kurala aykırılık dikkat çeker.

Aşağıdakilerin hangisinde yukarıda anlatılan durumdaki gibi kurala aykırılık söz konusudur?

A) O da tombul tombul koşuyordu Rakofça'nın uçsuz bucaksız kırlarında.
B) O da benim gibi bir cambaz olabilir mi acaba?
C) Seninle bu hafta sonu Safranbolu'da iki gün dinlenmek isterim.
D) Hadi! İki çember çiz de görelim masaya!
E) Onun yanına ya çarşamba ya da perşembe günü uğrarım.

/benimhocam

5. Kiprik
Şıkkı
Öpücük
Kaldırım
Yaylım

Yukarıdaki kelimelerle aşağıdaki ses olayları eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) Göçüşme B) Ünsüz düşmesi
C) Ünlü türemesi D) Ünsüz türemesi
E) Ünlü düşmesi

6. I. Seni sevmeyecek adam tanımıyorum.
II. Evin kapısını sen de açabilecek misin?
III. Konuşmacının sorumluluklarını anlatacağım onlara.
IV. İkişer ikişer gelin yanıma.
V. Senin arabanı kimseye vermem.

Yukarıdaki altı çizili kelimelerden hangisinde kaynaştırma ünsüzü kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

7. İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı iki heceli sözcükler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüyü kaybederler. Bu ses olayı "ünlü düşmesi" olarak adlandırılır.

Fakat son hecesinde (ikinci hecesinde) dar ünlü bulunan her sözcükte ya da özel adlarda ünlü düşmesi gerçekleşmeyebilir. Buna "ünlü düşmesinde aykırılık" denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü düşmesinde aykırılık söz konusudur?

A) Adam da karısını alıp bir nesli devam ettirmek istedi.
B) O da benim gibi çok güçlüydü lakin kimseye zarar veremezdi.
C) Sınav boyunca omuz omuza mücadele ettiler ama sınavı kazanamadılar.
D) Sen beni nasıl döveceksin ki? Gücün mü var?
E) Mevlüthan'ı yanıma getirmeye giden adam bir aslana benziyordu.

/benimhocam

1. I. zihin - iniz
2. çoğul iyelik eki

- *Çekim eki alırken düşmüş. Çekime girerken düşme gerçekleşmiştir.*

II. savur - ul - *FFYE*

III. ileri - le - *İFYE*

IV. çevir - e - *FİYE*

V. beniz - e - *İFYE*

Yapım eki alırken düşmüş.

Yani türetme esnasında düşme olmuştur.

CEVAP: A

2. Ünlü düşmesi: ömür - ün • Ünsüz benzeşmesi yoktur.

Ünsüz düşmesi: ufak - l

Ünlü daralması: tara - yor

Ünsüz yumuşaması: at - ım
d

CEVAP: C

3. A ➡ çok - geni

"f, s, t, k, ç, ş, h, p" ile biten bir sözcüğe "c, d, g" ile başlayan ek elince bu ekler "ç, t, k"ye dönüşür. Bu örnekte dönüşmediği için aykırılık vardır.

CEVAP: A

4. "n - b" harfleri yan yana geldiğinde "n" harfi "m" harfine dönüşür.

A ➡ tombul
B ➡ cambaz
D ➡ çember
E ➡ çarşamba, perşembe

Özel isimlerde ve birleşik sözcüklerde gerçekleşmez:
- Safranbolu
- onbaşı

CEVAP: C

/benimhocam

5. kirpik ➡ kiprik (*GÖÇÜŞME*)

şıkı ➡ şıkkı (*ÜNSÜZ TÜREMESİ*)

öp - üş - cük
↳ *ÜNSÜZ DÜŞMESİ*

kalk - dır - ım
↳ *ÜNSÜZ DÜŞMESİ*

yayıl - ım
↳ *ÜNLÜ DÜŞMESİ*

- Ünlü türemesi yoktur.

CEVAP: C

6. I. sevme - (y) - ecek

II. kapı - (s) - ı - (n) - ı

III. konuşmacı - (n) - ın

IV. iki - (ş) - er

Kaynaştırma harfi *Kaynaştırma harfi*

Sen - in araba - n - ı
Tamlayan eki *İyelik eki*

CEVAP: E

7. İkilemelerde ünlü düşmesi olmaz.

- omuz omuza
- nesil nesile

CEVAP: C

/benimhocam

SÖZCÜKTE YAPI

KÖK

- Bir kelimenin, daha küçük parçalara ayrılmayan, anlamlı en küçük parçasına **kök** denir.
- Yalnız kökü bulmak kelimenin dibine kadar -bir ya da iki harfe kadar- inmek değildir. Kelimenin tamamı ile anlamlı en küçük parçaya inmektir.
- "Dünya" kelimesinin köküne "dün" demek yanlıştır. Anlam ilgisi yoktur.
- "Zaman" kelimesinin köküne "zam" demek de yanlıştır. Çünkü anlam ilgisi yoktur.
- "Kelebek" kelimesinin kökü "kel" olamaz. Çünkü anlam ilgisi yoktur.

Kökler türlerine göre iki çeşittir:

1. İsim Kökü

- Bir varlığı, niteliği, ilgiyi veya duyguyu en kısa biçimde tanıtan köklere denir.

Kökleri şu şekilde ayırabiliriz:

a) **Varlık kökleri:** Yol, araba, ev…

b) **Nitelik kökleri:** Hoş, çirkin, kötü, iyi…

c) **Duygu kökleri:** Ey, hey, vah…

d) **İlgi kökleri:** Ben, sen, o, ile, için...

e) **Yansıma kökler:** Doğadaki seslerden esinlenmeyle doğmuşlardır.

- **çıt** - ırtı, **pat** - ırtı, **hav** - la-

- "-mak / -mek" ekleri **gelemez.**
- Cümle içinde isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem olarak kullanılabilir.
- **Genelde üç heceyi geçmez:** kelebek, araba…

/benimhocam

2. Fiil Kökü

- İş, oluş, hareket ve durum bildiren köklerdir.
- "-mak/-mek" eki **getirilebilir.**
  - git-, sev-, al-, oku- …

Şimdi de "ortak kök" ve "sesteş kök" terimlerini inceleyelim:

ORTAK KÖK

- Hem isim kökü hem de fiil kökü olarak kullanılan köklere denir. Ama illaki aralarında anlam ilişkisinin olması gerekir.

	İsim Kök	Fiil Kök
Kuru	**Kuru** yer bile bana yeter.	Çamaşırlar **kuru**du.
Sıva	Duvarın **sıva**sı iyi durmuyor.	Akşama kadar bu duvarı **sıva**dı.

SESTEŞ KÖK

- Yazılışları aynı ama anlamları farklı olan, isim kökü ve fiil kökü olarak kullanılabilen, en önemlisi de **aralarında anlam ilişkisi olmayan köklerdir.**

	İsim Kök	Fiil Kök
Taş	**Taş**lık araziyi severim.	Sular bu yıl da barajdan **taş**tı.
Diz	**Diz**ini mi acıttın sen?	Çiçekleri buraya **diz**melisin!

UNUTMA

Ortak kökte mutlaka bir anlam bağıntısı vardır. Ama sesteş kökte bir anlam bağıntısı yoktur.

BAZI SÖZCÜKLERİN KÖKLERİNİ BULALIM

FARKLI ÖRNEKLER

söyledi	→	söz (İsim kökü)
ünlem	→	ün (İsim kökü)
sarardı	→	sarı (İsim kökü)
ekinler	→	ek- (Fiil kökü)
ilerledi	→	ileri (İsim kökü)
benzedi	→	beniz (İsim kökü)
açı	→	aç- (Fiil kökü)
toplum	→	top (İsim kökü)
sızlamış	→	sızı (İsim kökü)
bekledi	→	bek (İsim kökü)
sevdalı	→	sevda (İsim kökü) ↓ "sev-" fiilinden gelmez. Çünkü "sevda", yabancı kökenlidir. Kara anlamındaki "esved"den gelir.
gelin	→	gel- (Fiil kökü)
solungaç	→	solu- (Fiil kökü)
gece	→	geç- (Fiil kökü)
başak	→	baş (İsim kökü)
yağmur	→	yağ- (Fiil kökü)
yaşamış	→	yaş (İsim kökü)

/benimhocam

tükürmüş	→	tü (İsim kökü / Yansıma kök)
ışıklar	→	ışı- (Fiil kökü)
fısıltı	→	fıs (İsim kökü / Yansıma kök)
görevli	→	gör- (Fiil kökü)
yaralı	→	yar- (Fiil kökü)
kavşak	→	kavuş- (Fiil kökü)
ayrılık	→	ayır- (Fiil kökü)
adımlar	→	at- (Fiil kökü)
çevre	→	çevir- (Fiil kökü)
mutlu	→	umut (İsim kökü)
yaklaştı	→	yakın (İsim kökü)
dergicilik	→	der- (Fiil kökü)
yalnızlık	→	yalın (İsim kökü)
ağardı	→	ak (İsim kökü)
getirdi ↓ gel-tir > getir-	→	gel- (Fiil kökü)
kanadı	→	kan (İsim kökü)
dilenci	→	dil (İsim kökü)

ÖRNEK SORU

Feyyaz Kayacan, öncelikle (I) biçimsel (II) anlamda (III) yenilikçi bir tutum (IV) içerisindedir. Yerleşik anlayışlara, beğenilere (V), kurallara teslim olmaz; isyankâr, meydan okuyucu bir biçimsel anlayışı benimser.

Bu parçada altı çizili sözcüklerden hangisi kök türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. ön: İsim kök

biç- } FİİL KÖK
anla-
tut-
beğen-

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

Yaşamdan (I) tat (II) almanın en kolay yoludur duygularına (III) yaslanmak. Toplumsal (IV) baskıları, yerleşik (V) yaşamı unutup gitmek çok uzaklara (VI).

Bu parçada altı çizili sözcükler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı sözcük, sesteş köke örnektir.

B) II numaralı sözcük, ortak köke örnektir.

C) III ve IV numaralı sözcükler isim kökten türemiştir.

D) V numaralı sözcük, isim kökten türemiştir.

E) VI numaralı sözcük, isim kökten türemiştir.

ÇÖZÜM:

I. yaş
- 42 yaşındaydı. (İSİM KÖK)
- Yer yaştı. (İSİM KÖK)

→ Anlam ilgisi YOK. SESTEŞ KÖK

II. tat
- Bundan tat almış. (İSİM KÖK)
- Yemekten tattı. (FİİL KÖK)

→ Anlam ilgisi VAR. ORTAK KÖK

III. duy → Fiil kökten türemiş

IV. top → İsim kökten türemiş

■ Yani ikisi de isim kökten türememiştir.

V. yer → İsim kök

VI. uz → İsim kök

Masallarda "Az gittim, uz (çok) gittim." deriz.

uz - a - k
İK İFYE FİYE

CEVAP: C

/benimhocam

EK BİLGİSİ

- **Ek:** Tek başına anlamı yoktur ama eklendiği sözcüğe anlam kazandırır.

Yapım Eki	Çekim Eki
Eklendiği sözcüğün anlamını ve türünü değiştirir.	Eklendiği sözcüğün anlamını ya da türünü değiştirmez. Eklendiği sözcüğün görevini belirler.

ÇEKİM EKLERİ

İsim Çekim Ekleri	Fiil (Eylem) Çekim Ekleri
1. Çoğul eki **2. İyelik ekleri** **3. İsmin Hâl (Durum) ekleri** a. Yalın durum eki ∅ (Eki yoktur.) b. Belirtme durum eki (-i) c. Yönelme durum eki (-e) d. Bulunma durum eki (-de) e. Ayrılma durum eki (-den) **4. Tamlayan (İlgi) ve tamlanan (iyelik) eki** **5. Eşitlik eki (–ca/–ce)** **6. İsmi yüklem yapan ek eylem**	**1. Kip (Haber - Dilek) ekleri** **2. Şahıs ekleri** **NOT:** Bu kısım fiil bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

İSİM ÇEKİM EKLERİ

1. Çoğul Eki	2. İyelik Ekleri	3. İsmin Hâl (Durum) Ekleri	4. Tamlayan (ilgi) ve Tamlanan (İyelik) Ekleri	5. Eşitlik Eki (–ca/–ce)	6. İsmi Yüklem Yapan Ek Fiil
• **-lar / -ler** ▪ Kedi - **ler** ▪ Kalem - **ler**	• İsimlere gelerek aitlik / sahiplik anlamları verir. ▪ **(benim)** kalem - **im** ▪ **(senin)** kalem - **in** ▪ **(onun)** kalem - **i** ▪ **(bizim)** kalem - **imiz** ▪ **(sizin)** kalem - **iniz** ▪ **(onların)** kalem - **leri**	**a. Yalın Durum:** Sözcük hiçbir hâl (durum) ekini almadıysa yalın durumdadır. Diğer ekleri alabilir. ▪ Ev çok güzel. ▪ Evim çok hoş. **b. Belirtme (Yükleme) Durumu: -i** ▪ Ev **- i** temizle! ▪ Ütü - (y)**ü** al! **c. Yönelme (Yaklaşma) Durumu: -e** ▪ Ev **- e** git! ▪ Okul **- a** yürüdü. **d. Bulunma Durumu : -da** ▪ Ev - **de** kaldı. ▪ Okul - **da** bekledi. **e. Ayrılma Durumu: -dan** ▪ Ev - **den** ayrıldı. ▪ Okul - **dan** kaçtı. **Açıklama:** "Evim" kelimesi iyelik eki almıştır. Hâl (durum) eki almamıştır.	• Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında kullanılır. • **a. Tamlayan (İlgi) eki:** ▪ Kedi - (**n)in** tüy - ü ▪ Bilgisayar - **ın** fiş - i • **b. Tamlanan (İyelik) eki:** ▪ Ev - in kapı - **(s)ı** ▪ Masa saat - **i**	• okul - **ca** gittik. • Ben - **ce** gelir.	• Karşıdan gelen Ahmet' - **tir.** • Karşıdan gelen Ahmet' - **ti.** • Karşıdan gelen Ahmet' - **miş.** ↓ (Çekim eki)

FİİL ÇEKİM EKLERİ

KİŞİ (ŞAHIS) EKLERİ

- Fiilleri (Eylemleri) kimin yaptığını bildirir.

BEN	1. Tekil	Kal- dı – **m** Kal –mış –**ım** Kal – a - **yım**
SEN	2. Tekil	Kal – dı – **n** Kal – mış – **sın** Kal – a –**sın**
O	3. Tekil	Kal – dı –**Ø** Kal – mış – **Ø** Kal –a - **Ø**
BİZ	1. Çoğul	Kal – dı – **k** Kal – mış – **ız** Kal – a – **lım**
SİZ	2. Çoğul	Kal –dı – **nız** Kal- mış – **sınız** Kal –a – **sınız**
ONLAR	3. Çoğul	Kal – dı – **lar** Kal – mış – **lar** Kal – a – **lar**

HABER KİPLERİ

a. Görülen (Bilinen - Belirli) Geçmiş Zaman: -di

Fiil	Görülen Geçmiş Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-dı**	-m
Gör-	**-dü**	-n
Bil-	**-di**	-Ø
Sor-	**-du**	-k
Tart-	**-tı**	-nız
Küs-	**-tü**	-ler

OLUMSUZLUK: **-MA** : al – **ma** – dı – m

b. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman: -miş

Fiil	Duyulan Geçmiş Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-mış**	-ım
Gör-	**-müş**	-sün
Bil-	**-miş**	-Ø
Sor-	**-muş**	-uz
Tart-	**-mış**	-sınız
Küs-	**-müş**	-ler

OLUMSUZLUK: **-MA** : al – **ma** – mış – ım

c. Şimdiki Zaman: -yor /-makta

Fiil	Şimdiki Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-(ı)yor**	-um
Gör-	**-(ü)yor**	-sun
Bil-	**-(i)yor**	-Ø
Sor-	**-(u)yor**	-uz
Tart-	**-(ı)yor**	-sunuz
Küs-	**-(ü)yor**	-lar

-makta: gel – **mekte** –yim
OLUMSUZLUK: al – **MI** – YOR –sun
Ünlü daralması: -ma > -mı

d. Gelecek Zaman: -ecek

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-acak**	-ım
Gör-	**-ecek**	-sin
Bil-	**-ecek**	-Ø
Sor-	**-acak**	-ız
Tart-	**-acak**	-sınız
Küs-	**-ecek**	-ler

Ünsüz yumuşaması: - acak > -acağ
OLUMSUZU: al - **MA** - y - acağ - ım

/benimhocam

e. Geniş Zaman: -r,-ar,-er

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al-	**-ır**	-ım
Gör-	**-ür**	-sün
Bil-	**-ir**	-Ø
Sor-	**-ar**	-ız
Tart-	**-ar**	-sınız
Küs-	**-er**	-ler

OLUMSUZ ÇEKİMİ (–maz)	
Gelmem	Gelmeyiz
Gelmezsin	Gelmezsiniz
Gelmez	Gelmezler
NOT: Birinci kişilerde "z" düşmüştür. gel -mez / - em, gel - mez - iz	

DİLEK KİPLERİ

a. Gereklilik Kipi: -meli

Fiil	Gereklilik Kipi	Kişi Eki
Al-	**-malı**	-(y)im
Gör-	**-meli**	-sin
Bil-	**-meli**	-Ø
Sor-	**-malı**	-(y)ız
Tart-	**-malı**	-sınız
Küs-	**-meli**	-ler
OLUMSUZU: al - **ma** - malı - (y)ım		

b. Şart Kipi: -sa

Fiil	Gereklilik Kipi	Kişi Eki
Al-	**-sa**	-m
Gör-	**-se**	-n
Bil-	**-se**	-Ø
Sor-	**-sa**	-k
Tart-	**-sa**	-nız
Küs-	**-se**	-ler
OLUMSUZU: al - **ma** - sa - m		

c. Emir Kipi: Ek yok (Getirilen ekler kişi ekidir.)

	Fiil	Emir Kipi	Kişi Eki
1. Tekil	–	–	–
2. Tekil	gel	∅	∅
3. Tekil	gel	∅	sin
1. Çoğul	–	–	–
2. Çoğul	gel	∅	in/iniz
3. Çoğul	gel	∅	sinler

NOT

- Diğer kiplerde 3. tekil şahıs / kişi eki yokken emir kipinde 2. tekil / şahıs eki yoktur. (Sen) gel –∅ , –∅, (o) gel –∅ – sin ⬇ 3. tekil şahısta şahıs/kişi eki vardır.)

d. İstek Kipi: -a / e

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al-	**-a**	-(y)ım
Gör-	**-e**	-sin
Bil-	**-e**	-Ø
Sor-	**-a**	-lım
Tart-	**-a**	-sınız
Küs-	**-e**	-ler

ÖRNEK SORU

Yediğimiz (I) yiyeceklerin (II) içindeki şeker ağzımızdaki (III) bakterilerin besin kaynağıdır (IV). Bu bakteriler şeker moleküllerini sindirdikleri sırada asit üretirler (V). İsimlere gelen çekim eklerine isim çekim ekleri, fiillere gelen çekim eklerine fiil çekim ekleri denir. Çekim ekleri, isim çekim eki ve fiil çekim eki olmak üzere ikiye ayrılır.

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi diğerlerinden farklı bir çekim eki almıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. ye - dik + imiz
FK — S.Fiil (FİYE) — 1. çoğul iyelik eki
(ye + dik: Fiilimsi almış artık isim soylu) — (imiz: İsim çekim eki)

II. ye - (y) - ecek + ler - in
FK — Kay. harfi — FİYE — Çokluk eki — İlgi Tamlanan eki
(ler - in: İsim çekim eki)

III. ağ(ı)z + ımız + da + ki
İK — 1. çoğul iyelik eki — Bulunma eki — Sıfat yapan ki (Yapım eki)
(ağ(ı)z + ımız + da: İsim çekim eki)

IV. kaynak + (ı) + dır
3. tekil iyelik eki — İsme gelip ismi yüklem yapan ek fiil
(kaynak + (ı) + dır: İsim çekim eki)

V. üre - t - (i)r - ler
FK — FFYE — Geniş zaman kipi — 3. çoğul şahıs /kişi eki
(üre - t - (i)r: Fiil çekim eki)

- Fiil çekim eklerini V aldığı için cevap E'dir.

CEVAP: E

YAPIM EKLERİ

- Eklendiği sözcüğün anlamını veya türünü değiştirir. Yani yeni bir sözcük türetir.
- Yeni oluşturulan sözcük genellikle eskisi ile yakın anlam ilişkisine sahiptir.
- Yapım eki almış sözcük: **GÖVDE**

kalem	– lik
İsim kök	İİYE

İSİMDEN İSİM YAPIM EKLERİ

- İsme gelir ve bu ek geldikten sonra yeni bir isim türer. Sözcüğün türü değişmez lakin anlamı değişir.

-lık	Kulak - **lık** Göz - **lük**
-lı	Para - **lı** Köy - **lü**
-ce	Türk - **çe** Geniş - **çe**
-men	Türk - **men**
-sal	Evren - **sel**
-gil	Ayşe - **gil**
-tı	Çıtır - **tı**
-msı	Sarı - **msı**

-sız	Su - **suz** Ev - **siz**
-cı	Künefe - **ci** Yol - **cu**
-daş	Vatan - **daş**
-inci	Üç - **üncü**
-er	İki - **(ş)er**
-cil	Ev - **cil**
-cik	Badem - **cik**

İSİMDEN FİİL YAPIM EKLERİ

- İsim soylu sözcüklerden fiil yapan eklerdir.

-le	Su - **la** - Uğur - **la** -
-al	Çoğ - **al** - Az - **al** -
-kır	Fış - **kır** -
-ımsa	Az - **ımsa** -
-ar	Yaş - **ar**- Mor - **ar** -
-leş	Dert - **leş** -

-l	Doğru - **l** -
-a	Kan - **a** -
-et	Yön - **et** -
-len	Ev - **len** -
-sa	Garip - **se** -
-da	Fısıl - **da** -

FİİLDEN İSİM YAPIM EKLERİ

- Fiil kök veya gövdelerine gelerek isim, sıfat gibi isim soylu sözcükler veya fiilimsiler oluşturan eklerdir.

-im	Seç - **im**
-ce	Düşün - **ce**
-ak	Yat - **ak**
-ge	Böl - **ge**
-giç	Bil - **giç**
-ik	Kes - **ik**
-ım	Say - **ım**
-inti	Kes - **inti**
-it	Geç - **it**
-kan	Çalış -**kan**
İsim - Fiiller	**-iş** **-me** **-mek**
Sıfat - Fiiller	**-an** **-ası** **-mez** **-ar** **-dik** **-ecek** **-miş**
Zarf - Fiiller	**-ip** **-ince** **-erek** **-madan** **-dıkça** **-maksızın** **-a… -a** **-r… -mez** **-alı**

FİİLDEN FİİL YAPIM EKLERİ

- Bir fiilden yeni bir fiil yapan eklerdir.

-dir	Yap - **tır-**
-ş	Gül - (ü)**ş-**
-n	Gez - (i)**n-**
-ımsa	Duy - **umsa-**
-t	Uza - **t -**
-l	Gör - (ü)**l** -
-ar	Kop - **ar** -
-ı	Kaz - **ı-**

/benimhocam

SÖZCÜĞÜN YAPISI

1. Basit Sözcük	Yapım eki almamış sözcüktür. ● Kök biçiminde de olabilir. ● Sadece çekim eki almış da olabilir. ■ Sev - di - m ■ Sev-: fiil kökü -di: görülen geçmiş zaman kip eki -m: 1. tekil şahıs eki **AÇIKLAMA:** Tüm ekler çekim eki olduğu için yani yapım eki almadığı için basit sözcüktür.
2. Türemiş Sözcük	● Yapım eki almış olan sözcüktür. Bir tane dahi yapım eki alması şarttır. ● Çekim eki ister alsın ister almasın. **Yer - gi - ler - im** Yer-: fiil kökü **-gi: fiilden isim yapım eki** -ler: çoğul eki -im: iyelik eki 1. tekil şahıs **AÇIKLAMA:** Verilen örnek türemiştir. Çünkü "-gi" yapım eki almıştır.
3. Birleşik Sözcük	En az iki sözcüğün birleşmesinden oluşur: **a. İsim + İsim** Millet+vekili **b. Sıfat + İsim** Bu + gün **c. İsim + Fiil** İmam + bayıldı **d. Fiil + Fiil** Biçer + döver

UYARI

Birleşik fiiller de "birleşik sözcük" sayılır.

BİRLEŞİK FİİLLER

1.Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

İsim + et-
eyle-
ol-
kıl-

Hasta ol-
Namaz kıl-
Arz et-
Hisset-

2. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Anlamını kaybetmiş. Yeni anlam değeri kazanmış.

Göz koy-
Etekleri zil çal-
Ele avuca sığma-

3. Kurallı Birleşik Fiiller

a) Sürerlilik: "-e kalmak", "-e durmak", "-e gelmek"

- Siz gidedurun. - Adam bakakaldı.
- Bunlar eskiden beri olagelmekte.

b) Tezlik: "-i vermek"

- Eşyalarını toplayıverdi.

c) Yaklaşma: "-e yazmak"

- O kadar korktu ki öleyazdı.
- Bugün düşeyazdım.

d) Yeterlilik: "-e bilmek"

- Kurtulabilirsin. Sen bulabilirsin.
- Sen bulamazsın. → Yeterliliğin olumsuzu

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Ancak niçin mikroskop bu açıdan farklıdır? Mikron ölçeğindeki yapıları
I II III
görmeyen cihazı bilemedim.
IV V

Bu parçadaki altı çizili sözcükler yapılarına göre eşleştirilirse hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. ne + için > niçin
Birleşik sözcük

II. aç - ı - dan
FK FİYE Ayrılma durum eki
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

III. ölç - ek - i - (n) - de - ki
FK FİYE 3. tekil iyelik eki Yardımcı ses Bulunma eki Yapım eki Sıfat yapan ki
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

IV. cihaz - ı
İK Belirtme durum eki
Yapım eki almamıştır. (BASİT SÖZCÜK)

V. bil - eme - dim
Kurallı birleşik fiil
Yeterliliğin olumsuzu (BİRLEŞİK SÖZCÜK)

- I ile V, II ile III eşleşir. IV numara dışarıda kalır.

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

Yorgunluktan yanıma gelen çocuk hemen uyumuş, tatlı tatlı rüyalarla
I II III IV
horluyordu.
V

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi yapısına göre diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. yor - gun - luk - tan
FK FİYE İİYE Ayrılma durum eki
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

II. gel - en
FK Sıfat-fiil (FİYE)
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

III. uyu - muş
FK Duyulan geçmiş zaman eki
Yapım eki almamıştır. (BASİT SÖZCÜK)

IV. tat - lı
İK İİYE
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

V. hor - la - yor - du
İK İFYE Şimdiki zaman kipi Şimdiki zaman hikâyesi
Yapım eki almıştır. (TÜREMİŞ SÖZCÜK)

- III numaralı sözcük basit, diğerleri türemiş yapılıdır.

CEVAP: C

/benimhocam

Kökten Türemiş Sözcük ⟶ 1 adet yapım eki almış sözcüktür.

- kitap + çı + lar + a
  İK İİYE Çokluk eki Yönelme Hâl Eki
  Yapım eki Çekim eki

- sev + gi + m + den + dir
  FK İİYE 1.tekil iyelik eki Ayrılma durum eki Ek fiil
  Yapım eki Çekim eki

Görevden Türemiş Sözcük ⟶ En az 2 adet yapım eki almış sözcüktür.

- kitap + çı + lığ + ım
  İK İİYE İİYE 1.tekil iyelik eki
  2 adet yapım eki Çekim eki

- sev + gi + li + ler + den
  İK FİYE İİYE Çekim eki Ayrılma hâl eki
  2 adet yapım eki Çekim eki

ETKİNLİK

Aşağıdaki altı çizili sözcükler yapı bakımından hangi gruba dâhil edilebilir? Yazınız.

- Öğrenilen bir bilgi sevdadır. Toplum da bunu bilirdi eskiden. Hiçbir engeli aşamam diye üzülmem.
  1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ETKİNLİK (CEVAP)

1. Öğren – (i)l – en : Türemiş sözcük
   Fiil K. FFYE Sıfat - Fiil (FİYE)

2. sevda - dır : Basit sözcük
   İsim K. Ek Fiilin (Yabancı Sözcük) Geniş Zamanı

3. top - lum : Türemiş sözcük
   İsim K. İİYE

4. bil - (i)r - di: Basit sözcük
   FK Geniş Zaman Eki Geniş Zamanın Hikâye Birleşik Zamanı

5. eski - den : Basit sözcük
   İsim K. Ayrılma Durum Eki

6. hiçbir : hiç + bir: Birleşik sözcük

7. engel - i : Basit sözcük
   İsim K. Belirtme Durum Eki

8. aşamam: Birleşik sözcük (Kurallı Birleşik Fiil, Yeterlilik Fiilinin Olumsuzu)

9. de - (y)e : Türemiş sözcük
   Fiil K Zarf - Fiil (FİYE)

10. üz – (ü)l - mem : Türemiş sözcük
    Fiil K. FFYE Geniş Zaman Olumsuzu 1. Tekil Şahıs)

1. Adamların dertlerinin sadece vergi olduğuna ve hiçbir surette yanımda olmadıklara şaşırmamak gerek yaşamda.

Yukarıdaki cümlede geçen aşağıdaki sözcüklerden hangisi kök türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

A) Adam
B) Dertlerinin
C) Yaşam
D) Yanımda
E) Vergi

2. **Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi sadece çekim eklerini almıştır?**

A) Ben de diğerleri gibi onun yaptıklarını garipsemiştim.
B) Her şey artık kısalmaya başlamıştı.
C) O da beni burada görmeliydi.
D) O da dördüncü kişiyi işe almak istemez mi?
E) Yapraklar yine sarardı, tabiat yine canlandı.

3. **Aşağıdaki seçeneklerdeki altı çizili sözcüklerden hangisi işlevi yönüyle diğerlerinden farklı bir yapım eki almıştır?**

A) Akşamleyin dediğimi yaparsın, değil mi?
B) Yoksulmuş, zenginmiş… ben bu gibi ibarelere takılmam.
C) Bu boyutlarda bir olay olduğunu düşünmüyorum.
D) Her şey yolunda giderken neden delirdin?
E) O ne güzel bir benek öyle?

4. Bu kavşaktan her gün binlerce araç geçer ama kimse bir çözüm yolu bulmak istemez. Herkes "Ben yapamam." diyor. Herkes yazgısının bu olduğuna inanır.

Yukarıdaki metinde geçen kelimelerden hangisi yapısına göre diğerlerinden farklıdır?

A) Kavşak
B) Çözüm
C) Bulmak
D) Yapamam
E) Olduğuna

/benimhocam

5. I. Kuşbaşı
II. Ateşböceği
III. Cankurtaran
IV. Vezirparmağı
V. Kadınbudu

Yukarıdaki birleşik sözcüklerden hangisi kuruluşu bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. I. Kadın aşeriyordu ama adamın hiçbir şey umrunda bile değildi.
II. O da bu çevreye layık olmadığını hissediyordu.
III. Ben de umutluydum ama bunu da öngörmemiştim.
IV. Sessizce sıraya girin ve beni bekleyin!
V. Bu elbise sonunda oldu.

Yukarıdaki cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede iki adet birleşik sözcük vardır.
B) II numaralı cümlede türemiş ve birleşik sözcük vardır.
C) III numaralı cümlede türemiş ve birleşik sözcük vardır.
D) IV numaralı cümlede türemiş ve basit sözcük vardır.
E) V numaralı cümlede birleşik sözcük vardır.

7. I. Böyle hüküm buyurmuşlar bize de! Ne yapalım?
II. O da beni reddetmeyeceğini söylemişti ama…
III. Sen de sevemeyeceğini biliyordun.
IV. O kazanabilirdi ama elinden geleni yapmadı.
V. Ortama şöyle bir göz gezdirdi ama evde kimse yoktu.

Yukarıdaki cümlelerde bulunan birleşik fiiller eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

1. adam / yaş / dert / yan ➡ İsim kök

ver ➡ Fiil kök

CEVAP: E

2. A) garip - se - miş - ti - m
İK — İFYE — Duyulan geçmiş eki — Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi — 1. tekil şahıs/kişi eki
Yapım eki

B) kıs - a - l - ma - (y) - a
FK — FİYE — İFYE — FİYE (İsim-fiil) — Kaynaştırma eki — Yönelme hâl eki
Yapım eki

C) gör - meli - (y) - di
FK — Gereklilik kipi — Yardımcı ses — Gereklilik kipinin hikâyesi
Yapım eki yoktur. Hepsi çekim ekidir.

D) dört - (ü)ncü
İK — İİYE
Yapım eki

E) sarı - ar - dı
İK — İFYE — Görülen geçmiş zaman
Yapım eki

CEVAP: C

3. A) akşam - leyin
B) yok - sul
C) boy - ut
E) ben - ek
İsim kök — İsimden isim yapım eki

deli - r -
İK — İFYE
Diğerleri İİYE
Bu İFYE

CEVAP: D

4. kavuş - ak
FK — FİYE

bul - mak
FK — FİYE

çöz - üm
FK — FİYE

ol - duk - u - (n) - a
FK — FİYE — İyelik eki 3. tekil — Kaynaştırma harfi — Yönelme durum eki

} Türemiş sözcük

Türemiş yapılıdır.

yap - ama - m
Yeterlilik birleşik fiilin olumsuzu

Kurallı birleşik fiil (Birleşik yapılı sözcük)

CEVAP: D

/benimhocam

5. I. Kuş + başı

II. Ateş + böceği

IV. Vezir + parmağı

V. Kadın + budu

Belirtisiz isim tamlamasının kaynaşmasıyla yapılmıştır.

III. can + kurtaran
İsim *Sıfat- fiil*

- İsim ve sıfat - fiilin kaynaşması ile kurulmuştur.

CEVAP: C

6. I. aşermek, hiçbir ➡ BİRLEŞİK SÖZCÜK

II. çevre ➡ TÜREMİŞ SÖZCÜK
FİYE

(çevir - e)
FK FİYE

- *layık olmak, hissetmek* ➡ BİRLEŞİK SÖZCÜK

III. um - ut - lu ➡ TÜREMİŞ SÖZCÜK
FK FİYE İİYE

öngör - ➡ BİRLEŞİK SÖZCÜK

IV. ses - siz - ce ➡ TÜREMİŞ SÖZCÜK
İK İİYE İİYE

sıraya, girin ➡ BASİT SÖZCÜK

V. BİRLEŞİK SÖZCÜK YOKTUR.

CEVAP: E

7. I. hüküm buyur ➡ Anlamca kaynaşmış birleşik eylem

II. reddet ➡ Yardımcı fiille kurulmuş birleşik eylem

III. sev eme ➡ Yeterlilik kuralı birleşik fiilin olumsuzu

IV. kazan abil ➡ Yeterlilik kuralı birleşik fiili

V. göz gezdir ➡ Anlamca kaynaşmış birleşik eylem

I ile V, III ile IV eşleştirilebilir. II numara dışarıda kalır.

CEVAP: B

/benimhocam

SÖZCÜK TÜRLERİ

- Sözcük türü, cümlede sözcüğün görevidir. Bir sözcük cümlede isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil olabilir.

ÖSYM → Sözcüğün türünü / görevini sorarsa bunlara bakalım:

İsim (Ad)
Sıfat (Ön Ad)
Zamir (Adıl)
Zarf (Belirteç)
Edat (İlgeç)
Bağlaç
Ünlem
Fiil (Eylem)

Mesela şöyle örnek vereyim:

- Yalnızları sevmem.
  İsim (Ad)
- Yalnız taş duvar olmaz.
  Sıfat (Ön Ad)
- Evde yalnız yaşadı.
  Zarf (Belirteç)

Bu konuyu daha anlatmadığım için anlamamanız normal. Sadece örnek vermek istedim.

AD (İSİM) SOYLU SÖZCÜKLER	FİİL (EYLEM) SOYLU SÖZCÜKLER
• İsim (Ad) • Sıfat (Ön Ad) • Zamir (Adıl) • Zarf (Belirteç)	• Fiil (Eylem)
EDAT (İLGEÇ) SOYLU SÖZCÜKLER	
(Tek başına anlamsız olup gruplaşarak anlam kazananlar) • Edat (İlgeç) • Bağlaç • Ünlem	

İSİM (AD)

Canlı - cansız varlıkları, kavramları karşılayan duygu ve düşünceleri anlatmaya yarayan sözcüklerdir.

1. Varlıklara Verilişlerine Göre

a. **Cins (tür) ismi:** Aynı türden varlıkları karşılar. Benzerleri çoktur: *araba, yaprak, kalem, silgi…*

b. **Özel isim:** Tek olan, tam ve benzeri bulunmayan varlıkları karşılar.

→ Toroslar, Ahmet, İslamiyet, Çomar, Çalıkuşu, Konya Ovası…

DİKKAT

Bazı cins isimler özel isim olarak da kullanılabilir.

- Seni hep özledi ve sevgiyle bekledi.

Yukarıdaki cümlede "sevgi" sözcüğü cins isimdir.

- Akşam Sevgi de sınavı kazandığını öğrendi.

Yukarıdaki cümlede "Sevgi" sözcüğü kız ismi ve özel isimdir.

Bazı özel isimler cins isim olarak kullanılabilir.

- Ay, Dünya'nın uydusudur.

Dünya: Özel isimdir.

- Yine bugün dünya kadar işim var.

Dünya: Cins isimdir. "Çok" anlamında mecazi olarak kullanılmıştır.

DİKKAT

"Güneş, dünya, ay" sözcükleri gezegen adı olarak kullanıldığı zaman özel isimdir. Gezegen adı olarak kullanılmadıkları zaman cins isimdir.

- Güneş tutulmasını izleyeceğim. (Özel isim)
- Evim güneş almıyor. (Cins isim) → Anlamını kaybetmiş ve "ışık" anlamında kullanılmıştır.

DİKKAT

Cins (tür) adları bazen türün tamamını karşılayıp "genel" **anlamda kullanılır. Bazen de türün bazılarını ya da birisini karşılayıp dar anlamda kullanılabilir.**

- Bilgisayar, çağımızın önemli teknolojik bir aracıdır. (Genel anlam)
- Bilgisayar, dün yine dondu kaldı. (Dar anlam)

Ben de sevdim güzel ülkem Türkiye'yi
Ağacını, suyunu, yeşilliğini, huzurunu
Köydeki Fatma'yı, Ayşe'yi
Bazen de Boğaziçi'ni, İstanbul'u yani
Fatih'i sevdim ben, orada tarih var
Sadece İstanbul'u mu?
Konya'yı, Erzurum'u, Isparta'yı sevdim...
(Altı çizili sözcükler özel isimdir.)

/benimhocam

2. Karşıladıkları Varlıkların Sayılarına Göre

a. Tekil isim: Sayıca bir tek varlığı karşılar.

- çiçek, ağaç, bahçe.

b. Çoğul isim: Sayıca birden çok varlığı karşılar.

- çiçekler, ağaçlar…

DİKKAT

"-lar/-ler" eki her zaman çoğul anlam vermez. Geldiği sözcüğe farklı anlamlar da kazandırır:

- **Özel ada çokluk anlamının yanında "benzerleri" anlamı da verir.**

Bu diyardan Mevlânalar, Yunus Emreler geçti.

- **Tarihteki önemli uluslar, hanedanlıklar, boylar vs. için kullanılır.**

Türkler, Hazarlar…

- **Abartma anlamı katar.**

Evinde neler var neler: kitaplar, gazeteler…

Seni dünyalar kadar sever.

- **Yaklaşıklık anlamı katar.**

Otuzlu yaşlarda bir kadın seni bekliyor.

- **Geniş zaman kipine güç katar.**

Sabahları kahvaltı yapar.

- **Ailesi anlamı katar.**

Bugün Aliler bize gelecek.

NOT

"-lar/-ler" ekleri bazen eklendiği sözcüğün değil sahiplerinin (tamlayanın) çoğulluğunu da gösterir.

- Babadan kalma bir tanecik evleri vardı.
  ↳ (Normalde ev bir tanedir. Kardeş çoktur. Aynı babanın çocuğu çoktur.)
- İki kardeş annelerini beklediler.
  ↳ (Anne bir tanedir. Kardeş birden çoktur.)

DİKKAT

Özel isme gelen "-lar /- ler" eki kesme işaretiyle ayrılmaz.

- Yunus Emreler, Mevlânalar geçti.
- Aliler bize gelecek.

Hatta daha sonra bu sözcükler ek alsa dahi kesme işaretiyle ayrılmaz:

- Türklerin, Konyalılara

c. Topluluk ismi: Çoğul eki almadan birçok varlığı karşılayan isimlerdir: *toplum, halk, millet, ordu, bölük, sürü, orman, takım, aile…*

DİKKAT

Topluluk isimleri de çoğul eki alabilir. Bu durumda grupların çoğulluğunu bildirmiş olur.

- Takım idmana çıktı.
- Takımlar idmana çıktı.

NOT

Bazı sözcükler, ad aktarması yoluyla topluluk adı özelliği kazanabilir. Fakat sadece ad aktarması (mecazımürsel) varsa topluluk adı sayılır.

- Bugün sınıf maça gitti.
  ↳ Topluluk adı
- Sınıf güzelce silinip yeni öğretim yılına hazırlandı.
  ↳ Tekil ad

3. Karşıladığı Varlıkların Niteliğine Göre (Varlıkların Oluşlarına Göre)

a. Somut isim: Beş duyu organımızla algılayabildiklerimiz: *ağaç, ses, ışık, koltuk, hava.*

b. Soyut isim: Beş duyu organımızla algılayamadıklarımız: *sevgi, inanç, nefret, aşk, ölüm.*

DİKKAT

Bazı somut sözcükler, cümle içerisinde mecaz anlam kazanarak soyutlaşabilir. Bazen de soyut sözcükler somutlaşabilir.

Tayini Erzurum'a çıkınca aramızdaki **bağ** koptu. (Mecazlaştırma yoluyla soyutlaştırma)

Soyutlaştırma

→ Aramızdaki **bağ** koptu.

	ASIL ANLAM: SOMUT	CÜMLEDEKİ ANLAM: SOYUT
Bağ	Ayakkabı bağı	Aramızdaki muhabbet, sohbet

Somutlaştırma

→ **Aşk** kapıyı çalınca… (Kişileştirme yoluyla somutlaştırma)

	ASIL ANLAM (AŞK): SOYUT	CÜMLEDEKİ ANLAM: SOMUT
Aşk	Aşk	İnsan gibi kapıyı çalan aşk

İSİMLERDE KÜÇÜLTME EKLERİ

"-cik, -cek, ceğiz, -ce, -msı, -mtırak"

Çocukcağız	Acıma anlamı
Yeşilimsi	Yeşil tonuna yakın ama renkçe yeşilden aşağı
Sarımtırak	Sarı tonuna yakın ama renkçe sarıdan aşağı
Köpekçik	Sevgi anlamı
Yavrucak	Acıma, sevgi anlamı
Tepecik Adacık	Küçültme anlamı

DİKKAT

- **Çocukcağız seni aradı.**
  Küçültme Adı
- **Küçücük adam yanıma geldi.**
  Küçültme sıfatı
- **Bu ada buradan küçücük görünüyor.**
  Küçültme zarfı

NOT

bademcik, maymuncuk, gelincik } Kalıplaşmış addır. Küçültme adı değildir. Çünkü acıma, küçültme, sevgi vs. anlamlarını vermez.

NOT

Küçültme ekleri zamirlere de gelebilir:

- kimsecik, şuracık, buncağız

İSİM ÇEKİM EKLERİ

1. **İyelik Eki (Tamlanan Eki):** İsimlere gelen ve aitlik bildiren eklerdir. Zamirlere de gelebilir.

1. TEKİL	Anne + **m** (benim)	Kalem + **im** (benim)
2. TEKİL	Anne + **n** (senin)	Kalem + **in** (senin)
3. TEKİL	Anne + **si** (onun)	Kalem + **i** (onun)
1. ÇOĞUL	Anne + **miz** (bizim)	Kalem + **imiz** (bizim)
2. ÇOĞUL	Anne + **niz** (sizin)	Kalem + **iniz** (sizin)
3. ÇOĞUL	Anne + **leri** (onların)	Kalem + **leri** (onların)

2. **İlgi Eki (Tamlayan Eki):** İsim tamlamasının tamlayanı ile tamlananı arasında ilgi kurar. Tamlayanı, tamlanana bağlar. (Belirtili isim tamlamalarında)

adam + ın
adamlar + ın
adam + ın
benim + im

İlgi eki (Tamlayan eki)

derd + i
dert + leri
sıkıntı + (s)ı
ev + im

İyelik eki (Tamlanan eki)

DİKKAT

İsim tamlamalarının ikinci unsuru iyelik ekidir.

Ayşe	(n)in	kedi	si
tamlayan	tamlayan (ilgi) eki	tamlanan	tamlanan (iyelik) eki

NOT

İşte tam da buraya dikkat etmeliyiz!

- tavuk - un (İlgi (Tamlayan eki)) yumurta - lar (Çoğul eki) - ı (3. tekil iyelik eki) → Tamlayanı yani yumurtanın sahibi tekil olduğu için 3. tekil iyelik ekidir.
- tavuk - lar (Çoğul eki) - ın (İlgi (Tamlayan eki)) yumurta - ları (3. çoğul iyelik eki) → Tamlayanı yani yumurtanın sahibi çoğul olduğu için 3. çoğul iyelik ekidir.

- o - (n) un (İlgi eki (Tamlayan eki)) ev - ler (çoğul eki) - i (3. tekil iyelik eki)
- o - (n) - lar (çoğul eki) - ın (İlgi eki (Tamlayan eki)) ev - leri (3. çoğul iyelik eki)
- adam - ın (İlgi eki (Tamlayan eki)) dert - ler (Çoğul eki) - i (3. tekil iyelik eki)
- adam - lar (çoğul eki) - ın (İlgi eki (Tamlayan eki)) ev - leri (3. çoğul iyelik eki)

/benimhocam

3. İsmin Durum (Hâl) Ekleri:

a. Yalın Durum	Sözcüğün ad durum eklerini almamış durumudur. Yani diğer ekleri; mesela çokluk ekini ve iyelik ekini alabilir. Kitap Kalemim Silgiler
b. Belirtme (Yükleme) durumu+i	Silgi + (y)**i** al! Adam + **ı** getir!
c. Yönelme (Yaklaşma) durumu+e	Ev + **e** gel!
d. Bulunma durumu	Ev + **de** kal!
e. Ayrılma durumu	Ev + **den** çıkmalısın.

NOT

Bulunma hâl eki "+da/+de" bazı durumlarda eklendiği sözcüğün anlamını değiştirip yapım eki görevi üstlenebilir.

- Adamı dün okul + da gördüm.
  Bulunma durum eki
- Göz + de öğrenciydi o da burada.
  Yapım eki
  → Anlam değiştirmiştir. İsmi sıfat yapmıştır.

NOT

Ayrılma hâl eki "+dan/+den" bazı durumlarda eklendiği sözcüğün anlamını değiştirip yapım eki görevi üstlenebilir.
Hatta bazı durumlarda ilgi eki (tamlayan eki) görevi de üstlenebilir.

+dan/+den

1 Ayrılma Durum Eki Görevi:

- Adam kitaplık + tan indirdi bunları.

2 İlgi Eki (Tamlayan Eki) Görevi:

- Adamlar - ın (+dan) birkaç - ı
- Adamlar - ın (+dan) iki - -(s)i
- Adamlar - ın (+dan) hangi - (si)

Tamlayan Tamlanan

Eğer tamlanan belgisiz, sayı ve soru olursa -ın/-in yerine -dan/-den gelebilir.

3 Yapım Eki Görevi:

- Sıra + dan işlerini sonraya bırak!
  → Yapım eki, anlam ve tür değiştirmiş ve ismi sıfat yapmıştır.

DİKKAT

İyelik eki ile belirtme durum ekini karıştırma!

İyelik Eki	Belirtme Durum Eki
Aitlik bildirir! Ev + **i** çok güzel. (onun) ev + i: evin kime ait olduğu bellidir.	Ev + **i** yıkamış. (onun) evi : OLMADI demek ki iyelik eki OLAMAZ. **İpucu:** Nesne durumudur. (O) evi yıkamış. Gizli özne: O Yüklem: yıkamış "neyi" yıkamış = "Ev"i yıkamış. (Nesne)

- Ev - in (İlgi (tamlayan) eki) kedi - (s)i (İyelik (tamlayan) eki) buraya geldi.
- Ben - im (İlgi (tamlayan) eki) ev - im (İyelik (tamlayan) eki) çok hoştu.

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Adamın bunca derdinin içinde (I), Konya sokaklarında (II) bir iki kâğıt toplayan garibanı (III) kovalaması düşünülemezdi. Sonuçta tüm ülkenin (IV) o insanları desteklemesi ve ellerine geçen (V) parayı onlara bölüştürmesi gerekirdi.

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi ad görevinde kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

içinde sokaklarında garibanı ülkenin → İSİM (AD)

geç - en - para
fiil kökü - sıfat-fiil eki - isim

SIFAT - FİİL
↓
SIFAT
↓
Yani ad değildir.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

İsimler, cümlede kullanımlarına göre "özel anlamlı" ya da "genel anlamlı" olarak adlandırılır. Bazen o türün tamamını karşılayacak şekilde kullanılır. Bunlara "genel anlamlı ad" denir. Bazen o türün bir tanesini ya da bir bölümünü karşılayacak şekilde kullanılır. Bunlara da "özel anlamlı ad" denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük türün tamamını karşılayacak biçimde kullanılmıştır?

A) Dede Korkut Hikâyelerinde, Oğuz boylarının samimi atasözleri yer alır.

B) Rüyada gördüklerini duyunca ben de şaşırdım.

C) Andersen'in derlediği masalların da Doğu masalları gibi motif sayısı çok.

D) Dil; her zaman en büyük silahtır, her derdi ve sıkıntıyı anında anlatabiliriz.

E) Sokakta kavga eden gençleri toplayıp nutuk atıyordu iki saattir.

ÇÖZÜM:

- atasözleri → Sadece Dede Korkut'ta geçenler
- rüyada → Sadece onun rüyası
- masalların → Andersen'in derlediği masallar
- gençleri → Kavga eden gençleri

Özel anlamlı ad

- dil → Genel olarak "dil" sözcüğü kastedilmiştir. *(Genel anlamlı ad)*

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Özel ad B) Tekil ad C) Soyut ad D) Topluluk adı E) Yalın ad

ÇÖZÜM:

- Topluluk adı yoktur.
- **Özel ad:** Dante (İtalyan şair ve siyasetçidir. "İlahi Komedya" adlı eseri vardır.)
- **Tekil ad:** yaş, yolun, yarısı, Dante, ortasındayız...
- **Soyut ad:** cevher, nafile
- **Yalın ad:** yolun, yarısı, yaş

Yalın ad, isim hâl eki almamış addır. Diğer ekleri (iyelik eki, ilgi eki) alabilir. Fakat isim hâl eklerini (belirtme hâl eki, yönelme hâl eki, bulunma hâl eki, ayrılma hâl eki) almamalıdır.

- yol - un yarı - (s) ı
  İlgi eki (Tamlayan eki) — İyelik eki (Tamlanan eki)

İsim hâl eki almamıştır. O zaman yalın durumundadır.

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

Güzelsin ya, ne olursan ol, girdin hikâyeme (I)
Çok değil evi barkı terk edip sana uyduğum, (II)
Ancak tazelikte gül yarışır pencereme; (III)
Uykusuz gecelerimde (IV) kokusunu (V) duyduğum

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisi hem iyelik eki hem isim durum eki almamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I) hikâye - m - e
1. tekil iyelik eki — Yönelme durum eki

III) pencere - m - e
1. tekil iyelik eki — Yönelme durum eki

IV) gece - ler - im - de
Çoğul eki — 1. tekil iyelik eki — Bulunma durum eki

V) (onun) koku - (s) - u - (n) - u
Kaynaştırma ünsüzü — 3. tekil iyelik eki — Kaynaştırma ünsüzü — Belirtme durum eki

Hem iyelik eki hem isim durum eki vardır.

- uy - duk - um
  Fiil kökü — Sıfat-fiil eki — 1. tekil iyelik eki

İsim durum eki kullanılmamıştır. Sadece iyelik eki kullanılmıştır.

CEVAP: B

ÖRNEK SORU

Sina Akyol, şiir yaşamına (I) "Su Tadında"yla başladığı günden bu yana daima okurunu (II) şair yapacak boşluklar bırakmaya başlamıştır. Dizelerinde (III) avazı çıktığı kadar susması (IV) bundan. Bu suskunluk, okur için bir sağaltım süreci aynı zamanda.
Akyol'u okumak; okuru (V) besleyen, koruyan ve düşündüren bir uğraş...

Yukarıda altı çizili sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı sözcük hem üçüncü tekil iyelik eki hem yönelme durum eki almıştır.

B) II numaralı sözcük hem üçüncü tekil iyelik eki hem belirtme durum eki almıştır.

C) III numaralı sözcük, adın bulunma durumundadır.

D) IV numaralı sözcük, üçüncü tekil iyelik eki almıştır.

E) V numaralı sözcük hem üçüncü tekil iyelik eki hem yönelme durum eki almıştır.

ÇÖZÜM:

I) şiir yaşam - ı - (n) - a
3. tekil iyelik eki | Kaynaştırma ünsüzü | Yönelme durum eki

- Hem iyelik 3. tekil kişi eki hem de yönelme durum eki almıştır.

II) (kendi) okur - u - (n) - u
3. tekil iyelik eki | Kaynaştırma ünsüzü | Belirtme durum eki

- Hem 3. tekil iyelik eki hem belirtme durum eki almıştır.

III) (kendi) dize - ler - i - (n) - de
Çoğul eki | 3. tekil iyelik eki | Bulunma durum eki

- Hem 3. tekil iyelik eki hem bulunma durum eki almıştır.

IV) (onun) susma - (s) - ı
Kaynaştırma ünsüzü | 3. tekil iyelik eki

- 3. tekil iyelik eki almıştır.

V) okur - u → Neyi besleyen?
Belirtme durum eki | Cevap: okuru

- İyelik eki almamıştır.
- Yönelme durum eki almamıştır.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Her gün gelen insanlar (I), bu gazetelerde (II) yazılanları okumuyorlar (III). Çünkü birbirlerine (IV) küsmüşler (V).

Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangileri ad çoğul eki almamıştır?

A) III ve V B) I ve IV C) II ve IV D) I ve V E) IV ve V

ÇÖZÜM:

- Ad çoğul eki → İsme gelir. Fiile gelmez.
  - oku - ma - yor - lar
    FK | Olumsuzluk | Şimdiki zaman eki | 3. çoğul şahıs (kişi) eki
    ↓ Ad çoğul eki değildir. Şahıs/kişi ekidir.
  - küs - müş - ler
    FK | Duyulan geçmiş zaman eki | 3. çoğul şahıs eki
    ↓ Ad çoğul eki değildir. Şahıs/kişi ekidir.

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde küçültme adına yer verilmemiştir?

A) Bu öğrenciler için hazırlanan odacıkları güzelce temizleyip yarına hazırlayın.

B) Kadıncağız dediğimi anladı ama hiç cevap vermedi.

C) Adam da küçücük matarasını yanına almaya utanmıştı.

D) Anneciğim de benim iyiliğimi düşünmüş ve bunu getirmiş.

E) Adam bu kutucuğu nerede bulduğunu söylememiş ki!

ÇÖZÜM:

A) odacık
B) kadıncağız
C) küçücük matara
D) anneciğim
E) kutucuk

Küçücük: Küçültme sıfatı
Küçültme adı: odacık, kadıncağız, anneciğim, kutucuk

CEVAP: C

ADLARDA YAPI

Basit Ad	Türemiş Ad	Birleşik Ad
• Yapım eki almamış ad	• Yapım eki almış ad	• En az iki sözcükten oluşan ad
adamın	adamlık	milletvekili
kapının	kapıcı	hanımeli

UNUTMA

Yapım eki: Ada gelerek adın anlamını değiştiren ektir.

- (su - luk)
  İK İİYF (isimden isim yapım eki)

UYARI

Bu konu sözcükte yapı konusu içinde anlatılmıştır.

SIFAT (ÖN AD)

Varlıkları, adları niteleme ve belirtme görevinde kullanılır.

Adların önüne gelerek sıfat tamlaması oluşturur. Öyle ki bir yerde sıfat varsa sıfat tamlaması da vardır.

DİKKAT

Sıfatlar aslına bakılırsa bir isimdir. İsim soylu sözcük olarak geçer. Bir adı niteleyip belirttiklerinde sıfat olarak anılırlar.

Soğuk, Derya tarafından sevilmez. (Soğuk: İnsanı üşüten hava)

Soğuk yemekleri sevmem. (Soğuk: "Yemek" sözcüğünün önüne gelerek ön ad olmuştur.)

1. Niteleme Sıfatları	2. Belirtme Sıfatları
	a. İşaret Sıfatı b. Sayı Sıfatı c. Belgisiz Sıfat d. Soru Sıfatı

1. NİTELEME SIFATLARI

Varlıkların renk, biçim gibi yapısal özelliklerini ortaya koyan sıfatlardır.

- "Nasıl" sorusuna cevap verir.
  - **Güzel** çocuk
  - **Yeşil** elma
  - **İnce** kürek
  - **Mükemmel** insan
  - **Uzun** kol

DİKKAT

"-lık, -lı, -cı, -sız" ekleri de addan niteleme sıfatı türetir.

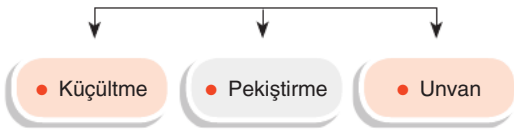
Acı + **lı**	yemek
Dolma + **lık**	biber
Amerika + **lı**	turist
Tat + **sız**	vişne

- Pırıl pırıl dalgalı bir denize karşı
  Nit. sıfatı Nit. sıfatı
- Yan gelmişim diz boyu sulara
  Nit. sıfatı
- Hepimize iyi niyetle gülümsüyorum.
  Nit. sıfatı
- Hiçbirinizle dövüşemem.
- Benim gizli sandıklarım var.
  Nit. sıfatı

/benimhocam

DİKKAT

Pekiştirme, küçültme ve unvan (san) sıfatları da niteleme sıfatı sayılır.

- **Küçültme Sıfatı:** " -ce,-cik, -msi" , -mtırak , -msi" ekleriyle yapılır.

- **Büyükçe** ev — **Yeşilimsi** elma
- **Mavimtırak** ev — **Küçücük** bebek

- **Pekiştirme Sıfatı:**

- **Yepyeni** ev — **Sapsarı** yüz
- **Masmavi** kalem — **Yepyeni** telefon
- **Upuzun** masal — **Sapasağlam** ev
- **güzel mi güzel** ev

- **Unvan Sıfatı:**

- **Doktor** Ahmet — **Bakkal** Hasan
- **Deli** Faruk — Ahmet **Bey**

UNUTMA

Unvan sıfatı, ismin arkasına da gelebilir.

- Mustafa Kemal Paşa

ÖRNEK SORU

Sıfatlar "niteleme sıfatı" ve "belirtme sıfatı" diye iki ana başlık altında değerlendirilir. Niteleme sıfatları ismin önüne gelerek ismin rengini, şeklini, biçimini, durumunu bildirir. Belirtme sıfatları da ismin önüne kullanılır. İsimleri işaret, sayı, belgisizlik ve soru yönünden belirtir.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yukarıda anlatılan duruma aykırı olarak ismin arkasına gelen bir sıfat kullanılmıştır?

A) O da bu masmavi serinliğe motor sürmek istemez miydi?

B) Kimseyi bu durumda bırakmak istemezdim ama sonuç bu!

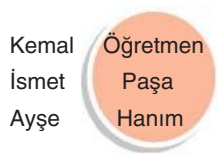
C) Kemal Öğretmen dediğimi yapmalıydı; şimdi kendileri zararlı çıkacak.

D) Adamları her gün aramak da çare değil ki.

E) Hiçbir gün erkenden arayıp hâlini hatırını sormadı.

ÇÖZÜM:

- İsmin arkasına gelebilen tek sıfat unvan sıfatıdır.

UNVAN SIFATI

A) masmavi (Nit. sıfatı) serinlik (İsim)
B) bu (İşa. sıf.) durum (İsim)
D) her (Bel. sıf.) gün (İsim)
E) hiçbir (Bel. sıf.) gün (İsim)

Hepsi ismin önüne gelmiştir.

CEVAP: C

/benimhocam

2. BELİRTME SIFATLARI

a. İşaret Sıfatı: Varlıkları işaret yoluyla bildirir.

- "Hangi" sorusunun sorulmasıyla bulunur.

- **Bu** çocuk **Böyle** insan **Öteki** sokak
- **Şu** araba **Şöyle** şiir **Beriki** ağaç
- **O** yer **Öyle** masal

- Böyle bir işe girmeyi bu yaşa gelince düşünmemeliydin.
  İşa. sıf. İşa. sıf.

- Karşı eve nehrin öte yakasından ulaşacağız.
  İşa. sıf. İşa. sıf.

- Şu evleri aşıp öbür tepeye ulaşacağım.
  İşa. sıf. İşa. sıf.

UNUTMA

Her işaret eden sözcüğe işaret sıfatı denmez! İsme sorulan "hangi" sorusuna cevap vermelidir.

- Bu adama bunu anlattım.
  I. İşaret sıfatı II. İşaret zamiri

- Şu benim için değerli bir mücevherdi.
  III. İşaret zamiri

- Şu mücevheri sen mi buldun?
  IV. İşaret sıfatı

➡ Cevap vermezse (II ve III numara) işaret zamiri olur. Onu ileride göreceğiz.

b. Sayı Sıfatları: Adların sayısını, ölçüsünü belirtir.

1. **Asıl Sayı Sıfatı: dört** elma, **beş** kalem, **iki** kardeş
2. **Sıra Sayı Sıfatı: dördüncü** çocuk, **altıncı** öğrenci

DİKKAT

"-ncı/-nci, -ıncı/-inci" eklerini alırlar.

3. **Üleştirme Sayı Sıfatı: birer** elma, **üçer** kalem, **üçer** inek

DİKKAT

"-ar/-er, -şar/-şer" eklerini alırlar.

Rakamla yazılamaz. Yazılırsa yazım yanlışı olur.

8'er → YANLIŞ

Sekizer → DOĞRU

4. **Kesir Sayı Sıfatı: dörtte bir** ihtimal, **çeyrek** ekmek, **yüzde yedi** oy

5. **Topluluk Sayı Sıfatı:** Asıl sayılara "-z/ -ız /-iz /-uz /-üz" eklerini alarak yapılırlar.

- **İkiz** bebek, **üçüz** bebek, **beşiz** oğlak
- On beş kişi de gördü bu güzel yüzünü.
  Asıl sayı sıfatı
- Sekizinci adama beşinciyi vermiş.
  Sıra sayı sıfatı Sıra sayı sıfatı değil. Önünde isim yoktur.
- Onar kalemi dağıtıp mutlu oldular.
  Üleştirme sayı sıfatı
- İlk çocuğunu görüp son çocuğunu da görmek istedi.
  Sıra sayı sıfatı Sıra sayı sıfatı
- Dörtte bir elma mı istersin yarım elma mı istersin?
  Kesir sayı sıfatı Kesir sayı sıfatı

c. Belgisiz Sıfat: İsimlerin nicelik (sayı) yönüyle belirsizliklerini ifade eder.

- **Bazı** öğrenciler **Hiçbir** soru
- **Biraz** su **Birtakım** konular
- **Bütün** sokak **Birkaç** kadın
- **Bir** akşam ortadan kayboldu.
- **Tüm** insanlar
- **Her** adam

/benimhocam

DİKKAT

"Bir" sözcüğü hem sayı sıfatı hem niteleme sıfatı hem de belgisiz sıfat olabilir.

Yerine,

Tek bir adet getirilirse → SAYI SIFATI

Herhangi bir getirilirse → BELGİSİZ SIFAT

Aynı getirilirse → NİTELEME SIFATI olur.

Seni geçen gün **bir** adam sordu. (BELGİSİZ SIFAT)

Dün **bir** kişilik bilet aldım. (SAYI SIFATI)

Onunla **bir** yaşta kardeşim var. (NİTELEME SIFATI)

DİKKAT

"Bir" **sözcüğü niteleme sıfatının önüne gelirse "sayı sıfatı'" niteleme sıfatının arkasına gelirse** "belgisiz sıfat" **olur.**

Bir yaşlı adam (SAYI SIFATI)

Yaşlı **bir** adam (BELGİSİZ SIFAT)

DİKKAT

Belgisiz sıfatlar bitişik yazılır:

Birkaç adam

Hiçbir adam

Birtakım insanlar

NOT

"Birtakım" **sözcüğü sadece belgisiz kullanımda bitişik yazılır. Aksi hâlde ayrı yazılır.**

Bir takım elbise aldım.

Bir takım koltuk aldım.

- Başka kişilere güvenmiyorum artık.
  Belgisiz sıfat
- Hiçbir çocuğu bu odada görmedim.
  Belgisiz sıfat
- Herhangi bir kişi bile beni aramadı.
  Belgisiz sıfat
- Ben de hiçbirini aramadım.
  Belgisiz sıfat değil. Önünde isim yok.
  İleride belgisiz zamir olacak.
- Birkaç kişi beni burada gördü.
  Belgisiz sıfat
- Birkaçını gördüm.
  Belgisiz sıfat değil. Önünde isim yok.
  İleride belgisiz zamir olacak.
- Birçok adama değer verdim.
  Belgisiz sıfat
- O da birçoğunu gördü.
  Belgisiz sıfat değil. Önünde isim yok.
  İleride belgisiz zamir olacak.

NOT

Binlerce	adam
Yüzlerce	kamyon
Onlarca	iş
BELGİSİZ SIFAT	İSİM

Belgisiz sayı sıfatı diyen kaynaklar da vardır.

d. Soru Sıfatı: İsimlerin niteliğini, herhangi bir özelliğini soran sıfatlardır. Bu sözcüklerin yerine konan sözcükler de sıfattır.

- **Nasıl** bir soru sordular? (**Zor** bir soru)
- **Hangi** okulda okudun? (**Bu** okulda)
- **Kaç** soru sordular? (**Beş** soru)
- **Kaçıncı** katı temizledin? (**Beşinci** katı)
- **Hangi** soruyu çözemedin? (**İlk** soruyu)

DİKKAT

Bir adı niteleyen veya belirten birden fazla sıfat olabilir.

Eski,	tarihî,	yıkık	dökük,	geniş	bir	(ev)
Nit.S.	Nit.S.	Nit. S.	Nit.S.	Nit. S.	Belgisiz.S.	İsim

Bir sıfat, birden çok adı niteleyip belirtebilir.

Güzel	evim,	arabam	ve	bilgisayarım
Nit. S.	İsim	İsim		İsim

ADLAŞMIŞ SIFAT

Niteleme sıfatı ve isim ikilisinden isim düşürülürse adlaşmış sıfat ortaya çıkar.

- Güzel kız bana baktı.
  Nit. S. İsim
- **Güzel**, bana baktı.

NOT

Sıfatlar, isim çekim eklerini alınca adlaşır. Biz de buna ADLAŞMIŞ SIFAT deriz.

- Çocuk, yaşlı adama yer verdi.
  Nit.S. isim

- Çocuk, yaşlıya yer verdi.
  Adlaşmış sıfat

- Korkak insanların başarılı olduğu görülmez.
  Nit.S. isim

- Korkakların başarılı olduğu görülmez.
  Adlaşmış sıfat

- Bu konuyu bilenlere sormak gerek!
  Adlaşmış sıfat
- Alçağında karların var Bulgar Dağı!
  Adlaşmış sıfat
- Ovanın yeşilini seninle seyrediyorum.
  Adlaşmış sıfat

UNUTMA

Bir niteleme sıfatı, sıfat görevinde kullanılmamışsa adlaşmış sıfattır.

SIFAT TAMLAMASI

Bir ismin bir ya da daha fazla sıfat tarafından nitelendiği veya belirtildiği tamlamalardır.

- derin kuyular — Nit.S. isim / Nit.S. isim
- önemli kitap — Nit.S. isim / Nit.S. isim
- beş ev — Sayı S. isim / Nit.S. isim
- kareli gömlek — Nit.S. isim / Nit.S. isim
- karanlık gece — Nit.S. isim / Nit.S. isim

SIFATLARDA KÜÇÜLTME

- **Genişçe** oda
- **Mavimsi** pantolon
- **Küçücük** kedi
- **Yeşilimtırak** elma

SIFATLARDA PEKİŞTİRME

- **"m, p, r, s" ile yapılır:**
  - **Masmavi** elbise
  - **Kapkara** perde
- **İkileme yoluyla yapılır:**
  - **Kara kara** göz
  - **Yalan yanlış** iş
- **"mi" ekiyle yapılır:**
  - **Güzel mi güzel** ev
  - **Zeki mi zeki** çocuk

SIFATLARDA YAPI

BASİT SIFATLAR	**Yapım eki almamış sıfatlardır.** • **Kötü** adam • **Güzel** çocuk
TÜREMİŞ SIFATLAR	**Yapım eki almış sıfatlardır.** • **Tat + lı** elma • **Yal(ı)n + ız** insan • **Sev + (i)mli** adam
BİRLEŞİK SIFATLAR	En az iki sözcükten oluşur. **KURALLI BİRLEŞİK SIFATLAR** • **Sıfat tamlamalarının sonuna "-lı, -sız" ekleri getirilerek yapılır:** ■ **Mavi gömlek + li** doktor ■ **Gümüş kapı + lı** ev • **Belirtisiz isim tamlaması bir isme sıfat olarak getirilerek yapılır:** ■ **El işi** oya • **Sıfat tamlamasının ismi ile sıfatı yer değiştirilerek yapılır. İsme iyelik eki getirilir:** ■ **Montu sarı** motorsikletli ■ **Kapısı dar** han **ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK SIFAT** ■ **Cingöz** Recai ■ **Açıkgöz** kadın

ÖRNEK SORU

Köpüksüz anıların sihriyle akan nehir
Varlığı bestenigâr, yokluğun deniz gibi
Gönül, safkan bir vefa atlasında şahlanır.
Asil fırtınalarda kaybolan bir iz gibi
Çölde aşk suretinde bir ahu peydahlanır.

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Niteleme sıfatı
B) Belgisiz sıfat
C) Sayı sıfatı
D) Soyut ad
E) Hem iyelik eki hem ad durum eki almış sözcük

ÇÖZÜM:

- Niteleme sıfatı: köpüksüz, köpüksüz anıların sihriyle akan, safkan, asil, asil fırtınalarda kaybolan
- Belgisiz sıfat:

safkan ... kaybol aşk suretinde	bir bir bir	vefa iz ahu
NİTELEME SIFATI	*Belgisiz sıfat*	*İsim*

→ *Niteleme sıfatından sonra kullanıldığı için sayı sıfatı olamaz.*

- **Sayı sıfatı yoktur.**
  - Soyut ad → vefa, aşk
  - Hem iyelik eki hem ad durum eki almış sözcük:

aşk suret - i - (n) - de
3. tekil iyelik eki — *Bulunma ad durum eki*

CEVAP: C

ÖRNEK SORU

Kurallı birleşik sıfat en az iki sözcükten oluşan sıfattır. Sıfat tamlamalarının sonuna "+lı/+li" ve "+sız/+siz" eki getirilerek yapılabileceği gibi bir sıfat tamlamasında sıfatla adın yeri değiştirilerek ve ada iyelik eki getirilerek de yapılır.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde kurallı birleşik sıfat diğerlerinden daha farklı bir yolla yapılmıştır?

A) O adam da bu geniş mutfaklı evi mi beğenmiş?
B) Boyu uzun çocuğu bu mahallede daha önce hiç görmedim.
C) Bu mavi kapaklı kalem de mi burada kalmış dün gece?
D) Kırmızı montlu çocuğu çağırdım ben de buraya.
E) Geçti Halide Edip'in çocukluğu da bu mor salkımlı sokakta.

ÇÖZÜM:

İki yolla yapalım:

1. Sıfat Tamlaması + sız/siz (lı/li) → İSİM
KURALLI BİRLEŞİK SIFAT

- mavi ayakkabı = Sıfat Tamlaması (Sıfat: mavi; İsim: ayakkabı)
- mavi ayakkabılı çocuk (mavi ayakkabılı: KURALLI BİRLEŞİK SIFAT; çocuk: İsim)

2. Ad + İyelik eki + Sıfat → İSİM
KURALLI BİRLEŞİK SIFAT

- ayakkabı(s)ı mavi çocuk (ayakkabı(s)ı: KURALLI BİRLEŞİK SIFAT; çocuk: İsim)

	KURALLI BİRLEŞİK SIFAT	İSİM
A)	geniş mutfaklı	ev
C)	mavi kapaklı	kalem
D)	kırmızı montlu	çocuk
E)	mor salkımlı	sokak

B) uzun (Sıfat) boy (İsim)
boyu uzun (KURALLI BİRLEŞİK SIFAT) çocuk (İsim)
→ (2) numaraya göre yapılmış.

→ (1) numaraya göre yapılmış.

CEVAP: B

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde bir isim hem nitelenmiş hem belirtilmiştir?

A) Hikâye etme ve masal anlatma, Doğu kültüründe önemli bir yere sahiptir.

B) Yakın Doğu ve Orta Doğu ülkelerinin halk edebiyatları; efsane, hikâye ve masallarının çokluğuyla bunu ispatlar.

C) Bunların derlenmesiyle oluşturulmuş kitaplar da birçok ailenin kütüphanesinde bulunur.

D) Türkler, Orta Asya bozkırlarında yaşadıklarını hikâye, masal ve efsane olarak İslam dünyasına taşımıştır.

E) Bu nedenle Türk edebiyatında hikâyenin, başlangıçtan itibaren daha "gerçekçi" olduğu görülür.

ÇÖZÜM:

- Soruda nitelenmiş ve belirtilmiş denmektedir. Demek ki aynı adın önüne hem niteleme sıfatı hem belirtme sıfatı gelecektir.

a. İşaret sıfatı
b. Sayı sıfatı
c. Belgisiz sıfat
d. Soru sıfatı

- önemli bir YER
  Niteleme sıfatı — Belgisiz sıfat (Belirtme sıfatı) — İsim

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

I. Hangi ağacın reçinesi milyonlarca yılda oluşur?

II. Bu pahalı reçine insana nasıl bir fayda sağlıyor?

III. Bu kadar uzun sürede ne tür bilgiler elde ettin?

IV. Adamın kaç kitap okuyarak bu bilgileri elde ettiğini biliyor musun?

V. Ne kadar reçine gerekiyormuş bu işletmeye?

Verilen cümlelerin hangisinde soru anlamı sıfatla sağlanmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

- Soru anlamı veren sözcükleri ele alalım:

I. Hangi ağacın ...?
Soru sıfatı

II. Nasıl bir fayda ...?
Soru sıfatı

III. Ne tür ...?
Soru sıfatı
↳ "Ne" sözcüğü "hangi" anlamında kullanılırsa soru sıfatı olur.

IV. Kaç kitap ... musun?
Soru sıfatı — Soru edatı
↳ Soru edatı asıl soruyu soruyor. Çünkü bu soruya cevap verelim:
Biliyorum Gördüğümüz gibi edata cevap verdik. Sıfatın sıfatlığı devam ediyor ama soru anlamını edat sağlıyor.

V. Ne kadar reçine ...?
Soru sıfatı

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

Işığımı denesen hemen düşürürsün
Gözlerim hızlandırır tenhalığını
I
Yanlış şehirlere götürür trenlerim
II
Ya ölmek ustalığını kazanırsın
Ya korku biriktirmek yetisini
Acılarım iyice bol gelir sana
Sevincim bir türlü tutmaz sevincini
III IV V

Bu dizelerdeki altı çizili sözcükleri tür bakımından eşleştirirsek hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

- **Sözcük türü** denilince akla "isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil" gelir.

I. İsim
II. Sıfat
III. Sıfat
IV. Fiil
V. İsim

- IV numaralı sözcük fiildir. Eşleşmede görüldüğü gibi dışarıda kalır.

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

(I) 19. yüzyılda dışarıdan gelebilecek herhangi bir salgın hastalık tehlikesine karşı karantina idaresi kurulmuş. (II) Karantina, İtalyancadan alınmış ve "kırk, kırklık, kırktan ibaret" anlamına gelen bir sözcük. (III) Salgın hastalık tehlikesine karşın İstanbul'dan sonra ikinci karantina idaresi 1840'ta İzmir'de kurulmuş. (IV) Önce gemiler İzmir Karantina İdaresinin bulunduğu sahilde kırk gün bekler ve yolcular barakalarda kalırmış. (V) 1846'da Mithat Paşa Meslek Lisesinin yanındaki yerde bir karantina binası inşa edilmiş ve o günden sonra semtin adı Karantina olarak kayıtlara geçmiş.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede belgisizlik anlamı taşıyan bir sözcük sıfat görevinde kullanılmıştır.
B) II numaralı cümlede niteleme sıfatı ve belirtme sıfatı kullanılmıştır.
C) III numaralı cümlede sıra sayı sıfatı kullanılmıştır.
D) IV numaralı cümlede sıfat tamlaması vardır.
E) V numaralı cümlede niteleme sıfatı kullanılmıştır.

ÇÖZÜM:

I. herhangi bir salgın hastalık
Belgisiz sıfat İsim

II. ... gelen bir sözcük
Niteleme Sıfatı Belgisiz Sıfat (Belirtme sıfatı) İsim

III. ikinci karantina idaresi
Sıra sayı sıfatı İsim tamlaması

IV. kırk gün
Sayı sıfatı İsim

V. Niteleme sıfatı **yoktur**.
... yanında ki yer bir karantina binası
İşaret sıfatı Sayı sıfatı
O gün
İşaret sıfatı

CEVAP: E

/benimhocam

ETKİNLİK

Sevgilim ben şimdi büyük bir kentte seni düşünmekteyim
Elimde uçuk mavi bir kalem cebimde iki paket sigara
Hayatımız geçiyor gözlerimin önünden
Çekip gitmelerimiz, su içmelerimiz, öpüştüklerimiz
"Ağlarım hatırıma geldikçe gülüştüklerimiz"
Çiçekler, çiçekler, su verdim bu sabah çiçeklere
O gülün yüzü gülmüyor sensiz
...

Kaç kişiydi ki bu son gülüş
İlk adımı attığın o gün
Hangi sevgiydi ki çocukluğumdaki yaprak
...

Yukarıdaki dizelerde bulunan sıfatları, türleriyle beraber yazınız.

ETKİNLİK (CEVAP)

büyük bir kent
Nit.S. Belg. S.

Uçuk mavi bir kalem
Nit.S. Belg. S.

İki paket
Sayı S.

bu sabah
İş. S.

O gül
İş. S.

kaç kişi
Soru S.

bu son gülüş
İş. S Sayı. S.

İlk adım
Sayı .S.

O gün
İşaret S.

çocukluğumdaki yaprak
İşaret S.

ZAMİRLER (ADILLAR)

- İsim olmadıkları hâlde isim gibi kullanılan, isimlerin yerini tutan sözcüklerdir.

■ Hakan, İstanbul'a Sevim'in evini görmeye gitti.

O, oraya onunkini görmeye gitti.

- İsim çekim eklerini alabilir:

Ad durum ekleri: onu, ona, onda, ondan, onca

Çoğul eki: onlar, bizler, sizler

Tamlayan eki: onun, senin, benim

Sözcük Hâlindeki Zamirler	Ek Hâlindeki Zamirler
• Kişi(şahıs) zamiri • Dönüşlülük zamiri • İşaret zamiri • Belgisiz zamir • Soru zamiri	• İyelik zamiri • İlgi zamiri

SÖZCÜK HÂLİNDEKİ ZAMİRLER

a. Şahıs Zamirleri (Kişi Zamirleri): Kişi isimlerinin yerine geçen zamirlerdir.

- "Kim?" sorusuna cevap verir.

■ **Ben Biz**

■ **Sen Siz**

■ **O Onlar**

- İsim hâl eklerini alabilir.

■ ben-**i** ben-**e** (bana) ben-**de**

■ sen-**i** sen-**e** (sana) sen-**den**

DİKKAT

"Ben" ve "sen" yönelme durum eki aldığında ünlü değişimi olur.

ben + e → bana, sen + e → sana

b. kendi: Dönüşlülük Zamiri

Bir cümlede eylemin özne tarafından yapıldığını bildirmeye ve vurgulamaya yarar. Kişi zamirleriyle aynı özelliğe sahip olduğu için bazı kaynaklarda kişi zamiri olarak da kabul edilir.

■ kendim kendimiz

■ kendin kendiniz

■ kendisi kendileri

ÖNEMLİ

İsimler gibi çekimlenir: kendi + m, kendi + si, kendi + miz

İsmin hâl eklerini alabilir: kendi+m+i, kendi + m +e, kendi + m + de, kendi + m + den

ÖNEMLİ

Özneyle birlikte kullanıldığında anlamı pekiştirir.

Bunları ben kendim aldım.

Ayşe kendisi başardı.

(Anlatım bozukluğu değildir.)

c. İşaret Zamirleri: Bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar

- İsimlerin yerini işaret ederek tutar.

■ **Bunu** aldım.

■ **Şu** hareket etti.

■ **O**, eski bir konaktır.

■ **Bunlar** güzel.

■ **Şunları** al.

■ **Onlar** çok tatlı.

ÖNEMLİ

"İyelik eki" hariç diğer isim çekim eklerini alabilir:
Burası, şurası, orası, buraları, şuraları, oraları.

NOT

"O" sözcüğü şahıs isimlerinin yerini tutarsa **kişi zamiri**, insan dışındaki varlıkların yerini tutarsa **işaret zamiri** olur.

* O, bugün hastaymış. — Kişi zamiri

* O, yeni yapılmış bina. — İşaret zamiri

* O adam çok kötü baktı. — İşaret sıfatı

NOT

Sıfatlar, genellikle çekim eki almazlar. Ama zamirler çekim eki alabilirler.

• Bu adamın söylediklerini duymadım. — İşaret sıfatı

FAKAT! İstisnai durumlar olabilir.

• O adama bunu yapmamalısın. — İşaret zamiri

• Bana böylesi dertlerle gelme! — İşaret sıfatı

↳ **İstisnai olarak ek almıştır.**

/benimhocam

İşaret Sıfatı - İşaret Zamiri Karşılaştırılması

	İŞARET SIFATI	İŞARET ZAMİRİ
Bu	**Bu** adamı görmedim.	**Bunu** görmedim.
Şu	**Şu** kediyi getir.	**Şunu** getir.
O	**O** kitabı yırtma!	**Onu** yırtma!
Böyle	**Böyle** adam görmedim.	**Böylesini** görmedim.
Şöyle	**Şöyle** adam istemem!	**Şöylesini** istemem.

d. Belgisiz Zamirler: İsimlerin yerini belli belirsiz tutan zamirlerdir. Hangi ismin yerine geçtiği tam belli değildir.

- herkes, kimse, birazı, birkaçı, birçoğu, kimi, kimisi, başkası, falan, falanca, bütünü, tamamı, hepsi...
- **Herkes** burada bekledi.
- **Falanca** ablam olur.
- **Kimse** burada değildi.
- **Kimi** çok çalışır.

- **Bazı** öğrenciler derse gelmedi. → Belgisiz Sıfat
- **Bazıları** gelmedi. → Belgisiz Zamir

- Birkaçı Bazıları Hepsi Birçoğu
- Kimileri Falanca Kimse Şey

ÖNEMLİ

"İyelik eki" hariç diğer isim çekim eklerini alabilir:
Burası, şurası, orası, buraları, şuraları, oraları.

ÖNEMLİ

İyelik eklerini aldığı nadir durum:
Kimi + si gelmemiş. (Ek yığılması kabul edilir.)

ÖNEMLİ

İsmin hâl eklerini alabilir.
Herkes + i, hepsi + (n)e, falanca + dan

e. Soru Zamirleri: İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir. Bu sözcüklerin yerine sorduğu isimler getirilebilir. Yani cevapları isimdir.

- Bize **ne** getirdin? (Elma)
- **Kim** geldi? (Ali)
- **Nerede** oturuyorsun? (İstanbul'da)
- **Kaçı** kazandı? (İkisi)
- **Hangisi** daha güzel? (Kırmızısı)
- **Nereye** gittin? (İstanbul'a)

ÖNEMLİ

İsim durum eklerini, iyelik eklerini alabilir.
Kim + i, kim+ e, kim +de, kim + den, kim + im...

UYARI

Soru zamirleri çekim eki alabiliyor. Lakin soru sıfatları çekim eki alamaz.

SORU SIFATI	SORU ZAMİRİ
Kaç adam geldi? **Hangi** adam gelmiş?	**Kaçı** geldi? **Hangisi** gelmiş?

- O, eski bir spor yazarı olduğu için anlatacağı şeyleri önce iyice
  Kişi zamiri Belgisiz zamir
  izler. Herkesin neler düşündüğüne kendisi önceden karar verir.
  Belgisiz zamir Soru zamiri Dönüşlülük zamiri

  Bu sebeple hiç kimseyi yargılamaz. Biz de ona hep saygı duyarız.
  İşaret sıfatı Belgisiz zamir Kişi zamiri Kişi zamiri

  Biri dahi onu bu hususta suçlamaz. "Bu, aklına nereden geldi?
  Belgisiz zamir Kişi zamiri İşaret sıfatı İşaret zamiri Soru zamiri

  Aklına bunu kim getirdi?" demez kimse.
  İşaret zamiri Soru zamiri Belgisiz zamir

EK HÂLİNDEKİ ZAMİRLER

a. İyelik Zamirleri: İyelik ekleridir. Sözcüğün kaçıncı şahsa ait olduğunu bildirir.

- (benim) kalem-**im** (bizim) kalem-**imiz**
- (senin) kalem-**in** (sizin) kalem-**iniz**
- (onun) kalem-**i** (onların) kalem-**leri**

b. İlgi Zamiri: Zamir olan **"-ki"** ekidir.

- Onun ayakkabısı eskimiş, benim**ki** hâlâ yeni.
  (ayakkabı)
- Benim arabam siyah, onun**ki** beyaz.
  (araba)

NOT

ÖSYM **ek hâlinde zamir** derse ilgi zamiri ve iyelik zamirini bulacağız. Sadece zamir derse ek hâlindeki zamirleri bulmayacağız!

3 tür "ki" eki vardır:

SIFAT YAPAN – ki	İLGİ ZAMİRİ OLAN –ki
• İsmin önüne gelir. • "Hangi?" sorusuna cevap verir. • "-ki" biçimindedir. ■ Evde**ki** kedi ■ Mangalda**ki** kül ■ Duvarda**ki** tablo	• İsmin yerini tutar. • "-mki, -nki" şeklindedir. ■ Beni + m**ki** nerede? ■ Serdarı + n**ki** yine çalınmış. ■ Bizim evimiz güzel, Ali'ni+ n**ki** güzel değil.
BİTİŞİK YAZILIR.	BİTİŞİK YAZILIR.

BAĞLAÇ OLAN "ki"	BAĞLAÇ OLDUĞU HÂLDE BİTİŞİK YAZILAN "ki"LER
• Bağlama görevinde kullanılır. ■ Neşeli ol **ki** genç kalasın! ■ Eve geldi **ki** kimse yok. ■ Öyle bağırdı **ki** tüm sokak titredi. AYRI YAZILIR.	S o m b a h ç e m i a y a e â ü e l n s d l l n ğ l k a e k b k e a i k m i u ü r k i k k k i i i i

- "Yazdıklarım boyumu aştı!" diyenlerden değilim.
  İyelik zamiri İyelik zamiri
- Bu da elimden geldiğince iyi eserler vermeye çalıştım.
  İyelik zamiri
- Nurullah Ataç'ın denemeleri harikaydı ama benimkiler çok iyi değildi.
  İyelik zamiri İlgi zamiri
- Halk sağlığı konulu yazılarım elbette seninkileri geçecek.
  İyelik zamiri İyelik zamiri İlgi zamiri

İPUCU

Belirtili ya da belirtisiz isim tamlaması varsa iyelik zamiri mutlaka vardır.

adam - ın ev - i
kalem kapak - ı

İlgi (Tamlayan) Eki *İyelik Eki (İyelik Zamiri)*

NOT

Sözcükler, türlerini cümledeki kullanımlarına bağlı olarak kazanırlar. Bir sözcük bazen isim, bazen sıfat, bazen zamir olarak da kullanılabilir.

/benimhocam

ALIŞTIRMALAR

Koyu yazılmış sözcüklerin türlerini altına yazınız.

1. **Yaşlı**, otobüsü kaçırdı.

2. **Yeşil** elbiseyi giy!

3. **O**, benim eski bir arkadaşım.

4. **O** adam seni tanıyor.

5. **O**, sürekli gıcırdardı.

6. Sokakta**ki** çocuk.

7. Bizim**ki**nin ekranı küçük.

8. **Birçok** kişi çalışıyor.

1. Adlaşmış sıfat	2. Nitelleme sıfatı	3. Kişi zamiri	4. İşaret sıfatı
5. İşaret zamiri	6. Sıfat yapan "ki"	7. İlgi zamiri olan "ki"	8. Belgisiz sıfat

ETKİNLİK

Seni anlamak sancısı tuttu
Tarih kitabını alıp bir sayfa çevirdim
Kavimler Göçü çıktı önce
Yerimi yurdumu terk edip
Buralara gelişimi anımsadım
Başka bir coğrafyada seni buluşumu
Sonra Roma gibi ikiye bölünüşümü
Bir taraftan seni isteyip
Bir yandan da istemeyişimi
Ve alev alev tükenişimi
…

Yukarıdaki dizelerde bulunan zamirleri türleriyle beraber bulunuz.

/benimhocam

ETKİNLİK (CEVAP)

Seni: Kişi zamiri — Buralara: İşaret zamiri
Seni: Kişi zamiri — Seni: Kişi zamiri

ÖRNEK SORU

(I) Orhan Veli Kanık kendisiyle yapılan ve öykülerinin toplandığı "Hoşgör Köftecisi"nde yer alan söyleşide sanat ve edebiyatı birbirinden ayırdığını söyler. (II) Şiiri sanata sokar, öyküyü ise roman ve tiyatroyla birlikte edebiyata. (III) Orhan Veli bunu şöyle açıklar: Fikir sanatta yer alamıyor ama edebiyat fikre dayanıyor. (IV) Bu itibarla edebiyatın halk kitlelerine bir şeyler söylemesi lazım. (V) Bu fikirlerin birkaçına hâkim olup daha da ileriye gitmek istiyorum.

Verilen metindeki numaralanmış cümlelerin hangisinde zamir türünde bir sözcük yoktur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I) kendisi: Kişi zamiri

II) YOKTUR.

III) bunu: İşaret zamiri

IV) şeyler: Belgisiz zamir

V) birkaçına: Belgisiz zamir

CEVAP: B

ÖRNEK SORU

Dünyada arasanız da bundan daha küreselini bulamazsınız. Hangi memlekete gitsem yalnız orada oturduğumu sanıyorlar. Küreselim ve bütün insanların dostluk, kardeşlik, barış içinde sevgi ve saygıyla yaşamasını, yardımlaşmasını ben istiyorum.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Kişi zamiri

B) Soru sıfatı

C) İşaret zamiri

D) Belgisiz zamir

E) Belgisiz sıfat

ÇÖZÜM:

ben → Kişi zamiri

hangi → Soru sıfatı → (hangi memleket)
isim

orada, bundan → İşaret zamiri

bütün → belgisiz sıfat → (bütün insanların)
isim

- Görüldüğü gibi belgisiz zamir yoktur.

CEVAP: D

/benimhocam

ÖRNEK SORU

(I) Hiç kimse yalancı veya sahtekâr olmak istemez. (II) Fakat başkalarıyla iletişimimizde, içimizden geçenleri olduğu gibi açıkça söylersek iç dünyamızın reddedilme tehlikesini de göze almışız demektir. (III) Herkes, her yerde ve her zaman bunu risk olarak görür ve asla göze alamaz. (IV) Bu yüzden maskelerimiz arkasına saklanırız ve sığınıp burada bir korunma refleksi gösteririz. (V) Bunu o kadar sık yaparız ki bu göstermelik davranışımız bizim artık ikinci doğamız olur.

Bu parçadaki numaralanmış cümleler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede belgisiz zamir vardır.

B) II numaralı cümlede belgisiz zamir ve iyelik zamiri vardır.

C) III numaralı cümlede belgisiz zamir ve belgisiz sıfat vardır.

D) IV numaralı cümlede işaret zamiri yoktur.

E) V numaralı cümlede işaret zamiri ve kişi zamiri vardır.

ÇÖZÜM:

I. hiç kimse → Belgisiz zamir

II. başkalarıyla → Belgisiz zamir, iç - imiz, iletişim - imiz, dünya mız
İyelik zamiri

III. herkes → Belgisiz zamir, her yer
Belgisiz sıfat

IV. İşaret zamiri vardır: (burada) bu yüzden
İşaret sıfatıdır. Çünkü önünde isim vardır.

V. bunu → İşaret zamiri, bizim → Kişi zamiri

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

Kadir Öğretmen tahtaya bir cümle yazar:

"Ali'ninkileri çözüp kimseye bunu şu şekilde yaptım ya da sınavın için yaptım diyemezsin."

Öğrencilerden bu cümledeki zamirleri bulmalarını ve zamir türlerini söylemelerini ister.

Öğrenciler hangi sözcüğün, hangi zamir türüne ait olduğunu söyler:

Semih: "Kimseye" sözcüğü belgisiz zamirdir.

Necati: "Bunu" sözcüğü işaret zamiridir.

Halis: "Ali'ninkileri" sözcüğünde ilgi zamiri vardır.

Recai: "Sınavın" sözcüğünde iyelik zamiri vardır.

Mutlu: "Şu" sözcüğü işaret zamiridir.

Bu etkinlikte yanlış cevap veren öğrenci aşağıdakilerden hangisidir?

A) Semih B) Necati C) Halis D) Recai E) Mutlu

ÇÖZÜM:

- "Mutlu yanlış cevap vermiştir. "Şu" sözcüğü **işaret sıfatıdır.**
- Önünde isim vardır: şu şekilde → İŞARET SIFATI

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Bizim (I) metinlerimiz de hepsinden (II) daha edebîydi oysaki. Kimileri (III) bunu (IV) anlatmakta zorlansa da kendimi (V) şanslı hissediyorum.

Bu parçadaki numaralanmış cümleler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I → Kişi zamiri

B) II → Belgisiz zamir

C) III → Belgisiz zamir

D) IV → Kişi zamiri

E) V → Dönüşlülük zamiri

ÇÖZÜM:

- Bunu → İşaret zamiridir.

CEVAP: D

/benimhocam

İSİM TAMLAMALARI
(AD TAMLAMASI / TAKIMI)

TAMLAYAN	TAMLAYAN EKİ (İLGİ EKİ)	TAMLANAN	TAMLANAN EKİ (İYELİK EKİ)
kapı	+ (n)ın	kol	+ u

→ Tamlayan da tamlanan da isim veya zamir olmalıdır.

a. Belirtili İsim Tamlaması: Tamlayanın da tamlanın da ek aldığı tamlama türüdür.

- **bahçe + (n) in** (Tamlayan (ilgi) eki) **kapı + (s) ı** (Tamlanan (iyelik) eki)
- dolabın kapağı, arabanın boyası, onun dedesi, ağaçlardan ikisi
- Derdi bitmez bu dağların (dağlar + ın derd + i)

b. Belirtisiz İsim Tamlaması: Tamlayan ek almaz, tamlanan ek alır.

- **el** (Tamlayan) **iş + i** (Tamlanan (iyelik) eki Tamlanan)
- ışık hız-ı aşk roman-ı cep telefon-u
- ev eşya-(s)ı

c. Takısız İsim Tamlaması: Tamlayan da tamlanan da ek almaz. Bir şeyin neyden yapıldığını bildirir.

- plastik top demir kapı naylon çorap
- çelik kapı gümüş kaşık tahta kapı

Artık müfredatta sıfat tamlaması olarak geçiyor.
Neden yok diye sormamanız için diye yazdım.

d. Zincirleme İsim Tamlaması: En az üç isimden oluşur.

- edebiyat kitabının kapağı
- kalemin kapağının rengi
  - İki adet isim tamlamasının iç içe geçmiş hâlidir diye özetleyebiliriz.
- limon (çiçeğinin) kokusu
- adamın (evinin) geçimi

İSİM TAMLAMALARINDA DİKKAT EDECEKLERİMİZ

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan yer değiştirebilir.	– Kırılmıştı **mandalı kapının.** – Kapının mandalı Tamlayan: Kapının Tamlanan: Mandalı
Birden fazla tamlayan, bir tamlanana bağlanabilir.	– **Adamın** ve **karısının parası** Tamlayan: Adamın, karısının Tamlanan: Parası
Bir tamlayan, birden fazla tamlanana bağlanabilir.	– **Sınıfın nöbetçisi** ve **başkanı** Tamlayan: Sınıfın Tamlanan: Nöbetçisi, başkanı
Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına sözcük ya da sözcükler girebilir.	– **Adamın** yıllardır devam eden **başarıları** herkesi sevindirdi. Tamlayan: Adamın Tamlanan: Başarıları
İsim tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı cümle şeklinde olabilir.	– **"Seni çok seviyorum." sözü** bana çok iyi geldi. Tamlayan: Seni çok seviyorum Tamlanan: Sözü
Tamlayan ya da tamlanan zamir olabilir.	**Tamlayan zamir olabilir:** – **Ben+im** ev+ im **Tamlanan zamir olabilir:** – Evler + in **birkaç + ı** **Tamlayan da tamlanan da zamir olabilir:** – **Bunlar + ın birkaç + ı**
Tamlayanın zamir olduğu hâllerde tamlayan düşebilir.	Tamlayanı düşmüş isim tamlaması – **Kitapların** buradaydı. **Senin kitapların** buradaydı.
Tamlanan eki düşebilir.	Ben + im kitab + **ım** her soruya cevap verir. Ben + im kitap her soruya cevap verir.
Tamlayan eki "-ın /-nın" yeri-ne "-dan /-den" kullanılabilir.	– Adamlar + ın birkaç +ı – Adamlar + **dan** birkaç +ı
Belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları cümlede sıfat ya da zarf görevinde kullanılabilir.	→ **SIFAT** kül rengi (B'siz isim tam.) bulut kış akşamı (B'siz isim tam.) geldim. → **ZARF**
İsim - fiiller, tamlayan ya da tamlanan olabilir.	oku - (y) - uş - unun ahengi İSİM - FİİL (Tamlayan) (Tamlanan)
Adlaşmış sıfatlar, tamlayan ya da tamlanan olabilir.	gidenin derdi ADLAŞMIŞ SIFAT (Tamlayan) (Tamlanan)

/benimhocam

ÖRNEK SORU

(I) Bir meyhane sohbetinden ayrılan Behram Ağa, evine giderken güzel bir kadın onu içeriye davet etmek ister. (II) Behram Ağa, tereddüt edince kadın onu tehdit eder: (III) Ben, ayağıma kadar gelen kısmeti tepecek avanaklardan değilim. (IV) Şu dakikada halk camiden çıkıp kahveye gitmek üzeredir. (V) Avazım çıktığı kadar "Yangın var!.." diye haykırıp âlemi buraya toplarım.

Verilen parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde isim tamlaması vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I) meyhane sohbet + i → Belirtisiz isim tamlaması

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

aşk ipek bir karanlıktır
kollayamadığım gecenin bir vaktinde gelen çiçekler için
tenhasında kuşlar uçan
sulara karışıp akmak isterim
kan çölünün ıssız vahalarından
saadet burcuna çıkmak isterim
gitmeliyim buralardan seninle

Verilen dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Zincirleme isim tamlaması vardır.
B) Belirtili isim tamlaması vardır.
C) Belirtisiz isim tamlaması vardır.
D) Sıfat tamlaması vardır.
E) Tamlayanı ortak belirtili isim tamlaması vardır.

ÇÖZÜM:

- **Zincirleme isim tamlaması:** kan çölünün vahaları
- **Belirtili isim tamlaması:** gecenin vakti
- **Belirtisiz isim tamlaması:** saadet burcu
- **Sıfat tamlaması:** ipek bir karanlık

PÜF NOKTASI

Tamlayanı ortak belirtili isim tamlaması yoktur.

- adamın derdi ve problemi
  Tamlayan Tamlanan Tamlanan
- Parçada böyle bir örnek yoktur.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Sanat, hayatın uydusudur; onu takip eder ancak hayata istediği biçimi de verir.
I

Sanat eserleri gerçek yaşamı taklit eder ve yönlendirir. Şiirlerin kalıcılığı,
II

sözcüklerin anlam katmanlarının çokluğuna, somutlaştırma gücüne bağlıdır.
III IV

Özgün imgeler, bu şekilde ortaya çıkar.
V

Bu parçadaki altı çizili tamlamalardan hangisi diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I) Belirtili isim tamlaması
II) Belirtisiz isim tamlaması
III) Zincirleme isim tamlaması
IV) Belirtisiz isim tamlaması
→ *İSİM TAMLAMASI*

V) Sıfat tamlaması → özgün (SIFAT) imgeler (İSİM) → *SIFAT TAMLAMASI*

BAŞKA BİR SENARYO

- Hepsi isim tamlaması olsaydı (altı çizili beş bölüm de) o zaman isim tamlamasının alt dallarına bakardık. Örneğin biri belirtili isim tamlaması, diğerleri belirtisiz isim tamlaması olur. Biz de belirtili isim tamlamasını işaretlerdik.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Tarihçi Doç. Dr. Şaduman Halıcı'nın bu kitabı, Çerkez Ethem'i yeni bilgi ve belgelerle aydınlatıyor. Ethem'in bağlantılarını ilişkilerini ve çelişkilerini ortaya koymaktadır. Ethem'in ve arkadaşlarının hayatını bir de oradan okumayı deneyin. Harp tarihine tamamen hâkim olmak için bu gereklidir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Sıfat tamlaması
B) Tamlayanı ortak belirtili isim tamlaması
C) Tamlananı ortak belirtili isim tamlaması
D) Belirtisiz isim tamlaması
E) Tamlananı adlaşmış sıfat olan isim tamlaması

ÇÖZÜM:

- **Sıfat tamlaması:** yeni (Sıfat) bilgi (İsim) ve belge (İsim)
  (Bir sıfat, birden çok adı nitelemiştir.)
- **Tamlayanı ortak belirtili isim tamlaması:**
  - Ethem'in (Tamlayan) bağlantıları, (Tamlanan) ilişkileri (Tamlanan) ve çelişkileri (Tamlanan)
- **Tamlananı ortak belirtili isim tamlaması:**
  - Ethem'in (Tamlayan) ve arkadaşlarının (Tamlayan) hayatı (Tamlanan)
- **Belirtisiz isim tamlaması:** harp (Tamlayan) tarihi (Tamlanan)
- Tamlananı adlaşmış sıfat olan isim tamlaması yoktur.

CEVAP: E

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde bulunan isim tamlamalarını bularak türlerini yazınız.

1. Sanat metinlerinin hoş havası da bizim gönlümüzde bir ateşti.
2. Bu tren yolculuğu, arkadaşlarımdan hiçbirine yaramadı.
3. Konya'nın dost ışıkları varlığımda yeni bir dönemdi.
4. Perdelerle kirişini kaplayayım camların.
5. Dervişin fikri neyse zikri de odur.
6. Sana güveniyorum sözü bana huzur veriyor.
7. Adamın elindeki bu tarihî tiyatrosu da bu iş için yeterliydi.
8. Kimsenin derdini kimse anlamıyor.

ETKİNLİK (CEVAP)

1. Sanat metinlerinin havası: Zincirleme isim tamlaması
   Bizim gönlümüz: Belirtili isim tamlaması (Tamlayanı zamir)
2. Tren yolculuğu: Belirtisiz isim tamlaması
   Arkadaşlarımdan hiçbiri: Belirtili isim tamlaması (Tamlananı zamir)
3. Konya'nın ışıkları: Belirtili isim tamlaması
4. Camların kirişi: Belirtili isim tamlaması (Tamlayanı ile tamlanı yer değiştirmiştir.)
5. Dervişin fikri, zikri: Tamlayanı ortak belirtili isim tamlaması
6. Sana güveniyorum sözü: Tamlayanı cümle olan belirtisiz isim tamlaması
7. Adamın tiyatrosu: Belirtili isim tamlaması
8. Kimsenin derdi: Belirtili isim tamlaması (Tamlayanı zamir)

ZARFLAR (BELİRTEÇLER)

Genellikle fiilleri, bazen de sıfatları ya da başka zarfları durum, zaman, yer - yön, soru ve miktar yönünden belirten sözcüklerdir.

PÜF NOKTASI

Zarflar; fiil, fiilimsi, sıfat ve zarfları anlam bakımından etkileyebilir.

Fiil (çalış-)	**Çok** çalışmalısın.
Fiilimsi (çalışan)	**Çok** çalışan kız geldi.
Sıfat (iyi)	**Çok** iyi adam oldun.
Zarf (kötü)	**Çok** kötü görünüyor.

a. Durum Zarfları: Fiilin durumunu, nasıl yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiillere sorulan **"nasıl"** sorusunun cevabıdır.

Örnek: iyi, kötü, güzel, kötü, mutlaka, çabuk, güzelce, yorgun...

- O **hızlı** konuşurdu.
- Ali **koşarak** yanıma geldi.
- **Sessizce** odaya girdi.
- **Düşe kalka** buralara geldi.
- Beni **sıkıca** kucakladı.
- Dün **güzel** yürüdün.

NOT

Kesinlik zarfları: mutlaka, kesinlikle, elbet, şüphesiz, kuşkusuz, asla,katiyen, elbette, yüzde yüz...
- Mutlaka gelecek.
- Kesinlikle yaparım.

Olasılık zarfları: belki, sanırım, galiba, ihtimal, herhâlde...
- Belki seni arar.

Dilek zarfları: keşke, umarım, inşallah...

Varsayım zarfları: varsayalım, diyelim, tut ki, diyelim ki...

Yineleme zarfları: yine, ikide bir...

- Aslında bunlar durum zarfı olsa da kaynaklarda bu adlarla da geçer.

/benimhocam

b. Zaman Zarfı: Fiillerin ne zaman yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiillere sorulan **"ne zaman"** sorusunun cevabıdır.

- Ankara'dan **yarın** döneceklermiş.
- **Bugün** dönecekler.
- **Şimdi** ararım onu.
- **Artık** bizzat dinlenelim.
- **Az önce** seni aramış.
- **Birazdan** buraya gelecek.
- **Güneş batmadan önce** gelecekmiş.

NOT

Anlama dikkat edilmelidir. Bu sözcükler bazen isim görevinde kullanılabilir.

- Dün hava sıcaktı. (Zaman zarfı)
- Dünü dinlenerek geçirdi. (İsim)
- Sabah, en sevdiğim vakittir. (Özne görevinde kullanılarak isim olmuştur.)
- Sabah onu arayacakmışsın. (Zaman zarfı)

c. Yer - Yön Zarfı: Fiilin yöneldiği yeri bildiren zarflardır.

- **"Nere?"** sorusuna cevap verir. EK ALMAZ.
- **Yukarı** çık.
- **Aşağı** indi.
- **Öte** gitsin.
- **Beri** gel.
- Masayı **ileri** itti.
- **Geri** geldi.
- **İçeri** girin.
- **Yukarı** getirin.

NOT

Ek almazlar. Ek alırlarsa isim olurlar.

- Yukarıda yaşardı. Aşağıya in.
  İsim İsim

Yer - yön zarflarını yön bildiren sözcüklerle karıştırmamalıyız.

- Sağa gider misin?
  ↓
  Zarf DEĞİLDİR.

d. Azlık - Çokluk (Miktar) Zarfları: Miktar bildiren zarflardır. **"Ne kadar"** sorusuna cevap verir.

NOT

Sadece fiilin değil; sıfatın, zarfın, adlaşmış sıfatın miktarını da bildirir.

- Onunla çok gülerim. (Fiili derecelendirmiştir.)
- Çok sıkıcı bir romandı. (Sıfatı derecelendirmiştir.)

Miktar Zarfı → Sıfatın derecesini bildirir.

- Dün hiç çalışmadım.
- Biraz yiyelim!
- Fazla konuşma!

NOT

Derecelendirme görevi vardır.

1. daha: Üstünlük, çokluk anlamı verir.

- O senden daha yetenekli.
- Daha anlayışlı olabilirsin.

2. en: En üstünü belirtir.

- En sevdiğim arkadaşım Gül'dür.
- Bugünlerde en çok sen yoruldun.

3. çok, pek, fazla, oldukça: Pekiştirme veya aşırılık ifade eder.

NOT

Zarflarla sıfatlar birbirine karıştırılır. Sıfatlar isimden önce gelerek isimleri niteler. Zarflar ise eylemi niteler.

- Çok **hızlı** konuşur. (ZARF)
- **Hızlı** adımlarla yürü! (SIFAT)

/benimhocam

e. Soru Zarfları: Fiilleri soru yoluyla tamamlayan zarflardır.

- **Ne zaman** geleceksin buraya?
- **Ne kadar** çalıştın ki dün?
- **Neden** getirdin bu kitabı?
- **Ne** ağlarsın?
- **Nasıl** çalışmalıyım?

UNUTMA

- "Ne" sözcüğü "neden, niçin" anlamında kullanılırsa, ZARF; bir ismin yerini tutarsa ZAMİR OLUR.
  - **Ne** bakıyorsun bana? (Zarf)
  - **Ne** aldın? (elma) (Zamir)
- "Ne" sözcüğü "hangi" anlamında ismin önüne gelirse SIFAT OLUR.
  - **Ne** yüzle kapıma geldin?

KAYNAKLARDA DEĞİŞİK İSİMLERDE GEÇEN DİĞER ZARFLAR

Üstünlük zarfı	daha	**Daha** güzel bir gündü.
En üstünlük zarfı	en	**En** güzel kız buradaydı.
Gösterme zarfı	işte	**İşte** burada görmüştüm onu.
Yineleme zarfı	tekrar, yeniden	**Tekrar** aradım onu.
Kesinlik zarfı	elbette, kesinlikle, mutlaka	**Elbette** geliriz onunla.
Olasılık zarfı	galiba, herhâlde	**Galiba** gelmiş buraya.

ZARFLARDA PEKİŞTİRME

Ağır ağır yürüdüm yine bugün.

Yapayalnız gidiyordu yolda.

Yapayalnız adamı özledim.

Ağır ağır kavaklar yüklemiş.

("Adam" ve "kavak" isminin önüne geldiği için **pekiştirme sıfatıdır.**)

ÖRNEKLER:

- Adamı görünce kadın geri çekildi.
  Zaman zarfı Yer-yön zarfı
- Geceleyin koşa koşa yanımıza geldi.
  Zaman zarfı Durum zarfı
- Oldukça çalışkan bir çocuktu ama hiç uğramadı bana.
  Miktar zarfı Miktar zarfı
- Böyle düşündüm. İyi kararlaştırdım. Geç anlaşıldım.
  Durum zarfı Durum Zarfı Zaman zarfı

SORU SIFATI

- İsme soru sorar.
- Cevabı sıfattır.

Kaç, Kaçıncı, Kaçar, Ne kadar, Nasıl, Hangi → SORU SIFATI

ev?, ev?, ev?, para?, iş?, ev? → İSİM

SORU ZAMİRİ

- Cevabı isim ya da zamirdir. Yerine isim ya da zamir koyabiliriz.

Beş, Evde, Eve, Evden, Ali, Ali'yi, Ali'ye, Ali'den → Cevaplar isimdir.

Kaç, Nerede, Nereye, Nereden, Kim, Kimi, Kime, Kimden → SORU ZAMİRİ

almış?, yatmış?, gitmiş?, geldi?, aldı?, gördü?, kızdı?, kaldı?

SORU ZARFI

- Eyleme / eylemsiye soru sorar.

Neden, Niçin, Ne zaman, Ne → SORU ZARFI

ağladın?, ağladın?, geldin?, bakarsın? → FİİL

Soruların cevabı zarftır.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı diğerlerinden farklı türde bir sözcükle sağlanmıştır?

A) Onu ne zaman gördüğümü siz mi söylediniz?

B) Neden bu kadar kitabı buraya getirdiniz?

C) Onun bu kadar çalışmasını nasıl sağladınız?

D) Bunu buraya niçin koydunuz?

E) Ne bakıp duruyor ki buraya?

ÇÖZÜM:

A) Onu ne zaman gördüğümü siz mi söylediniz?

Durum zarfı Soru edatı

- Zarf ile edat vardır. Edat varsa soru anlamını **edat** sağlar. Bu, "ne zaman" sözcüğünün zarf olmadığı anlamına gelmez. Ama soru anlamını edat sağlamıştır.

B) Neden ... getirdiniz?

C) Nasıl ... sağladınız?

D) Niçin ... koydunuz?

E) Ne ... bakıp duruyor?

"Neden, niçin" anlamında kullanıldığı için zarftır.

Soru zarfıdır.

Soru anlamını zarf sağlamıştır.

- Fiile sorulan soruya cevap verdiği için zarftır.
  - *Neden/Niçin* sözcükleri her zaman zarftır.

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

I. Benimle yavaş konuşarak ne yapmaya çalıştığını anlamadık.

II. Adam dışarı çıktı ve hemen etrafına bakındı.

III. Irmağı gördükten sonra hemen ağaçlı yola sapmalısınız.

IV. Kadını biraz süzdü ve hemen yanına oturdu.

V. Sınavı kazanmak için ne kadar çalışıyorsunuz?

Verilen öncüllerdeki altı çizili sözcükler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümledeki altı çizili sözcük durum zarfıdır.

B) II numaralı cümledeki altı çizili sözcük yer - yön zarfıdır.

C) III numaralı cümledeki altı çizili sözcük grubu zaman zarfıdır.

D) IV numaralı cümledeki altı çizili sözcük durum zarfıdır.

E) V numaralı cümledeki altı çizili sözcük soru zarfıdır.

ÇÖZÜM:

I. yavaş (Durum zarfı) konuşarak (Fiilimsi (zarf-fiil)) — *nasıl?*

II. dışarı (Yer-yön zarfı) çıktı (Fiil) — *nereye?*

III. Irmağı gördükten sonra (Zaman zarfı) ... sapmalısın. (Fiil) — *ne zaman?*

IV. biraz (Miktar zarfı) süzdü (Fiil) — *ne kadar?*

V. ne kadar (Soru zarfı) çalışıyorsunuz? (Fiil) — *Fiile soru sormuştur.*

- Gördüğümüz gibi durum zarfı değildir.

CEVAP: D

ÖRNEK SORU

- Aşağı (I) mahalleyi karantinaya almaya ne zaman (II) geleceklermiş?
- Dışarının (III) havası yağmur başlayınca (IV) daha da açılır.
- Adam bu haberi alıp ileri (V) atıldı.

Altı çizili sözcüklerden hangisinin türü yanlış verilmiştir?

A) I numaralı sözcüğün türü sıfattır.

B) II numaralı sözcük soru zarfıdır.

C) III numaralı sözcüğün türü isimdir.

D) IV numaralı sözcük zaman zarfıdır.

E) V numaralı sözcüğün türü isimdir.

ÇÖZÜM:

- V numaralı sözcük yani "ileri" sözcüğü yer - yön zarfıdır.
  - Ek almamıştır. Eğer ek alsaydı yani "ileriye, ileriyi, ileride..." olsaydı isim olurdu.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Boğazından lıkır lıkır (I) geçen
Şu suyun kıymetini bil

Nedir (II) ki bu mavilik deme
Pencereden görebildiğin kadar (III)
Göğün kıymetini bil

Kıymetini bil çiçek açmış (IV) bademin
Güneşli adanın çamurlu sokağın

Beyazın siyahın yeşilin

Pembenin kıymetini (V) bil

Bu dizelerdeki altı çizili sözcüğün hangisi belirteçtir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

- lıkır lıkır (Durum zarfı) geçen (Fiilimsi) — *nasıl?*

II) nedir → Soru zamiri

III) kadar → Edat

IV) çiçek (isim) açmış (fiil) → Sıfat (Sıfat-fiil)

V) kıymetini (isim)

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

"Ne" sözcüğü cümlede soru sıfatı, soru zamiri ve soru zarfı olabilir. "Hangi" anlamında kullanılırsa soru sıfatı, "yerine isim getirebilirsek ve cevabı "isim / zamir olursa" soru zamiri, "neden, niçin" anlamında kullanılırsa soru zarfı olur.

Açıklamaya göre, aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ne" sözcüğü soru zarfı olarak kullanılmıştır?

A) Ne getirmiş bu kadar uzak yoldan size?

B) Beni ne tür oyunlarla sınadığını bilmiyorsunuz.

C) Dün ona ne çorbası pişirmiştir?

D) Ne dönüp duruyor bu kuşlar?

E) Size ne yüzle gelmiş ki?

ÇÖZÜM:

- "Ne" sözcüğünün soru zarfı olması için "neden, niçin" anlamında kullanılması gerekir.

D) Ne dönüp duruyor bu kuşlar?
→ Neden, niçin ✓ (Soru zarfı)

A) ne getirmiş?
→ jelibon → Yerine isim geldi. (Soru zamiri)

B) ne tür oyun?
→ hangi anlamında → (Soru sıfatı)

C) ne çorbası?
→ Mercimek/domates → Yerine isim geldi. (Soru zamiri)

E) ne yüzle geldi?
→ hangi anlamında → (Soru sıfatı)

CEVAP: D

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde bulunan zarfları bularak türlerini yazınız.

a) Şehirden şimdi gitmem gerekiyor çünkü en güzel haberler beni bekliyor.

b) Bu eseri hiçbir zaman yeterince anlayamazsınız.

c) O da seni bolca övdü ama birkaç güzele de hemen yerdi.

d) Onun daha büyük amacı olamaz çünkü böyle güzel bir aileye sahip

e) Onun niçin geldiğini anlamadı ki nasıl yaptığını anlasın!

f) Bu yıl boş boş bekledi ama dışarı çıkmak da istemedi.

g) Her yaz seni beklerdi, hafta sonları hayal ederdi, geçen yıl geleceğini tahmin bile etmedi.

h) Çok çalıştığına bir ara yalnız kalıp düşündüğümde karar verdim.

ı) Ne zaman tükenecek bu yollar?

i) Seni beklerken çok çalıştığımdan uyuyakalmışım.

j) Okuldan mezun olduktan sonra pek çalışmadım.

k) Seni sana anlatırken yoruldum bu dönemde görsel olarak.

l) 21. yy.ın başında etkili biçimde anlatıldı, ürkek bir ceylan misali kaçırıldı buradan.

ETKİNLİK (CEVAP)

a) şimdi: Zaman zarfı
en: Miktar zarfı (En üstünlük zarfı)

b) hiçbir zaman: Zaman zarfı
yeterince: Durum zarfı

c) bolca: Miktar zarfı
hemen: Zaman zarfı

d) daha: Miktar zarfı (Üstünlük zarfı)
böyle: Miktar zarfı

e) niçin: Soru zarfı
nasıl: Soru zarfı

f) Bu yıl: Zaman zarfı
boş boş: Durum zarfı
dışarı: Yer - Yön zarfı

g) her yaz: Zaman Zarfı
hafta sonları: Zaman zarfı
geçen yıl: Zaman zarfı

h) çok: Miktar zarfı (Aşırılık zarfı)
bir ara yalnız kalıp düşündüğümde: Zaman zarfı

ı) ne zaman: Soru zarfı

i) seni beklerken: Zaman zarfı
çok çalıştığımdan: Durum zarfı

j) Okuldan mezun olduktan sonra: Zaman zarfı
pek: Miktar zarfı

k) Seni sana anlatırken: Zaman zarfı
bu dönemde: Zaman zarfı
görsel olarak: Durum zarfı

l) 21. yy.ın başında: Zaman zarfı
etkili biçimde: Durum zarfı
ürkek bir ceylan misali: Durum zarfı

ETKİNLİK

a) Hiçbiri(1) beni(2) mutlu etmiyordu ama onun(3) mutluluğu mutlu etmeye yetiyordu.

b) Bazılarımız(4) hepimiz(5) içindir. Kendi(6) derdini(7) bile unuttun oysaki.

c) Evdeki(8) hesap çarşıya uymaz ama benimki(9) uydu.

d) Ona ne(10) dediniz? Bütün(11) dertlerini unutup sana(12) her(13) şeyi(14) verdim.

e) Bir(15) yaştaydık ama bir(16) gece ansızın gitti.

f) Başkası(17) bilmez bu(18) işleri ama o(19) bilir.

g) O,(20) iyi(21) bir(22) piyanoydu.

h) Kim(23) der ki(24) hangisini(25) alalım?

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerin türlerini yazınız.

ETKİNLİK (CEVAP)

1. Belgisiz zamir
2. Kişi zamiri
3. Kişi zamiri
4. Belgisiz zamir
5. Belgisiz zamir
6. Dönüşlülük zamiri
7. İsim
8. Sıfat (Sıfat yapan "ki", işaret sıfatı)
9. Zamir (Kişi zamiri + ilgi zamiri)
10. Soru zamiri
11. Belgisiz sıfat
12. Kişi zamiri
13. Belgisiz sıfat
14. Belgisiz zamir
15. Niteleme sıfatı
16. Belgisiz sıfat
17. Belgisiz zamir
18. İşaret sıfatı
19. Kişi zamiri
20. İşaret zamiri
21. Niteleme sıfatı
22. Belgisiz sıfat
23. Soru zamiri
24. Bağlaç olan "ki"
25. Soru zamiri

EDATLAR (İLGEÇLER)

Tek başına anlamı olmayan, sözcükler arasında anlam ilgisi kuran cümleye anlam katan sözcüklerdir.

- Aslan **gibi** adam geldi.

Gibi: Tek başına anlamı yok lakin cümle içinde "benzetme'' anlamı vermiştir.

Bazı edatlar: ile, gibi, için, kadar, göre, sanki, -e doğru, e değin, -den dolayı, -den ötürü, -den beri, -den sonra…

- **Edatlar, kendilerinden önceki ve sonraki sözcükler arasında anlam bağlantısı sağlar.**

- Seni görmek **için** geldi buralara kadar. (amaç)
- Bana **göre** bu çocuk okumaz. (kanaat, fikir)
- Şeftali kasası **kadar** ilçe zaten. (benzetme)

- **Edatlar cümleden çıkarılınca anlam bozulur ya da daralır.**

- Ancak leylek **gibi** seyret, beni hiç dinleme!
- Ancak leylek seyret, beni hiç dinleme. → ANLAM DEĞİŞMİŞ.

"İLE" EDATI : Araç ilgisi, durum ilgisi vb. kurar.

- Eve araba **ile** geldim. (Araç)
- Civciv**ler**le oyun oynarım. (Birliktelik)
- Ona güzellik**le** anlattım. (Durum)

UYARI

"ile" sözcüğü hem edat hem de bağlaç olarak kullanılır. "ile" sözcüğünün olduğu yere "ve" sözcüğünü koyduğumuzda,

Anlam bozulursa → EDAT

Anlam bozulmazsa → BAĞLAÇ olur.

- Onu sabır**la** bekledim. (Edat)
- Kuddusi'**yle** Pakize'yi severim. (Bağlaç)

"GİBİ" EDATI → Benzetme, karşılaştırma, yaklaşıklık anlamı katar.

- Ali, tilki gibi kurnazdır. (Benzerlik)
- Yağmur yağacak gibi duruyor. (Yaklaşıklık)
- Senin gibi çalışmaz ki o! (Karşılaştırma)

"İÇİN" EDATI → Amaç - sonuç, neden - sonuç ilgisi kurar.

- Onu sınıftan atmak için çalıştı. (Amaç - sonuç)
- Hastalandığı için gelmedi. (Neden - sonuç)
- Ayşe için her şey basit zaten. (Görelik ilgisi)
- Bu kitabı öğrencilerim için yazdım. (Özgülük ilgisi)

"GÖRE" EDATI → Kanaat bildirme, karşılaştırma anlamları katar.

- Anneme göre doktor olmam şart. (Kanaat)
- Ahmet'e göre boyu uzun. (Karşılaştırma)

"KADAR" EDATI → Karşılaştırma, ölçü, aşağı - yukarı, yakınlık anlamı katar.

- Kalem sayın kadar konuş. (Miktar)
- Ahmet kadar cesurdur o da. (Eşitlik ilgisi)
- On kadar öğrenci var. (Aşağı - yukarı)
- Bizim ilçe kadar güzel. (Karşılaştırma)
- Sabaha kadar beklemiş. (Zaman ilgisi)

"DOĞRU" EDATI → Yönelme anlamı katar. **(-e doğru)**

- Okula doğru yürüdü.

UNUTMA

"Doğru" **kelimesi cümlede tek başına başka sözcük türleri olarak kullanılabilir.**

- **Doğru** yoldan şaşma! → SIFAT
- Benimle **doğru** konuş! → ZARF
- Bana **doğruları** söyle! → ADLAŞMIŞ SIFAT
- Geometride **doğru** konusunu işledi. → İSİM

/benimhocam

"SANKİ" EDATI → Benzetme, reddetme, kızgınlık, sanılma vs. anlamları verir.

- Sınıfa gelmeyince iyi mi ettin sanki! (Kızgınlık)

"BAŞKA" EDATI → Hariç tutulduğunu bildirir. **(-den başka)**

- Senden başka herkes orada.

"ÜZERE" EDATI → Amacıyla, koşuluyla anlamı verir.

- Eve gitmek üzere yola çıktı.

"MI" EDATI → Soru edatıdır.

- Çalıştın mı?
- Çalıştı mı başarır.

"YALNIZ" EDATI → **Sadece** anlamı verir.

- Arabayı yalnız bir günlüğüne verebilirim.

UNUTMA

"yalnız, ancak, bir, tek" gibi edatlar, kullanıldıkları cümlede SADECE anlamı verirse EDAT; FAKAT anlamı verirse BAĞLAÇ olur.

- O adamı şikâyet eden yalnız sen değilsin.
  Edat
- Ben gelirim yalnız o adamı buraya sokmayacaksın.
  Bağlaç
- Bu sınıfa ancak on beş öğrenci sığar.
  Edat
- Seninle gelirim ancak para vereceksin.
  Bağlaç
- Bir seni sevdim. Tek sana güvendim.
  Edat Edat

Zaman İlgisi Kuran Bazı Edatlar	
■ dek ■ değin ■ -den önce ■ -den sonra ■ -e kadar	Adam gelene **dek** bekledi. Saba**ha değin** bekledi. Sınav**dan önce** gelmiş. Sınav**dan sonra** gidecek.

Benzerlik İlgisi Kuran Bazı Edatlar	
■ gibi ■ -cileyin ■ sanki	Çocuk, **sanki** bir cennet kokusudur. Şöyle garip ben**cileyin.** Aslan **gibi**sin sen.

Bu edatların dışında kalan Türkçede kullanılan diğer edatlar

■ -den dolayı	Ayşe'**den dolayı** gelmedi.
■ -den ötürü	Ayşe'**den ötürü** gelmedi.

- Edatlar, cümlede başka sözcüklerle birleşerek ZARF ya da SIFAT ÖBEĞİ oluşturabilir.

SÖZCÜK	EDAT	SÖZCÜK + EDAT	SIFAT ÖBEĞİ
aslan	gibi	Aslan gibi	**Aslan gibi** çocuk

SÖZCÜK	EDAT	SÖZCÜK + EDAT	ZARF ÖBEĞİ
aslan	gibi	Aslan gibi	Bana **aslan gibi** kükredi.

- **Edatlar, cümlede yüklem olarak dahi kullanılabilir.**

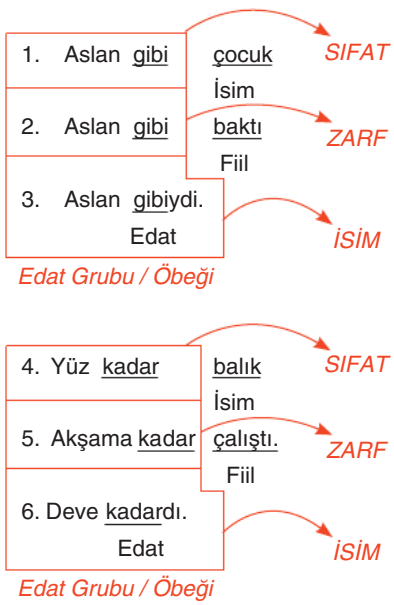
■ Adam yine **tosun gibiydi**.
Yüklem

PRATİK EDAT TABLOSU

EDAT	CÜMLEDE KULLANIM		VERDİĞİ ANLAM
ile	Araba ile	geldi.	araç
için	Seni görmek için	geldi.	amaç
gibi	Aslan gibi	çalıştı.	benzetme
kadar	Deve kadar	boyu var.	benzetme
-e kadar	Akşama kadar	çalıştı.	zaman
-e karşı	Sabaha karşı	geldi	zaman
-e doğru	Akşama doğru	geldi.	zaman
-e rağmen	Ayşe'ye rağmen	kazandı.	zorluk
-e karşın	Ayşe'ye karşın	kazandı.	zorluk
-e ait	Ayşe'ye ait	kalemim var.	aitlik, sahiplik
-e değin -e dek	Akşama değin Akşama dek	çalıştı. çalıştı.	zaman
-den önce	Senden önce	geldi.	zaman
-den sonra	Senden sonra	geldi.	zaman
-den dolayı	Senden dolayı	kazanamadı.	sebep
-den beri	Akşamdan beri	çalıştı.	zaman
-den ötürü	Senden ötürü	kazanamadı.	sebep
-den başka	Senden başka	kimseyi sevmedi.	hariç tutma
değil	Ahmet değil		olumsuzluk
mi	Geldin mi?		soru
	(Edat grubu/öbeği)		

/benimhocam

NOT

BAĞLAÇLAR

- Tek başlarına anlamları yoktur. Edatlar gibi cümleye yeni bir anlam katmazlar. Sözcükleri, söz gruplarını ve cümleleri bağlarlar.

- **Sözcükleri birbirine bağlar.**

Erkut	**ve**	Özlem	dün evlendi.
Erkut	**ile**	Özlem	dün evlendi.
Erkut	**veya**	Özlem	gelsin.
Erkut	**ya da**	Özlem	gelsin.

- **Söz gruplarını birbirine bağlar.**

Adamın defteri	**ve**	kızın kitabı	buradaymış.
Kedilerin sütünü	**ya da**	ineklerin yemini	sen ver!

(İsim tam.) (İsim tam.)

- **Cümleleri birbirine bağlar.**

Çocuk buraya geldi	**ama**	kimse yoktu.
Adamı karısı çok sevdi	**fakat**	adam bundan hiç hoşlanmadı.
Çocukları bahçeye çıkardı	**lakin**	bahçede kimse yoktu.
Erkan'ı görmeye dershaneye geldi	**ancak**	dershane kapalıydı.

- **Tekrarlı bağlaçlar**

İster	evde kal	**ister**	bizimle gel.
Hem	kitabı	**hem**	kalemi vardı.
Ne	adamı getirdi	**ne**	çocuğu getirdi.
Ya	bizimle kal	**ya**	oradan git.
Ha	burada kalmış	**ha**	oraya gitmiş.

- **Bağlaçlar, cümlede bağımsız bir öge olmaz. Diğer öge-lerin içinde kullanılabilir.**

■ **Pakize ile Kuddusi** gelmiş. "Pakize ile Kuddusi" → ÖZNE

- **Bağlama grubu**

İSİM	BAĞLAÇ	İSİM	BAĞLAMA GRUBU
Kuddusi	ve	Pakize	Kuddusi ve Pakize

- **Bağlaç olan "ile" ayrı da yazılabilir bitişik de yazılabilir.**

■ Kuddusi **ile** Pakize geldi.

■ Kuddusi'y**le** Pakize geldi.

/benimhocam

"de" bağlacı

Bağlaç olan "de"	Hâl eki olan "de"
Cümleden çıkarılınca anlam bozulmaz. AYRI YAZILIR.	Cümleden çıkarılınca anlam bozulur. BİTİŞİK YAZILIR.
Ayşe **de** gelmiş buraya.	Kalemi okul**da** kalmış.
Buralara gelmiş **de** beni aramamış.	

"ki" bağlacı

- Ayrı yazılır ve bağlama işlevindedir.
- Adamı görmüş **ki** buralardan uzaklaşmış.
- Oraya gittik **ki** kimse kalmamış.

UYARI

Sıfat ve zamir olan -ki BİTİŞİK yazılır. Daha önce anlatılmıştı.

NOT

de (Ayrı yazılan) → dahi, bile

ise, (Ayrı yazılan) ki

Her zaman bağlaçtır.

ÜNLEMLER

- Sevinme, üzülme, korku, şaşırma, acıma anlamları veren sözcüklerdir.

ANA ÜNLEMLER	BAŞKA SÖZCÜK TÜRLERİNDEN ÜNLEME DÖNÜŞMÜŞ SÖZCÜKLER	İKİLEME VE YANSIMALARDAN ÜNLEME DÖNÜŞMÜŞ SÖZCÜKLER
Ah! Ey! Vah! Ey! Ya! Üf!	Yazık! Vatandaşlar! Tanrım! Güzel! Gel!	Çat! Tüh tüh!

- **Sonlarında ünlem işareti kullanılır.**

- Eyvah!
- Eyvah, gelmiş!

- **Emirler, sert söylemler de ünlem olur.**

- Çabuk gel!
- Yürü!

- **Emir de belirtebilir duygu da belirtebilir.**

ÜNLEM	İSİM	ÜNLEM GRUBU
Ey Of	güzel kız bu dertler	Ey güzel kız! Of bu dertler!

ÖRNEK SORU

(I) Önder Kaya'nın "Yitip Giden İstanbul - Kaybolan Mirasın İzinde" kitabını okurken sahip olduğumuz birçok şeyin elimizden kayıp gittiği duygusunu hüzünle yaşadım. (II) Kaya; İstanbul'un değerini, önemini bilen ve onu korumak için bilgisini, kalemini kullanan bir tarihçi. (III) Onun yazdıkları bizim için büyük ölçüde uyarı mahiyeti de taşıyor. (IV) Mimar Sinan gibi büyük bir ustanın eserleriyle süslediği İstanbul, ne yazık ki yakın zamanda yıkımlara sahne olmuş, pek çok güzelliğini kaybetmiştir. (V) Güzelliğini kaybeden semtlerin başında Aksaray, Ayaspaşa, Tarlabaşı ve Beyoğlu gelir ve bu semtler meselenin vehametini daha da artırmıştır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde edat kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. hüzünle (hüzün ile) → ile EDAT (Yerine "ve" koyduğumuzda olmuyor.)

II. onu korumak için → için EDAT

III. bizim için → için EDAT

IV. Mimar Sinan gibi → gibi EDAT (Yerine "ve" koyduğumuzda olmuyor.)

V numaralı cümlede edat yoktur.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde edat ya da bağlaç yoktur?

A) Türkiye'nin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak amacıyla 1980 yılında kurulan ÇEKÜL Vakfı, "Kent Çalışmaları" kapsamındaki projeleriyle, kültürel dokunun korunarak geleceğe aktarılmasını amaçlıyor.

B) 25 yıldır Anadolu'da koruma odaklı bir kentsel değişime öncülük eden ÇEKÜL Vakfı, tüm faaliyetlerini; yörenin insanını, mahalleliyi, kentliyi odağa alarak düzenliyor.

C) "Merzifon Projesi" kapsamında yapılan kent bahçesinde özellikle yaz akşamları, mahalle sakinleri yemyeşil ağaçlar arasındaki banklarda oturur, semaverde kaynattıkları tavşan kanı çayı büyük bir keyifle yudumlardı.

D) Kentler bir bütün olarak ele alınıyor; çizilmiş siyasi sınırlar çerçevesinde değil, doğal eşikler ve kültür havzaları düşünülerek inceleniyor.

E) "Bütüncül Koruma", ÇEKÜL için çok önemli bir kavram; doğal mirası kır dokusundan çarşısına, mahallesinden yaşam kültürüne kadar bir bütün olarak ele alıyor.

ÇÖZÜM:

A) amacıyla (amacı ile): İLE (Edat) ve : Bağlaç
projeleriyle (projeleri ile): İLE (Edat)

B) Edat ya da bağlaç YOKTUR.

C) keyifle (keyif ile) İLE (Edat)

D) değil: (Edat) ve : Bağlaç

E) ÇEKÜL için: İÇİN (Edat)
kültürüne kadar: E KADAR (Edat)

CEVAP: B

ÖRNEK SORU

(I) Akşama doğru vapur iskelesine gittim. (II) Daha vapura vakit vardı ve özlemle vapuru bekliyordu. (III) İki çocuğun iskelenin parmaklıklarındaki oyunu bile cambazların raksını aratmıyordu. (IV) Bir adamla minicik bir kız çocuğu balık avlıyordu. (V) İskelenin hiç çırpınmayan, bina gölgeleri düşmüş denizi Monaco Prensi'nin akvaryumu gibi idi.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede edat kullanılmıştır.

B) II numaralı cümlede edat ve bağlaç kullanılmıştır.

C) III numaralı cümlede bağlaç kullanılmıştır.

D) IV numaralı cümlede edat kullanılmıştır.

E) V numaralı cümlede edat kullanılmıştır.

ÇÖZÜM:

(I) -e doğru → (Edat)

(II) ve → (Bağlaç)
özlemle → ile → (Edat)

(III) bile → (Bağlaç)

(IV) adamla → ile → (Bağlaç) "ile" bağlaçtır. **Edat** değildir. Yerine "ve" koyunca oluyor.

(V) gibi → (Edat)

CEVAP: D

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Bir balık oluyordu çocuk, hayallerinde. Dağın tepesine çıkıp dedesinin verdiği dürbünle Issık Göl'deki beyaz gemiyi seyrederken yüzgeçleri, kuyruğu, parlak, soğuk ve kaygan bir vücudu olduğunu ama koca kafanın ve yelken kulaklarının değişmediğini hayâl ediyordu.

I. Bağlaç

II. Edat

III. Ünlem

Bu parçada yukarıdaki öncüllerden hangileri vardır?

A) I ve II B) Yalnız I C) Yalnız II D) I, II ve III E) I ve III

ÇÖZÜM:

- dürbünle ... seyrederken
  - Yerine "ve" koyunca olmadığı için edattır. → EDAT
  - ile
- ve , ama → BAĞLAÇ

CEVAP: A

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde numaralanmış sözcüklerin türlerini yazınız.

1. Seni sevdiği için(1) yanıma gelmesiyle(2) yanımdan gitmesi bir oldu.

2. Onu ya da(3) başka birini burada gördü, hatta(4) kimseye selam bile(5) vermedi. Kimseye de(6) eyvallahım yoktur ki(7) benim.

3. Bu çok gerekli mi(8)? Senden başka(9) kimseye saygı duymaz.

4. Sana karşı(10) bir yanlışım olmadı. Senden başka(11) kimseyi de(12) sevemedim. Eyvah(13), bu da(14) mı(15) yanlış oldu ki(16)?

5. Bir kalem kadar(17) yaprak istemedim ondan. Oysa(18) çok sevmiştim.

ETKİNLİK (CEVAP)

1. Edat
2. Bağlaç
3. Bağlaç
4. Bağlaç
5. Bağlaç
6. Bağlaç
7. Bağlaç
8. Edat
9. Edat
10. Edat
11. Edat
12. Bağlaç
13. Ünlem
14. Bağlaç
15. Edat
16. Bağlaç
17. Edat
18. Bağlaç

1. I. Yıllarca küçücük bir evde yaşadı ama hiç pişman olmadı.
II. Şimdi bir kitapçık alıp soruları kontrol etmek istedi.
III. Ufacık elleriyle çiçekleri saksıya yerleştirmek istedi.
IV. Kimsenin hakkı kimsede kalmaz, her sıcacık ev huzurlu olmaz.
V. O da minicik tarlasında gezinmek istedi ama nafile!

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerde kullanılan küçültme sözcüklerinden hangisinin türü diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. **Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi ad görevinde kullanılmamıştır?**

A) Sen de bu onarım işlerini birine vermelisin artık.
B) Bir yaz günü yanıma geldi de kimseye haber vermedi.
C) O da tarihî evlerden hoşlanırdı ve her gün elinde bir fotoğraf makinesi gezerdi.
D) Bir kişi yanlış yaptı mı moralim bozuluyor hemen.
E) Kimseye değer vermedi Çayönü kazısında ortaya çıkarılan buluntulara değer verdiği kadar.

3. Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim
I
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları
II III
Islak bir yorgan gibi sımsıkı bürüneyim
IV
Örtün üstüme örtün serin karanlıkları
V

Yukarıdaki parçada geçen altı çizili sözcüklerden hangisi ad türünde değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. I. Umut, bu yıl sınavı kazanmış şükürler olsun ki!
II. Tüm okul bizi bekledi de ne oldu sanki!
III. Ahmet de insanlık yapmış ona.
IV. Kalem, yüzyılın icadıdır; yazamasaydım çatlardım.
V. Kimse bize güzelce anlatmadı.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yukarıdaki cümlelerle ilgili yanlış bir yargı vardır?

A) I numaralı öncülde cins isim (tür ismi) cümledeki kullanıma göre özel isim olmuştur.
B) II numaralı cümlede "okul" sözcüğü ad aktarması yoluyla topluluk ismi olarak kullanılmıştır.
C) III numaralı cümlede somut bir isim ek alarak soyutlaşmıştır.
D) IV numaralı cümlede bir ad ait olduğu türün tamamını karşılayacak şekilde kullanılmıştır.
E) V numaralı cümlede bir adet isim kullanılmıştır.

5. I. Adamı dövmeye ben de gittim.
II. Akşama tüm kitaplar çözülmüş olmalı.
III. Kafa kafaya verip bu sorunu çözmeliyiz.
IV. Bu bilgisayarı yedi bin liraya almış.

Yukarıdaki cümlelerde kullanılan yönelme hâl ekleri aşağıdaki anlamlarla eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) Amaç B) Karşılığında
C) İkileme D) Aitlik, özgülük
E) Zaman

6. I. Bilgisayarı ucuza almayı isterdim ama bir türlü alamadım.
II. Saati çok hoşmuş, keşke ben de böyle bir saat alabilsem.
III. Sessizliğin ilk sesi kulaklarımda çınlamadıkça asla inanmam!
IV. Kimsenin ahı kimsede kalmaz dememiş miydim?
V. Fısıltısı duyuluyordu uzaklardan ormanın.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisinde iyelik eki kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

7. Kadir Öğretmen 12/A sınıfında bir etkinlik düzenlemiştir. Etkinlik öğretmenin bir kural söylemesi ve ilgili öğrencinin de bu kuralı örneklemesinden oluşacaktır:

Kadir Öğretmen: Türkçede "-da / -de" eki bulunma durum ekidir. Fakat bazı durumlarda yapım eki görevi de üstlenebilir.

Aleyna: O da gözde öğrencilerimden biridir.

Kadir Öğretmen: Ayrılma durum eki cümlede "neden - sonuç" anlamı verir.

Kerem: Korkudan kapıdan bile bakamıyordu.

Kadir Öğretmen: Çoğul eki cümlede "yaklaşıklık" anlamını verebilir.

Pakize: 1.95 boylarında bir delikanlı gördüm.

Kadir Öğretmen: Türkçede "ile" edatı "-la/-le" şeklinde yazıldığında vasıta eki olur. Bazı durumlarda "araç" anlamı verir.

Kuddusi: Kalemlerle karaladı çocuklar bu duvarları.

Kadir Öğretmen: Türkçede "-ca/-ce" eki eşitlik ekidir. Bazı durumlarda "görelik" anlamı verir.

Recai: Gönderdiğim yazılar aylarca yazılmış.

Yukarıdaki etkinlikte hangi öğrenci, öğretmenin açıklamasını yanlış örneklendirmiştir?

A) Recai B) Kuddusi C) Pakize D) Aleyna E) Kerem

8. **Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde bir isim hem niteleme sıfatı hem de belirtme sıfatı almıştır?**

A) Bütün çiçekleri ben toplayıp mavi sepetlere doldurdum.

B) Abbas'ın da büyük bir evi varmış meğer.

C) Konuklara bahçede birer fincan kahve ikram ederek muhteşem tepsimi gösterdim.

D) Genç insanların kimseden korkusu olmazmış, derler.

E) Son adamı da ben hapse attırdım ki rahatladım.

9. Pakize Öğretmen öğrencilerinin belli sözcük türlerini anlayıp anlamadıklarını test etmek istemektedir. Bunun için sözcük türü - öğrenci eşleştirmesi yapar:

Kadir: İşaret sıfatı

İrem: Sayı sıfatı

Eylül Bilge: Soru sıfatı

Ziya Ege: Niteleme sıfatı

Hulusi: Belgisiz sıfat

Ve öğrenciler aşağıdaki örnekleri verir:

Kadir: Beni artık sadece bu anlar, başkası da anlayamaz.

İrem: O da son adamı buraya getirdi.

Eylül Bilge: Sen ne hakla bana karşı çıktın?

Ziya Ege: O da masmavi evi bize göstermedi.

Hulusi: Sen de tüm insanlığa saygıyla yaklaşmayı öğrensen.

Etkinliğe göre <u>yanlış</u> örnek veren öğrenci aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kadir B) İrem C) Ziya Ege D) Eylül Bilge E) Hulusi

10. I. Ekşimsi elmaları bize dağıttı da kurtuldu satmaktan.

II. Mustafa Kemal Paşa ihtiyatta bekleyen askere de moral verilmesini istedi.

III. Şirin mi şirin bir bebek doğmaz mı şu mevsimde.

IV. Tertemiz duruyordu bozkırın tezenesinin gönlü.

V. Eski ve yırtık bir elbiseden mi fikir yürüttünüz fakir olduğuna.

"Sıfatlar ismin önüne gelerek ismi niteler ya da belirtir."

Yukarıdaki örneklerin hangisinde bu kurala aykırı bir kullanım vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

11. **Aşağıdakilerden hangisinde "çoğu" kelimesi diğerlerinden farklı bir türde kullanılmıştır?**

A) Çoğu insan anlamaz bizim gönlümüzün içinde yanıp tutuşan oddan.

B) Sen de hemen öğrencilerin çoğunu arayıp durumdan haber etmelisin.

C) Ben de çoğu elbiseyi beğenmedim ama almak zorundaydım işte.

D) Serbest takılmak çoğu öğretmene de huzur veriyor.

E) Çoğu dertten kimsenin haberi bile olmadı.

12. I. Evdeki arabaların hepsini yıkayıp içeri girip oturdu güzelce.

II. Derin ve önemli bir konu hakkında tartışmaya ne dersin?

III. Herkes içeriye girerken şakır şakır yağmur yağıyordu.

IV. Alışveriş merkezinde yaptığım el işlerini dağıttım.

V. Dün gece kimse maviden hoşlanmadı.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede "sıfat yapan ki" kullanılmıştır.

B) II numaralı cümlede bir isim hem nitelenip hem belirtilmiştir.

C) III numaralı cümlede ikileme sıfat görevinde kullanılmıştır.

D) IV numaralı cümlede belirtisiz isim tamlaması sıfat almıştır.

E) V numaralı cümlede adlaşmış sıfat kullanılmıştır.

13. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde kurallı birleşik sıfat diğerlerinden farklı bir yolla yapılmıştır?**

A) Kapısı kırık evi görünce ne yapacağımı bilemedim.

B) Yarının bize ne getireceğini yedi yıllık bir robottan mı öğrenmeliydim.

C) Kırmızı renkli bir kazak hediye ettikleri için düğünlerine gittim.

D) O da beş balkonlu bir evde yaşamak istiyordu.

E) Sen de iyi kalpli bir adamsın ama benim için çok yetersizsin.

14. (I) Mektuptaki bu anlatım özellikleri, mektubun yazıldığı kişinin yakınlık derecesine ve mektubun içeriğine göre değişiklik gösterir. (II) Mektup ve e-postaların tümü ya bir selam ya saygı ya da hasret ifade eden cümlelerle tamamlanır. (III) Eski dönemlerde bu tür kişisel edebî mektuplar, "mektûbât" adı altında toplanır ve geniş kitlelerin de okuyabilmesi için yayımlanırdı. (IV) Edebî ve özel mektuplarda içtenliği, dostluğu anlatan bir selam veya yazıldığının cevabını bekleyen bir söz kullanılır. (V) Resmî mektuplarda ise selam bölümü, yazanın konumuna göre şekillenir.

Yukarıda verilen paragraftaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede işaret sıfatı kullanılmıştır.

B) II numaralı cümlede sıfat kullanılmıştır.

C) III numaralı cümlede bir ad sıfat tarafından nitelenmiştir.

D) IV numaralı cümlede iki sıfat bir adı nitelemiştir.

E) V numaralı cümlede adlaşmış sıfat yoktur.

15. Toplum yapısının karmaşıklaşmasına ve okul sisteminin kurumlaşmasına koşut olarak eğitim etkinliğinin etkisi herkes (I) için azalır. Eğitimin özgün bir çevrede yoğunlaşması ve birkaç (II) zümre içinde etkili olması istenmeyen bir sonuçtur. Her (III) şeyin doğru ilerlediği bir çevrede eğitim de elbette doğru yoldan şaşmayacaktır. Tüm (IV) insanlık da bizimle fikir birliğindedir eminim. Biraz (V) akıl gerek tabii ki hepimize.

Yukarıdaki altı çizili kelimelerden hangisi tür bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

16. İşaret zamirleri çoğunlukla bir ismin yerini tutar. Ama bazen de bir cümlenin, bir olayın ya da bir durumun yerini de tutabilir.

Aşağıdakilerden hangisinde yukarıda anlatılan durum örneklenmiştir?

A) Her gün önümde bir kalem görüyorum, bunları masadan kaldıralım artık.

B) Okul koridorunda yüksek sesle konuşmayın, buna dikkat ediniz.

C) Öyle güzel bir filmdi ki hiç böylesini izlememiştim.

D) Kimseye bunu şikâyet etmedim, ekmeğinden olmasını hiç ama hiç istemedim.

E) Onların size gelmeyeceğini biz de bilmiyorduk.

17. Kadir Öğretmen, sınıfta bir etkinlik başlatır. Herkes ikili gruplar oluşturacak ve "kimi" sözcüğünü aynı türlerde cümlede kullanacaktır. Örneğin Pakize ve Kemal aynı gruptaysa "kimi" sözcüğünü "sıfat" olarak kullanacaktır.

Buna göre gruplar şöyle oluşturulur:

I. Pakize - Kemal

II. Şeyda - Recep

III. Nuriye - Nuri

IV. Eylül - Berkay

V. Ece - Ege

Öğrenciler cümle örneklerini verirler:

I. **Pakize:** Kimi aradığını duydun mu?
Kemal: Sen bana kimi soruyorsun ki?

II. **Şeyda:** Kimi kürek çeker, kimi midye çıkarır.
Recep: Bu dünyada kimi mutlu kimi mutsuz…

III. **Nuriye:** Kimi insanlara taviz vermemek gerekir.
Nuri: Ayça'nın kimi kızdırdığını duydun mu?

IV. **Eylül:** Kimi kitaplarını denize atmış.
Berkay: Kimi dostlarımı paketleyip rafa kaldırdım.

V. **Ece:** Kimi seni sevmez beni sever kimi beni sevmez seni sever.
Ege: Adamın kimi patatesini çalmış kimi domatesini çalmış.

Hangi gruptaki öğrenciler yanlış cümle örneği vermiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

18. **Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde soru anlamı farklı türde bir sözcükle sağlanmıştır?**

A) Bizim yarın burada olacağımızı kimden öğrendiklerini duydun mu?

B) Pikniğe kimler katılacak yarın sabah?

C) Önümüzdeki ay nereye gitmeliyiz?

D) Sen ne çorbası içmek istersin?

E) Olanları kimden öğrenmiştin?

19. Öğretmen sınıfta küme oluşturur. Öğrencilerinden de kümelere birer başkan seçmelerini ister. Buna göre, kümeler başkanlarını seçer. Her başkan kümesi adına bir zamir türü belirler.

Buna göre kümeler ve belirlenen zamir türleri:

Kertenkele kümesi	İlgi zamiri
Tırtıl kümesi	İyelik zamiri
Civciv kümesi	Soru zamiri
Tarantula kümesi	Dönüşlülük zamiri
Hindi kümesi	İşaret zamiri

Kümelerin verdiği örnekler:

Kertenkele kümesi	Adamın yeni aldığı arabasının borcu bitti ama bilgisayarınınki bitmedi.
Tırtıl kümesi	Kimse sesini duyamazdı artık bu köhne kentte.
Civciv kümesi	Kimseye hangi arabayı beğendiğini sormam ki!
Tarantula kümesi	Adam daha kendi sesini duyamadı ki benimkini duysun.
Hindi kümesi	Kimse bunlara gereğinden fazla değer vermeyecekti ama olan oldu.

Buna göre, hangi küme yanlış örnek vermiştir?

A) Kertenkele B) Tırtıl C) Civciv D) Tarantula E) Hindi

/benimhocam

20. Gözleri sanki bir hayattı

İlgimi belki de böyle çekmişti

Sevincin çığlığı oldu o dakika

Kimseden kıskanmadım desem yalandır

Yukarıdaki dizelerde kaç tane ek hâlinde zamir kullanılmıştır?

A) 2 B) 3 C) 4 D) 5 E) 6

21. **Aşağıdaki dizelerden hangisinde sözcük hâlinde zamir <u>kullanılmamıştır</u>?**

A) Canlar adamışız, her karışına
Bizlere hak olan yurt evladıyız.
Yıllar akıp gider yazdan kışına,
Dünyada tek olan yurt evladıyız.

B) Ayrıldım sıladan geldim askere,
Kışlalar benden nöbet bekliyor.
Şanlı bayrağımı bırakmam yere.
Çünkü vatan bizden hizmet bekliyor.

C) Hazır ol vaktine Nemçe Kralı,
Yer götürmez asker ile geliyor.
Patriklerin inmiş tahttan diyorlar,
Bir halife gelmiş o da geliyor.

D) Gecenin gündüzünü,
Görmeden gidiyorum.
Ne beis var diyorum;
O günün seherinde
Senin ince yüzünü
Görüyor gibiyim ya…

E) Ey genç gecelerinde
Beşiğimi bekleyen,
Ediyorum emanet
Söyle Hacer'e,
Hacer'in gönülcüğü dilerse

22. Fiilleri, fiilimsileri zaman bakımından belirten sözcüklere "zaman zarfı" denir. Ama zaman anlamı veren bu sözcükler bazı durumlarda ek alıp zarf durumunu kaybeder ve "ad" olur.

Aşağıdakilerden hangisinde yukarıdaki paragrafta anlatılan durum örneklenmiştir?

A) Adam yarın sabah seni mutlaka arayacaktır.

B) Yarınları özledim ben yıllarca.

C) Kimseyi beklemedim ben sabah vakti.

D) Seni akşama ararım merak etme.

E) Evden çıkar çıkmaz yanında biterim.

23. Yediği tokadın şiddetiyle hemen oradan kaçtı. Kavuğunu yere atarak aşağı yola doğru ilerledi. Artık her şeyi anlamıştı. Niçin bu vakte kadar anlamamıştı ki! Çok aldatıldı, çok kandırıldı. Ama böylesi ilk defa oldu. Bu düşüncelerle akşam da uyuyamadı.

Yukarıdaki metinde aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Yer - yön zarfı B) Soru zarfı

C) Durum zarfı D) Miktar zarfı

E) Zaman zarfı

24. I. Çocuğun mezuniyeti daha başlamadı, iki saattir bekliyoruz.

II. Orhan Kemal'den daha başarılı bir hikâye yazarı elbette vardır.

III. O da benden daha sessiz duramaz, boşuna arıyorsun onu.

IV. Kimse ondan daha yakışıklı adam göremez, görmemeli de!

V. Senden başka bu filmi izleyen yok, yoksa daha kötü bir film mi bulamadın!

Yukarıdaki cümlelerde geçen "daha" **sözcüklerinden hangisi diğerlerinden farklıdır?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

25. **Aşağıdaki dizelerin hangisinde zarf türünde bir sözcük kullanılmamıştır?**

A) Belki şimdi, sana son
Sözlerimi yazmadan,
Gözlerim kapanacak;
Belki var daha beş on
Dakikalık bir zaman.

B) Ben bir Türk'üm; dinim, cinsim uludur,
Sinem, özüm ateş ile doludur.
İnsan olan vatanının kuludur.

C) Asker görünce ağlardın, sıralar hâlinde giden,
Neler geçerdi bilmezdim hafızandan, hayalinden

D) Bir bayrak dalgalanır göklerde umut umut,
Taçlar devrilir yer yer ve saraylarda sükût

E) Yeter, dinsin yıllardır kanayan yaraların,
Emin ol ki tarihe hükmedeceksin yarın.

26. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemin anlamını durum yönünden belirleyip sınırlandıran bir sözcük kullanılmıştır?**

A) O da istemezdi yıllar sonra yaşamak ama hayat insanı buraya koşturarak sürükledi.

B) Kimseden çok şey istemedim bu güzel hayatta fakat hep fazlalıkmışım gibiydi.

C) Anlaşılan o ki, kavganın sebebi, arzuhâlcilerden birinin, hemen yanındaki rakibin müşterisine "Benim ilmim onunkinden daha derindir. Okuma yazmayı bana Kahire Müftüsü öğretti." demesiydi.

D) Kendirden yapılan halat, devasa sandığın maddi ve manevi ağırlığına dayanamamış olacak ki koptu ve koskoca sandık zemine düştü.

E) Ellerinde ağ ören Ermeni kadınları Surp Krikor Kilisesi'nin ağır çanını taşıyamıyordu.

27. O; adam doğdu, adam öldü.

Yukarıdaki cümledeki altı çizili söz ile görev bakımından aynı olan bir sözcük aşağıdakilerden hangisinde yoktur?

A) Yokuştan aşağı yavaş yavaş yuvarlanırken içinde yolcu bulunan otobüsü görmez mi?

B) Adamın ikna edilmesine ben de iyice sevindim ve koşarak arabayı kiralamaya gittim.

C) Recai de benim gibi kimseden korkmayan, asla eğilmeyen, cengaver bir delikanlıydı ama koşarak buradan uzaklaştı.

D) Öğrencilerimin soruları hızlı hızlı çözmesi benim ilk tercihim değil, doğru çözmesi ilk tercihimdir.

E) Eczaneden aldığı aseton bile onu mutlu edebilirdi ama o mutlu olmamayı tercih edebilir.

28. İbrahim Dede "Bu mübarek sıfatını hak etmiyorum." dedi.

Nedeni de şu: Bu adam gelerek (I) dergâhımıza yüz sürdü. Bizden de o kadar ileri (II) gitti ki seneler sonra (III) Firavun yerine, onun tersi olan Nuvârif ismiyle dergâhımızın şeyhi oldu. Bu hâliyle dün akşam (IV) hakkın rahmetine erişince o da aşağıyı (V) gözüne kestirdi.

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin türü diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

29. Edatlar cümle içinde başka söz ve söz gruplarıyla kullanılarak çeşitli anlam ilgileri sağlarlar. Aşağıdaki cümlelerde de edatlar anlam ilgileri ortaya koymuştur:

I. Tam da Ahmet'e göre bir film olduğunu düşünüyorum çünkü savaş konusu ağır basıyor.

II. Sabaha karşı onun evinin önünden bir araç geçti ve ileride durup etrafı gözetledi.

III. Misafirler de bizim eve doğru gelince korkmuş ve hemen içeri kaçmış.

IV. Öğrencilerimle pikniğe gitmek benim için bir zevktir.

Yukarıdaki cümlelerde edatların kurduğu anlam ilgileri aşağıdaki seçeneklerle eşleştirildiğinde hangi anlam ilgisi dışarıda kalır?

A) Birliktelik

B) Zaman

C) Yaklaşıklık

D) Yönelme, yer

E) Uygun, elverişli

30. (I) Yıllarca bir o anlar beni dedim ama yanıldığımı şimdi anladım. (II) Hayatımda bu olaydan ötürü derin izler bıraktım. (III) Hep bu düşüncelerle içim içimi yedi ama kimseye derdimi açamadım, belki de yanlışım buydu. (IV) Benim onlardan başka bir sığınağım yoktu, belki de o sebepten dolayı buna katlandım. (V) Artık kimse beni üzemez fakat yine kandırılabilme ihtimalim var.

Yukarıdaki paragrafta kaç numaralı cümlede edat (ilgeç) kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

31. Zeki ve çalışkan bir insandı lakin kimsede hata görmeye tahammül edemezdi. Bu bir sorundu ama bu sorunu yalnız o çözebilirdi. Adamın ve karısının bu dertlerini anlayabilecek bir insan evladı daha doğmadı mı?

Yukarıdaki paragraf için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İlk cümlede iki adet bağlaç kullanılmıştır.

B) Bir bağlaç isim tamlamasının tamlayanlarını bağlamıştır.

C) Son cümlede edat ve bağlaç kullanılmıştır.

D) Soru edatı kullanılmıştır.

E) İkinci cümlede iki adet bağlaç kullanılmıştır.

32. "Bu saatten sonra kimsenin ahını vahını çekemem."

Yukarıdaki cümlede "ah vah" gibi ünlem görevinde kullanılabilecek sözcükler ünlem görevlerini yitirerek isim (ad) görevinde kullanılmıştır.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde yukarıdaki cümlede anlatılana benzer bir durum gerçekleşmiştir?

A) Akrabalarının bu eyvahları beni hayattan bezdirdi.

B) Komşu! Dediklerimi anladın mı?

C) Öff! Yine mi dediklerimi yapmadın?

D) Yazık! Çok para harcamışyım oysaki!

E) Ayol! Çok sevindim.

/benimhocam

33. I. Ne seni terk ettim ne sana bağlandım.

II. Çok çalışmalısın yoksa bu sınavı kazanamayacaksın.

III. Kitap insanlara yepyeni bir dünya sunar, sinemaysa anlık zevk yaşatır.

IV. Adamı terk etmeyeceğine dair söz vermiş oysa ertesi gün bırakmış gitmiş.

V. O adamdan bu kadarını beklemiyordum, beni çok yanılttı.

Yukarıdaki cümlelerden hangisinde bağlaç örneği yoktur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

34. I. Okulda hep yalnız gezerdi, kimseyi sevmezdi.

II. Adamı burada beklerim yalnız çok paranı alırım.

III. O da yalnız insanlara dayanamaz, bir yalnız insan görünce yüreği burkulur.

IV. Yalnızlığın sıkıntısını bir ben bilirim bir de o bilir.

V. O adamı yalnız ben çözdüm, kaç yıl geçti hâlâ kimse çözemedi.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerde "yalnız" **sözcüğü değişik sözcük türlerinde kullanılmıştır. Aşağıdakilerden hangisinde yapılan eşleştirme yanlıştır?**

A) I - Durum zarfı B) II - Bağlaç

C) III - Sıfat D) IV - Ad

E) V - Bağlaç

35. Dün gece dahi beni aradı ve kimse için iyilik yapmayacağını söyledi. Boyu kadar çocuğu var, dedi ve kızarak içeri girdi.

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerin türleri sırasıyla aşağıdakilerden hangileridir?

A) Bağlaç - Edat - Edat

B) Edat - Bağlaç - Zarf

C) Bağlaç - Zarf - Zarf

D) Bağlaç - Edat - Zarf

E) Edat - Edat - Zarf

/benimhocam

1.

I. küçücük ev — Küçültme sıfatı
II. kitapçık — Küçültme adı
III. ufacık elleri — Küçültme sıfatı
IV. sıcacık ev — Küçültme sıfatı
V. minicik tarlası — Küçültme sıfatı

- II numaralı öncüldeki küçültme adı olduğu için cevap B'dir.

CEVAP: B

2.

- onarım İSİM (AD) → İsim tamlamasının da tamlayanıdır. İsim olduğunu bulmanın kısayolu → onarım(ın) işi
  Kafandan araya ilgi (tamlayan) eki koy!
- yaz İSİM (AD)
- tarihî ev — niteleme (Evin durumu/şekil özelliği, geçmişi vs. verilmiştir.) sıfatı
- kişi İSİM (AD)
- buluntulara İSİM (AD)

CEVAP: C

3.

I. sabahı → isim (ad)
II. gündüzler → isim (ad)
III. karanlıkları → isim (ad)
IV. yorgan → isim (ad)
V. serin ("ser-" fiil kökünden gelir. Bu yüzden fiildir.) → fiil

CEVAP: E

4.

I. umut
- cins isim → Bu yıl bir umut var içimde.
- özel isim → Bu yıl Umut çok başarılı oldu.

II. okul
- tekil ad → Okulun bahçesinde oynadık.
- topluluk adı → Tüm okul pikniğe gitti.
  Ad aktarması yoluyla okuldaki öğrencileri kasteder.

III. insan → somut ad insan - lık → Soyut ad
İsimden isim yapım eki

IV. kalem
- özel anlam → İyi ki bu kalemi almışım.
  1 kalemi kasteder.
- genel anlam → Kalem, iletişimde önemlidir.

V. Bu cümlede isim yoktur.
Tüm kalemleri kasteder.

Kimse — Belgisiz zamir
bize — Kişi zamiri
güzelce — Durum zarfı
anlatmadı. — Fiil (eylem)

CEVAP: E

5.

I. Adamı dövmeye ben de gittim.
dövmek için (amaç)

II. Akşama tüm kitaplar çözülmüş olmalı.
zaman anlamı

III. Kafa kafaya verip bu sorunu hâllederiz.
ikileme

IV. Bu bilgisayarı yedi bin liraya almış.
karşılığında

- Aitlik anlamı YOKTUR.

CEVAP: D

/benimhocam

6. II. (onun) saat - (i)
III. sessizliğin ses - (i)
IV. kimsenin ah - (ı)
V. ormanın fısıltı - (s)(ı)

İYELİK (Tamlanan) Eki

- Unutma! İsim tamlamasının tamlananına gelir.

I. bilgisayar - (ı)
↓ *Belirtme durum eki*
• *Neyi almayı? Cevap: bilgisayar - (ı)*

Başına "onun" koyulduğunda da olmuyor.
İYELİK EKİ DEĞİLDİR.

CEVAP: A

7. • Göz - de öğrenci
Yapım eki görevi

• Korku - dan kapıdan bile bakamıyordu.
Neden-sonuç anlamı
Neden/Niçin?

• 1.95 boylarında
Yaklaşıklık

• Kalemlerle
→ Vasıta (araç) anlamı
→ Karalama eylemi kalem vasıtasıyla gerçekleşmiş.

• Gönderdiğim yazılar aylarca yazılmış
→ "Görelik" anlamı değil "abartma" anlamı vermiştir.

• Görelik anlamı: Bence çok çalışacak.
→ Görelik anlamı

CEVAP: A

8. büyük bir ev
Niteleme Sıfatı — Belgisiz Sıfat (Belirtme sıfatı) — İsim
Nasıl?

Çeldirici seçenek → A

bütün çiçekleri
Belgisiz sıf. (Bel.sıf.)

mavi sepetlere
Nit.sıf.

Neden doğru cevap değil?

Çünkü BİR İSİM demiş soru kökü. Bunların bir isme gelmesi gerek.

UNUTMA

- güzel bir KIZ →
Nit.sıf. Belgisiz sıf. İsim
"BİR" sözcüğü niteleme sıfatından sonra geldiği için BELGİSİZ SIFAT olmuştur.

- bir güzel KIZ →
Sayı sıf. Nit. sıf. İsim
"BİR" sözcüğü niteleme sıfatından önce geldiği için SAYI SIFATI olmuştur.

CEVAP: B

9. **Kadir:** Beni artık sadece bu anlar, başkası da anlayamaz.
→ *İşaret zamiridir. İşaret sıfatı olması için önüne isim gelmeli / ismi işaret etmelidir.*

- Cevap görüldüğü gibi A'dır.

İrem: son adam
→ Sıra sayı sıfatı

UNUTMA

ilk çocuk
son çocuk
ortanca çocuk
SIRA SAYI SIFATI

Eylül Bilge: ne hakla
→ *"Hangi?" anlamında olduğu için SORU SIFATIDIR.*

Ziya Ege: masmavi ev
→ *Niteleme sıfatı*

Hulusi: tüm insanlık
→ *Belgisiz sıfat*

CEVAP: A

10. Soru kökünde ismin önüne gelen sıfatlardan bahsedilmiştir. Bize de bu anlatılana aykırı durum sorulmuştur. Yani ismin arkasına gelen sıfat türü sorulmuştur. Sorulan sıfat **unvan sıfatı**dır. İsmin arkasına da önüne de gelebilir.

Ayşe Öğretmen
Ali Doktor
Mustafa Kemal Paşa → Soruda sorulan budur.
} İsmin arkasına gelmiş.

Öğretmen Ayşe
Doktor Ali
} İsmin önüne gelmiş.

CEVAP: B

11. A → çoğu insan
C → çoğu elbise
D → çoğu öğretmen
E → çoğu dert

Belgisiz sıfat
Önüne isim gelmiş.

B → öğrencilerin çoğu

Belgisiz zamir

Yerine "üçü, beşi" gibi isimler getirebiliyoruz.

CEVAP: B

12. I → evdeki araba
Sıfat yapan ki
İsim

II → derin ve önemli bir konu
Niteleme sıfatı Belgisiz sıfat (Belirtme sıfatı) İsim
Nitelemiş Belirtmiş

III → şakır şakır yağmur yağıyordu
Durum zarfı Fiil
nasıl yağıyordu?
Cevap C'dir. İkileme zarf görevlidir.

IV → alışveriş merkezinde yaptığım
Sıfat fiil
SIFAT
el işleri
Belirtisiz isim tamlaması

V → mavi renkten maviden
Niteleme sıfatı İsim Adlaşmış sıfat
Adlaşmış sıfat

CEVAP: C

/benimhocam

13. yedi yılLIK
kırmızı renkLİ
beş balkonLU
iyi kalpLİ

Sıfat tamlamasına getirilen "+lı/+li" ekleriyle yapılmıştır.

robot
kazak
ev
adam
isim

kırık kapı → *Sıfat tamlaması*

kapısı kırık — ev (İsim)

- Bir sıfat tamlamasında sıfatla adın yeri değiştirilerek ve ada iyelik eki getirilerek yapılmıştır.

CEVAP: A

14. I. mektupta ki (İşaret sıfatı) bu (İşaret sıf.) anlatım (İsim)

II. bir (Belgisiz sıfat) selam (İsim), hasret ifade eden (Niteleme sıfatı) cümle (İsim)

III. eski (Niteleme sıfatı) dönemlerde (İsim), kişisel (Niteleme sıfatı) edebî (Niteleme sıfatı) mektuplar (İsim)

IV. edebî (Niteleme sıfatı) ve özel (Niteleme sıfatı) mektuplar (İsim)
(İki sıfat, bir adı nitelemiştir.)

V. yazan (Niteleme sıfatı) kişinin (İsim)
yazanın ADLAŞMIŞ SIFAT VARDIR.

CEVAP: E

15. I. herkes (Belgisiz zamir) → *Cevap A*

II. birkaç (Belgisiz sıfat) zümre (İsim)

III. her (Belgisiz sıfat) şey (Zamir)

IV. tüm (Belgisiz sıfat) insanlık (İsim)

V. biraz (Belgisiz sıfat) akıl (İsim)

CEVAP: A

16. Okul koridorunda yüksek sesle konuşmayın, buna dikkat ediniz.

buna → İşaret zamiri

Bu cümlenin tamamının yerini tutmuştur.

CEVAP: B

17. I. Pakize: Kimi aradığını duydun mu?
Soru zamiri
Kemal: Sen bana kimi soruyorsun ki?
Soru zamiri

II. Şeyda: Kimi kürek çeker, kimi midye çıkarır.
Belgisiz zamir Belgisiz zamir
Recep: Bu dünyada kimi mutlu kimi mutsuz…
Belgisiz zamir Belgisiz zamir

III. Nuriye: Kimi insanlara taviz vermemek gerekir.
Belgisiz sıfat
Nuri: Ayça'nın kimi kızdırdığını duydun mu?
Soru zamiri

IV. Eylül: Kimi kitaplarını denize atmış.
Belgisiz sıfat
Berkay: Kimi dostlarımı paketleyip rafa kaldırdım.
Belgisiz sıfat

V. Ece: Kimi seni sevmez beni sever kimi beni sevmez seni sever.
Belgisiz zamir Belgisiz zamir

Ege: Adamın kimi patatesini çalmış. kimi domatesini çalmış.
Belgisiz zamir Belgisiz zamir

CEVAP: C

18. A) ... kimden ... mu? ➡ Edatın olduğu yerde soru anlamını **EDAT** sağlar. (Cevap A'dır.)
Soru zamiri — Soru edatı

B) kimler (→ Ali, Veli, Selami)
C) nereye (→ okula)
D) ne çorbası (→ domates / mercimek)
E) kimden (→ Ali'den)

Yerlerine isim gelebildiği için *SORU ZAMİRİ*

CEVAP: A

19.

borcu
Adamın yeni aldığı arabasının borcu bitti ama bilgisayarın ki bitmedi.
İlgi zamiri

- ses - i - (n) - i
  İyelik eki / zamiri
- hangi araba
  İsim

Soru sıfatı ("Civciv" kümesi yanlış yapmıştır. Soru zamiri YOKTUR.)

- kendi sesini
  Dönüşlülük zamiri
- kimse — Belgisiz zamir
- bunlara — İşaret zamiri

CEVAP: C

20. (onun) gözler i ①
İyelik eki/zamiri

ilgi - m - i ②
İyelik eki/zamiri

(sevincin) çığlığ - ı ③
İyelik eki/zamiri

CEVAP: B

21. A) bizlere: Kişi zamiri

B) benden: Kişi zamiri

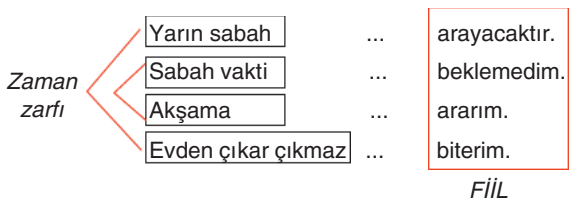
C) o: Kişi zamiri

D) senin: Kişi zamiri

E) Sözcük hâlindeki zamir yoktur.

CEVAP: E

22. Her zaman ifadesi zaman zarfı değildir.

Ben Yarınları özledim.
Özne

- Belirtili nesnedir.
- Zaman zarfı değildir.

CEVAP: B

23. • Niçin ... anlamamıştır? (Soru zarfı)
• Akşam uyuyamadı. (Zaman zarfı)
• Çok aldatıldı? (Miktar zarfı)
• Kavuğunu yere atarak ilerledi. (Durum zarfı / Fiil)

- Yer yön zarfı yoktur. Aşağı yol → Sıfattır.

CEVAP: A

24. ne zaman?

... daha (Zaman zarfı) başlamadı. (Fiil) → Cevap A'dır.

daha başarılı (Nit. sıf.) bir hikâye (İsim)
daha sessiz (Dur. zarfı) duramaz. (Fiil)
daha yakışıklı (Nit. sıf.) adam (İsim)
daha kötü (Nit. sıf.) film (İsim)

MİKTAR ZARFI
(Sıfatı, zarfı derecelendirir.)

CEVAP: A

25. A) Belki (Olasılık zarfı) şimdi, son (Zaman zarfı) sözlerimi yazmadan (Zaman zarfı) ... kapanacak (Fiil)

C) Asker (Zaman zarfı) görünce ... geçerdi. (Fiil)

D) Umut umut (Durum zarfı) ... dalgalanır. (Fiil) Yer yer (Durum zarfı) ... devrilir. (Fiil)

E) Yarın (Zaman zarfı) ... hükmedeceksin. (Fiil)

- B seçeneğinde zarf yoktur.

CEVAP: B

26. • Bize durum zarfı sorulmuştur.

• ... koşturarak sürükledi. → A seçeneğinde vardır.

Durum zarfı — Fiil

Nasıl?

CEVAP: A

27. • O; adam doğdu, adam oldu.

Durum zarfı — Fiil — Nasıl?

Durum zarfı — Fiil — Nasıl?

A) yavaş yavaş yuvarlanırken

Durum zarfı — Fiilimsi (zarf fiil)

Nasıl?

B) iyice sevindim

Durum zarfı — Fiil

Nasıl?

C) koşarak uzaklaştı

Durum zarfı — Fiil

Nasıl?

D) hızlı hızlı çözmesi

Durum zarfı — Fiilimsi (isim fiil)

Nasıl?

● E seçeneğinde durum zarfı YOKTUR.

CEVAP: E

28. I. gelerek: Durum zarfı

II. ileri: Yer - yön zarfı

III. seneler sonra: Zaman zarfı

IV. dün akşam: Zaman zarfı

V. aşağıyı: isim

• V numaralı sözcük isim (ad), diğerleri zarf (belirteç)

• Cevap E'dir.

CEVAP: E

29. I. Ahmet'e göre: uygun, elverişli

II. sabaha karşı: zaman

III. eve doğru: yönelme, yer

IV. öğrencilerin ile: birliktelik

● "Yaklaşıklık" anlamı hiçbir öncülde karşılanmamıştır.

CEVAP: C

30. I. bir ➡ "sadece" anlamında kullanıldığı için edattır.

II. olaydan ötürü

III. düşüncelerle (düşünceler ile)

IV. onlardan başka

● V numaralı bölümde edat yoktur.

CEVAP: E

/benimhocam

31. • İlk cümlede iki bağlaç vardır: ve , lakin

• Bir bağlaç isim tamlamasının tamlayanlarını bağlamıştır:

adamın ve karısının dertlerini
Tamlayan Tamlayan Tamlanan

• Son cümledeki edat ve bağlaç: ve , mı
Bağlaç Edat

• Soru edatı: mı

● İkinci cümlede sadece "ama" bağlacı vardır. Yani bir bağlaç vardır. "Yalnız" sözcüğü "sadece" anlamı verdiği için edattır. Cevap E'dir.

CEVAP: E

32. • Ah! Vah! → Kimsenin ahını vahını
Ünlem İsim

• Eyvah! → Adamın eyvahları
Ünlem İsim

CEVAP: A

33. I. ne ... ne

II. yoksa

III. ise (sinemaysa)

IV. oysa

● V numaralı cümlede bağlaç YOKTUR. Cevap E'dir.

CEVAP: E

34. I. yalnız gezerdi.
Durum zarfı

II. Cümle yalnız cümle
Bağlaç

III. yalnız insan
Sıfat İsim

IV. yalnızlığın sıkıntısı
İsim (ad)

V. yalnız ben çözdüm.
↓
"Sadece" anlamı verdiği için edattır. Cevap E'dir.

CEVAP: E

35. • de, dahi, bile → BAĞLAÇ

• için → EDAT

• kadar → EDAT

CEVAP: A

/benimhocam

FİİL (EYLEM)

- Bir iş, oluş ve hareket bildiren sözcüklerdir.

Hareket Anlamına Göre Fiiller

İŞ - KILIŞ BİLDİRENLER	DURUM BİLDİRENLER	OLUŞ BİLDİRENLER
Nesne almış ya da alabilecek fiillerdir. "Neyi? Kimi?" sorularına cevap verir.	Nesne almamış ya da alamayacak fiillerdir. "Neyi? Kimi?" sorularına cevap vermez.	Doğada kendi irademiz dışında gelişen fiillerdir.
Adamı **üzdü**. Herkesi çok **sever**.	Sürekli **güldü**. Sürekli **yürüdü**.	Saçı **uzamış**. Gökyüzü **gürledi**. Tabiat **yeşerdi**. Elmalar **kızardı**.

ÖRNEK SORU

Bu şekillerde numaralanmış yerlere getirebileceğimiz kavramlar aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III
A)	Durum	Kılış	Oluş
B)	Durum	Oluş	Kılış
C)	Kılış	Oluş	Durum
D)	Kılış	Durum	Oluş
E)	Oluş	Kılış	Durum

ÇÖZÜM:

I. Durum: Başına "onu" koyduk, OLMADI.

II. İş / kılış: Başına "onu" koyduk, OLDU.

III. Oluş: Tabiatta kendiliğinden oluyor.

PÜF NOKTASI

- Önce "oluşu" bulalım. Sonra "kılış" mı "durum"mu karar verelim. Önce "oluş" u bulmazsak hata yaparız.

CEVAP: A

Çekimli Fiil: Herhangi bir kip ekiyle çekimlenmiş fiildir.

Çekimli Fiil Kullanımı

Fiil kökü / gövdesi	Kip eki	Kişi (Şahıs) eki
Gel-	-di	-m
Oyalan-	-mış	-sın

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi çekimli eylem değildir?

A) Adamı dün gece gibi bugün de özlemle bekledi.

B) Tam da kazanmanın zamanıdır.

C) Kimseyi bu durakta görmek istemiyordu.

D) Bu kalemi daha dün gece almıştım.

E) Adamı burada iki kişi görmüştü.

ÇÖZÜM:

A)	bekle	- di
C)	isteme	- yor
D)	al	- mış
E)	gör	- müş

Çekimli eylem

B) kazanmanın zamanıdır.

- *İSİM. Çekimli eylem değildir.*

CEVAP: B

KİŞİ (ŞAHIS) EKLERİ

- Fiilleri (Eylemleri) kimin yaptığını bildirir.

BEN	1. Tekil	Kal- – dı – **m** Kal – mış –**ım** Kal – a - **yım**
SEN	2. Tekil	Kal – dı – **n** Kal – mış – **sın** Kal – a – **sın**
O	3. Tekil	Kal – dı –**Ø** Kal – mış – **Ø** Kal –a - **Ø**
BİZ	1. Çoğul	Kal – dı – **k** Kal – mış – **ız** Kal – a – **lım**
SİZ	2. Çoğul	Kal –dı – **nız** Kal- mış – **sınız** Kal –a – **sınız**
ONLAR	3. Çoğul	Kal – dı – **lar** Kal – mış – **lar** Kal – a – **lar**

HABER KİPLERİ

a. Görülen (Bilinen - Belirli) Geçmiş Zaman: -di

Fiil	Görülen Geçmiş Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-dı**	-m
Gör-	**-dü**	-n
Bil-	**-di**	-Ø
Sor-	**-du**	-k
Tart-	**-tı**	-nız
Küs-	**-tü**	-ler
OLUMSUZLUK: **-MA** : al – **ma** – dı – m		

b. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman: -miş

Fiil	Duyulan Geçmiş Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-mış**	-ım
Gör-	**-müş**	-sün
Bil-	**-miş**	-Ø
Sor-	**-muş**	-uz
Tart-	**-mış**	-sınız
Küs-	**-müş**	-ler
OLUMSUZLUK: **-MA** : al – **ma** – mış – ım		

c. Şimdiki Zaman: -yor /-makta

Fiil	Şimdiki Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-(ı)yor**	-um
Gör-	**-(ü)yor**	-sun
Bil-	**-(i)yor**	-Ø
Sor-	**-(u)yor**	-uz
Tart-	**-(ı)yor**	-sunuz
Küs-	**-(ü)yor**	-lar
-makta: gel – **mekte** –yim **OLUMSUZLUK:** al – **MI** – YOR –sun **Ünlü daralması:** -ma > -mı		

d. Gelecek Zaman: -ecek

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al -	**-acak**	-ım
Gör-	**-ecek**	-sin
Bil-	**-ecek**	-Ø
Sor-	**-acak**	-ız
Tart-	**-acak**	-sınız
Küs-	**-ecek**	-ler
Ünsüz yumuşaması: - acak > -acağ **OLUMSUZU:** al - **MA** - y - acağ - ım		

e. Geniş Zaman: -r, -ar, -er

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al-	**-ır**	-ım
Gör-	**-ür**	-sün
Bil-	**-ir**	-Ø
Sor-	**-ar**	-ız
Tart-	**-ar**	-sınız
Küs-	**-er**	-ler

OLUMSUZ ÇEKİMİ (–maz)	
Gelmem	Gelmeyiz
Gelmezsin	Gelmezsiniz
Gelmez	Gelmezler
NOT: Birinci kişilerde "z" düşmüştür. gel -mez / - em, gel - mez - iz	

/benimhocam

DİLEK KİPLERİ

a. Gereklilik Kipi: -meli

Fiil	Gereklilik Kipi	Kişi Eki
Al-	**-malı**	-(y)im
Gör-	**-meli**	-sin
Bil-	**-meli**	-Ø
Sor-	**-malı**	-(y)ız
Tart-	**-malı**	-sınız
Küs-	**-meli**	-ler
OLUMSUZU: al - **ma** - malı - (y)ım		

b. Şart Kipi: -sa

Fiil	Gereklilik Kipi	Kişi Eki
Al-	**-sa**	-m
Gör-	**-se**	-n
Bil-	**-se**	-Ø
Sor-	**-sa**	-k
Tart-	**-sa**	-nız
Küs-	**-se**	-ler
OLUMSUZU: al - **ma** - sa - m		

c. Emir Kipi: Ek yok (Getirilen ekler kişi ekidir.)

	Fiil	Emir Kipi	Kişi Eki
1. Tekil	–	–	–
2. Tekil	gel	∅	∅
3. Tekil	gel	∅	sin
1. Çoğul	–	–	–
2. Çoğul	gel	∅	in/iniz
3. Çoğul	gel	∅	sinler

NOT

- Diğer kiplerde 3. tekil şahıs / kişi eki yokken emir kipinde 2. tekil / şahıs eki yoktur. (Sen) gel –∅ , –∅, (o) gel –∅ – sin
  (3. tekil şahısta şahıs/kişi eki vardır.)

d. İstek Kipi: -a / e

Fiil	Gelecek Zaman Eki	Kişi Eki
Al-	**-a**	-(y)ım
Gör-	**-e**	-sin
Bil-	**-e**	-Ø
Sor-	**-a**	-lım
Tart-	**-a**	-sınız
Küs-	**-e**	-ler

FİİLLERDE ÇEKİM (FİİLLERDE ZAMAN)

1. BASİT ZAMANLI FİİLLER	Bir adet kip eki bulunur.	Gel - **meli** -(y)im Kalma - **malı** - sınız Sarar - **dı** Gör - **müş** - üz
2. BİRLEŞİK ZAMANLI FİİLLER	Birden fazla kip eki bulunur.	**HİKÂYE BİRLEŞİK ZAMAN** **FİİL + KİP + KİP (-Dİ)** Gel - **miş** - **ti** (Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi) Kal - **sa** -**(y)dı** (Şart kipinin hikâyesi)
		RİVAYET BİRLEŞİK ZAMAN **FİİL + KİP + KİP (-MİŞ)** Kal - **sa** - **(y)mış** (Şart kipinin rivayeti) Gel - **meli** - **(y)miş** (Gereklilik kipinin rivayeti)
		ŞARTLI BİRLEŞİK ZAMAN **FİİL + KİP + KİP (-SA)** Kal - **dı** - **(y)sa** (Görülen geçmiş zamanın şartı) Kal - **malı** - **(y)sa** (Gereklilik kipinin şartı)

/benimhocam

ÖRNEK SORU

Herhangi bir kip ekiyle çekimlenen fiile çekimli fiil denir. Bu kip haber kipi de olabilir dilek kipi de olabilir.

(I) Edebiyat gibi roman da ancak yeni olduğu sürece canlıdır. (II) Çevremizdeki her şey değişirken roman yazımı hareketsiz ve donmuş kalamaz. (III) Yazar geçmişi önüne alarak değil, aksine geçmişi arkasında bırakarak geleceğe yol alabilir. (IV) Her roman, her romancı kendi biçimini elbet bulacak. (V) Her yeni roman, yalnız değişmez biçimleri aşmamalı; aynı zamanda kendi yasalarını kurarak eskilerin de yıkımını hazırlayabilmeli!

Yukarıda verilen açıklamaya göre bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde çekimli eylem yoktur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I numaralı cümlede çekimli eylem yoktur.

- "olduğu" fiilimsidir. Fiilimsiler çekimli eylem değildir.

Bu yüzden cevap A'dır.

II → kala - maz → Geniş zaman olumsuzu
III → yol alabil - (i)r → Geniş zaman
IV → bul - acak → Gelecek zaman
V → aşma - malı
hazırlayabil - meli → Gereklilik kipi

} Çekimli eylem

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

Sanatta zorluğu yapışta yapmaya, hazırlanışta; yapılmaya değenle değmeyeni ayırt edişte aramak gerekir. Sanatın zorluğu da kendini burada göstermeye başlıyor. Genç ressamlara "Gel, gör, izle, öğren ve yap!" diye ısrarımın sebebi de budur.

Bu parçada kaç adet çekimli eylem kullanılmıştır?

A) 6 B) 7 C) 8 D) 9 E) 10

ÇÖZÜM:

UNUTMA

Fiilimsiler ya da ek eylem almış isimler çekimli eylem DEĞİLDİR.

1. gerek - (i)r → Geniş zaman kipi
2. başla - yor → Şimdiki zaman kipi
3. gel - ∅
4. gör - ∅
5. izle - ∅
6. öğren - ∅
7. yap - ∅

} Emir kipi

CEVAP: B

KİP KAYMASI (ANLAM KAYMASI)

- Haber kipleri, her zaman temel anlamıyla kullanılmaz. Bazen bir kip ekiyle başka bir kip anlamı verilebilir. Buna kip kayması deriz.

KİPİN KULLANIM ŞEKLİ	VERDİĞİ ANLAM
GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN Seni bir daha burada görürsem yaktım.	**GENİŞ ZAMAN** Seni bir daha burada görürsem yakarım.
ŞİMDİKİ ZAMAN Her sabah kahvaltı yapıyorum.	**GENİŞ ZAMAN** Her sabah kahvaltı yaparım.
ŞİMDİKİ ZAMAN Sabah yola çıkıyoruz.	**GELECEK ZAMAN** Sabah yola çıkacağız.
ŞİMDİKİ ZAMAN Derhâl yanımdan gidiyorsun.	**EMİR KİPİ** Derhâl yanımdan git.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde kip kayması yoktur?

A) Bugün aldığım kararla inşallah haftaya yanına geliyorum.

B) Akşamları hiç üşenmeden tüm legoları baştan yapıyor.

C) 1914 yılında I. Dünya Savaşı başladı.

D) Derhâl derlenip toplanıp dışarıya çıkıyorsun.

E) O daha beş yaşındayken babası Elâzığ'a tanışma kararı almış.

ÇÖZÜM:

A) haftaya geliyorum → geleceğim

B) akşamları yapıyor → yapar

C) 1914 yılında başladı → başlamış

D) derhâl çıkıyorsun → çık

- Kullanılması gereken kipin yerine başka kip kullanılmıştır. (Anlatım bozukluğu değildir.)

CEVAP: E

YAPILARINA GÖRE FİİLLER

A. BASİT YAPILI FİİLLER

- Yapım eki almamış fiillerdir.
  - Adam yanıma gel - di
  - Her gün yaz - (ı)yor - du
    - *Sadece kip eki almıştır. Kip ekleri çekim ekidir. Yapım eki almamıştır. O yüzden basit yapılı fiildir.*

B. TÜREMİŞ YAPILI FİİLLER

- Yapım eki almış fiillerdir.
  - Onu çok sev - dir - di.
  - Dün döv - (ü)l - müş.

Kip ekleri çekim ekidir.

FİİLDEN FİİL YAPIM EKİ

- Yapım eki aldığı için türemiş yapılı fiildir.

C. BİRLEŞİK YAPILI FİİLLER

1. Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller	2. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	3. Kurallı Birleşik Fiiller
İsim + et- eyle- ol- kıl-	Anlamını kaybetmiş. Yeni anlam değeri kazanmış.	Aşağıda gösterilmiştir.
Hasta ol- Namaz kıl- Arz et- Hisset-	Göz koy- Etekleri zil çal- Ele avuca sığma-	**Kurallı Birleşik Fiiller** **a) Süreklilik:** "-e kalmak", "-e durmak", "-e gelmek" ■ Siz gidedurun, ■ Çocuk bakakaldı. ■ Bunlar eskiden beri olagelmekte. **b) Tezlik:** "-i vermek" ■ Eşyalarını topayıverdi. **c) Yaklaşma:** "-e yazmak" ■ O kadar korktu ki öleyazdı. ■ Bugün düşeyazdım. **d) Yeterlilik:** "-e bilmek" ■ Kurtulabilirsin. Sen bulabilirsin. ■ Sen bulamazsın. → Yeterliliğin olumsuzu

ÖRNEK SORU

O da bunu fark etti. Herkes sürekli dövüştü.
I II

Ama kimse bunu anlayamadı. Yanıma gelecekti.
III IV

Bunu herkese anlatacağım.
V

Bu parçadaki altı çizili eylemler yapılarına göre eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. fark etti → BİRLEŞİK YAPILI EYLEM (Yardımcı fiille kurulan birleşik fiil)

II. döv - (ü)ş - tü → TÜREMİŞ YAPILI EYLEM (Yapım eki almıştır.)
FK FFYE

III. anlay - ama - dı → BİRLEŞİK YAPILI EYLEM
- Kurallı birleşik eylem
- Yeterlilik fiilinin olumsuzu

IV. gel - ecek - ti → BASİT YAPILI EYLEM
- Yapım eki almamıştır.
- Kip ekleri çekim ekidir.

V. anla - t - acağ - ım → TÜREMİŞ EYLEM (Yapım eki almıştır.)
FK FFYE

- Görüldüğü gibi IV numara yalnız kalır. I ile III, II ile V eşleşir.

CEVAP: D

EK FİİL (i)

- Ek fiillerin iki işlevi vardır:
- "i-" fiili düşmüştür.

1. Zaman eklerinin arasına gelerek BİRLEŞİK ZAMAN yapar.	2. İsimleri YÜKLEM yapar.
Çalışıyordu (çalış-ıyor-i-di) Görmüşse (görmüş-i-se) Kalacakmış (kal-acak-i-miş)	**Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı (i - di)** Karşıdan gelen **Ahmet'ti.** Kız çok **güzeldi.** **Ek Fiilin Duyulan Geçmiş Zamanı (i - miş)** Karşıdan gelen **Ahmet'miş.** Kız çok **güzelmiş**. **Ek Fiilin Şartı (i-se)** Karşıdan gelen **Ahmet'se...** Kız çok **güzelse...** (Yan cümle yargısı yapar.)
	Ek Fiilin Geniş Zamanı Ben **güzelim**. Sen **güzelsin**. O **güzel / güzeldir.** Biz **güzeliz**. Siz **güzelsiniz**. Onlar **güzeller / güzeldirler**. **Uyarı:** "-dır /-dir" görüldüğü gibi düşebilir.
	OLUMSUZU: değil Karşıdan gelen Ahmet **değildi**. Karşıdan gelen Ahmet **değilmiş**. Karşıdan gelen Ahmet **değilse**... Karşıdan gelen Ahmet **değil / değildir**.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ek fiil yoktur?

A) Her gün köşedeki evde kız kardeşini beklerdi.

B) Benim sadık yârim kara topraktır.

C) Beni anlasaydı ona da saygı duyardım.

D) Zamanla her işi sahibine sorardı.

E) Cebinden iki tomar kâğıt çıkardı.

ÇÖZÜM:

A) bekle - r - i - di *(Birleşik çekim yapmış.)*
Geniş zaman kipi — Ek fiil — Geniş zaman hikâyesi

B) toprak - tır *(İsmi yüklem yapmış.)*
→ Ek fiilin geniş zamanı

C) duyar - ar - i - di - m *(Birleşik çekim yapmış)*
Geniş zaman kipi — Ek fiil — Geniş zaman hikâyesi

D) sor - ar - i - di *(Birleşik çekim yapmış)*
Geniş zaman kipi — Ek fiil — Geniş zaman hikâyesi

E seçeneğinde ek fiil yoktur. "çıkar -" fiil köküdür: çıkar - dı
↓ Görülen geçmiş zaman

1 kip kullanılmıştır. BASİT ÇEKİMLİ FİİLDİR.

- Her gün gezintiye çık - ar - i - di
Geniş zaman kipi — Ek fiil — Geniş zaman hikâyesi

→ Böyle olsaydı birleşik çekimli fiildir.

CEVAP: E

ÖRNEK SORU

I. İnsanı insan yapan en önemli özellik, dürüstlüktür.
II. Onu bu şehre bağlayan kişi, Esma'ydı.
III. Her gün bu kasabada şarkı söylerdi.
IV. Gözünün yaşına bakmadan gider.
V. Hiçbir işi zamanında yapmıyordu.

Öncüllerde verilen cümlelerde kullanılan ek fiiller görevlerine göre ikişerli eşleştirilirse hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. dürüstlük - tür ➡ Ek fiil, ismi yüklem yapmıştır.

II. Esma'ydı. (Esma i - di) ➡ Ek fiil, ismi yüklem yapmıştır.

III. söyle - r - di ➡ Ek fiil, birleşik çekim yapma görevinde kullanılmıştır.
(r: Geniş zaman; di: Geniş zamanın hikâyesi)

IV. gid - er ➡ Ek fiil yoktur.
(er: Geniş zaman kipi)

V. yapma - yor - i - di ➡ Ek fiil, birleşik çekim yapma görevinde kullanılmıştır.
(yor: Şimdiki zaman; di: Şimdiki zamanın hikâyesi)

IV numaralı cümle dışarıda kalıyor. Ek fiil yoktur çünkü.

CEVAP: D

ETKİNLİK

Daha on beş yaşında olmalı. Ama sanki kırk yaşındaymış gibi olgun. Çok sert bakıyordu. "Bunu kimseye anlatamam." deyip duruyordu. "Gel, bekle, dinlen!" dedim ve yanıma çağırdım. Onu da anlamıştım aslında. Seviyordum, anlıyordum ama anlaşamıyordum. İstese o da beni anlayabilir.

Yukarıdaki parçada bulunan çekimli eylemleri bularak basit çekimli eylem mi, birleşik çekimli eylem mi olduğunu yazınız.

ETKİNLİK (CEVAP)

olmalı: Gereklilik kipi (Basit çekimli eylem)
bakıyordu: Şimdiki zaman hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
anlatamam: Geniş zaman kipi (Basit çekimli eylem)
duruyordu: Şimdiki zamanın hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
gel: Emir kipi (Basit çekimli eylem)
bekle: Emir kipi (Basit çekimli eylem)
dinlen: Emir kipi (Basit çekimli eylem)
dedim: Görülen geçmiş zaman (Basit çekimli eylem)
çağırdım: Görülen geçmiş zaman (Basit çekimli eylem)
anlamıştım: Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
seviyordum: Şimdiki zamanın hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
anlıyordum: Şimdiki zamanın hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
anlaşılamıyordum: Şimdiki zamanın hikâyesi (Birleşik çekimli eylem)
istese: Şart kipi (Basit çekimli eylem)
anlayabilir: Geniş zaman kipi (Basit çekimli eylem)

NOT

Fiilimsiler çekimli fiil DEĞİLDİR.

~~görüp~~ ~~okumayı~~ ~~gelen~~

/benimhocam

ETKİNLİK

- Her gün bu çocukları oynatırdım ama yine de mutlu olamazdım. Buradan iki adım uzaklıktaydı ama yine de yakındı sanki.
- Sen bir özlemsin, umutsun, aşksın. Ama bir hata değilsin.
- Ben iyi bir insanım ama o adam değilmiş.
- Herkes onu takip ediyordu.
- Münir de pek güzel biriydi.

Yukarıdaki cümlelerde kullanılan hangi sözcüklerde ek eylem vardır? Ek eylemler hangi işlevlerde kullanılmıştır?

ETKİNLİK (CEVAP)

oynatırdım
olamazdım
takip ediyor du

→ Birleşik çekimli eylem yapmıştır.

özlemsin
umutsun
aşksın
hata değilsin
insanım
adam değilmiş
güzel biriydi
uzaklıktaydı
yakındı

→ İsimleri yüklem yapmıştır.

FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

Fiilimsiler; iş, oluş, hareket anlamı taşıyan ancak cümlede isim, sıfat, zarf görevinde kullanılan sözcüklerdir.

İSİM-FİİL (AD-EYLEM)	SIFAT-FİİL (ORTAÇ)	ZARF-FİİL (BAĞ-FİİL) (ULAÇ)
-iş, -me, -mek	**-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş**	**-ıp, -erek, -ınca, -dıkça, -maden, a…a,-r…mez, -ken, -meksizin, -alı, -cesine, -dığında, -dıkta**
Fiile yukarıdaki ekler eklenince fiil, İSİM hâline gelir.	Fiile yukarıdaki ekler eklenince fiil, SIFAT hâline gelir.	Fiile yukarıdaki ekler eklenince fiil, ZARF hâline gelir.
Bunu yap**mak** bana zevk verir. Seni gör**me**yi isterim. Dün uç**uş**u kaçırdım.	Gül**en** adam Öpül**esi** el Dönül**mez** akşam Koş**ar** adım Tanı**dık** yüz Gel**ecek** yıl Öl**müş** eşek	● Seni gör**üp** kaçtı. ● Adam koş**arak** geldi. ● Seni gör**ünce** sevindi. ● O ağla**dıkça** diğeri güldü. ● Konuş**madan** durdu. ● Koş**a** koş**a** geldi. ● Gör**ür** gör**mez** sevdi. ● Konuşur**ken** güldü. ● Dur**maksızın** çalıştı. ● Seni gör**eli** sevindi.
İsim çekim eklerini alabilirler: ■ Dinle - **me** - (y)i severim. ■ Dinle - **me** - (y)e alışkınım. ■ Dinle - **mek** - ten sıkıldım. ■ Dinle - **me** - ler - i severim. **Bazı isim-fiiller kalıplaşıp bir varlığa ad olabilir:** ■ **Kaymak** yedim sabah. ■ **Dondurma** isterim. ■ Bir adet **çakmak** alabilir miyim?	**"-mez, -ar, -dik, -ecek, -miş" sıfat-fiil eklerini kip ekleriyle karıştırmayınız!**	"-a" zarf-fiil olabilir. ● Seni göreyim di -(y)**e** geldi. ● Saat dokuzu beş geç -**e** aradı.
	Çekil-**miş** etleri getir. **-miş: SIFAT-FİİL** Onları buraya getir-**miş**. **-miş: DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN**	
	Gül-**er** yüzünü özledim. **-er: SIFAT-FİİL** Kız her zaman gül-**er**. **-er: GENİŞ ZAMAN EKİ**	**DİKKAT** "-ken" ve "-casına" çekim ekinden sonra gelir. Bu durumda önce çekim eki sonra yapım eki gelmiş olur. - gel - (i)r - ken - konuş - (u)r - casına Geniş zaman eki *ÇEKİM EKİ* — Zarf-fiil *YAPIM EKİ*
İSİM – FİİL GRUBU **SÖZCÜK + İSİM - FİİL** Mutlu ol**mak** Sınava gir**iş**	**SIFAT – FİİL GRUBU** **SÖZCÜK + SIFAT - FİİL** Sınıfta gül**en**	**ZARF – FİİL GRUBU** **SÖZCÜK + ZARF - FİİL** Sınıfa gir**ip** … Eve koş**arak** …

ALIŞTIRMALAR

Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiilimsilerin türlerini altına yazınız.

1. Bilmeden dinlemeyi öğrendim.

2. Güler yüzünü çalışarak kazandı.

3. Gelecek yıl bize de gelecek.

NOT

Zaman ekleri ile fiilimsileri karıştırmayalım.

– Gelecek yıl bize gelecek.
Sıfat-fiil isim Gelecek zaman kipi

– Çekilmiş etleri rafa dizmiş.
Sıfat-Fiil Öğrenilen (Geçmiş) zaman kipi

– Güler yüzünü severim.
Sıfat-fiil Geniş zaman kipi

ÖRNEK SORU

(I) "Avangart" askerî bir terimdir ve ilk olarak bu alanda dolaşıma girmiştir. (II) Terim, savaş meydanına öncü olarak giren birlikler için kullanılmıştır. (III) Geriden gelen birliklere güvenli yollar açmak, düşman tuzaklarını temizlemek, canını hiç esirgemeden vermek "avangart" birliklerinin en önemli görevleridir. (IV) Dönemin sanatçıları ve düşünürleri için oldukça kışkırtıcı bir kavram olarak sanat alanında da kullanılmıştır. (V) Avangart sanat; kültür, gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsmayı amaç edinir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde filimsinin bütün türleri örneklenmiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. ol - arak
Zarf fiil

II. gir - en ol - arak
Sıfat-fiil Zarf-fiil

III. gel - en esirge - meden aç - mak
Sıfat-fiil Zarf-fiil temiz - mek
ver - mek
İsim-fiil

- Görüldüğü gibi tüm örnekleri vardır.

IV. ol - arak
Zarf fiil

V. kabul - edil - miş sars - ma - (y)ı
Sıfat-fiil İsim-fiil

CEVAP: C

/benimhocam

1.	Zarf - fiil, İsim - fiil	2.	Sıfat - fiil, Zarf - fiil	3.	Sıfat - fiil

ETKİNLİK

a) Bu dönemde yemek yemeyen insan görülmüş müdür?

b) Seni gördüğünde açıklamayı unutup kaçardı.

c) Seni sevdiğini herkes biliyor ama ben bilmiyorum.

d) Koşmak, tırmanışa geçmek, soluk alıp vermek, Hatice'yi mutlu edercesine sevmek...

e) Anladıklarını kullanabilecek kapasitede olman beni mutlu etmez.

f) İlerlemeye başlayan her insan gelişme çizgisine girmiştir. Ama eskiyip yıpranacaktır. Çalışırken bunu fark edersiniz.

Yukarıdaki cümlelerde bulunan fiilimsileri türleriyle beraber yazınız.

ETKİNLİK (CEVAP)

a) yemeyen: Sıfat - fiil

b) gördüğünde: Zarf - fiil
açıklamayı: İsim - fiil
unutup: Zarf - fiil

c) sevdiğini: Sıfat - fiil

d) soluk alıp: Zarf - fiil
koşmak: İsim - fiil
tırmanış: İsim - fiil
geçmek: İsim - fiil
vermek: İsim - fiil
mutlu edercesine: Zarf - fiil
sevmek: İsim - fiil

e) anladıklarını: Sıfat - fiil
kullanabilecek: Sıfat - fiil
olman: İsim - fiil

f) ilerlemeye: İsim - fiil
başlayan: Sıfat - fiil
gelişme: İsim - fiil
eskiyip: Zarf - fiil
çalışırken: Zarf - fiil

FİİL ÇATILARI

PÜF NOKTASI

Fiil çatıları sadece "FİİL"lerde aranır.

- Kız çok **güzeldi**. → Çatı özelliği aranmaz. Çünkü isimdir.
- Her gün beni **beklerdi**. → Çatı özelliği aranır. Çünkü "bekle-" fiil kökündür.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinin yükleminde çatı özelliği aranmaz?

A) Adamın da bu mahallede bir kardeşi yaşardı.

B) Tiyatro da sanat dallarının en çok tercih edilenlerinden biridir.

C) Klasik hikâye türü, diğer olaylı yazılarda görülen planı uygular.

D) Şehitler tepesinde tepeyi rüzgâr beklemekte.

E) Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya.

ÇÖZÜM:

A) yaşa / - r - dı
Fiil — Geniş zaman eki — Geniş zaman hikâyesi

C) uygula / - r
Fiil — Geniş zaman eki

D) bekle / - mekte
Fiil — Şimdiki zaman eki

E) uzanıver / - se
Fiil — Şart kipi kipi

■ Yüklemleri çekimli eylemdir ve çatı özelliği aranır.

Cevap B'dir. tercih edilenlerinden biri - dir

Çatı özelliği aranmaz. Çünkü isim cümlesidir.

CEVAP: B

A. Öznesine Göre Fiil Çatıları

1. Etken Çatı	2. Edilgen Çatı
Yüklemdeki iş, özne tarafından gerçekleştirilmiştir. "-l, -n" edilgenlik eklerini ve "-ş" işteşlik ekini almaz. Gizli özne ya da gerçek özne olması gerekir. ■ Dün gece adam buraya **gelmiş**. İşi yapan: ADAM ■ Sürekli **uyudu** dün gece köşedeki evde. İşi yapan: O	Yüklemdeki işi kimin yaptığı belli değildir. Eylemi yapan başkasıdır ve bilinmez. "-l-" ve "-n-" ekleri getirilerek yapılır. ■ Serdar dün gece **döv - (ü)l - dü.** ■ Kitap geçen ay **bas - (ı)l - dı.** ■ Tüm sınıflar **boya - n - dı.**
	Edilgen çatılı yüklemlere "KİM? ve NE?" sorularını sorduğumuzda aldığımız cevap gerçek özne gibi dursa da gerçek özne değildir. Yani işi yapan değildir. İşten etkilenen sözde öznedir. ■ **Serdar** dün gece dövüldü. **SÖZDE ÖZNE:** Serdar (işten etkilenen)
	"-ca / -ce, tarafından, nedeniyle" eklerini alarak işi gerçekten yapan **ÖRTÜLÜ ÖZNE** olarak olaya müdahil olur **ama cümlenin edilgen olma olayını değiştirmez.** ■ Serdar **hırsızlar - ca** dövüldü. ■ Kitaplar **matbaa tarafından** basıldı.

3. Dönüşlü Çatı	4. İşteş Çatı
Özne, hem işi yapar hem de işten etkilenen varlıktır. İş kendi kendine döner. ● "-I-" ve "-n-" eklerini alır. ● **Edilgen eylemlerden farkı:** İşin kim tarafından yapıldığı bellidir. ■ Dün gece çok **sev - (i)n - di**. ■ Kızı gelin olan kadın **döv - (ü)n - dü.**	İşin birden çok özne tarafından KARŞILIKLI veya BİRLİKTE yapıldığını gösterir. ● "-ş-" ekini alır. ■ Akşam arkadaşlarıyla **selamla - ş - tı.** ■ Sürekli onlarla **tart - (ı)ş - tı.** ■ Çocuklarla **it - (i)ş - ti.** ■ Adamlarla **gör - (ü)ş - tüler.** **Bu örnekler** "karşılıklı" **anlamı vermiştir.**
● "-I-" ve "-n-" eklerini alıyorsa yüklem EDİLGEN de olabilir DÖNÜŞLÜ de olabilir: ■ Çocuk annesine sar - (ı)l - dı. **DÖNÜŞLÜ ÇATI** **Sarılan kim: ÇOCUK** ■ Bahçenin etrafı tellerle sar - (ı)l - dı. **EDİLGEN ÇATI** **Bahçenin etrafını sarma işini yapan kim: ?**	■ Kuşlar sürekli **öt- (ü)ş-tü.** ■ Öğrenciler durakta **bekle-ş-ti.** ■ Çocuklar gibi **gül -(ü)ş-tüler.** **Bu örnekler** "birlikte" **anlamı vermiştir.** **Her "-ş-" ekini alan işteş kabul edilmez:** ■ Çocuğun eli kapıya **sık- (ı)ş-tı.** ■ Kız çok **güzelle - ş - ti.** **"-ş-" ekini almışlar ama birlikte /karşılıklı anlamları verilmediği için işteş kabul EDİLEMEZ.** **Bazı sözcükler doğuştan işteş kabul edilir. Fiilin kendisinde "-ş" eki olduğu için işteştir:** ■ Savaş- ■ Barış- ■ Güreş-

ÖRNEK SORU

I. Adamın bu olay karşısındaki tavrını görür görmez yıkıldım.
II. Bu yeni gelen çocuk da sevilmedi hiçbir zaman bu sınıfta.
III. Ahmet'e bu konu beş yıl önce anlatılmıştı belki de.
IV. Bu mevsimde limonu gören Ayşe yine çok sevindi.
V. Mehmet de bu makineyi çok iyi biliyormuş.

Öncüllerde verilen cümlelerin yüklemleri (öznelerine göre) çatılarına göre gruplandırılırsa hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I) yık - (ı)l - dım
■ "-I, -n" ekinden biri var. Yıkılan: BEN Yani işi yapan da bellidir. ➡ DÖNÜŞLÜ ÇATI

II) sev - (i)l - medi
■ "-I, -n" ekinden biri var. Sevmeyen kim: ? Yani işi yapan belli değil. ➡ EDİLGEN ÇATI

III) anlat - (ı)l - mıştı
■ "-I, -n" ekinden biri var. Anlatan kim: ? Yani işi yapan belli değil. ➡ EDİLGEN ÇATI

IV) sev - (i)n - di
■ "-I, -n" ekinden biri var. Sevinen kim: O/ Ayşe Yani işi yapan bellidir. ➡ DÖNÜŞLÜ ÇATI

V) bil - (i)yor - muş
■ "-I, -n" eki yok. İşi yapan bellidir. ➡ ETKEN ÇATI

ETKEN ÇATI ➡ Eşleştirmede dışarıda kalmıştır.

CEVAP: E

B. Nesnesine Göre Fiil Çatıları

- Nesne, öznenin yaptığı işten etkilenen varlıktır.
- Fiile "neyi, kimi, ne" soruları sorularak bulunur.

1. Geçişli Fiil	2. Geçişsiz Fiil
Nesne almış ya da alabilecek durumdaki fiillerdir. Fiil "Neyi? ve Kimi?" sorularına cevap verir. **Kısa Yol:** Fiilin başına "onu" getirilirse geçişlidir. ■ "Okudu, yaptı, sıktı" gibi fiiller geçişlidir.	Nesne almamış ya da alamayacak durumdaki fiillerdir. Fiil "Neyi? ve Kimi?" sorularına cevap vermez. **Kısa Yol:** Fiilin başına "onu" getirilemezse geçişsizdir. ■ "Güldü, ağladı, üzüldü" gibi fiiller geçişsizdir.
■ **Sürekli evde babasını gördü.** Kimi gördü? BABASINI (Nesne almış.) ■ **Dün gece temizledi.** Neyi temizledi? Cevap vermemiş ama verebilir: EVİ (Nesne almamış ama alabilir.)	

3. Oldurgan Fiiller	4. Ettirgen Fiiller
Geçişsiz fiillere "-t-, -r-, -dır-" ekleri getirilerek yapılır. Geçişsiz fiiller geçişli yapılır.	Geçişli fiillere "-t-, -r-, -dır-" ekleri getirilerek yapılır. Geçişli fiillerin geçişlilik derecesi arttırılır. İşi başkasına yaptırma anlamı verir.

GEÇİŞSİZ FİİL	-t- -r- -dır-	GEÇİŞLİ FİİL
Gül-	-dür-	Gül-dür-
Çık-	-r-	Çık-(a)r-
Uyu-	-t-	Uyu – t -

GEÇİŞLİ FİİL	-t- -r- -dır-	DAHA GEÇİŞLİ FİİL İşi başkasını yaptırma
Oku -	-t-	Oku-t-
Yap-	-tır-	Yap- tır-
İç-	-r-	İç –(i)r-

Oldurgan fiiller ve ettirgen fiiller de bir nevi GEÇİŞLİ FİİLdir.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisi nesne - yüklem ilişkisine göre diğerlerinden farklı bir çatıdadır?

A) Bu kalemle son mektubumu sana geçen yıl yazdım.
B) Benim de üzgün olduğumu anlamalıydın.
C) Adam iki yıldır bu evde oturuyordu.
D) Bu arabayı hızla kenara çektiler.
E) Türküleri iki yıldır bu kanalda dinliyordu.

ÇÖZÜM:

A) yaz- "onu yazmak" ✓ Geçişli
B) anla- "onu anlamak" ✓ Geçişli
C) otur- "onu oturmak" ✓ Geçişsiz → diğerlerinden farklıdır.
D) çek- "onu çekmek" ✓ Geçişli
E) dinle- "onu dinlemek" ✓ Geçişli

CEVAP: C

ÖRNEK SORU

Nesne almayan fiillere "-t, -r, -dır" eklerinden biri getirilerek o fiil nesne alabilecek duruma getirilir. Bu şekilde geçişli yapılan fiillere "oldurgan fiil" denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu açıklamaya uygun bir eylem kullanılmıştır?

A) Adam iki litre suyu gözümün gönünde çocuğa içirdi.

B) Bakkaldan iki ekmek aldırdım.

C) Çocuğu bu küçücük evde uyuttuk.

D) Her soruyu o gün bana çözdürdü.

E) İçeri girer girmez sobayı yaktırdı.

ÇÖZÜM:

A) iç - (i)r - → Geçişli
Geçişli

B) al - dır - → Geçişli
Geçişli

C) uyu - t - → Geçişli
Geçişsiz

- Geçişsiz fiil, geçişli yapılmıştır. Bu yüzden OLDURGAN ÇATI kullanılmıştır.

D) çöz - dür - → Geçişli
Geçişli

E) yak - tır - → Geçişli
Geçişli

- A, B, D ve E seçeneklerinde geçişliden geçişli yapıldığı için ETTİRGEN ÇATI vardır.

CEVAP: C

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin öznelerine ve nesnelerine göre fiil çatılarını bulunuz.

		Öznesine Göre	Nesnesine Göre
a.	Bu adamla beraber yeni bir döneme girildi.		
b.	İnsan da bu dönemlerden başarıya ulaşmanın yolunu buldu.		
c.	Daha önce yapmadığınız bir şeyden önce korkarsınız.		
d.	Siz de yoruldunuz.		
e.	Bu kitabın yanlışları hemen anlaşılır.		
f.	Bu kitabın ödül töreni önce Erzincan'da sonra da Ankara'da geçen ay yapıldı.		
g.	Hastaya döşek sorulur mu?		
h.	Abanın kadri yağmurda bilinir.		
ı.	O da sürekli benimle çalışıyor.		
i.	Kapıya eli dün sıkıştı.		
j.	Bazen bu tip soruları kaçırırız.		
k.	Kitapla ilgili kaç kişiyle görüştünüz.		

ETKİNLİK (CEVAP)

	Öznesine Göre	Nesnesine Göre
a.	Edilgen	Geçişsiz
b.	Etken	Geçişli
c.	Etken	Geçişsiz
d.	Dönüşlü	Geçişsiz
e.	Edilgen	Geçişsiz
f.	Edilgen	Geçişsiz

	Öznesine Göre	Nesnesine Göre
g.	Edilgen	Geçişsiz
h.	Edilgen	Geçişsiz
ı.	Etken	Geçişsiz
i.	Etken	Geçişsiz
j.	Etken	Oldurgan
k.	İşteş	Geçişli

1. Fiilllerde çekim "haber kipleri" ve "dilek kipleri" olmak üzere iki şekilde yapılır. Haber kipleri zaman bildirirken, dilek kipleri tasarı bildirir.

I. Zamanın hızına yetişemiyoruz, hızla akıyor.
II. Adam da kendisine verilen görevi yerine getirecek bir gün.
III. Seni de o adamı da en geç bir hafta sonra görmeliyim.
IV. Sizi de bu okulun yanındaki futbol sahasına getirecekler.
V. Adamları buraya getirmiş dün gece sabaha karşı.

Yukarıdaki cümlelerden hangisi diğerlerinden farklı bir kipte çekimlenmiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Sesini kalbinin içinde duyarsan beni hatırla tamam mı? Kimseye darılma! Kimseden çekinme! Sevdiklerini çevrene almalısın, kimseye zarar vermemelisin! Dediklerimi yapacağına söz ver!

Yukarıdaki parçada kaç adet çekimli fiil kullanılmıştır?

A) 5 B) 6 C) 7 D) 8 E) 9

3. Fiillerde kullanılan kiple kastedilen kipin birbirinden farklı olmasına "anlam kayması'' denir. Kiplerde zaman kayması bir anlatım bozukluğu değildir. İsim cümlelerinde ve birleşik çekimli fiillerde anlam kayması olmaz.

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde zaman / anlam kayması <u>yoktur</u>?

A) Bu yaz, yaz kursunu erkenden başlatıyoruz şükürler olsun!
B) Her ayın son pazar günü ben mutlaka ödemelerimi yapıyorum.
C) Çok düşünme! Her şey olacağına varır.
D) Kimsenin ahı kimsede kalmaz demedim mi ben?
E) Önümüzdeki ay yeni kitabı çıkıyor.

4. Çabalıyorsan başarırsın, emin ol!
Sevecektir seni de biri bir gün!
Kimseye darılmazdım, diyorsun.
Deme!
İçine atıp da kendini hırpalıyordun.
Ne zaman unuttun?
Sevmiş miydin?
Bence evet!

Yukarıdaki dizelerde kaç adet birleşik çekimli (zamanlı) fiil kullanılmıştır?

A) 3 B) 4 C) 5 D) 6 E) 7

5. Adam hazır olunca yola <u>çıkar</u>.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki altı çizili eylemin "olumsuz - soru" **olarak çekimlenmiş şeklidir?**

A) Çıkmaz mıydı?
B) Çıkmayacak mı?
C) Çıkmaz mı?
D) Çıkmamalı mı?
E) Çıkamaz mı?

6. I. O güzelim kazağımı bana bir kere bari giydirse…
II. Her sabah buradan bir servis geçermiş.
III. Tüm ova bir hafta içinde ne güzel yeşermişti.
IV. Sabahları onu buradan arabayla alırmış.
V. Zaman zaman seni de beni de durduk yere azarlardı.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisinde birleşik çekimli (zamanlı) eylem <u>kullanılmamıştır</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

7. **Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde birleşik çekimli (zamanlı) eylem kullanılmıştır?**

A) Seninle buluşmamız ne kadar zor olsa da
Senden sadece beni sevmeni istiyorum.
Beş dakika baş başa kalmamız suç olsa da
Senden sadece beni sevmeni istiyorum.

B) Yakışmıyor cepheyi terk edişin,
Mert dayanır, namert kaçar sevdiğim.
Fazla sürmez hatanı fark edişin,
Hüzün eken, hüsran biçer sevdiğim.

C) Bilmiyorum nerdeyim, ne hâldeyim, ben kimim
Ayrılırken kimliğim, adresim sende kalmış.
Tebessümü yüzüme çok görüyor matemim
Güldüğümü gösteren tek resim sende kalmış.

D) Her gün biraz daha yoruyor beni
Hasretinle başa çıkamıyorum
Her gece bir yerden vuruyor beni
Sağ salim sabaha çıkamıyorum

E) Sensizdim kendime bir iş aradım,
Baştan savıp asabımı bozdular.
Hatırşinas dostlarıma uğradım,
Sağ olsunlar müdür beye yazmıştılar.

8. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ek eylem kullanılmıştır?**

A) Gitmişti o da herkes gibi bulup bir ziyaretgâh.

B) Yutkundu ama söyleyecek bir kelime dahi bulamadı.

C) İlk önce "yedi kollu şamdan" ismini önermiş ama kabul edilmemiş.

D) Onun da kimseyle derdi olmaz çünkü o da kimseyi sevmemiştir.

E) Öğretmenimiz hiçbir zaman bize kötü bir söz bile söylemez.

9. Ek eylemler Türkçede iki ana görevde bulunur:

- Bunlardan birincisi isim (ad) soylu bir sözcüğü yüklem yapmak
- İkincisi de birleşik zamanlı (çekimli) eylem yapmak

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde ek eylem diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

A) Çok çalışırsan dediğim kadar başarılı olabilirsin.

B) ÖSYM Başkanı sınavların bu yıl mantık ağırlıklı olacağını açıklamıştı, bu yüzden sınavı çok düşünmedim.

C) Derste kimse yerinde yoktu, galiba herkes oyun oynamaya gitti.

D) Çok soru yazacaktık ama bir türlü yazamadık gitti.

E) Siz de onlar gibi buradan çok uzaklara gidecektiniz.

10. Cümlede farklı türde sözcükler ek eylem alarak yüklem görevinde kullanılabilir.

Mesela "Seni bu dünyada tek seven bendim." derken isim soylu bir sözcük yani zamir olan "ben" kelimesi ek eylem alarak yüklem olarak kullanılmıştır. Bunun gibi isimler, edat grupları, adlaşmış sıfatlar cümlede yüklem alarak ek eylem olarak kullanılabilir.

Aşağıdakilerden hangisinde bir edat grubu ek eylem alarak yüklem görevinde kullanılmıştır?

A) Bu dünyada her şeye senin için katlandım, yoksa katlanmazdım.

B) Bu kış mevsiminde çok üzüldüğüm için senin gibiyim.

C) Bu konuda belli bir düşüncesi olan insanlarız.

D) O da senin gibi akıllı ve zeki bir öğrencidir.

E) Her zaman hayata yeniden başlamış gibi hırslıyız.

/benimhocam

11. I. Şimdi sen kalkıp gidiyorsun. Git.

II. Gözlerin durur mu onlar da gidiyorlar. Gitsinler.

III. Oysa ben senin gözlerinsiz edemem bilirsin.

IV. Oysa Allah bilir bugün iyi uyanmıştık.

V. Sevgideydi ilk açılışı gözlerimizin sırf onaydı.

VI. Bir kuş konmuş parmaklarıma uzun uzun ötmüştü.

VII. Bir sevişmek gelmiş bir daha gitmemişti.

VIII. Yoktu dünlerde evvelsi gün.

Yukarıdaki numaralanmış cümleler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) II numaralı dizede ek eylem kullanılmıştır.

B) IV numaralı cümlede ek eylem birleşik zamanlı (çekim) yapma görevinde kullanılmıştır.

C) V numaralı cümlede ek eylem zamiri yüklem yapmıştır.

D) VI numaralı cümlede ek eylem kullanılmıştır.

E) VII ve VIII numaralı cümlelerde ek eylem kullanılmıştır.

12. I. Gözlerim uykuyla barıştı sanma
Sen gittin gideli dargın sayılır
Ben de bir zamanlar sevildim amma
Seninki düpedüz vurgun sayılır

II. Yalan mı söyledin göz göre göre
Ne zaman dolacak verdiğin süre
Gönülden gördüğüm takvime göre
Aldığım her nefes bir gün sayılır

III. Armağan ettiğin kutsal mendile
Akarken içimi dağlayan çile
Manavgat denilen çağlayan bile
Benim gözyaşımdan durgun sayılır

IV. Ne kadar zulmetsen ah etmem sana
Her iki cihanda gül kana kana
Seninle cehennem ödüldür bana
Sensiz cennet bile sürgün sayılır

Yukarıdaki numaralanmış dizelerden hangilerinde ek eylem kullanılmıştır?

A) Yalnız IV B) III ve IV

C) II ve III D) I ve III

E) Yalnız II

/benimhocam

13. Böylece bir kere daha boynunlayız sayılı yerlerinden

En uzun boynun bu senin dayanmaya ya da umudu kesmemeye
I II
Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız
III
Birden nasıl oluyor sen yüreğimi elliyorsun

Ama nasıl oluyor sen yüreğimi eller ellemez
IV
Sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor

Bütün kara parçalarında Afrika dâhil
V

Yukarıdaki numaralanmış dizelerde numaralanmış dizelerin hangisi eylemsi (fiilimsi) görevli değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

14. İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.
Hamallık ki, sonunda, ne rütbe var, ne de mal,
Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan;
Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan.
Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu an;
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.

Yukarıdaki dizelerle ilgili sözcük - sözcük türü eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Pişmiş: Ortaç
B) Dövünmek: Ad eylem
C) Serpen: Ortaç
D) Katran: Ortaç
E) Kaçmış: Ortaç

15. **Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde zarf - fiil (ulaç) cümleye zaman anlamı katmamıştır?**

A) Adamı burada dinlerken çok zevk aldım, ondan çok şey öğrendim.
B) Adamı buraya getirince seni de onu da hemen aradım.
C) Ahmet'in kardeşini burada görüp sana haber vermek istedi.
D) Seni her gördüğümde mutluluktan havaya uçarım.
E) O da bana doğru yaklaşınca daha da mutlu oluyormuş.

16. I. her şey güneşi seviyor
hatta denizler bile
denizlerde nefes alan sen bile
ve biz
güneşi değil ışığını seven insanlarız
II. güneş içime vuruyor
III. güneşin ışığı var
güneş yok
güneşin ışığını kim anlatabilecek
IV. pazar pazar gezmek
dağ dağ dolaşmak
ve ormanlarda kalmak
V. güneşin ışığını anlatacak olanı arıyorum
güneş içime vuruyor

Yukarıdaki dizeler ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı dizelerde geçen "seven" sözcüğü sıfat-fiildir.
B) II numaralı dizede fiilimsi kullanılmamıştır.
C) III numaralı dizelerde geçen "anlatabilecek" sözcüğü sıfat-fiildir.
D) IV numaralı dizelerde "gezmek, dolaşmak, kalmak" sözcükleri ad-eylemdir.
E) V numaralı dizelerde geçen "anlatacak" ve "olan" sözcükleri sıfat-fiildir.

/benimhocam

17.
- Sen kimseyi gördüğünde bu kadar mutlu oldun mu?
- Hayır, olmadım.
- Sevinmeye vaktin hiç oldu mu peki?
- Evet, bak o oldu.
- Adamı görünce birden korktun mu?
- Ondan korkacak adam görmedim.

Yukarıdaki konuşmada altı çizili fiilimsilerin türleri sırasıyla aşağıdakilerden hangileridir?

A) Zarf-fiil - İsim-fiil - Zarf-fiil - Sıfat-fiil
B) Sıfat-fiil - İsim-fiil - Zarf-fiil - Sıfat-fiil
C) Zarf-fiil - Sıfat-fiil - Zarf-fiil - Sıfat-fiil
D) Sıfat-fiil - İsim-fiil - Zarf-fiil - İsim-fiil
E) İsim-fiil - Sıfat-fiil - Sıfat-fiil - Zarf-fiil

18. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde çatı özelliği aranmaz?**

A) Masadaki ekmekler dün gece bu bıçakla mı kesildi?
B) Neden beni sevmediğini daha iki ay önce öğrenmiştim.
C) Her gün derdimi ona hiç üşenmeden anlatırdım.
D) O adamın küçük kuzeni de hırsızmış.
E) Kimseyi yemek odasına almıyormuş çünkü odayı yeni temizlemiş.

19. Bazı durumlarda eylem nesnesine göre "geçişli eylem" olur ama nesne almayabilir. Bu durum eylemin geçişsiz olduğu anlamına gelmez. Nesne almasa da eylem "geçişli eylem" olarak kabul edilir.

Yukarıda anlatılan durum aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

A) Kemal dün gece dövdüğü çocuğu hemen affetti.
B) Yarın, okulu arayacağım.
C) Sinemada izledik ve çok beğendik.
D) O güzel kızı okula ben bıraktım.
E) Öğretmenin evi yıllardır deniz tarafına bakıyor.

20. I. Tüm soruları ona mı çözdürmüş?
II. Bilge'ye üç kilogram sütü içirmiş.
III. Çocuğu dün erkenden uyuttu.
IV. Okulu o da on yılda bitirdi.
V. Hep beni burada bekledi.

Yukarıdaki cümleler "nesnesine göre çatı" **bakımından incelendiğinde hangisi** "ettirgen" **veya** "oldurgan" **sınıflandırmasına dâhil edilemez?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

21. I. Deniz, dalgalarını sahile vuruyor hiç acımadan.
II. Güzel diziler her dönemde beğenilir.
III. Öğrencileri o da dersten atmış.
IV. Sınavın akşam yapılacağını ona söyledik.
V. Hep bu salonda yapacakmış şirket toplantılarını.

Yukarıdaki cümleler "öznesine göre çatı" **bakımından incelendiğinde hangisi diğerlerinden farklıdır?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

/benimhocam

22. "Beyza da bu televizyon programına izleyici olarak katılacakmış."

Aşağıdaki cümlelerden hangisi "öznesine göre çatı" **bakımından yukarıdaki cümleyle özdeştir?**

A) Bütün okul dün gece hizmetliler tarafından temizlendi.

B) Toplantıdan sonra köşedeki kebapçıda sorun masaya yatırıldı.

C) Tüm kızlar, yarınki toplantı için süslendi.

D) Olaydan sonra iki adet top atışı yapıldı.

E) Evin etrafı dikenli tellerle kapatıldı.

23. Dün gece beni gören adam…

Yukarıdaki eksiltili cümle aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanırsa çatısına göre "işteş" **olmaz?**

A) …saatlerce kızlarla bakıştı.

B) …çocuklarla hep koşuşuyordu.

C) …toplantı odasının girişinde iş adamlarıyla tokalaştı.

D) …hep gülüştü kızlarla.

E) …sürekli ders çalıştı.

24. Masanın üzerinde çok sayıda kitap vardı.

Yukarıdaki cümle için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Çatı özelliği aranmaz.

B) Fiilimsi kullanılmamıştır.

C) Ek eylem kullanılmıştır.

D) Yüklemi addır.

E) Çekimli eylem kullanılmıştır.

25. I. Hiçbir şey söylemeden bize doğru gelmeye başladı.

II. Onunla yarın araşacağız.

III. Kıyıdaki adamı o da görmüştü.

IV. Sebepsiz yere moral bozmaya gerek yokmuş.

V. Her durumda beni beklemeliydi.

Yukarıdaki cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı cümlede zarf-fiil ve ad eylem kullanılmıştır.

B) II numaralı cümle işteş çatılıdır.

C) III numaralı cümle birleşik çekimli (zamanlı) bir eylemdir.

D) IV numaralı cümle etken çatılıdır.

E) V numaralı cümle dilek kipiyle çekimlenmiştir.

/benimhocam

1. I. ak - (ı)yor ➡ Şimdiki zaman kipi (Haber kipi)

II. getir - ecek ➡ Gelecek zaman kipi (Haber kipi)

III. gör - meli - (y)im ➡ Gereklilik kipi (Dilek kipi)

IV. getir - ecek - ler ➡ Gelecek zaman kipi (Haber kipi)

V. getir - miş ➡ Duyulan geçmiş zaman kipi (Haber kipi)

➡ Görüldüğü gibi farklıdır.

CEVAP: C

2. 1. duy - ar - sa - n
FK — *Geniş zaman kipi* — *Geniş zamanın şartı* — *2.tekil şahıs/kişi eki*
BİRLEŞİK ÇEKİMLİ EYLEM

2. darılma - ∅
Emir kipi — *2. tekil şahıs/kişi eki*

3. çekinme - ∅
Emir kipi — *2. tekil şahıs/kişi*

4. al - malı - sın
Gereklilik kipi — *2. tekil şahıs/kişi eki*

5. zarar verme - meli - sin
Gereklilik kipi — *2. tekil şahıs/kişi eki*

6. söz ver - ∅
Emir kipi — *2. tekil şahıs/kişi*

7. hatırla - ∅
Emir kipi — *2. tekil şahıs/kişi eki*

CEVAP: C

3. A) Bu yaz ... başlat - (ı)yor - uz.
➡ başlat - acağ - ız

B) Her hafta ... yap - (ı)yor - um.
➡ yap - ar - ım

C) Her şey olacağına var - (ı)r.
➡ var - acak

E) Önümüzdeki ay yeni kitabı çık - (ı)yor.
➡ çık - acak

- D seçeneğinde kip kayması yoktur.

CEVAP: D

4.
- çabalı - yor - i - se - n
Şimdiki zaman kipi — *Şimdiki zaman şartı* — *2. tekil şahıs/kişi eki*
- darıl - maz - ı - dı - m
Geniş zamanın olumsuzu — *Geniş zamanın hikâyesi* — *1. tekil şahıs/kişi ek*
- hırpalı - yor - ı - dı - n
Şimdiki zaman kipi — *Şimdiki zaman hikâyesi* — *2. tekil şahıs/kişi eki*
- sev - miş - mi - i - di - n
Duyulan geçmiş zaman kipi — *Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi* — *2. tekil şahıs/kişi eki*

DİKKAT: ARAYA SORU EDATI GELEBİLİR.

- *4 adet birleşik çekimli eylem vardır.*

sev - ecek - tir (Birleşik çekimli eylem değildir.)
FK — *Gelecek zaman kipi* — *Bildirme eki*

CEVAP: B

5. çıkar ➡ OLUMSUZU: çıkmaz ➡ SORU: çıkmaz mı?

CEVAP: C

/benimhocam

6. I. YOKTUR giy - dir - se
FK FFYE ŞART KİPİ } BASİT ÇEKİMLİ EYLEM

→ I numaralı cümlede YOKTUR.

II. geç - er - i - miş
Geniş zaman kipi — Geniş zamanın rivayeti

III. yeşer - miş - i - di
Duyulan geçmiş zaman kipi — Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

IV. al - (ı)r - i - miş
Geniş zaman kipi — Geniş zamanın rivayeti

V. azarla - r - i - di
Geniş zaman kipi — Geniş zamanın hikâyesi

2 kip kullanıldığı için birleşik çekimli eylemlerdir.

CEVAP: A

7. E) yaz - mış - i - di - ler (yazmıştılar)
Duyulan geçmiş zaman eki — Ek fiil — Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi — 3. çoğul şahıs/kişi eki

2 kip (BİRLEŞİK ÇEKİMLİ EYLEM)

CEVAP: E

8. A) git - miş - i - di
Duyulan geçmiş zaman — Duyulan geçmiş zaman hikâyesi

EK FİİL → **Görevi:** Birleşik çekim yapmıştır. İki kipin arasına gelmiştir.

CEVAP: A

9. A) çalış - (ı)r - i - se - n
Geniş zaman kipi — Geniş zamanın şartı — 2. tekil şahıs/kişi eki

B) açıkla - mış - i - di
Geniş zaman kipi — Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

D) yaz - acak - i - di - k
Gelecek zaman kipi — Gelecek zamanın hikâyesi — 1. çoğul şahıs/kişi eki

E) gid - ecek - i - di - niz
Gelecek zaman kipi — Gelecek zamanın hikâyesi — 2. çoğul şahıs/kişi eki

EK FİİL → Görevi: BİRLEŞİK ÇEKİM YAPMAK

C) yoktu → yok - i - di
İSİM KÖKÜ — Ek fiilin geçmiş zamanı

İsmi yüklem yapmıştır. O yüzden diğerlerinden farklı görevdedir.

CEVAP: C

10. Senin gibi - (y)im
Edat — Ek fiilin geniş zamanı
Edat Grubu/Öbeği

Edat grubu/öbeği ek eylem alarak yüklem olmuştur.

CEVAP: B

11. II. Gözlerin durur mu onlar da gidiyorlar. Gitsinler.

Ek eylem yoktur. O zaman cevap A'dır.

B) uyan - mış - i - di - k (uyanmıştık)
FK — *Duyulan geçmiş zaman* — *Ek fiil* — *Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi* — *1. çoğul şahıs/kişi eki*

- Ek fiil, iki kipi birleştirdiği için birleşik çekim yapmıştır.

C) o - (n) - a - i - di (onaydı)
Zamir — *Kaynaştırma harfi* — *Yönelme durum eki* — *Ek fiil* — *Ek fiilin görülen geçmiş zamanı*

- Ek eylem, "o" zamirini yüklem yapmıştır.

D) öt - müş - i - di (ötmüştü)
FK — *Duyulan geçmiş zamanın* — *Ek fiil* — *Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi*

- Ek fiil, iki kipi birleştirdiği için birleşik çekim yapmıştır.

E) git - me - miş - i - di (gitmemişti)
FK — *Olumsuz eki* — *Duyulan geçmiş zaman* — *Ek fiil* — *Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi*

- Ek fiil, birleşik zaman yapmıştır.

yok - i - di
İsim kökü — Ek fiil — Ek fiilin görülen geçmiş zamanı

Ek fiil, ismi yüklem yapmıştır.

CEVAP: A

12. ödül - dür
İsim kökü — *Ek eylemin geniş zamanı*

CEVAP: A

13. I. dayan - ma - (y)a
İsim-fiil eki

II. kes - me - me - (y)e
İsim-fiil eki

III. gid - en
Sıfat-fiil eki

IV. elle - r — elle - mez
Zarf-fiil eki

V. Fiilimsi yoktur.

- kara parça - lar - ı - (n) - da
İK — *Çoğul eki* — *3. tekil iyelik* — *Yardımcı ses* — *Bulunma durumu eki*

CEVAP: E

14. Katran → Kara renkte, sıvı yağ kıvamında bir maddenin adıdır.

Fiilimsi değildir.

piş - miş — dövün - mek — serp - en — kaç - mış
SIFAT-FİİL — *İSİM-FİİL* — *SIFAT-FİİL* — *SIFAT-FİİL*

CEVAP: D

/benimhocam

15.

A) Adamı burada dinler ken çok zevk aldım.
ZF (Ne zaman?) — Fiil

B) Adamı buraya getir ince ... aradım.
ZF (Ne zaman?) — Fiil

C) Ahmet'in kardeşini burada gör üp sana haber vermek istedi.
ZF (Nasıl?) — Fiilimsi — Fiil

D) Seni her gör düğümde mutluluktan havaya uçarım.
ZF (Ne zaman?) — Yüklem (Deyim)

E) O da bana doğru yaklaş ınca daha da mutlu oluyormuş.
ZF (Ne zaman?) — Yüklem (Birleşik Fiil)

- C seçeneğindeki zarf-fiil "Nasıl?" sorusuna cevap veriyor. Zaman anlamı katmamıştır. Durum anlamı katmıştır.

CEVAP: C

16. A) sev - en
SIFAT FİİL

B) II numaralı dizelerde fiilimsi yoktur.

C) Güneşin ışığını kim anlatabil - ecek?
- Gelecek zaman eki

SIFAT-FİİL DEĞİLDİR.

D) gez - mek
dolaş - mak
kal - mak
İsim-fiil (Ad-eylem)

E) anlat - **acak** olan kişi - yi
Sıfat — İsim
anlat - acak ol an - ı
Sıfat-fiil ekleri
Adlaşmış sıfat-fiil

CEVAP: C

17.
- gör - düğünde → ZARF-FİİL
- sevin - me - ye → İSİM-FİİL
- gör - ünce → ZARF-FİİL
- kork - acak adam → SIFAT-FİİL

CEVAP: A

18. hırsız - (i) - miş
İK — Ek fiil — Ek fiilin Duyulan geçmiş zamanı

İsim cümlesi olmadığı için D seçeneğinde çatı aranmaz.

CEVAP: D

/benimhocam

19. • izledik
• beğendik
Başına "onu" koyduk ve oldu. O zaman geçişlidir.

- Neyi izlediğini söylememiş. Yani nesne kullanmamış. "Filmi izledik." diyebilirdi ama dememiş. Demese bile geçişli çatı sayılır.

CEVAP: C

20.

	GEÇİŞSİZ → TRDIR → GEÇİŞLİ	
OLDURGAN	gül →	→ gül - dür -
	GEÇİŞLİ → TRDIR → DAHA GEÇİŞLİ	
ETTİRGEN	al →	→ al - dır -

- Sonuç olarak oldurgan da ettirgen de "-t, -r, -dır" eki almak zorundadır.
  - çöz - dür -
  - iç - (i)r -
  - uyu - t -
  - bit - (i)r -

  → A, B, C ve D seçeneklerinde vardır. → E seçeneğinde yoktur.

CEVAP: E

21. I. Etken çatı II. Edilgen çatı III. Etken çatı
IV. Etken çatı V. Etken çatı

beğen - (i)l - ir

- İşi yapan (kimin beğeneceği) belli değildir. Edilgen çatıdır.

CEVAP: B

22. Beyza da bu televizyon programına izleyici olarak

kat - (ı)l - acakmış.

- İşi yapan belli ve "-l, -n" ekinden biri olduğu için dönüşlü çatıdır. İşi yapan Beyza'dır.

Tüm kızlar süsle - n - di.

- "-l, -n" ekinden biri var, işi yapan "tüm kızlar" yani bellidir. Dönüştü çatıdır.

CEVAP: C

23. • Dün gece beni gören adam ...
• Fiile "-ş" eki eklenmiştir. Birlikte / karşılıklı anlamı vermiştir. İşteştir.

bak - (ı)ş ≠ tı.
koş - (u)ş ≠ (u)yor - du.
tokala - ş ≠ tı.
gül - (ü)ş ≠ tü.

DİKKAT

ş ekinden kes ve "birlikte / karşılıklı" anlamına öyle bak!

- Dün gece beni gören adam sürekli ders çalıştı → Etken çatı

Fiil köküne gelen bir "-ş" eki yoktur. Birlikte / karşılıklı anlamı da yoktur.

"-ş" eki zaten fiil kökünde vardır. Kökten sonra gelen bir "-ş" ekine rastlayamayız.

CEVAP: E

/benimhocam

24. Masanın üzerinde çok sayıda kitap vardı.

- Fiilimsi YOKTUR.
- Çekimli eylem YOKTUR. Yani kip ekiyle çekimlenmiş bir fiil YOKTUR.

→ Çatı aranmaz. İsim cümlesidir.

→ var - i - di > vardı.
- Ek eylem vardır. İsmi yüklem yapmıştır.

→ Yüklem addır. Ek eylem alarak yüklem olmuştur.

CEVAP: E

25. I. söyle - meden (*Zarf-fiil (ULAÇ, BAĞ-FİİL)*) gel - me - (y)e (*İsim-fiil (AD-EYLEM)*)

II. ara - ş - acak - ız
FK *FFYE* *Gelecek zaman eki* *1. çoğul şahıs/kişi eki*

↓ İŞTEŞLİK EKİ

- Karşılıklı anlamı vardır. İşteş çatılıdır.

III. gör - müş - i - di
FK *Duyulan geçmiş zaman eki* *Ek fiil* *Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi*

↓ BİRLEŞİK ÇEKİM YAPMIŞTIR.

IV. cümlede çatı özelliği aranmaz. "Yokmuş" → İSİM CÜMLESİDİR.

Cevap D'dir.

V. bekle - meli
Gereklilik kipi
→ Dilek kipidir.

CEVAP: D

SÖZ GRUPLARI (ÖBEKLERİ)

- Cümle içinde birden fazla sözcükten oluşan ama tek sözcük gibi görev üstlenen yapılardır.

1. İSİM TAMLAMALARI

- Belirtili İsim Tamlaması → kalem - in kapağ - ı
- Belirtisiz İsim Tamlaması → kalem kapağ - ı
- Zincirleme İsim Tamlaması → adam - ın evi , (n)in kapı - (s)ı

2. SIFAT TAMLAMASI

- güzel *Niteleme Sıfatı* insanlar
- birkaç *Belgisiz Sıfat* inek
- beş *Sayı Sıfatı* kişi
- bu *İşaret Sıfatı* adam

3. AİTLİK ÖBEĞİ — **+Kİ**

- evin karşısındaki bakkal

4. TEKRAR ÖBEĞİ

- Güzel güzel bakıyordu.
- Yeşil yeşil gözleri vardı.

5. SAYI ÖBEĞİ

- kırk sekiz
- üç yüz kırk

6. EDAT (İLGEÇ) ÖBEĞİ

- Deve kadar boyu var.
- Seni görmek için geldim.

7. BAĞLAMA ÖBEĞİ

- Karısı ve kızı geldi.
- Ya eve ya arabaya gelecek.

8. ÜNLEM ÖBEĞİ

- Ey Türk gençliği!
- Hey Kemal!

9. İSİM-FİİL (AD-EYLEM) ÖBEĞİ

- seni sevmek
- seni sevmeyi

10. SIFAT-FİİL (ORTAÇ) ÖBEĞİ

- eve giden

11. ZARF-FİİL (BAĞ-FİİL/ULAÇ) ÖBEĞİ

- seni görünce
- seni düşünerek

12. BİRLEŞİK FİİL ÖBEĞİ

- Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiil Öbeği
  - yardım et-
  - hasta ol-
- Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiil Öbeği
  - aklına takıl-
- Kurallı Birleşik Fiil Öbeği
  - yapabil- *(Yeterlilik)*
  - bakakal- *(Sürerlilik)*
  - yapıver- *(Tezlik)*
  - düşeyaz- *(Yaklaşma)*

13. KISALTMA ÖBEĞİ

Önünde gizli bir fiilimsi olan öbeklerdir.

- Dayanma Öbeği:
  - boyu uzun (olan) KIZ
  - *1. öge + İyelik eki + 2. öge*
- Belirtme Öbeği:
  - kırkı aşkın (olan) HAYVAN
  - *1. öge + Belirtme durum eki + 2. öge*
- Yönelme Öbeği:
  - adama vurgun (olan) KADIN
  - *1. öge + Yönelme durum eki + 2. öge*
- Bulunma Öbeği:
  - işinde ehil (olan) ADAM
- Ayrılma Öbeği:
  - işinden uzak (olan) ADAM

CÜMLENİN ÖGELERİ

ÖZNE		NESNE		DOLAYLI TÜMLEÇ (Yer Tamlayıcısı)	ZARF TÜMLECİ	EDAT TÜMLECİ	YÜKLEM
Gerçek Özne	Sözde Özne Örtülü Özne	Belirtili Nesne	Belirtisiz Nesne	■ "-e, -de, -den" eklerini alır.			Bulunması gereken ilk ögedir. Çekimli fiil de olabilir. Ek fiille çekimlenmiş isim de olabilir.
İşi yapan KİM? İşi yapan NE?		Neyi? Kimi? Nereyi? Hangisini?	Ne?	Neye? Neyde? Neyden? Kime? Kimde? Kimden? Nereye? Nerede? Nereden? Hangisine? Hangisinde? Hangisinden?	Nasıl? Ne zaman? Ne kadar? Nere?	Ne için? Kim için? Ne ile? Kim ile? Neye göre? Kime göre?	

Cümlenin iki temel ögesi: YÜKLEM ve ÖZNE

Yardımcı ögeler: Dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı), zarf tümleci, nesne, edat tümleci

YÜKLEM

Hareket bildiren veya cümleyi yargıya bağlayan ögedir.

- Cümlede iş, oluş, durum bildirir.
- Yüklem isim de olabilir fiil de olabilir.

Yüklem Bulunurken Dikkat Edilecek Noktalar:

1. Yüklem çekimli fiil olabilir:

- İnsanları üzen şeyleri ben de **sevmem**.
- Her zaman insanlardan **hoşlandım**.

2. Birleşik fiiller yüklem bulunurken parçalanamaz.

Yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller ayrılmaz.

- Dün gece polise **teslim oldu**.

  Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ayrılmaz. Yani bir anlamda anlamını kaybetmiş deyimleşmiş söz grupları ayrılmaz:

Adam mirasa **göz koydu.**

3. İsim soylu bir sözcük de ek fiil alarak yüklem olabilir.

- Adamı gören çocuk, **Ahmet'ti.**

  (Ek fiil almış isim)
- Ona gören **sendin.**

  (Ek fiil almış zamir)

4. İsim tamlamaları ayrılmaz.

- Ahmet de **sınıfın öğrencisiydi.**

  (Ek fiil almış belirtili isim tamlaması)
- Çocuğu, sınıftan çıkaran **okul müdürüymüş.**

  (Ek fiil almış belirtisiz isim tamlaması)

5. Sıfat tamlamaları ayrılmaz.

- Ali'nin yakaladığı **güzel bir balıktı.**

  (Ek fiil almış sıfat tamlaması)

6. Edat grupları ayrılmaz.

- Ev **bana göreydi.**

7. İkilemeler ayrılmaz.

- Kızın saçları **uzun uzundu.**

/benimhocam

8. Fiilimsiler yüklem olabilir.

- Bize kalan **çalışmaktır.**
  (Ek fiil almış isim fiil)
- Onu gören **ağlayandı.**
  (Ek fiil almış sıfat fiil)
- Ölüme gidişi bile **gülerekti.**
  (Ek fiil almış zarf fiil)

9. İki veya daha fazla özne tek yükleme bağlanabilir.

- Kemal dershanede, Kuddusi de kütüphanede **yiyecek**.
- "Yiyecek" yüklemine "Kemal" ve "Kuddusi" özneleri bağlanmıştır.

10. Yargı bildirmeyen eksiltili cümlelerde yüklem olmaz.

- Adam dün gece seni …

ÖZNE

İşi yapan, cümlede yargıyı gerçekleştiren ögedir.

UNUTMA

Önce yüklem, sonra özne bulunmalıdır. Özellikle özne bulunmadan nesne bulunursa yanlış sonuçlara ulaşılabilir.

- İşi yapan kim?
- İşi yapan ne? sorularıyla özne bulunur.

Kötülük	sevmediğim kavramdır.
Özne: kötülük (isimden oluşur.)	

Yaşlılar	koşa koşa	geldiler.
Özne: yaşlılar (adlaşmış sıfat)		

Sen	onu	teslim ettin.
Özne: sen (zamir)		

Çalışan	her ortamda	kazanır.
Özne: çalışan (Fiilimsi: Sıfat-fiil)		

Evin kedisi	üzgündü.
Özne: evin kedisi (belirtili isim tamlaması)	

DİKKAT

Özne ismin hâl (durum) eklerini almaz. Alırsa dolaylı tümleç ya da nesne olur.

GERÇEK (AÇIK) ÖZNE

- İşi yapan özne açık bir şekilde cümlede bulunur.
  - **Ahmet'in annesi** onu hep sevmişti.

  Özne: Ahmet'in annesi

GİZLİ ÖZNE

- Özne açıkça yazılmamıştır ama rahatlıkla bulunabilir. Şahıs ekleri özneyi bulmamıza yardımcı olur.
  - Onu da kardeşini de aramadı.

  Özne: (O)

SÖZDE ÖZNE

- Edilgen çatılı eylemlerde işten etkilenen ögedir.
  - **Duvar** dün gece boya -n -dı.

    Boyama işinden etkilenen ne: duvar (sözde özne)
  - **Serdar** dün polislerce vur - (u)l-du.

    Vurma işinden etkilenen kim: Serdar (sözde özne)

ÖRTÜLÜ ÖZNE

- Edilgen çatılı eylemlerde **"-ca/-ce, tarafından, nedeniyle"** ek ve sözcüklerini alarak işi yapanı dolaylı gösteren ögedir. Son yıllarda cümlede "zarf tümleci" olarak da kabul ediliyor.
  - Serdar **hırsızlarca** vur - (u)l-du.

    Örtülü özne: hırsızlarca
  - Ev **temizlikçi tarafından** soy -(u)l-du.

    Örtülü özne: temizlikçi tarafından

DİKKAT

"Örtülü özne" öge bulunurken **zarf tümleci** sayılır.

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerden hangisi sadece temel ögelerden oluşmaktadır?

A) Oktay Akbal'ın öyküleri; büyük olaylara, entrikalara yaslanmaz.

B) Bir sözün hem gerçek hem mecaz anlamını düşündürecek şekilde kullanılmasına kinaye denir.

C) Tanımadığımız ve hayatımızda bir kere dahi görmediğimiz birine mektup yazmak dünyanın en zor işidir.

D) İspanya, futbol maçlarında hiçbir zaman küçümsenemez.

E) Bahaeddin Özkişi, çoğu kez rafine bir konu etrafında belirler.

ÇÖZÜM:

A) Oktay Akbal'ın öyküleri; / büyük olaylara, entrikalara / yaslanmaz.
Özne *Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç)* *Yüklem*

B) Bir sözün hem gerçek hem mecaz anlamını düşündürecek şekilde
Yer tamlayıcısı
kullanılmasına / kinaye / denir.
Özne *Yüklem*

C) Tanımadığımız ve hayatımızda bir kere dahi görmediğimiz birine
Özne
mektup yazmak / dünyanın en zor işidir.
Yüklem

→ Temel ögeler: ÖZNE ve YÜKLEM

→ Bu cümle de sadece özne ve yüklemden oluşmuştur.

D) İspanya / futbol maçlarında / hiçbir zaman / küçümsenemez.
Özne *Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç)* *Zarf Tümleci* *Yüklem*

E) Bahaeddin Özkişi, / çoğu kez / rafine bir konu etrafında / belirler.
Özne *Zarf Tümleci* *Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç)* *Yüklem*

CEVAP: C

NESNE

İşten etkilenen ögedir.

Yüklem ve özne bulunduktan sonra bulunmalıdır.

Aşağıdaki sorularla bulunabilir:

Belirtili Nesne	Belirtisiz Nesne
Neyi? Kimi? Nereyi? Hangisini? ■ Belirtme hâl ekini almıştır.	Ne?

■ Bana içinden geçenleri söylemelisin.

Yüklem: söylemelisin

Özne: sen

Belirtili nesne: içinden geçenleri

■ Sana Ahmet her gün güzel sözler söylerdi.

Yüklem: söylerdi

Özne: Ahmet

Belirtisiz nesne: güzel sözler

■ Hayatını bir kadına adamış, derler.

Yüklem: derler

Özne: onlar

Belirtisiz nesne: hayatını bir kadına adamış

(Nesne cümle şeklindedir.)

DOLAYLI TÜMLEÇ (YER TAMLAYICISI)

● "-e, -de, -den" eklerini alır.

■ Kime? ■ Kimde? ■ Kimden?	■ Neye? ■ Neyde? ■ Neyden?
■ Nereye? ■ Nerede? ■ Nereden?	■ Hangisine? ■ Hangisinde? ■ Hangisinden?

DİKKAT

Dolaylı tümleç mutlaka "-e, -de, -den" eklerini alır. Lakin bu eki alan her ögeye dolaylı tümleç denmez.

Zaman anlamı verirse ve sebep (neden) ilgisi varsa **zarf tümleci** olur.

Örneğin,

Onu **gördüğümde** bayıldım.

Yüklem: bayıldım

Özne: ben

Zarf tümleci: onu gördüğümde ("Ne zaman?" sorusuna cevap verir ve zarf tümleci olur.)

/benimhocam

Aşağıdaki örneklerde kalın yazılmış ögeler dolaylı tümleçtir.

- **Onu gördüğüm evin yanında** kurtlar kuşlar geziniyordu.
- Dün gece **binanın yüzeyinde** kırıklar oluşmuştu.
- Seni ve kardeşini her gün **sınıfın kapısında** görürdüm.

ZARF TÜMLECİ

ZAMAN BELİRTEN	DURUM BELİRTEN	YER – YÖN BELİRTEN	MİKTAR BELİRTEN	SORU BELİRTEN
Ne zaman?	Nasıl?	Nere?	Ne kadar?	Aşağıdaki soru sözleridir: Nasıl? Ne zaman? Ne kadar? Niçin? Niye?

- **Yaz gelince** size de uğrarız.
  Ne zaman uğrarız? : yaz gelince
- Seni **henüz** görmedim.
  Ne zaman görmedim? : henüz
  Koşa koşa buraya gelmiş.
- **Nasıl** gelmiş? : koşa koşa
  Çocuk koşarak **dışarı** çıktı.
  Nere çıktı? : dışarı

DİKKAT

"Aşağı, yukarı, ileri, geri" gibi yer-yön bildiren ifadeler "yer-yön zarfı" olduğunda "zarf tümleci" olur. "-e, -de, -den" eklerini aldıklarında "dolaylı tümleç" olur.

Çocuk **aşağı** indi. (Zarf tümleci)

Çocuk **aşağıya** indi. (Dolaylı tümleç)

Çocuk **aşağıda** uyudu. (Dolaylı tümleç)

- Senin geldiğine **çok** sevinmiş.
  Ne kadar sevinmiş? : çok
  - Sorular da zarf tümleci olur:
    - **Ne kadar** konuştun?
    - **Nasıl** geldin?
    - **Ne zaman** döndün?

EDAT TÜMLECİ

- Yüklemin anlamını "birliktelik, amaç, karşılaştırma, neden" ilgileriyle etkiler.
- **"ile, için, -e göre, -e karşı"** edatları ile kurulur genelde.
  - **Ne için?** **Kim için?** **Ne ile?**
  - **Kim ile?** **Neye göre?** **Kime göre?**
  - **Neyden dolayı?** **Kimden dolayı?**

sorularına cevap verir.

- **Seni görmek için** buraya gelmiş.
- **Raporlara göre** sen de suçlusun.
- Eve **otobüsle** gittik.
- **Başarısından dolayı** kıskandılar.

DİKKAT

İçinde edat bulunmasına rağmen "zaman", "ölçü" ve "durum" anlamı katan öge zarf tümleci olarak kabul edilirler.

- Adam **yel gibi** geçti buradan.
- **Sabaha doğru** buraya gelir.

UNUTMA

"İle" edatı soyut anlamlı bir kelime ile grup oluşturursa zarf tümleci olur.

- Adamı **sevinçle** karşıladı. (sevinç ile)
- **Öfkeyle** ona yaklaştı. (öfke ile)

UNUTMA

Bağlaçlar, ünlemler cümle dışı unsurdur.

- Seni aradı **ama** bulamadı.
- **Şişt!** Beni dinleyin.

/benimhocam

ÖRNEK SORU

(I) Ben bir orman yangınına benzetirim şiirimi. (II) Çağrışımlar, kozalaklar gibi sıçrayarak birbirini tutuşturur. (III) Algılamada sorun olarak görülen şeyler, kesinlikle sahihliğin kıvılcımlarıdır. (IV) Her sıçrayışla yangının biraz daha büyümesi istenir. (V) Okurun algılarına uymak daha çok kabul edilir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi öge sayısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. Ben / bir orman yangınına / benzetirim / şiirimi → 4 ögeli
Özne *Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç)* *Yüklem* *Belirtili nesne*

Onlar/Gizli Özne → 3 ögeli

II. Çağrışımlar, kozalaklar gibi sıçrayarak / birbirini / tutuşturur.
Zarf tümleci *Belirtili nesne* *Yüklem*

→ 3 ögeli

III. Algılamada sorun olarak görülen şeyler, / kesinlikle / sahihliğin kıvılcımlarıdır.
Özne *Zarf tümleci* *Yüklem*

IV. Her sıçrayışla / yangının biraz daha büyümesi / istenir. → 3 ögeli
Edat tümleci *Özne (Sözde özne)* *Yüklem*

V. Okurun algılarına uymak / daha çok / kabul edilir. → 3 ögeli
Özne *Zarf tümleci* *Yüklem*

- I numaralı cümle 4 ögelidir. Diğer cümleler 3 ögelidir.

CEVAP: A

CÜMLEDE SORU ANLAMINI SAĞLAYAN ÖGEYİ BULMA

TEKNİK 1

Soru sözcüğüne cevap ver. Cevap hangi öge ise soru o ögeyi buldurmaktadır.

- Kim bu adama ders anlattı? → Ali anlattı.
  Özne *Özne*
- Bunu döven kimdi? → Aliydi.
  Yüklem *Yüklem*
- Nerede yatmış? → Evde yatmış.
  Dolaylı tümleç *Dolaylı tümleç*
- Adam neredeymiş? → Evdeymiş.
  Yüklem *Yüklem*

TEKNİK 2

"mı/mi" soru edatının olduğu cümlelerde "mı/mi" hangi ögeden sonra ise soru o ögeyi buldurmaktadır.

"mi" soru edatının olduğu cümlelerde "mı/mi" hangi ögeden sonra ise o ögeyi buldurur.

Siz/Gizli özne

- Eve mi gittiniz? → *Dolaylı Tümleç*
  Dolaylı tümleç *Yüklem*
- Ali mi gitmiş? → *Özne*
  Özne *Yüklem*
- O dün mü aramış? → *Zarf Tümleci*
  Özne *Zarf tümleci* *Yüklem*

Sen/Gizli özne

- Eve erkenden gittin mi? → *Yüklem*
  Dolaylı tümleç *Zarf tümleci* *Yüklem*

ÖRNEK SORU

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru diğerlerinden farklı bir ögeyi bul-durmaktadır?

A) Adama bunu soran kimmiş?
B) O kız bugün nerede?
C) Sen eve gittin mi?
D) Kime sormuşlar soruyu?
E) Aldığın hediye kimeydi?

ÇÖZÜM:

- Sorulara cevap verelim:

A) Ali'ymiş → YÜKLEM
B) Evdedir. → YÜKLEM
C) Gittim. → YÜKLEM

D) Onlar/Gizli
Ali'ye sormuşlar. mi?
→ DOLAYLI TÜMLEÇ (YER TAMLAYICISI) Cevap D'dir.

DİKKAT

Soru yüklemse cevap da yüklemdir. Soru sözcüğünde "-dır, -idi, -imiş" varsa ya da biz kafamızdan koyabilirsek YÜKLEMİ bulduruyordur.

E) Ali'yeydi.
→ İçinde "idi" var.
→ YÜKLEM

CEVAP: D

CÜMLEDE VURGU

- Yüklemin hemen önündeki ögedir. Yüklem baştaysa yüklemin kendisidir.

VURGU

Dede Korkut Hikâyeleri, bu anlamlı ruhu taşıdı bugünlere.
Özne | *Belirtili nesne* | *Yüklem* | *Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç)*

VURGU

Derdimin dermanını bulan adama hesap sordu sessizce bu adam.
Yer tamlayıcısı (Dolaylı tümleç) | *Yüklem* | *Zarf T.* | *Özne*

VURGU

Sevdanın aktığı derelerde çok susadım ben de.
Dolaylı tümleç | *Zarf T* | *Yüklem* | *Özne* | *Bağlaç (Cümle dışı unsur)*

ÖGENİN AÇIKLAYICISI

- Ara sözler, ögelerin açıklayıcısı olabilir.

Cemalettin amcanın oğlu bugün geldi.
Özne | *Öznenin açıklayıcısı* | *Zarf tümleci* | *Yüklem*

O da Konya'ya tahıl ambarına zevkle uğradı.
Özne | *Bağlaç* | *Dolaylı tümleç* | *Dolaylı tümlecin açıklayıcısı* | *Zarf tümleci* | *Yüklem*

O evini, çiçekçinin yanındaki apartmanın üçüncü katını, çok özledi.
Özne | *Belirtili* | *Belirtili nesnenin açıklayıcısı* | *Zarf tümleci* | *Yüklem*

CÜMLE DIŞI UNSURLAR

ÜNLEMLER:

Hey! Sen/Gizli özne Ali gel.
Cümle dışı unsur | *Cümle dışı unsur* | *Yüklem*

- *Eğer cümle dışı unsur sorulursa bilin ki ünlem soruluyordur. Cümlede ünlem arayın!*

- ***Gizli özne:** Öge sıralamasına dâhil edilmez:*

Ben/Gizli özne Geldim. (Bu cümle sadece yüklemden oluşmuştur.)
Yüklem

- ***Ara sözler / Cümleler***

- ***İki cümleyi bağlayan ya da hiçbir ögeye dâhil edilemeyen bağlaçlar:***

O/Gizli özne Eve geldi ve beni aradı.
Dolaylı tümleç | *Yüklem* | *Bağlaç cümle dışı unsur* | *B.li N* | *Yüklem*

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin ögelerini bulunuz.

a) Bu eşsiz diyarda sanatsal ve kültürel faaliyetlere öncelik verileceği üç yıl önce belirtildi.

b) Adem'in arkadaşı ve üç günlük eşi karşılaştığı bu sorunda da teslim olmadı.

c) Bu tür olaylar, herkes bunları içselleştiremez, tamamlanmış bir evreni kuşatır.

d) Eski nesil binaların artan maliyetleri, herkese önemli problemler teşkil ediyor.

e) Dershanelerin karşısına geçen temel liseler rekabet gücünü artırıp başarılı olunca tanıtım faaliyetlerine çok da ihtiyaç duymaz.

f) Dede Korkut Hikâyelerinin eşsiz anlatımı, benim en sevdiğim ve hiçbir şeyle değişemeyeceğim bir üsluptur.

ETKİNLİK (CEVAP)

a) Bu eşsiz diyarda sanatsal ve kültürel faaliyetlere öncelik verileceği / üç yıl önce / belirtildi.
Özne — Zarf Tüm. — Yüklem

b) Adem'in arkadaşı ve üç günlük eşi / karşılaştığı bu sorunda / da / teslim olmadı.
Özne — Dolaylı Tüm. — Bağlaç (Cümle dışı unsur) — Yüklem

c) Bu tür olaylar, / herkes bunları içselleştiremez, / tamamlanmış bir evreni / kuşatır.
Özne — Cümle Dışı Unsur (Ara söz) — B'li Nesne — Yüklem

d) Eski nesil binaların artan maliyetleri, / herkese / önemli problemler / teşkil ediyor.
Özne — D.T — B'siz Nesne — Yüklem

e) Dershanelerin karşısına geçen temel liseler / rekabet gücünü artırıp başarılı olunca / tanıtım faaliyetlerine / çok / da / ihtiyaç duymaz.
Özne — Zarf tümleci — Dolaylı tümleç — Z.T. — Bağlaç (Cümle dışı unsur) — Yüklem

f) Dede Korkut Hikâyelerinin eşsiz anlatımı, / benim en sevdiğim ve hiçbir şeyle değişemeyeceğim bir üsluptur.
Özne — Yüklem

NOTLARIM

CÜMLE TÜRLERİ

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE	ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE (YÜKLEMİN YERİNE GÖRE)	ANLAMINA GÖRE	YAPILARINA GÖRE
1. İsim (Ad) Cümlesi 2. Fiil Cümlesi	1. Kurallı Cümle 2. Devrik Cümle 3. Eksiltili Cümle	1. Olumlu Cümle 2. Olumsuz Cümle 3. Soru Cümlesi	1. Basit Cümle 2. Birleşik Cümle a. Girişik Birleşik Cümle b. Şartlı Birleşik Cümle c. İç İçe Birleşik Cümle d. Ki'li Birleşik Cümle 3. Sıralı Cümle a. Bağımlı Sıralı Cümle b. Bağımsız Sıralı Cümle 4. Bağlı Cümle 5. Ara Sözlü Cümle

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. İsim (Ad) Cümlesi

- Cümlenin yüklemi isim ya da isim soylu bir sözcük (zamir, zarf, edat, bağlaç vs.) tür.
- Ek fiil alarak yüklem durumuna geçer.

Evdeki çocuk **iyiydi.**

Onu gören **Ahmet'ti.**

Sana aldığım **kırmızı bir güldü.**

2. Eylem (Fiil) Cümlesi

- Yüklemi fiil olan cümlelerdir.

Eve bugün de **girmemeliydi.**

Onu **aramayacağım.**

Akşama kadar çocuk **güldü.**

ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

1. Kurallı Cümle

- Yüklemin sonda olduğu cümlelerdir.

Adamı bugün de **aramamıştı.**

Her gün seni de onu da **arayıp sorardı.**

2. Devrik Cümle

- Yüklemin sonda olmadığı cümlelerdir.
- Yüklem, cümlenin sonunda değil de herhangi bir yerinde bulunur.

Orada **görmüştü** seni de kardeşini de.

Gelemedi bir türlü o aradığın adam.

3. Eksiltili Cümle

- Tamamlanmayan, eksik bırakılan ya da başka bir ifadeyle yüklemi bulunmayan cümlelerdir.

Önümde koskoca bir dağ…
(vardı) dememiş. Yüklem yazılmamıştır.

DİKKAT

Bazı cümleler eksiltili gibi görülebilir. Yani cümlelerin sonundaki "-dır" ek eylemi düşmüş olabilir. Bunu ayırt etmek için cümlenin sonuna zihnimizden "-dır" eki getiririz. Bu tür cümleler eksiltili cümle olamaz.

- Bugün hava sıcak.
  (Bugün hava sıcaktır.)

ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle (Biçimce ve Anlamca)

- Yargının gerçekleştiğini, gerçekleşeceğini ya da gerçekleşebilir olduğunu bildirir.
- Bir özelliğin var olduğunu söyler.
- Olumsuzluk unsurları yani **"-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil"** bulunmaz.
  - Adamı dün gece öldürmüşler.
  - Her gün seni özlerim.
  - Sürekli kardeşini aradı.

2. Olumsuz Cümle (Biçimce ve Anlamca)

- Yargının gerçekleşmediğini veya gerçekleşemeyeceğini ifade eder.
- Olumsuzluk unsurları yani **"-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil"** kullanılır.
  - Kız çok güzel **değil**.
  - Hiç parası **yok**tu.
  - Seni hiç ara**ma**dı.
  - Hiç seni gör**mez.**

Biçimce Olumsuz Anlamca Olumlu Cümle

- Cümlelerde olumsuzluk unsuru vardır ama cümlelerin anlamı olumludur.
  - Seni hiç sevmedim değil.

    Biçimce: Olumsuz (-me, değil)

    Anlamca: Olumlu (Seni sevdim.)
  - Param yok değil.

    Biçimce: Olumsuz (yok, değil)

    Anlamca: Olumlu (Param var.)

Biçimce Olumlu Anlamca Olumsuz Cümle

- Cümlelerde olumsuzluk unsuru bulunmadığı hâlde olumsuz anlam ihtiva eden cümlelerdir.
  - Gel de bu havada ders çalış.

    Biçimce: Olumlu

    Anlamca: Olumsuz (Bu havada ders çalışıl**maz**.)
  - Ne kitabı ne defteri var.

    Biçimce: Olumlu

    Anlamca: Olumsuz (Kitabı da defteri de **yok**.)

3. Soru Cümlesi

- Bir durum ya da olay hakkında bilgi almak için kullanılır.

Ne zaman bana sordun?	Hangi evi satın aldınız?
	Sözde Soru Cümlesi: Yine soru cümlesidir lakin bilgi almak için sorulmaz. Cevap bellidir. Zıt anlam vermek için kullanılır genellikle. ■ Benim araba alacak param mı var? ■ Onun annesini kim sevmez?

CÜMLEDE VURGU

- Yüklemin hemen önündeki ögedir. Yüklem baştaysa yüklemin kendisidir.

VURGU

■ Dede Korkut Hikâyeleri, **bu anlamlı ruhu** taşıdı bugünlere.
Özne *Belirtili nesne* *Yüklem* *Yer tamamlayıcısı (Dolaylı tümleç)*

VURGU

■ Derdimin dermanını bulan adama hesap sordu sessizce bu adam.
Yer tamamlayıcısı (Dolaylı tümleç) *Yüklem* *Zarf tümleci* *Özne*

VURGU

■ Sevdanın aktığı derelerde **çok** susadım ben de
Dolaylı tümleç) *Zarf T* *Yüklem* *Özne* *Bağlaç (Cümle dışı unsur)*

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

1. Basit Cümle

- İçinde tek yargı bulunan cümlelerdir.
- Bir adet çekimli fiil ya da ek eylem bulunan cümlelerdir.

Her gün onu **düşündüm**.

Ablasının kızı çok **güzel bir genç kızdı.**

2. Birleşik Cümle

- Bir adet temel yargı ve istenildiği kadar yan yargıdan oluşan cümlelerdir.

a. Girişik Birleşik Cümle: İçinde fiilimsi bulunan cümlelerdir.

Çocuk koş**unca**	yoruldu.
Yan cümle -unca: zarf-fiil	Temel cümle

Onu gör**üp**	seni izle**mek**	heyecan vericiydi.
Yan cümle -üp: zarf-fiil	Yan cümle -mek: isim-fiil	Temel cümle

Görüldüğü gibi iki adet fiilimsi olduğu için iki adet yan cümle sayısı vardır.

O zaman formül: Fiilimsi sayısı = Yan cümle sayısı

b. Şartlı Birleşik Cümle: Yan yargısı yani yan cümlesi "-sa" şart ekiyle kurulan cümlelerdir.

Adam buraya gelir**se**	onu hemen yakalayın.
Yan cümle	Temel cümle

Seni görürler**se**	hemen oradan uzaklaş.
Yan cümle	Temel cümle

c. İç İçe Birleşik Cümle: Cümlenin içinde resmen bir cümle vardır.
Doğrudan anlatım cümleleri bu tanıma uyar:
Sana **"Buraya gelmelisin."** demiştim.

d. ki'li Birleşik Cümle: (İlgi Cümlesi):

- Adamı gördü ki hemen kaçtı.
- Onu özledi ki yanına gitti.

3. Sıralı Cümle

Birden fazla cümlenin virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile art arda sıralanmasıdır.

Dün gece Ahmet buraya gelmiş	,	bugün Selami buradan uzaklaşmış.

Görüldüğü gibi iki cümle sıra sıra dizilmiştir.

En az iki yüklemli bir cümledir.

2'ye ayrılır:

a. Bağımlı Sıralı Cümle	**b. Bağımsız Sıralı Cümle**
En az iki cümle arasında öge ortaklığı vardır.	En az iki cümle arasında öge ortaklığı yoktur.
■ Ahmet dün gece seni gördü, bugün sana selam vermedi. **Ortak öge:** Ahmet (özne) ■ Sınıfı temizle, sonra da güzelce süsle. **Ortak ögeler:** ■ Sınıfı (Belirtili nesne) ■ Sen (Gizli özne)	■ Hiçbir zaman kötü bir şey yapmadım, sen de hep bana değer verdin. ■ Adam, sessizce odaya girdi; sen de odadan çabucak uzaklaştın.

DİKKAT

Her virgülü gördüğünüzde sıralı cümle demeyiniz. En az iki cümle gerekir.

Örneğin;

- Ahmet, babası ve annesi dün gece seni aradı.

Bu cümle basit bir cümledir. Çünkü birden fazla cümle de yargı da yoktur.

4. Bağlı Cümle

- Birden fazla cümlenin "bağlaç" ya da "bağlaçlar" yardımıyla birbirine bağlanmasıdır.

Seni her gün özledi	**ama**	dönüp bir selam bile vermedi.
Hiçbir zaman vazgeçmedi	**çünkü**	başarıya çok açtı.

/benimhocam

DİKKAT

Her bağlacın olduğu cümleye bağlı cümle demeyiniz. En az iki cümlenin olması ve bu cümlelerin bağlaçla ya da bağlaçlarla bağlanması gerekir.

Örneğin;

- Kitap kapaklarını **ve** dergi ciltlerini saklamış.

Bu cümle basit bir cümledir. Çünkü bağlaç olan "ve" cümleleri bağlamamıştır. İsim tamlamalarını bağlamıştır.

5. Ara Sözlü Cümle

- İki virgül ya da iki kısa çizgi arasında cümlenin ilgili ögesini açıklayan cümledir.

Konya**, Türkiye'nin tahıl ambarı,** benim vazgeçemediğim bir ildi.

Kediyi -**köşebaşındaki şeker şeyi**- her gün görürdüm.

ÖRNEK SORU

(I) Romanlarımın adı çoğunlukla roman biterken ortaya çıkar, roman bittikten sonra olgunlaşır. (II) Adını ben koyduğumda içime sinmeyen bir şeyler kalıyor. (III) "Heba"nın yarısını yazdığımda adı ortaya çıkmıştı, tek kelimelik bir adı vardı. (IV) Romanın bitimine yedi ay vardı, aynı adla bir roman yayımlandı. (V) Ben de o isimden vazgeçtim, yeni isim koydum.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

I. ... ortaya çıkar, ... olgunlaşır.

III. ... ortaya çıkmıştı, ... vardı.

IV. ... vardı, ... yayımlandı.

V. ... vazgeçtim, ... isim koydum.

SIRALI CÜMLE

II. numaralı cümle girişik - birleşik cümledir:

- ... koy duğumda / ... kalıyor.
  Zarf-fiil — *Yüklem*
  Yan cümle

CEVAP: B

ETKİNLİK

Verilen cümlelerin türlerini yazınız.

1. İyi bir adamdı, karşıdan gelen yiğit.

a) Anlamına Göre:
b) Yüklemin Türüne Göre:
c) Öge Dizilişine Göre:
d) Yapısına Göre:

2. Tarihî roman yazdığını bilmiyorum ama hiçbir zaman sıkıldığımı belli etmiyorum.

a) Anlamına Göre:
b) Yüklemin Türüne Göre:
c) Öge Dizilişine Göre:
d) Yapısına Göre:

3. Saman alevi gibi bir anda sinirlenip bir anda durulan insanları hiç sevmedi değil.

a) Anlamına Göre:
b) Yüklemin Türüne Göre:
c) Öge Dizilişine Göre:
d) Yapısına Göre:

4. İleriye sürekli bakmasam, seni hiç unutmasam!

a) Anlamına Göre:
b) Yüklemin Türüne Göre:
c) Öge Dizilişine Göre:
d) Yapısına Göre:

ETKİNLİK (CEVAP)

1. a) Olumlu Cümle
   b) İsim Cümlesi
   c) Devrik Cümle
   d) Girişik - Birleşik Cümle
2. a) Olumsuz Cümle
   b) Eylem Cümlesi
   c) Kurallı Cümle
   d) Bağlı Cümle
3. a) Biçimce Olumsuz Anlamca Olumlu Cümle
   b) İsim Cümlesi
   c) Kurallı Cümle
   d) Girişik - Birleşik Cümle
4. a) Olumsuz Cümle
   b) Eylem Cümlesi
   c) Kurallı Cümle
   d) Sıralı Cümle (Bağımlı - Sıralı) ("Ben" öznesi ortak kullanılmıştır.)

1. (I) Yeryüzünün hâlen en çok dışlanan ve kabulde zorlanan grubunun Türkiye tarihindeki rolü üzerinde bir değerlendirme yaptım. (II) Doğrusu merhum profesör Tayyib Gökbilgin Hoca'nın "Osmanlı Toplumunda Çingeneler" ve Dumlupınar Üniversitesinden Emine Dingeç'in "XVI. Yüzyılda Osmanlı Ordusunda Çingeneler" başlıklı makaleleri iyi kilometre taşlarıdır. (III) Türkiye tarihinde çingeneler askerî sistemin içinde de yardımcı kuvvet olarak kullanılmış ve belirli muafiyetler elde etmişler. (IV) Günümüzdeki sorunlar başta iskân olmak üzere ciddi boyutta artmaktadır. (V) Yalnız şunu da söylemek gerekir: (VI) Avrupa'da hâlen var olan dışlama ve hatta itiş burada onunla mukayese edilmeyecek kadar geriliyor ve belki de o şekilde mevcut olmadı. (VII) Bütün sorun en iyisini yapmak ve 16. asrın Türkiye Devleti ve toplumu gibi bu grubu da hayatın içinde benimseyip ondan yararlanmak.

Yukarıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi bir tamlamadan oluşmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) VII

2. Kıbrıs artık stratejik önemi olan bir adadır.

Yukarıdaki cümlenin öge sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yüklem
B) Özne - Yüklem
C) Özne - Zarf Tümleci - Yüklem
D) Özne - Zarf Tümleci - Nesne - Yüklem
E) Özne - Nesne - Yüklem

3. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinin dolaylı tümleci, tamlayanı zamir olan belirtili bir isim tamlamasıdır?**

A) Suriye'de Rusya'nın yerleşmesi, İngiltere'nin adadaki üsleri, Akdeniz'de dolaşan üstün teknolojili Amerikan filosu, Kıbrıs'taki Türk varlığını gerekli kılmaktadır.
B) Müdahalenin kırk dördüncü yılında bunun üzerinde durmalıyız.
C) Kırk dört yılda çok şeyler değişti.
D) Değişen dünyayı, Türkiye'yi ve Kıbrıs'ı anlamak lazım.
E) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bu günleri kolay elde etmedi.

4. (I) İleriden gelen; uzun boylu, orta yaşlı ve neşeli biriydi. (II) Şunu çok iyi anlamıştı: (III) Mutluluk, insanların hayallerine dokunma şekliydi. (IV) O neşeli adamın hayat felsefesi bu tanımı öğretmekti. (V) Herkes de bunu bekliyordu.

Yukarıdaki cümlelerden hangileri özne ve yüklemden oluşmaktadır?

A) I ve III B) Yalnız IV
C) Yalnız III D) I ve II
E) I ve V

5. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde dolaylı tümleç <u>bulunmamaktadır</u>?**

A) Bu eşsiz kitabı sizin arkadaşlarınıza hediye ediyorum.
B) Onun yaşadığı şeyler de kitap satırlarında kayboldu.
C) Elindeki o güzelim eseri bir çırpıda bitiriverdi.
D) Sevinç, her zaman içimizde olmalıdır.
E) Onunla köşedeki evin önünde karşılaştık.

/benimhocam

6. Yaşam kırıntılarının güzel kokuları, toplumsal sorunları gerçekçi biçimde damıtır.

Yukarıdaki cümlede bulunmayan öge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dolaylı tümleç B) Özne

C) Nesne D) Zarf tümleci

E) Yüklem

7. **Aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı diğerlerinden farklı bir ögedir?**

A) Adamı şu köşe başında döven kimdi?

B) Bu çocuk bugün neredeydi?

C) Kim seni bu kadar bekledi?

D) Onu üzen neydi?

E) Dövdün mü yoksa?

8. (I) Osmanlılarda ve günümüzde kimi edebiyatçılar, birtakım söz oyunları ile sözü gerçek yaşamdan koparmaya çalıştılar. (II) İçinde tane olmayan harmanı savurmaya benzer bu. (III) Oysa bugün dünya çığrından çıkmıştır. (IV) Ülkemiz ve dünya insanlığı ABD emperyalizmi ile AB emperyalizminin ağır kuşatması altındadır. (V) Ülkemizin çok büyük sorunları olduğunu söyler herkes.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi yüklemin türüne göre diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Bazı cümleler biçim bakımından olumlu, anlam bakımından olumsuz olabilir. Biçim denildiği zaman cümlede olumsuzluk unsuru olup olmadığına bakılır. Anlam denildiğinde cümlenin vermek istediği mesaja bakılır.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yukarıda anlatılan durum örneklenmiştir?

A) Beni görebilirsen gör hadi!

B) Seni sevmiyor değilim.

C) Onu sevmez olur muyum hiç?

D) Adamın yanında çok para yok değil.

E) Sevmediğini bildirmek kolay değil.

10. (I) Söz sanatını "Salt anlatımdır." diyerek, onu özünden koparak ölü sözcükler yığınına dönüştürenleriz. (II) Kulağa hoş gelen, sık bir sözcük örgüsüyle ama özünde hiçbir şey olmayan şiirler, öyküler, romanlar yazılıyor günümüzde. (III) Buna plastik anlatım ya da slikonlu anlatım da diyebiliriz. (IV) İçi boşaltılmış sözcüklerle kulağa hoş gelen ses dizimleriyle kalıcı bir sanat yapılamaz. (V) Bunu başarabilen yoktur.

Yukarıdaki cümlelerden hangisi öge dizilişine göre diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

11. **Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısına göre diğerlerinden farklıdır?**

A) Dilini yozlaştıranların önce kendilerini yozlaştırdıklarını burada apaçık söylemeliyim.

B) Duyuru sözcüğüne "anons", genç sözcüğüne "junior" diyorlar.

C) İngilizce ses uyumuyla okuyup söyleyerek duyuru yapıyorlar.

D) Aynı anlama gelen bir televizyon kanalının adı "SKY".

E) Halkımızın bunlara dikkat edip kullanması bizi mutlu edecektir.

/benimhocam

12. Adamın kimlere sanat yapıtı hediye ettiğini biliyorum, merak da ediyorum.

Yukarıdaki cümle anlamına, öge dizilişine, yüklemin türüne ve yapısına göre aşağıdakilerden hangisidir?

	Anlamına Göre	Öge Dizilişine Göre	Yüklemin Türüne Göre	Yapısına Göre
A)	Olumlu	Kurallı	Eylem	Birleşik
B)	Olumsuz	Kurallı	Eylem	Birleşik
C)	Olumlu	Kurallı	Ad	Sıralı
D)	Olumlu	Kurallı	Eylem	Sıralı
E)	Olumlu	Devrik	Ad	Bağlı

13. İşin garibi bu insanların kaderini tayin eden, onlar üzerinde tıbbi deneyler yapan veya imhaları için projeler hazırlayan Alman uzmanlar Yahudilerin donanımlı olmaları, ısrarlı olmaları, destek bulmalarıyla bir ölçüde yakalanıp cezalandırılırken, Çingenelere böyle işler yapanlar için aynı şeyi söylemek mümkün değil.

Yukarıdaki cümle için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Yapısına göre girişik birleşik cümledir.

B) Yüklemin yerine göre kurallı cümledir.

C) Yüklemin türüne göre ad cümlesidir.

D) Anlamına göre olumsuz cümledir.

E) Ek eylem almamıştır.

14. Bu kitabı gördüğümde beş yaşında olan çocuk şimdi okula giderken görülüyor.

Yukarıdaki cümle için aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Yapısına göre girişik birleşik cümledir.

B) Yan cümle kullanılmıştır.

C) İki adet zarf-fiil bir adet de sıfat-fiil kullanılmıştır.

D) Özne ve zarf tümleci kullanılmıştır.

E) Etken çatılıdır.

/benimhocam

1. A) yaptım.

B) iyi kilometre taşlarıdır.

➡ Sıfatla nitelenmiş belirtisiz isim tamlamasıdır.

C) elde etmişlerdir.

D) artmaktadır.

E) yararlanmak.

CEVAP: B

2. Kıbrıs / artık / stratejik önemi olan bir adadır.
Özne *Zarf Tümleci* *Yüklem*

CEVAP: C

3. Dolaylı tümleçlerini bulalım:

A) Yoktur.

B) bunun üzerinde ➡ Tamlayanı işaret zamiri olan belirtili isim tamlaması
Tamlayan *Tamlanan*
↓
işaret zamiri

C) Yoktur. D) Yoktur. E) Yoktur.

CEVAP: B

4. I ve III ➡ Cevap A'dır.

I. İleriden gelen; / uzun boylu, orta yaşlı ve neşeli biriydi.
Özne *Yüklem*

O/Gizli özne II. Şunu / çok iyi / anlamıştı.
Belirtili nesne *Zarf tümleci* *Yüklem*

III. Mutluluk, / insanların hayallerine dokunma şekliydi.
Özne *Yüklem*

IV. O neşeli adam hayat felsefesi / bu tanımı / öğretmekti.
Özne *Belirtili nesne* *Yüklem*

V. Herkes / de / bunu / bekliyordu.
Özne *Cümle dışı unsur* *Belirtili nesne* *Yüklem*

CEVAP: A

5. A) sizin arkadaşlarınıza
B) kitap satırlarında
D) içimizde
E) köşedeki evin önünde
} Dolaylı tümleç

C seçeneğinde yoktur.

O/Gizli özne Elindeki o güzelim eseri / bir çırpıda / bitiriverdi.
Belirtili nesne *Zarf tüm.* *Yüklem*

Nasıl?

➡ Dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) yoktur.

CEVAP: C

/benimhocam

6. • Yaşam kırıntılarının güzel kokuları, / toplumsal sorunları /
Özne *Belirtili nesne*

gerçekçi bir biçimde / damıtır.
Zarf tümleci *Yüklem*

Nasıl?

● *Dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) yoktur.*

CEVAP: A

7. Sorulara cevap verelim:

A) Ali'ydi ➡ Yüklem

B) Evdeydi ➡ Yüklem

C) Ali bekledi. ➡ Özneyi buldurur.
Özne Yüklem

D) Dertleriydi ➡ Yüklem

E) Dövdüm ➡ Yüklem

CEVAP: C

8. I. çalıştılar.
II. benzer.
III. çıkmıştır.
V. söyler.
} Fiil cümlesi

Cevap D'dir.

IV. altındadır. ➡ İsim cümlesi

CEVAP: D

9. Beni görebilirsen gör hadi!

Biçimce: OLUMLU (Olumsuzluk eki yok.)

Anlamca: OLUMSUZ

Beni göre**mez**sin. (Anlamında olumsuzluk eki vardır.)

CEVAP: A

10. I. Kurallı cümle
II. Devrik cümle (yüklem: yazılıyor)
III. Kurallı cümle
IV. Kurallı cümle
V. Kurallı cümle

CEVAP: B

/benimhocam

11. A) ... yozlaştır**an**ların ... yozlaştır**dık**larını ... söyleyelim.
SIFAT-FİİL SIFAT-FİİL YÜKLEM

- Girişik - birleşik cümle

B) ... diyorlar. ➡ Basit cümle (O yüzden cevap B'dir.)
YÜKLEM

C) ... oku(y)**up** ... söyley**erek** ... duyuru yapıyorlar.
ZARF-FİİL ZARF-FİİL YÜKLEM

- Girişik - birleşik cümle

D) ... gel**en** ... "SKY".
SIFAT-FİİL YÜKLEM

- Girişik - birleşik cümle

E) ... dikkat ed**ip** ... kullan**ma**sı ... mutlu edecektir.
ZARF-FİİL İSİM-FİİL YÜKLEM

- Girişik - birleşik cümle

CEVAP: B

12. Adamın kimlere sanat yapıtı hediye ettiğini biliyorum,
Yüklem

merak da ediyorum.
Yüklem

- Yapısına göre: Sıralı cümle
- Anlamına göre: Olumlu cümle
- Öge dizilişine göre: Kurallı cümle
- Yüklemin türüne göre: Eylem cümlesi

CEVAP: D

13. ... tayin ed**en** ... deneyler yap**an** ... projeler hazırlay**an**
SIFAT-FİİL SIFAT-FİİL SIFAT-FİİL

... ol**ma**ları ... ol**ma**ları, ... bul**ma**larıyla yakalan**ıp**
İSİM-FİİL İSİM-FİİL İSİM-FİİL ZARF-FİİL

... cezalandırılırk**en** ... yap**an**lar ... söyle**mek** mümkün değil.
ZARF-FİİL SIFAT-FİİL İSİM-FİİL YÜKLEM
⬇
Ek eylemin olumsuzu

- Girişik-birleşik cümle
- Kurallı cümle
- Ad cümlesi
- Olumsuz cümle

CEVAP: E

14. Bu kitabı gör**düğümde** beş yaşında ol**an** çocuk şimdi okula
ZARF-FİİL SIFAT-FİİL

gider**ken** görülüyor.
ZARF-FİİL YÜKLEM

- Girişik - birleşik cümle
- Yan cümleler var . (Fiilimsiler)
- Zarf-fiil (gördüğümde, giderken)
- Sıfat-fiil (olan)
- Özne (Bu kitabı gördüğümde beş yaşında olan çocuk)
- Zarf tümleci (şimdi okula giderken)

- görü**l**üyor.
⬇
"-I, -n" eki var. İşi yapan belli değil. Edilgen çatılıdır.

CEVAP: E

/benimhocam

YAZIM KURALLARI
BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

- **Cümleler büyük harfle başlar:**
  - Seni özlediğini hiç sanmıyorum.
  - Bana "Asla konuşmayacaksın!" dedi.

UNUTMA

İki kısa çizgi arasına yazılan açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.

- Adamlara -belki siz de bilirsiniz- dik dik baktı.

İki noktadan sonra yazılan cümle ve özel adlar büyük harfle başlar. Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler büyük harfle başlamaz.

- Adama şöyle seslendi: **B**urayı da unutmayın lütfen.
- Hayatta iki kişiyi örnek aldım: **M**ustafa Kemal Atatürk, İsmail Gaspıralı.

Size şunları getirmiş: **n**üfus cüzdanı, fotoğraf, ehliyet...

"Güneş, dünya, ay" sözcükleri gezegen adı olarak kullanıldığı zaman özel isimdir. Gezegen adı olarak kullanılmadıkları zaman cins isimdir.

Güneş tutulmasını izleyeceğim. (Özel isim)

Evim **g**üneş almıyor. (Cins isim) → Anlamını kaybetmiş ve "ışık" anlamında kullanılmıştır.

Rakamlardan sonra özel isim gelmezse küçük harfle başlanır.

- 2022 yılı senin yılın olsun mu?

Bir cümlede tırnak ya da parantez içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve bu cümlelerin sonuna gereken noktalama işareti konur.

- Cemal "**B**eni neden dışlıyorsunuz?" diye seslendi.

Tırnak içine alınan örneklerle başlayan cümlelerde tırnak içindeki ilk sözcük büyük harfle başlar.

- "**K**alem, kâğıt" gibi nesneler geri dönüşümde kullanılmalıdır.

- **Dizeler büyük harfle başlar:**
  - **H**ayat ıssız bir dünya,
    Ya sensin ya da sizsiniz
    Yaşama çabasında olan

- **Özel isimler büyük harfle başlar:**

1. **Kişi adları ve soyadları büyük harfle yazılır:**
   - Talat Tekin, Kadir Gümüş, Yunus Emre…
   - **Takma adlar da büyük harfle yazılır:**
     - Kirpi (Refik Halit Karay)
     - Server Bedi (Peyami Safa)
     - Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık)

2. **Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar:**
   - Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk
   - Kaymakam Erol Bey
   - Kara Kemal
   - Recai Bey
   - Hayriye Hanım

   - **Akrabalık adı olup lakap veya unvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar:**
     - Baba Gündüz
     - Dayı Kemal
     - Hala Sultan
     - Nene Hatun
     - Gül Baba
     - Susuz Dede

UYARI

Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar:

- Veli dayımı çok özledim yine.
- Pakize teyzemi aradım da aradım dün gece.

3. **Makam ve unvan adları bazen cümlede özel ismin yerine kullanılır. Bu durumda olan makam ve unvan adları büyük yazılır:**
   - Adam gün boyu Vali'yi bekledi.
   - Kendisini bekleyenleri gören Cumhurbaşkanı hemen o tarafa doğru yürüdü.

4. **Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar:**
   - Sayın Cumhurbaşkanı,
   - Sayın Dekan,
   - Sayın Kaymakam,

/benimhocam

- **Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar:**
  - Sevgili Dostum,
  - Kıymetli Kardeşim,
  - Değerli Öğrencilerim,

5. **Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:**
- Tekir, Minnoş, Fifi, Sarıkız…

6. **Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar:**
- Türk, Arap, Fransız; Kırgız, Türkmen; Sarıkeçili…

7. **Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:**
- Türkçe, Fransızca, Urduca; Çuvaşça, Yakutça…

8. **Devlet adları büyük harfle başlar:**
- Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Suudi Arabistan…

9. **Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar:**
- Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Musevilik, Musevi; Budizm; Hanefi; Katolik…

10. **Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:**
- Tanrı, Allah, İlah, Cebrail, Zeus, Kibele…

UYARI

"Tanrı, Allah, İlah" sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar: Kaçakçılığın allahı, Eski Mısır tanrıları, futbol dünyasının ilahı...

11. **Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:**
- Dünya, Mars; Halley…

UYARI

Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar:
- Seni dünyalar kadar sevdim.
- Evin güneş almıyor.

12. **Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde doğu ve batı sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır:**
- Batı düşünürleri
- Doğu medeniyeti

UNUTMA

"Batı, Doğu" sözcükleri yön bildirdiğinde küçük yazılır:
- Karadeniz'in batısı
- Konya'nın doğusu

13. **Yer adları (kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt vb.) büyük harfle başlar:**
- Amerika, Asya
- Akdeniz, Doğu Anadolu
- Konya, Ilgın
- Büyükoba, Çobankaya
- Sıhhiye, Meram

14. **Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:**
- Konya Ovası, Erciyes Dağı, Avrupa Yakası, İstanbul Boğazı, Asi Nehri, Fırat Irmağı, Tuz Gölü, Belen Geçidi…

15. **Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar:**
- Fatih Mahallesi, Taksim Bulvarı, Ziya Gökalp Caddesi, Susam Sokağı…

Kıta, bölge, nehir, plato, boğaz vs. coğrafi yer adlarında sözcüğün ilk harfi büyük yazılır.
- İstanbul Boğazı, Obruk Platosu, Meriç Nehri, Ağrı Dağı, Konya Ovası...

DİKKAT

- Asya kıtası
- Avrupa kıtası

} Çünkü "Asya ve Avrupa" kıta anlamına verir.

İl, ilçe, köy, semt vs. adlarında "ili, ilçesi, semti, köyü, kasabası, şehri ..." sözcükleri küçük harfle yazılır.
- Konya ili, Büyükoba köyü
- Ilgın ilçesi, Yenimahalle semti

/benimhocam

Mahalle, cadde, bulvar, sokak vs. adlarında sözcüğün ilk harfi büyük yazılır.

- Fatih Mahallesi
- Vefa Tanır Caddesi
- Ziya Gökalp Bulvarı
- Özlem Sokağı

16. Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:

- Topkapı Sarayı, Horozlu Han, Bilge Kağan Anıtı, Mostar Köprüsü, Beyazıt Kulesi…

17. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır:

- Boğaz'dan, Han'dan, Hisar'dan…

18. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

- Türk Tarih Kurumu, Kızılay Derneği, Kültür Haftası Dergisi Danışma Kurulu, Gümüş İnşaat, Arkeoloji Bölümü, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türk Ocağı…

19. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

- Ticaret Kanunu, Sağlık Bakanlığı Tüzüğü, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği…

20. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar:

- Necatibey Eğitim Fakültesi bu yıl yaz şenlikleri düzenleyecek. Geçen yıl Fakülte böyle bir karar almamıştı.

21. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar:

- Handan, Otuz Beş Yaş
- Türk Dili, Varlık
- Milliyet, Resmî Gazete
- Kaplumbağa Terbiyecisi
- Onuncu Yıl Marşı

UNUTMA

Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz:

- Türk Dili dergisi, Handan romanı, Hürriyet gazetesi...

/benimhocam

UYARI

Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır:

- Leyla ile Mecnun, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe,

Özel adın tamamı büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki de büyük harfle yazılır:

- LEYLA İLE MECNUN

DİKKAT: Leyla İle Mecnun (Yanlış) / Leyla ile Mecnun (Doğru) **(TYT/2020)**

22. Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar:

- Kurban Bayramı, Ramazan Bayramı
- Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- Nevruz Bayramı
- Öğretmenler Günü, Sevgililer Günü

23. Kurultay, bilgi şöleni, çalıştay, açık oturum vb. toplantıların adlarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılır:

- Çuvaşçadaki Zamirler Çalıştayı
- X. Türk Dili Kurultayı

24. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

- I. Dünya Savaşı, İnebahtı Deniz Savaşı
- İlk Çağ, Fetret Dönemi, Lale Devri
- Tanzimat Dönemi, Servetifünun Dönemi

25. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar:

- Amerikalı, Türkçülük, Balıkesirli…

UNUTMA

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

- amper (elektrik akımında şiddet birimi)
- allahlık (saf, zararsız kimse)

UYARI

Para birimleri büyük harfle başlamaz:

- lira, yen, avro, dolar...

UNUTMA

Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz:

- türkü, semai, varsağı...

26. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar:

- Arap atı
- Afyon kaymağı
- Antep fıstığı
- Konya etli ekmeği

- **Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:**
  - 1 Ocak 2021 Cuma günü
  - 12 Nisan

DİKKAT

Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

- Onu mayısta ararım.
- Seni pazartesi günü de beklemiş.

- **Tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar:**
  - Şef, Müdür, 3. Blok…
- **Kitap, bildiri, makale vb.de ana başlıktaki kelimelerin tamamı, alt başlıktaki kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.**

ÖRNEK

ÇUVAŞÇANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Çuvaşça

....

....

Modern Çuvaşça

....

/benimhocam

SAYILARIN YAZIMI

1. **Sayılar harfle de yazılabilir rakamla da yazılabilir:**
   - 16
   - 28
   - On altı hafta
   - Yirmi sekiz kişi
   - Beşinci adam

UNUTMA

Saat, para tutarı, istatistik verileri, ölçü gibi değerlerde rakam kullanılır:

- 17.00'de
- 16.40'ta
- 1.850.230 lira
- 420 kilometre

Saat ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir:

- Saat on ikiye beş var.
- On bire çeyrek kala gelmiş.

UYARI

Birden fazla kelimeden münhasır sayılar ayrı ayrı yazılır:

- On sekiz
- Yirmi altı
- Üç bin yüz yirmi

UYARI

"Binbir" sayısı "çok sayıda" anlamında sıfat olarak kullanıldığında bitişik yazılır:

- Ne güzel bir yer öyle. Binbir çiçek var kırlarda.

2. **Sayıları kolay okumak amacıyla içinde geçen** "bin, milyon, milyar" **sözleri yazıyla da yazılabilir:**
   - 8 milyar 982 milyon 125 kişi
   - 312 bin 78 kitap

3. **Banka işlemlerinde, çek - senet işlemlerinde ve parayla ilgili belgelerde sayıların bitişik yazılması zorunludur:**
   - 338, 62 (üçyüzotuzsekizTL, altmışikikr.)

4. **Romen rakamları ancak yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışlarında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların giriş bölümünün numaralandırılmasında da kullanılır:**
   - XI. yüzyıl
   - II. Petro
   - 10.X.1945

5. **Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz:**
   - %25, ‰50 …

DİKKAT

Üleştirme sayıları rakamla değil, yazıyla belirtilir:
- 2'şer → yanlış
- ikişer → doğru

NOT

8.'inci → Yanlış 8'inci → Doğru

6. **Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır:**
   - altmışaltı, ellibir, yirmibir vb.

7. **Dört veya daha çok basamaklı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta konur:**
   - 3.556
   - 55.365.072

8. **Sayılarda kesirler virgülle ayrılır:**
   - 5,52 (5 tam yüzde 52)

9. **Bayağı kesirlere getirilecek ekler alttaki sayı esas alınarak yazılır:**
   - 3/5'i (üç bölü beşi)

/benimhocam

DEYİMLERİN YAZILIŞI

- **Deyimler ayrı yazılır:**
  - göz koymak, küplere binmek, akıntıya kürek çekmek

İKİLEMELERİN YAZIMI

- **İkilemeler ayrı yazılır:**
  - ağır ağır, yavaş yavaş, beş on (kişi), salkım saçak…

UNUTMA

"m" ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır:
- at mat, dolap molap, kapı mapı…

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır:
- göz göze, yan yana, günü gününe, yıldan yıla, başa baş…

DİKKAT

- **Vurgusu son hecede bulunan birleşik kelimeler ve ikilemeler bitişik yazılır:**
  - anaerkil, ataerkil, babayiğit, bastıbacak, boşboğaz, pisboğaz, büyükbaş (hayvan), camgöz, cingöz, elverişli, paragöz
  - cırcır (böceği), cızbız, dırdır, yüzgöz (olmak)
- **Vurgusu ilk heceye kayan eş anlamlı ikilemeler bitişik yazılır.**
  - darmadağınık, darmaduman, karmakarışık

"De"nin Yazımı

a. **Bulunma eki olan "de":** Bitişik yazılır. Cümleden çıkarılınca cümlenin anlamı bozulur.
   - Evde kimse yok.
   - 1985'te buradaydı.

b. **Bağlaç olan "de":** Ayrı yazılır. "dahi" anlamı katar. Cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı genelde bozulmaz.
   - Eve Ahmet de geldi.
   - İşini bitir de gidelim.

"ki"nin YAZIMI

a. **Sıfat yapan "ki":** Bitişik yazılır.
   - Arabadaki kediyi al.
   - Evdeki işi yap.

b. **Zamir olan "ki"**: Bitişik yazılır.
   - Benim kazağım beyaz, seninki mavi.
   - Ali'ninkiler buraya geldi.

c. Bağlaç olan "ki": Ayrı yazılır. (İstisnalar vardır.)

- Eve geldim ki gitmiş.
- Neşeli ol ki genç kalasın.

- **İstisna olarak bitişik yazılan "ki" bağlaçları:**
  - San**ki**, oysa**ki**, madem**ki**, bel**ki**, halbu**ki**, çün**kü**, meğer-**ki**, illa**ki**…

"mi" SORU EDATININ YAZIMI

- **"mi" soru edatı sözcüklerden ayrı yazılır.**
  - Dün okula gitmiş miydin?
  - Bunları da alacak mısın?

- **"mi" ikilemelerde pekiştirme anlamıyla da kullanılır. Yine ayrı yazılır.**
  - güzel mi güzel, güçlü mü güçlü

MASTAR EKİNİN YAZIMI

-mak/ -mek + -a, -e, -ı, -i → "k" ünsüzü düşer, araya "y" ünsüzü gelir.

gel - mek - e → ~~gelmege~~ gelme (y) - e

söyle - mek - e → ~~söylemeğe~~ söyleme (y) - e

İKEN'İN YAZIMI

gider iken → giderken

yapmış iken → yapmışken
Doğru *Doğru*

- Ayrı da bitişik de yazılabilir.

arabada iken → arabadayken
Doğru *Doğru*

- Ünlüyle biten sözcüğe gelince araya kaynaştırma harfi girer.

İLE'NİN YAZIMI

araba ile → arabayla
Doğru *Doğru*

- Ayrı da bitişik de yazılabilir.

arkadaşı ile → arkadaşıyla
Doğru *Doğru*

- Ünlüyle biten sözcüğe gelince araya kaynaştırma harfi girer.

PEKİŞTİRMELİ SÖZCÜKLERİN YAZIMI

- Bitişik yazılır.
  - masmavi, güpegündüz, yemyeşil, pespembe, sapasağlam...

EK FİİLİN YAZIMI

- "idi, imiş, ise" ek fiili eklendiğinde "i" ünlüsü düşer. Araya "y" girebilir.
  - zeki idi → zekiydi
  - gelir ise → gelirse

Doğru *Doğru*

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler

1. **"-a, -e, -ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil (ulaç) ekleriyle oluşturulan kurallı birleşik fiiller bitişik yazılır:**
   - yapabildi, gelemedi, düşeyazmış…

2. **İsim soylu bir sözcükle "etmek, olmak, eylemek, kılmak" yardımcı eylemlerinden oluşan birleşik eylemlerde, isim unsurunda bir ses düşmesi ya da ses türemesi meydana gelmiyorsa sözcükler ayrı yazılır. İsim unsurunda ses düşmesi ya da ses türemesi oluyorsa birleşik yazılır:**
   - kaybolmak, affetmek, hissetmek, emretmek, hicvetmek, haczetmek, hapsetmek...
   - yok olmak, sarf etmek, fark etmek, söz etmek…

DİKKAT

Yalnızca söyleyişte ses yumuşaması olan birleşik eylemler ayrı yazılır:

- ayırt etmek, azat etmek...

DİKKAT

Ses düşmesi ya da ses türemesi olmadığı hâlde bitişik yazılan istisnai söz grupları vardır.

menetmek	defetmek	gasbetmek	vadetmek
menolmak	defolmak	katetmek	vadolunmak
tabetmek		katolunmak	

3. **Ses düşmesi olan birleşik sözcükler bitişik yazılır:**
   - nasıl (ne + asıl)
   - kaynana (kayın + ana)
   - kaynata (kayın + ata)
   - sütlaç (sütlü + aş)
   - pazartesi (pazar + ertesi)
   - Niçin (Ne + için)

4. **İki ya da daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş il, ilçe, semt gibi yer adları bitişik yazılır:**

- Balıkesir, Gümüşhane
- Şebinkarahisar

UYARI

Şehir, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su, çay vb. kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır:

- Eskişehir, Akşehir
- Uludağ, Akdeniz, Yeşilırmak

5. **Kişi adları ve unvanlarından oluşan meydan, mahalle, köy gibi yer adları bitişik yazılır:**

- Kemalpaşa ilçesi
- Necatibey Caddesi
- Ertuğrulgazi Mahallesi

6. **Kelimelerden her ikisi ya da ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bitişik yazılır:**

a. **Bitki adları:** kuşburnu, akşamsefası, ayşekadın, hafızali (üzüm), aslanağzı…

b. **Hayvan adları:** karagöz (balık), bozbakkal (kuş), danaburnu (böcek)…

c. **Hastalık adları:** itdirseği, delibaş…

ç. **Alet, eşya:** kargaburnu (pense), gagaburun (gemi), kedigözü (lamba)…

d. **Biçim, tarz, motif:** eşeksırtı (çatı), balıksırtı…

e. **Yiyecek:** hanımgöbeği, kadınbudu, dilberdudağı, alinazik…

f. **Oyun:** beştaş, dokuztaş…

g. **Gök cisimleri:** Büyükayı, Altınkardeş, Demirkazık, Samanyolu…

ğ. **Renk adları:** baklaçiçeği, camgöbeği, devetüyü, fildişi

h. **Oğlu, kızı sözleri:** elkızı, çapanoğlu…

7. **Her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:**

- **Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları:** başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman…

DİKKAT

ÖN
- **Bitişik (3 tane)** Önsezi, öngörü, önayak
- **Ayrı (Diğerleri)** Ön ad, ön yargı, ön söz, ön muhasebe...

- **Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları:** aşçıbaşı, binbaşı, elebaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı…
- **Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler:** beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, kadınnine, ağababa, ağabey, paşababa…
- **Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbiri belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.**

8. **Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:**

- aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, kahveevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi vb.

NOT

Kullanımdaki yaygınlık nedeniyle "eczane, hastane, pastane, postane, tersane" sözcükleri bu biçimde yazılmaktadır.

9. **Hane, name, zade kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:**

- çayhane, dershane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade, teyzezade vb.

10. **-zede ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır:**

- depremzede, afetzede, selzede, kazazede vb.

11. **Bir veya iki ögesi çekimli fiil olanlar bitişik yazılır:**

- rastgele, çekyat, albastı, şıpsevdi, sıkboğaz vb.

12. **Ara yönler bitişik yazılır:**

- güneydoğu, kuzeybatı vb.

13. **"Altı, üstü, üzeri" sözcükleri somut olarak yer bildiriyorsa ayrı, somut olarak yer bildirmiyorsa birleşik yazılır:**

- öğleüzeri, akşamüstü, bilinçaltı, doğaüstü, şuuraltı; akşamüstü, ayaküstü, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü; akşamüzeri, ayaküzeri
- Adamı gözaltına almışlar.
- Göz altına krem sürmüş.

/benimhocam

14. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır:

- âlemşümul, cihanşümul; darıdünya, ehlibeyit, ehvenişer, erkânıharp, gayrimenkul, gayrimeşru, Kuvayımilliye, Misakımillî, suikast; cürmümeşhut, hamdüsena, hercümerç, hüsnükuruntu, hüsnüniyet…

15. Arapça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır:

- aliyyülâlâ, ceffelkalem, darülaceze, darülfünun, daüssıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, hüvelbaki, şeyhülislam, tahtelbahir, tahteşşuur; aleykümselam, Allahualem, bismillah, fenafillah, fisebilillah, hafazanallah, inşallah, maşallah, velhasıl…

16. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- cankurtaran, çöpçatan; akımtoplar, altıpatlar, barışsever, basınçölçer; baştanımaz, değerbilmez, etyemez, hacıyatmaz, kadirbilmez, kuşkonmaz, külyutmaz, tanrıtanımaz, varyemez; çokbilmiş, güngörmüş vb.

DİKKAT

• karıncaincitmez • çokbilmiş	• barışsever • gökdelen	Yazımları doğru TYT/2020

17. İkinci kelimesi -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- albastı, çıtkırıldım, gecekondu, hünkârbeğendi, imambayıldı, karyağdı, külbastı, mirasyedi, papazkaçtı, serdengeçti, şıpsevdi…

18. Her iki kelimesi de -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) belirli geçmiş zaman veya -r / -ar /-er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçtu; biçerbağlar, biçerdöver, göçerkonar, kazaratar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner…

19. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır:

- İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi…

DİKKAT

- Bazı sözcükler bitişik de ayrı da yazılabilir:

	AYRI	BİTİŞİK
BİR	İkide bir , herhangi bir, bir ara, bir an, bir zaman, bir kısım	hiçbir, birkaç, birçok, biraz, birdenbire … (Belgisiz olduğu için)
EV	bağ evi, dağ evi	kitabevi, öğretmenevi, basımevi, aşevi, dünyaevi, babaevi, canevi…
ANA	ana cadde, ana dil, ana dili, ana kent, ana kara…	anaerkil, anaokulu, anayasa…
BAŞ	başa baş, baş belası, baş dönmesi…	başbakan, başaktörlük, başdanışman…

ALINTI KELİMELERİN YAZIMI

paragraf	psikiyatr	alafranga	stüdyo
arkeolog	teyp	grup	trafik
magma	natürmort	kral	tren
dogma	modern	kredi	gangster
psikolog	lüks	problem	orkestra
monolog	form	profesör	biyografi
elektrik	program	katalog	telgraf
protein			

Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler

1. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.

- **Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:**
  - ada balığı, ateş balığı, dil balığı…
  - deve kuşu, muhabbet kuşu, saka kuşu, tarla kuşu, yağmur kuşu…
  - ağustos böceği, ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği…
  - at sineği, et sineği, meyve sineği…
  - deniz yılanı, ok yılanı, su yılanı…
  - Ankara keçisi, dağ keçisi, yaban keçisi…
  - fındık faresi, tarla faresi…
  - Afrika domuzu, yaban domuzu…

/benimhocam

- **Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:**
  - ayrık otu, beşparmak otu…
  - mantar ağacı, tespih ağacı…
  - dağ elması, yer elması…
  - çalı dikeni, deve dikeni…
  - köpek üzümü, kuş üzümü..
  - çakal armudu, dağ armudu…
  - at kestanesi, kuzu kestanesi…
  - kuru fasulye, kuru incir, kuru soğan, kuru üzüm…

- **Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:**
  - Oltu taşı, sünger taşı,…
  - arap sabunu, el sabunu…
  - kahve değirmeni, yel değirmeni…

- **Yol ve ulaşımla ilgili birleşik kelimeler:**
  - Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, keçi yolu; köprü yolu…

- **Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:**
  - açık oturum, açık öğretim, ana dili, baş belası, baş dönmesi, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, din birliği, güç birliği, iş birliği, iş bölümü, madde başı, ses uyumu, yer çekimi…

- **Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:**
  - anlam bilimi, dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi, halk bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, toprak bilimi, yer bilimi; dil bilgisi, halk bilgisi…

- **Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:**
  - talaş böreği; badem yağı, kuyruk yağı; arpa suyu, maden suyu; tulum peyniri, beyaz peynir…

- **Gök cisimleri**:
  - Çoban Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı…

- **Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:**
  - elmacık kemiği; serçe parmak, yüzük parmağı; azı dişi, köpek dişi, süt dişi; kuyruk sokumu, safra kesesi; çatma kaş, takma diş, takma kirpik, takma kol; ekşi surat, kepçe surat; karga burun, kepçe kulak vb.

- **Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler:**
  - çetin ceviz, çöpsüz üzüm
  - eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek
  - eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta, çakır pençe, demir yumruk, kuru kemik…
- **Zamanla ilgili birleşik kelimeler:**
  - bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu…

2. **"Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı; iç, dış, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift" sözcüklerinin başa geldiği birleşik sözcükler ayrı yazılır:**
   - alt yazı, üst kat, ana dili, ön söz, art niyet, yan etki, karşı oy, iç tüzük, dış hat, orta kulak, küçük parmak, sağ bek, sol açık, peşin hüküm, bir hücreli, iki anlamlı, çok hücreli.
3. **"Dış, iç, sıra" sözcükleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ayrı yazılır:**
   - çağ dışı, sıra dışı
   - hafta içi, yurt içi
   - ardı sıra, yanı sıra
4. **Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak kelimeleri ayrı yazılır:**
   - Batı Akdeniz
   - Doğu Avrupa
   - Güneybatı Asya
   - Kuzeydoğu Anadolu

DİKKAT

İkinci sözcükte anlam kaybı olmamasına rağmen bitişik yazılan sözcükler: (İSTİSNAİ DURUM)

- semizotu
- yeşilbiber
- kırmızıbiber
- yeşilzeytin
- yeşilsoğan
- kırmızıturp
- kırmızılahana

KISALTMALARIN YAZIMI

1. **Kuruluş, kitap, dergi, ülke ve yön adlarının kısaltmalarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılarak kısaltma yapılır:**
   - TDK
   - THY
   - ABD
   - B (Batı)
   - D (Doğu)

UYARI

Bazen bir harf değil bazı kelimelerden iki ya da üç harf alındığı da görülebilir:

- BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi)
- İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği)
- TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi)

NOT

Kısaltmalara getirilen ekler, kısaltmanın okunuşuna göre kesme işaretiyle ayrılarak yazılır.

- TDK'nin, TBMM'de, DSİ'ye, AB'nin, TRT'ye vb.

UNUTMA

Aralarına nokta konulmaz. ("T.C." kısaltılması noktalıdır.) Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Ölçü birimlerinin kısaltmalarında uluslararası kullanım esas alınır:

- m (metre)
- mm (milimetre)
- cm (santimetre)
- km (kilometre)
- g (gram)
- kg (kilogram)
- l (litre)

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur:

- Alm. (Almanca)
- İng. (İngilizce)
- Kocatepe Mah. (Kocatepe Mahallesi)
- Güniz Sok. (Güniz Sokağı)
- Prof. (Profesör)
- Dr. (Doktor)
- Av. (Avukat)
- Alb. (Albay)

4. Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır:

- cm'yi
- kg'dan
- mm'den
- kr.un

UYARI

Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir:

- no.lu, no.suz

UNUTMA

Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin veya üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:

- vb.leri
- Alm.dan
- İng.yi
- cm^3 e (santimetreküpe)
- m^2 ye (metrekareye)
- 6^4 ten (altı üssü dörtten)

/benimhocam

KISALTMALARIN YAZIMI

Hepsi Büyük Harfle Yazılanlar

Nokta kullanılmaz.

- DSİ'ye
- RTÜK'e
- TBMM'ye

İstisnai durum:

- T.C.
- T.

İçinde Küçük Harfle Yazılanlar

Ölçü birimlerinde nokta kullanılmaz.

- cm'yi
- kg'dan
- mm'ye

Diğerlerinde kullanılır.

- kr. un
- 16. yy. a
- vb.leri
- İng.yi
- No.suz

SATIR SONUNA SIĞMAYAN SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİ

- Kısa çizgi (-) işareti kullanılarak bölünür.

1. Satır sonunda tek harf bırakılamaz.

..... a-
nlamaz (YANLIŞ)
.....anla-
maz (DOĞRU)

2. Birleşik sözcüklerin bölünmesinde heceleme kuralına uyulur.

.....ilk-
öğretim (YANLIŞ)
.....il-
köğretim (DOĞRU)
.....ilköğ-
retim (DOĞRU)

DÜZELTME İŞARETİNİN KULLANIMI (^)

1. Sesleri aynı, söylenişleri ve anlamları farklı sözcükleri ayırmak için kullanılır:

- adem (yokluk) → âdem (insan)
- adet (sayı) → âdet (gelenek)
- alem (bayrak) → âlem (dünya)
- aşık (eklem kemiği) → âşık (seven, vurgun)
- hal (sebze, meyve satılan yer) → hâl (durum)
- hala (babanın kız kardeşi) → hâlâ (henüz)
- rahim (esirgeme) → rahîm (koruyan)
- şura (şu yer) → şûra (danışma kurulu)

2. Arapça ve Farsçadan dilimize geçen

- **"g, k"den sonra gelen "a, u" üzerine konur:**

dergâh	karargâh	yadigâr	dükkân
kâfir	Hakkâri	gâvur	tezgâh
Nigâr	hikâye	kâğıt	Kâzım
gülgûn	mahkûm	sükûn	merzengûş
mezkûr	sükût		

- **"l"den sonra gelen "a, u" üzerine konur:**
  - Halûk, Lâle, Nalân, Balâ, Elâzığ, İslâhiye, Lâdik, Lâpseki, Selânik...

3. Nispet ekinin belirtme durum ekiyle karışmasını önlemek için konur:

- Türk askeri / Askerî iş
- İslam dini / Dinî ilimler
- Fizik ilmi / İlmî tartışmalar
- Atatürk'ün resmi / Resmî tartışmalar

(millîleşmek, millîlik, resmîleştirmek, resmîlik ...)

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde bulunan yazım yanlışlarını bularak doğru hâllerini yazınız.

a) Eskiçağlardan kalma eşyalar başdöndürücü etkiye sahip diyebilirim.

b) Bu haftasonu seni terketmiş.

c) Sualtı çalışmaları için sizinde bir fikriniz vardır.

d) Türk Milleti, Amerika'lı insanları bile köşeye atmaz.

e) Yetmişbeş bin koyun alıp ta kimseye haber etmez.

f) Yurtdışından gelen bu sıradışı heykeller git gide yayılıyor.

g) Ayışığı kadar saf ve temizdir.
Farkedersen bir ceylandı sanki

h) Yakışmazdı bu artarda baş kaldırı
Yakışmazdı bu göz yaşı
Demiryolu gibi sıralanmış yasadışı işler
Bilinç altında yaşayan bir Pasinler İlçesi
Baş köşeye koyduğum bu hayat

ETKİNLİK (CEVAP)

	YANLIŞ	DOĞRU
a)	Eskiçağ başdöndürücü	Eski Çağ baş döndürücü
b)	haftasonu terketmiş	hafta sonu terk etmiş
c)	sualtı sizinde	su altı sizin de
d)	Türk Milleti Amerika'lı	Türk milleti Amerikalı
e)	yetmişbeş bin ta	yetmiş beş bin da
f)	yurtdışı sıradışı git gide	yurt dışı sıra dışı gitgide
g)	ayışığı farkedersen	ay ışığı fark edersen
h)	artarda baş kaldırı demiryolu göz yaşı yasadışı bilinç altı Pasinler İlçesi	art arda başkaldırı demir yolu gözyaşı yasa dışı bilinçaltı Pasinler ilçesi

1. I. Büyük harflerin hatalı kullanımı
II. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının hatalı yazımı
III. Para birimlerinin hatalı yazımı
IV. Sayıların hatalı yazımı

Yukarıdaki yazım yanlışları aşağıdaki seçeneklerle eşleştirildiğinde hangi seçenek dışarıda kalır?

A) Bu eserin güzel yanı (ben öyle düşünüyorum) okuru kendisine bağlamasıdır.
B) O da onbeş yaşında bir çocuğun babasıymış.
C) Euro, dolar gibi para birimlerinden uzak durmalıyız.
D) Türk Tarih Kurumu'na iş için ben de başvurdum.
E) Dün akşam sen de bizimle Uçhisar'a gelmek ister miydin?

2. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?**

A) İlk Çağ'ın sonunda her şey yerli yerindeydi, belki ilkeldik ama insandık.
B) Ot dergisi de yayın hayatına o dönemler başlamıştı.
C) Ankara Kalesi bugün bile önemini koruyor değil mi?
D) 5052 sayılı Kanun bize neler yapmamız gerektiğini söylüyor.
E) Anadolu meydanı artık mitinglere kapatılacak.

3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı <u>yapılmamıştır</u>?**

A) "Leyla İle Mecnun" adlı mesnevi her kesimden insanın dikkatini çekiyor.
B) Size bir varsağı okuyayım da mutlu olun.
C) Bu lokantaya bir aşçı başı gerekiyor bence.
D) Al şu bademyağını da çocuğun karnına sür, göreceksin rahatlayacak.
E) Tüm konuşmalarım ayak üstü gerçekleşiyor, buna ben de anlam vermekte zorlanıyorum.

4. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?**

A) Ben de yıllardır Kutup Yıldızı üzerine çalışıyorum, hakkında neler öğrendim neler…
B) Bu adam eski topraktır, bir şey olmaz ona.
C) Doğu Anadolu'da böyle bir görünmez kaza gerçekleşmiş.
D) Sen bu önyargılarla toplumsal ilişki kuramazsın, kendini değiştirmen şart.
E) Dil bilgisi konusunda kendini geliştirmek için çabalamalısın.

5. I. Abdes almaya gitmişti, seni de orada görmüş.
II. Aklısıra beni kandıracak, çok basit düşünüyor.
III. Böyle can ciğer arkadaşım hiç olmamıştı, çok şanslıyım.
IV. Böyle halisnasyonlar görerek sağlığın daha da kötüye gidiyor.
V. Bir akordeon alıp çalacağım, hayat müzikle güzel.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisinde yazım yanlışı <u>yoktur</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?**

A) Gök bilimi hususunda çok araştırma yaptım, meteor taşlarını yıllarca inceledim.
B) Necatibey Caddesi trafiğe geçen yıl açıldı, artık işe rahatça gidip gelebilirsin.
C) İçişleri Bakanlığı gerekli açıklamayı yaptı, sen de artık görevine başlayabilirsin.
D) Bu ünvanı üç yıl önce almış, şimdi artık adıyla bile anılmıyor.
E) Prosedürü biliyorum, bu konuyu daha fazla açıklamanıza gerek yok.

/benimhocam

1. I. Büyük harflerin hatalı kullanımı ➡ (A)
(Ben öyle düşünüyorum.)

II. Kurum, kuruluş, kurul adlarının hatalı yazımı ➡ (D)
(Türk Tarih Kurumuna)

III. Para birimlerinin hatalı yazımı ➡ (C)
(~~euro~~ avro)

IV. Sayıların hatalı yazımı ➡ (B)
(on beş)

(E) seçeneğinde bir yazım yanlışı yoktur.

CEVAP: E

2. Anadolu Meydanı

⬇

"Meydan, bulvar, cadde, sokak vs." adları büyük yazılır.

- Taksim Bulvarı
- Ziya Gökalp Caddesi

CEVAP: E

3. A) "Leyla ile Mecnun"
C) aşçıbaşı
D) badem yağı
E) ayaküstü
} Yanlışları düzelttim.

- B seçeneğinde bir yazım yanlışı yoktur.

CEVAP: B

4. ön yargı
ön söz
➡ AYRI YAZILIR.

CEVAP: D

5. I. ~~abdes~~ ➡ abdest

II. ~~aklısıra~~ ➡ aklı sıra

III. ~~can ciğer~~ ➡ canciğer

V. ~~halisnasyon~~ ➡ halüsinasyon

- "Akordeon" sözcüğünün yazımı doğrudur.
- (iç, dış, sıra ➡ AYRI)
  - yurt dışı, sıra dışı, ardı sıra, yanı sıra

CEVAP: E

6. ~~ünvan~~ ➡ unvan

CEVAP: D

/benimhocam

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA (.)

1. Tamamlanmış cümlelerin sonuna konur:

- Her gün eve erkenden gelirdi.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur:

- Dr. Prof. Alb. İng.

UNUTMA

Her kelimesinin ilk harfinin büyük yazılmasıyla yapılan kısaltmalarda nokta (.) kullanılmaz.

- (T.C. ve T. hariç)

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için kullanılır:

- XII. yüzyıl
- 5. kişi

UYARI

Arka arkaya sıralanan virgülle ya da kısa çizgiyle ayrılan rakamlardan sadece sonuncusuna sıra bildiren nokta kullanılır:

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam ve harflerden sonra kullanılır:

- 1. I. A. a.
- 2. II. B. b.

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için kullanılır:

- 15. 11. 1978
- 15. XI. 1978
- **Ay adları yazıyla yazılırsa nokta kullanılmaz:** 15 Kasım 1978

6. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

- 09.00'da
- 13.00'te
- 12.45'te

7. Ölçü ve tartı birimlerinin sonunda nokta kullanılmaz:

- kg'ı
- mm'den
- cm'yi

8. Bibliyografik künyelerin sonuna konur:

- Gümüş Kadir, Eski Türk Edebiyatında Metin Tahlilleri, Benim Hocam Yayınları, Ankara, 2018.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılarda sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

- 1.003.225.223
- 4.230

10. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

- 7.8 = 56

11. Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

- https://benimhocamyayinevi.com/

/benimhocam

VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

- Adamları, kadınları, çocukları ayırınız.

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

- Seni orada çok bekledim, hiç ayrılmadım o saat kulesinin yanından.

3. Tırnak içine alınmayan alıntı cümlelerinden sonra kullanılır:

- Seni çok seviyorum, dedi.

4. Cümlede ara sözlerin ve ara cümlelerin hem başına hem sonuna virgül konur:

- Konya'ya, hayatını adadığı şehre, yıllar sonra döndü.
- Ahmet, beni dinlersen, sana bir şey anlatacağım.

5. Anlam karışıklığını önlemek için virgül kullanılır.

- Genç, adama doğru ilerledi.

İsim tamlamalarında ve sıfat tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına virgül konmaz. Yukarıdaki gibi anlam karışıklığı olursa virgül kullanılır.

- Yakup'un, defterini getirmelisin.

  (Virgülün kullanımı YANLIŞ.)

6. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur:

- Evet, seni de aramadım.
- Peki, anlatacağım.

7. Hitap ve seslenme kelimelerinden sonra konur:

- Değerli Dostum,
- Kıymetli Kardeşim,

8. Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

- 45,7
- 88,25

9. Bibliyografik künyelerde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

- Gümüş Kadir, Eski Türk Dili Uygulamaları, Benim Hocam Yayınevi, Ankara, 2018.

/benimhocam

ÖNEMLİ

Dikkat 1: "ve, veya, yahut" bağlaçlarından önce ya da sonra virgül kullanılmaz.

- Onu hiç özlemedi ve yıllarca aramadı.
- Pakize veya Kuddusi gelmelidir.
- Ya buradan gitmelisin ya burada kalıcı olmalısın.

Dikkat 2: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül kullanılmaz.

- Ne coğrafyayı seviyor ne matematiği.
- Hem çok çalıştı hem hayatını yaşadı.

Dikkat 3: "de, da" bağlacından önce ya da sonra virgül kullanılmaz.

- Seni orada görmüş de selam vermemiş.

Dikkat 4: "-ınca, -ince" anlamı katan "mı, mi" edatından sonra virgül kullanılmaz.

- Eve gittin mi beni ara!

Dikkat 5: Şart ekinden sonra virgül kullanılmaz.

- Onu görür**se**n hemen bana haber vermelisin.

Şart ekleri art arda kullanılırsa virgül kullanılır.

- Onu gör**se**, sev**se** ne güzel olur değil mi?

Dikkat 6: Metin içinde zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz.

- Seni gör**dükçe** seviniyorum.
- Televizyon seyre**dip** uyudu.
- Seni gör**meden** yapamıyorum.

Zarf-fiiller art arda kullanılırsa virgül kullanılır. Anlam karışıklığı olursa zarf-fiil eklerinden sonra virgül kullanılabilir.

- Konuş**up**, dur**madan** surat astı.

NOKTALI VİRGÜL (;)

1. **Cümle içinde virgülle sıralanmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:**
   - Ilgın, Beypazarı, Kızıltepe; Konya, Ankara, Mardin
   - Erkeklere Kuddüsi, Mehmet; kızlara Pakize, Hayriye isimleri verilir bu köyde.
2. **Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:**
   - Karısını, çocuğunu her şeyden çok seviyor; mutluluktan bağırmak, çığlık atmak istiyordu.
3. **İkiden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde özneden sonra noktalı virgül konabilir:**
   - Halis; zeki, akıllı ve becerikli bir gençti.
   - Mahallenin sevdiği bu genç; şiir, tiyatro ve deneme yazardı.

İKİ NOKTA (:)

1. **Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konur:**
   - Çağımızın şu iletişim araçları hayatımızı çaldı: akıllı telefon, bilgisayar…
   - Cumhuriyet Dönemi'nde de tiyatro yazmaya devam edenler olmuştu: Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu…
2. **Kendisiyle ilgili açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur:**
   - Hayat felsefem bellidir: Erken kalkan civciv solucanı kapar.
   - Mesele şuydu: Vatan asla satılamaz!
3. **Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur:**
   - Pakize: Dün neredeydin ki?
   - Kuddusi: Tabii ki evdeydim. Her zamanki gibi.

DİKKAT

İki noktadan sonra bir cümle, cümle niteliğinde söz ya da özel ad yazılacaksa bunlar büyük harfle başlar. Örnekler sıralandıkça küçük harfle başlar:

- Adama şunları almış: kitap, defter...
- Bazen bir atasözü her şeyi anlatır: Kalaylı bakır küflenmez.

ÜÇ NOKTA (...)

1. **Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:**
   - O gece sabaha kadar…
   - Onu orada öyle bir gördü ki…
2. **Herhangi bir sebeple söylenmek istenmeyen sözler ya da kaba sözcükler yerine konur:**
   - Her gün B... ilini düşünürdü.
3. **Alıntılarda başta, ortada ya da sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine kullanılır:**
   - … her gün buradaydı sanki. Onu görürken de mutlu olurdu.
   - … Her gezegen aynı mıdır sanki? Mesela Mars ile Jüpiter de mi aynı?..
4. **Ünlem ve soru işaretinden sonra anlamı pekiştirmek için kullanılır. Ancak üç nokta değil iki nokta kullanılması kâfidir.**
   - Of be!..
   - Nasıl konuşuyorsun?..

SORU İŞARETİ (?)

1. **Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:**
   - Kaç kişi gelmiş buraya?
2. **Soru eki ve soru kelimesi kullanılmadan ezgili söyleyişlerde kullanılır:**
   - Yaşınız?
3. **Bilinmeyen, kesin olmayan ve şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:**
   - Şair, 1330 (?) yılında ilk telif tıp kitabını yazmış.

UYARI

"mı, mi" soru edatı "-ınca/-ince" anlamında zarf-fiil işlevinde kullanıldığında soru işareti konmaz:

- Eve gitti mi beni arar.

DİKKAT

Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur.

- Türkçeye mi, İngilizceye mi?
- Acaba nerede kaldı, kimle konuştu?

/benimhocam

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. **Sevinç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:**
   - Vah vah!
   - Buz gibi bir hava!
2. **Seslenme, hitap, uyarı sözlerinden sonra konur:**
   - Hey!
   - Ey insanoğlu!

UYARI

Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:

- Aşk olsun! Halletmişsin!
- Aşk olsun, halletmişsin!

3. **Alay, küçümseme, yerme, kinaye, tersini kastetme anlamı verilmek istendiğinde yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:**
   - Sürekli kendisinin akıllı (!) olduğunu vurguladı.

KISA ÇİZGİ (-)

1. **Satıra sığmayan sözcükler bölünürken kullanılır:**
   - …gelme-
   - mişsin.
2. **Ara söz ve ara cümlelerin başına ve sonuna konur:**
   - Konya'yı -hayatımı geçirdiğim ili- hiç unutmadım.
3. **Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için kullanılır:**
   - Baş -ak
   - Sar(ı) - ar - dı
4. **Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:**
   - Gül-
   - Yaşa-
5. **Eklerin başına konur:**
   - -ar, -tır
6. **Bazı kelimeler arasına "arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e" anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır:**
   - 09.00 - 10.00
   - Konya - Afyon yolu
   - Türkçe - İngilizce sözlük

DİKKAT

Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz:

- Sekiz on kişi yanıma geldi.
- Yirmi yirmi beş kişi vardı orada.

UZUN ÇİZGİ (–)

- **"Konuşma çizgisi" olarak da adlandırılır. Satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır:**
  - – Adamı getirdiniz mi?
  - – Evet.
  - – Nerede peki?

ÖNEMLİ

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın ardından da konabilir.

- Kemal Bey – Nereden tahmin edebilirdim ki bunu?
- Fatma Hanım – Tahmin etmeliydin.

UYARI

Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

- Ahmet "Şimdi geliyorum!" diye seslendi.

EĞİK ÇİZGİ (/)

1. **Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur:**
   - Bana bir akşamüstü gel dedin / Koştum karanlıklara
2. **Adres yazılırken apartman numarası ile daire numarası ve semt ile şehir adları arasına konur:**
   - Özlem Mah. Huzur Sokağı. No: 35 Ilgın / KONYA
3. **Tarihlerin yazılışında kullanılır:**
   - 15 / 11 / 1978
   - 15 / XI / 1978
4. **Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır:**
   - -ma / -me, -lık / -lik

/benimhocam

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

1. **Bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:**
   - “Sizi de çok seviyorum.” diye seslendi Fadime.

UYARI

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, üç nokta, soru işareti vb.) tırnak içinde kalır.

- Adam “Neredeydin?” diye bağırdı.

2. **Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır:**
   - Ahmet Haşim için “empresyonizm” akımına sıkı sıkıya bağlı derler.
3. **Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları, başlıkları tırnak içinde belirtilir:**
   - Ahmet Haşim “Göl Saatleri” adlı eserinde sembolizmin de başarılı örneklerini vermiştir.

DİKKAT

Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz:

- Yakup Kadri’nin “Yaban”ından müthiş haz aldım.

TEK TIRNAK İŞARETİ (‘)

- **Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:**

Fatma “En çok ‘Handan’ romanından hoşlandım.” dedi yanındakilere.

YAY AYRAÇ (PARANTEZ) ( )

1. **Cümlenin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:**

Çocuk her durumda köyünden (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) kaçmak isterdi.

NOT

Yay ayraç içinde bulunan özel isimler ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

UYARI

Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraçtan önce yazılır:

- Yunus Emre’nin (1240 ? - 1320)

2. **Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:**
   - Fatma Hanım – (Bardağı eline alıp yaklaşır.) Neredeydin sen?
3. **Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kullanılır:**
   - I) 1) A) a)
   - II) 2) B b)

KÖŞELİ AYRAÇ [ ]

- **Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:**
  - Miskin Yunus [Yunus Emre (1240 ? - 1320)] tasavvuf edebiyatının en büyüğü oldu.

KESME İŞARETİ (’)

1. **Özel isimlere getirilen bazı ekler (iyelik, durum, bildirme ekleri) kesme işaretiyle ayrılır:**
   - Fatih’in
   - Türkiye’ye
   - Fatma’dan
   - Kadir’dir.
   - Boğaz’dan (İstanbul Boğazı yerine kullanım)

/benimhocam

TEMEL KURAL

Özel İsim ■ **Konya** ■ **Türk** ■ **Ahmet**	**Özel isme gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılır:** ■ Ahmet'e ■ Konya'dan ■ Türk'ün
	Özel isme gelen yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz: ■ Türklük ■ Türkçe ■ Konyalı ■ Ahmetgil
	Özel isme gelen "-lar /-ler" çoğul ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz: ■ Ahmetler Özel isme gelen çoğul eklerinden sonra da kesme işareti kullanılmaz: ■ Mehmetlerin ■ Kadirlerde
	Yapım ekinden sonra gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz: ■ Türkçenin ■ Konyalıdan ■ Türkçeye ■ Osmanlıda

2. **Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:**

- Türk Dil Kurumundan
- Türkiye Büyük Millet Meclisinin
- Şen Kardeşler Pide Salonuna

3. **Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır:**

- Avrupa Birliği'ne üye ülkeler...

4. **Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz:**

- Boğaz Köprümüzün yeşilliği
- Konya Ovamızın bozkırı

5. **Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:**

- Ceza Kanunu önemlidir. Bu Kanun'un 15. maddesinin d bendi...
- Ortaöğretim Sınıf Geçme Yönetmeliği önemlidir. Bu Yönetmelik'in 7'nci maddesine göre...

6. **Başbakanlık, Rektörlük vb. sözlere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde** Başbakanlığa, Rektörlüğe **şeklinde yazılır.**

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki boşluklara uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

a) Türk milleti ( ) hiçbir devlete ya da millete zarar vermemiştir ( ) Dünya devletlerinin eşsiz gücü olduğuna da inanmaz ( ) Kimse sanatı ( ) kültürü kendi malı yapamaz ( ) sanat ve kültür evrensel olmalıdır ( )

b) Dilde sadeleşmenin öncüsü Ziya Gökalp ( ) ( ) Turan ( ) Türk milletinin en olumlu adımı olacaktır ( ) ( ) demiştir.

c) Herkes kişiliğini korumak için mücadele eder ( ) kimseye kendisini ezdirmez ( ) Bu görüş ( ) kişisel değildir ( ) her insan tarafından ifade edilir ( ) Son zamanlarda şöyle bir fikir de türedi ( ) Varlık ( ) özden önce gelir ( )

d) Bu hedeflere ulaşmak için ne yapmalı ( ) Bu hedeflere ulaşmak o kadar zor mu ( ) imkânsız mı ( ) Ne bir hedefim oldu ne de bir derdim oldu ( ) Sadece ama sadece ( )

ETKİNLİK (CEVAP)

a) (,) (.) (.) (,) (;) (.)
b) (:) (") (,) (.) (")
c) (,) (.) (,) (;) (.) (:) (,) (.)
d) (?) (,) (?) (.) (...)

1. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül "(,)" diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?**

A) Seni görmeyi, seninle vakit geçirmeyi, sana bağlanmayı yıllarca istedi.

B) Umut, huzur, mutluluk ve baht isterim bu hayattan.

C) Şiirlerine, romanlarına, öykülerine ve denemelerine yer verdim dergimde.

D) Saygı, adamın kelime hazinesini toplumsal ilişkilere damıtmasıdır.

E) Güzel kızlar, yakışıklı erkekler ve tombul çocuklar gelmiş yanıma bayramda.

2. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde noktalama yanlışı vardır?**

A) Onu burada görürsen, hemen beni uyarmalısın.

B) Ne adamı buradan götürdü ne kızın burada yaşamasına izin verdi.

C) Yaz geldi mi buralar cıvıl cıvıl olur.

D) Seninle çalışıp, seninle para kazanıp mutlu olmak istememde ne yanlış var?

E) Ben Isparta, Konya illerini; Şarkikaraağaç, Ilgın ilçelerini gezdim.

3. Namık Kemal Türk edebiyatına birçok yenilik getirdi ( ) vatan ( ) hukuk ( ) medeniyet ( ) Bu yönleriyle Namık Kemal ( ) Ali Suavi ( ) Direktör Ali Bey ve Ziya Paşa'dan çok üstündür ( )

Yukarıdaki boşluklara aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri sırasıyla gelmelidir?

A) (;) (,) (,) (…) (;) (,) (.)

B) (:) (,) (,) (…) (;) (,) (.)

C) (:) (;) (,) (…) (;) (,) (.)

D) (;) (:) (,) (…) (;) (,) (.)

E) (:) (,) (,) (…) (,) (,) (.)

4. Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne geçen ay kayıt yaptırdım. Kayıt için çok belge istendi: nüfus cüzdanı, fotoğraf… Kayıt evraklarını kardeşim - en değerlim - hazırladı hiç usanmadan. Artık Shakespeare (Şekspir) benim için bir inceleme konusu olacak.

Yukarıdaki metinde hangi noktalama işaretinin kullanımından kaynaklanan bir yanlış söz konusudur?

A) Parantez B) Üç nokta

C) Virgül D) Kısa çizgi

E) Kesme işareti

5. Cemal Süreya ( ) ( ) Turgut Uyar'ın ( )Şiirim( ) yazısını çok beğendim( ) ( ) dedi.

Yukarıdaki boşluklara sırasıyla hangi noktalama işaretleri getirilmelidir?

A) (,) (“) (‘) (‘) (.) (”)

B) (:) (“) (‘) (‘) (.) (”)

C) (:) (“) (‘) (‘) (”) (.)

D) (,) (“) (‘) (‘) (”) (.)

E) (,) (“) (-) (-) (”) (.)

/benimhocam

1. A) Seni görmeyi[,] seninle vakit geçirmeyi...
↓
Eş görevli sözcükler arasına konmuştur. (İsim-fiil grupları arasına)

B) Umut[,] huzur, mutluluk...
↓
Eş görevli sözcükler arasına konmuştur. (İsimler/nesneler arasına)

C) Şiirlerine[,] romanlarına, öykülerine ...
↓
Eş görevli sözcükler arasına konmuştur. (Dolaylı tümleçler arasına)

D) Saygı[,] adamın kelime hazinesini toplumsal ilişkilere
özne
↓
Özneden sonra konmuştur.
damıtmasıdır.

E) Güzel kızlar[,] yakışıklı erkekler
↓
Eş görevli sözcükler arasına konmuştur.

(D) seçeneğindeki kullanım diğerlerinden farklıdır.

CEVAP: D

2. Onu burada görürsen[,] hemen beni uyarmalısın.
↓
Virgül gelmez, "-sa/-se"den sonra gelmez.

- FAKAT ➡ İki tane "-sa/-se" olsaydı virgül gelirdi.
  → Adamı görürsen[,] bana haber verirsen sana hediye alırım.
  ↓
  Doğru

CEVAP: A

3. Namık Kemal Türk edebiyatına birçok yenilik getirdi[:]
↓
Örnek verdiği için
vatan[,] hukuk[,] medeniyet[...] Bu yönleriyle Namık Kemal[;]
↓ ↓ ↓
Eş görevli sözcükler arasına | *Örneklerin devam var anlamında* | *Özneden sonra cümlede başka virgül olduğu için özneden sonra*

Ali Suavi[,] Direktör Ali Bey ve Ziya Paşa'dan çok üstündür[.]
↓ ↓
Eş görevli sözcükler arasına | *Cümle tamamlandığı için*

CEVAP: B

4. Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne
→ *Kurum, kuruluş, kurul adlarına kesme işareti gelmez.*

CEVAP: E

5. Cemal Süreya[,] [“]Turgut Uyar'ın [‘]Şiirim[’]
↓ ↓ ↓ ↓
Özneden sonra virgül konmuştur. | *Alıntının başı* | *Tırnağın içine bir daha tırnak konamaz. Tek tırnak konmuştur.*

yazısını çok beğendim[.][”] dedi.
↓ ↓
Cümle tamamlanmıştır. | *Alıntıdan sonra*

CEVAP: A

/benimhocam

ANLATIM BOZUKLUKLARI

ANLAMDAN KAYNAKLANAN ANLATIM BOZUKLUKLARI

(BAĞDAŞIKLIK HATALARI)

Sözcüğün atılması cümlede herhangi bir bozulma veya daralmaya yol açmıyorsa bu anlatım bozukluğunun sebebi gereksiz sözcük kullanımıdır. Bu bozukluk iki şekilde karşımıza çıkabilir:

BAĞDAŞIKLIK	BAĞLAŞIKLIK
• Anlam kaynaklı yanlışlıklardır. ■ Sözcüğün yanlış yerde kullanılması ■ Gereksiz sözcük kullanımı ■ Yanlış anlamda sözcük kullanımı ■ Mantık / sıralama hatası ■ Anlamca çelişen sözcüklerin kullanımı ■ Deyim yanlışlığı	• Dil bilgisi kaynaklı yanlışlıklardır. ■ Tamlama yanlışlığı ■ Özne - yüklem uyumsuzluğu ■ Çatı uyumsuzluğu ■ Eylemsi eksikliği ■ Ek eylem eksikliği ■ Bağlaç yanlışlığı

İYİ BİR CÜMLEDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

1. AÇIKLIK

- Cümlenin bir anlam taşımasıdır.
  - "Evini yakarım."
    → Kimin evi olduğu belli değildir.
    - Senin evini yakarım.
    - Onun evini yakarım.

Belli değildir. Açıklık ilkesine aykırıdır. Başına ya "senin" ya "onun" koyarız.

2. DURULUK

- Cümlede gereksiz sözcük kullanılması duruluk ilkesine aykırıdır.
  - Eşine haber vermeden sürpriz yaptı.
    → Sürpriz zaten haber vermeden yapılır. Bu yüzden "duruluk" ilkesine aykırıdır.

3. DOĞRULUK

- Cümlenin dil bilgisi açısından doğru olmasıdır.
  - Birkaç sorunlarım var. (YANLIŞ)
  - Birkaç sorunum var.
  - Sorunlarım var. (DOĞRU)

4. MANTIKLILIK

- Cümlenin mantığa uygun olması gerekir.
  - Ahmet ile Mehmet'in aldığı oylar sayıldı, Ahmet 35'e karşı 5 oyla seçimi kazandı.
    → 5 oy alan 35 oy alana karşı kazanamaz. Mantık / sıralama hatası vardır.

Gereksiz Sözcük Kullanımı

a. Eş anlamlı sözcüklerin aynı anlamı karşılayacak şekilde beraber kullanılmasıyla gerçekleşebilir:

- (Anlatım bozukluğunu düzeltmek için sözcüğün biri atılmalıdır.)
  - Adam **güçlü** ve **kuvvetli** olmak için sürekli bir şeyler yemek istiyordu.
- "Güçlü" ve "kuvvetli" sözcükleri aynı anlamı karşılamaktadır.
  - İki inek almıştım; **ne yazık ki**, **maalesef** birisi öldü.
- "Maalesef" ve "ne yazık ki" sözcükleri aynı anlamı karşılamaktadır.
  - İki çocuk da **daha henüz** gelemedi sınıfa.
- "Daha" ve "henüz" sözcükleri aynı anlamı karşılamaktadır.
  - **Sanki** bu adam da tutuklanır **gibi görünüyor.**
- "Sanki" ve "gibi görünüyor" ifadeleri aynı anlamı karşılamaktadır.
- **Doğrusu:** "Sanki bu adam da tutuklanır." ya da "Bu adam da tutuklanır gibi görünüyor."
  - Yeğenlerinin **sağlığına** ve **sıhhatine** önem vermelisin.
- "Sağlık" ve sıhhat" aynı anlamı karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

/benimhocam

b. Sözcüğün anlamını aynı cümlede başka bir sözcüğün ya da ekin içinde bulundurmasıyla da gerçekleşebilir:

- Okullar **dört ay süreyle** kapalı kalacak.

- "Dört ay" sözcüğü zaten "süre" anlamını içinde barındırmaktadır. Bu yüzden "Okullar dört ay kapalı kalacak." demek yeterlidir.

- Dershanede yapılan deneme sınavlarının **son**u hüzünlü **bit**ti.

- "Bitmek" sözcüğü zaten "son" anlamını içinde barındırmaktadır. Bu yüzden "Dershanede yapılan deneme sınavları hüzünlü bitti." demek yeterlidir.

- Her gün **yaya yürümek**le bu kadar yolu gidebileceğini mi sanıyorsun?

- "Yürümek" ifadesi zaten "yaya" ifadesini içinde barındırmaktadır. Bu yüzden "Her gün yürümekle bu kadar yolu gidebileceğini mi sanıyorsun?" demek yeterlidir.

- Bugün de apartmana **ilk önce** Halim Bey geldi.

- "İlk" ve "önce" sözcükleri birbirinin anlamını karşılar nitelikte kullanılmıştır. Bu yüzden "Bugün de apartmana ilk Halim Bey geldi." ya da "Bugün de apartmana önce Halim Bey geldi." demek yeterlidir.

- Soruların hepsini **doğru bil**dim.

- "Bilmek" ifadesi zaten "doğru" anlamını içinde barındırmaktadır. Bu yüzden "Soruların hepsini bildim." demek yeterlidir.

- Dün gece de ablası**yla birlikte** gitmiş otogara.

- "ile" edatı zaten "birlikte" anlamını içinde barındırmaktadır. Bu yüzden "Dün gece ablasıyla gitmiş otogara." demek yeterlidir.

UNUTMA

Başlangıç ve son ibareleri derecelendirilemez. Yani "ilk önce" ve "en son" kullanımları her zaman yanlıştır.

Anlamca Çelişen Sözlerin Kullanımı

- Birbirleriyle çelişen sözcüklerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğu yaratır.
  - **Hiç şüphesiz** kardeşi de buraya gel**miş olmalı**.
- "Hiç şüphesiz" sözcüğü kesinlik anlamı verir ama "olmalı" sözcüğü ihtimal anlamı verir. Bu ikisinin aynı cümlede kullanılması hatadır. Bu tip anlatım bozukluklarında sözcüğün biri atılmalıdır. Yani;
  - **Hiç şüphesiz** kardeşi de geldi.
  - Kardeşi de buraya gel**miş olmalı**.
  - Adam buraya geleli **aşağı yukarı tam** yirmi yıl oldu.
- "Aşağı yukarı" ikilemesi yakınlık anlamı verirken "tam" ibaresi kesinlik anlamı vermektedir. Bu sözlerden biri cümleden atılmalıdır.
  - **Mutlaka** onu da arayacaktır **umarım**.
- "Mutlaka" sözü kesinlik anlamı verirken "umarım" ibaresi onunla çelişir. Bu sözlerden biri cümleden atılmalıdır.

UYARI

"Şüphesiz, eminim, tam, kuşkusuz, elbette" sözleri kesinlik anlamı verir bu yüzden "galiba, umarım, -malı, zannederim ki, aşağı yukarı..." gibi olasılık bildiren sözcüklerle kullanılamaz.

Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanımı

- Sözcüklerin anlamları net bir şekilde bilinemez ve bu yüzden sözcükler yanlış anlamda kullanılır.
- Bazen de birbiriyle karıştırılan sözcükler kullanılır.
- Anlam inceliğine dikkat edilmeden kullanılan sözcükler bu kapsamda kabul edilir.
  - Bazı hastalıklarda ölüm **şansı** artıyor. → "Şansı" yerine "olasılığı" olmalıydı.
  - Bu gibi hareketlerin sana **özel** olduğunu o da öğrendi.
  - → "Özel" yerine "özgü" ya da "has" olmalıydı.
  - **Ektiği** fidanları her gün sulardı. → "Ektiği" yerine "diktiği" olmalıydı.
  - Adam kendisine teklif edilen **fiyat**a şaşırdı. → "Fiyat" yerine "ücret" olmalıydı.
  - Adam tüm **yaşantısında** kimseye kötü davranmadı. → "Yaşantı" yerine "yaşam" olmalıydı.
  - Konya'ya yağan kar, esnafa ve tüccara zarar **sağladı**. → "Sağladı" yerine "verdi" olmalıydı.
  - Dün yine **resim** çektirdiler. → "Resim" yerine "fotoğraf"

/benimhocam

olmalıydı.

- 15 Kasım 1978 **yılında** doğdu. → "Yılında" yerine "15 Kasım 1978" yani tarih verildiği için "tarihinde" olmalıydı.
- İyi beslenemediği için sağlığı **aksadı** ve hasta oldu. → "Aksadı" yerine sağlık olduğu için "bozuldu" olmalıydı.
- Öğretmenlerim **yüzünden** sınıfı geçtim. "Yüzünden" olumsuz durumlar için kullanılır. Sınıfı geçmek olumlu olduğu için "sayesinde" olmalıydı.
- Sizin de çabalamanız başarıya **neden olur**. "Neden olur." ibaresi olumsuz durumlar içindir. Olumlu bir durum olduğu için "başarı getirir" ya da "başarı sağlar" ibareleri kullanılmalıydı.
- Kızının tırnakları yine **büyümüş**. → Tırnak, boy, saç büyümez, uzar. Bu yüzden "uzadı" olmalıydı.

Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanımı

- Bir sözcüğün cümle içinde bulunması gereken yerde bulunmamasıdır. Mesela sıfatken zarf görevinde ya da zarfken sıfat görevinde kullanılması bozukluğa yol açabilir.
  - Adamın **çok sık** başı ağrıyor. (YANLIŞ)

    Adamın başı **çok sık** ağrıyor. (DOĞRU)
  - Adam **yeni** buraya geldi ki moralini bozdular. (YANLIŞ)

    → Adam buraya **yeni** geldi ki moralini bozdular. (DOĞRU)
  - Bakanlık **altı gün içinde** yıkılan evi kontrole gidecek. (YANLIŞ)

    → Bakanlık yıkılan evi kontrole **altı gün içinde** gidecek. (DOĞRU)
  - Burada **her** Allah'ın günü kavga olur. (YANLIŞ)

    → Burada Allah'ın **her** günü kavga olur. (DOĞRU)
  - Adam dün gece **tekrar tekrar** dövülen çocukları anlattı. (YANLIŞ)

    → Adam dün gece dövülen çocukları **tekrar tekrar** anlattı. (DOĞRU)
  - Yanlış taarruz harekâtı savaşta askerin **daha çok** ölmesine yol açtı. (YANLIŞ)

    → Yanlış taarruz harekâtı savaşta **daha çok** askerin ölmesine yol açtı. (DOĞRU)
  - **Yorgun** okuldan geldiğinden kimseyle konuşmazdı. (YANLIŞ)

    → Okuldan **yorgun** geldiğinden kimseyle konuşmazdı. (DOĞRU

Deyim ve Atasözü Yanlışları

- Deyimler ve atasözleri kalıplaştıkları için değiştirilemez. Değiştirildikleri zaman anlatım bozukluğuna sebep olurlar. Yerlerine eş anlamlısı dahi getirilemez.
  - Odadaki herkes onu dinliyordu, o kadar güzel anlatıyordu ki herkes ona **kulak kabartmıştı**.

    → "Kulak kabartmak" çaktırmadan dinlemektir. Burada dikkatle dinlemek anlamında olan "kulak kesilmek" deyimi kullanılmalıydı.
  - Çocuk bugün **su dökmüş kedi gibiydi**.

    → "Su dökmüş kedi gibi" yerine "süt dökmüş kedi gibi" deyimi kullanılmalıydı.
  - Benim yüzümden **iş açıyordun kendine**.

    → "Kendine iş açmak" yerine "başına iş açmak" deyimi kullanılmalıydı.
  - **Canım burnumdan bezdi.**

    → "Canım burnumdan geldi." deyimi ya da "Canımdan bezdim." deyimi kullanılmalıydı.
  - Alma **garibin** ahını çıkar aheste aheste.

    → Atasözünün orijinali bozulmuştur. Doğrusu: "Alma **mazlumun** ahını çıkar aheste aheste." şeklindedir.

Mantık ve Sıralama Hataları

a. Sıralama ve mantık kaynaklı hatalar:

- **Değil patates kızartmak**, su böreği bile açamaz o. (YANLIŞ)

  → Değil su böreği açmak, patates bile kızartamaz o.
- Sınıf başkanlığı seçimini Ahmet **30'a karşı** 12 oyla kazandı. (YANLIŞ)

  → Sınıf başkanlığı seçimini Ahmet 12'ye karşı **30 oyla** kazandı.
- **Evde yiyecek bir lokma** ekmek hatta yemek bile yoktu. (YANLIŞ)

  → Evde yiyecek yemek hatta **bir lokma ekmek bile yoktu**.

b. Mantık kaynaklı hatalar:

- **Yarınları** özlemle andık.

  → Geçmişi özlemle andık. "Yarın" yaşanmamıştır ve anılmaz.
- Adam sabah uyandığında arabasını **çalınmış hâlde buldu**.

  → Mantığa terstir. Çalınmış arabayı nasıl bulabilir ki?

/benimhocam

Anlam Belirsizliği

Karşılaştırma Yanlışları

- Bir cümlede tek ve net anlam olmalıdır. Anlam açık seçik anlaşılamazsa anlatım bozukluğu olur.

a. Anlam belirsizliği kaynaklı yanlışlar:

- **Evini** yıktılar.

Anlam 1: Senin evini yıktılar.

Anlam 2: Onun evini yıktılar.

Yani başına "senin" ya da "onun" zamirleri getirilmelidir ki cümlede anlatım bozukluğu olmasın.

- **Yaşlı** adama hayrandı.

Anlam 1: Yaşlı, adama hayrandı.

Anlam 2: (Başka birisi) Yaşlı adama hayrandı.

b. Anlam belirsizliği + karşılaştırma kaynaklı yanlışlar:

- Ahmet, Pakize'den çok yardım aldı.

Anlam 1: Yardım dağıtıldı. Ahmet'e çok yardım edildi. Mesela Pakize'ye iki torba kömür verildiyse Ahmet'e on torba kömür verildi.

Anlam 2: Pakize, Ahmet'e çok yardım etti.

- Ders çalışmayı kardeşimden çok severim.

Anlam 1: Ders çalışmayı kardeşim de sever ben de severim ama ben daha çok severim.

Anlam 2: Ders çalışma işine sevgim kardeşime olan sevgimden daha çoktur.

DİL BİLGİSİ KAYNAKLI YANLIŞLIKLAR

(BAĞLAŞIKLIK HATALARI)

Tamlama Yanlışları

- Tamlayan ile tamlanan uyuşmazlığından ya da ikisinden birinin kullanılmamasından kaynaklanır.
- "Ve" bağlacının tamlayanları ya da tamlananları bağladıkları durumlara dikkat etmelisiniz.

- Yörenin **tarihî** evleri ve insanları (Yanlış)

→ **Yörenin insanları ve tarihî evleri** (Doğru)

→ "Tarihî" tamlayanı "ev" ve "insan" tamlananları için ortak kullanılmıştır. Bu da anlatım bozukluğuna yol açmıştır.

Kısayol: Bu tür bozukluklar için matematikteki dağıtma işlemi formülünü **(2+6+7).8** ya da **8.(2+6+7)** kullanınız. Şöyle gösterelim:

- Pasta ve meyve **suyu** (Yanlış)

→ **Meyve suyu ve pasta** (Doğru)

→ "Suyu" tamlananı "pasta" ve "meyve" tamlayanları için ortak kullanılmıştır. Bu durum da anlatımı bozmuştur.

- Tıbbi ve gıda **yardımı** (Yanlış)

→ Tıbbi yardım ve gıda yardımı (Doğru)

→ "Yardımı" tamlananı "tıbbi" ve "gıda" tamlayanları için ortak kullanılmıştır. Bu da anlatım bozukluğuna yol açmıştır.

- Adamı aradı ama parasını ödemedi. (Yanlış)

→ Adamı aradı ama **adamın** parasını ödemedi. (Doğru)

→ **Tamlayan eksikliği** anlatım bozukluğuna yol açmıştır. Tamlayan: adamın

Öge Eksiklikleri

a. Özne eksikliği:

- **Ahmet'in arabasındaki problemler** çözüldü, bu yüzden çok mutlu.

→ Sıralı cümlede ortak öge olarak "Ahmet'in arabasındaki problemler" gösterilmiştir. Lakin ikinci cümleye bu özne uymamaktadır. O zaman sıralı cümlenin virgülden sonraki bölümüne "Ahmet" öznesi eklenmelidir.

- Ahmet'in arabasındaki problemler çözüldü, **Ahmet** bu yüzden çok mutlu.

- **Hiçbiri** seni sevmedi, senden kurtulmak için maça gitti.

→ Ortak özne "hiçbiri" kullanılmıştır ama bu olmamıştır. Özne eklenmesi mecburidir. O zaman ekleyelim:

- Hiçbiri seni sevmedi, **herkes** senden kurtulmak için maça gitti.

b. Yüklem eksikliği:

- Onun dediklerinin dinlenmediğini, kendisinin de dikkate alınmasını **istedi**.

→ "İstedi" yüklemi ortak kullanılamayacağı için virgülden önce bir yüklem getirilmelidir.

- Onun dediklerinin dinlenmediğini **söyledi**, kendisinin de dikkate alınmasını istedi.

- Ne ben ona **selam vereyim**, ne de o bana.

→ "Selam vereyim" yüklemi ortak kullanılamayacağı için yüklem ekleyelim: Ne ben ona **selam vereyim** ne de o bana selam versin.

c. Dolaylı tümleç eksikliği:

- Dolaylı tümlecin genelde "-e, -de, -den" eklerini aldığını unutmayalım!

- **Ablasını** severdi, destek verirdi.

→ Ablasını severdi, **ablasına** destek verirdi.

→ Ablasına: Dolaylı tümleç

- Adam **kütüphaneyi** temizleyemedi, bir sürü kişi vardı.

→ Adam kütüphaneyi temizleyemedi, **kütüphanede** bir sürü kişi vardı.

→ Kütüphanede: Dolaylı tümleç

d. Nesne eksikliği: Belirtili nesnenin "neyi, kimi" sorularına belirtisiz nesnenin de "ne" sorusuna cevap verdiğini unutmayalım!

- **Yaşlı adama** her gün özenle bakıyordu, çok sevmişti çünkü.

→ Yaşlı adama her gün özenle bakıyordu, **onu (yaşlı adamı)** çok sevmişti.

→ Onu (yaşlı adamı): Belirtili nesne

- **Kitaplardaki güzel soruları** işaretledik, güzelce yerine koyduk.

→ Kitaplardaki güzel soruları işaretledik, **kitapları** güzelce yerine koyduk.

→ Kitapları: Belirtili nesne

e. Zarf tümleci eksikliği:

- Çocuk **sabah** erken kalktı, erken yattı.

→ Çocuk sabah erken kalktı, **akşam** erken yattı.

→ Akşam: Zarf tümleci

- Seni **sürekli** sevdim, yanından ayrılmadım.

→ Seni sürekli sevdim, **hiçbir zaman** yanından ayrılmadım.

→ Hiçbir zaman: Zarf tümleci

Özne - Yüklem Uyumsuzluğu

a. Tekillik - çoğulluk yönünden:

İnsanlar için;

Özne	Yüklem
Tekil	Tekil
Çoğul	Çoğul / Tekil

- **Öğrencim** sabah yanıma **geldi**.
- **Öğrencilerim** yanıma **geldiler**.

İnsan dışı varlıklar için;

Özne	Yüklem
Tekil	Tekil
Çoğul	Tekil

- **Yapraklar döküldü.**
- **Saatler geçti.**

UNUTMA

Özne insan cinsinden çoğul olursa yüklem tekil de çoğul da olabilir.

- İnsanlar koşuyor. - İnsanlar koşuyorlar.
- Erkekler gitti. - Erkekler gittiler.

UNUTMA

İnsan dışındaki varlıklarda "kişileştirme" **varsa insanlar için geçerli olan kurala göre hareket edilir.**

- **Kuşlar** şarkı **söylediler**.

/benimhocam

UYARI

Belgisiz zamirler (herkes, hepsi, çoğu, bazıları vs.) özne olursa yüklem tekil olur.

- **Herkes** onu çok **özlemişti**.
- **Bazıları** da bu olayı **hatırladı**.

UYARI

Sayılarla belirtilmiş öznelerde genelde tekil yüklem kullanılır.

- **Yüz kişi** yanına **geldi.**
- **Üç adam** seni **dövmüş**.

b. Olumluluk - olumsuzluk yönünden:

- "Herkes, hepsi…" gibi sözcükler özne olursa yüklem olumlu olur.
- "Hiçbiri, hiç kimse, kimse" gibi sözcükler özne olursa yüklem olumsuz olur.
  - **Herkes** ders çalışmasını **ister**.
  - **Hiçbiri** ders çalışmasını **istemez**.

c. Kişi yönünden:

- **Ben** ve **sen** okula **gittik.**
- **Ben** ve **o** okula **gittik**.
- **Ben, sen** ve **o** okula **gittik**.
- **Sen** ve **o** okula **gittiniz**.

Çatı Uyumsuzluğu

- Birleşik cümlelerde bildiğimiz gibi fiilimsinin bulunduğu alan yan cümle adını alır.
- Temel cümle edilgen çatılıysa yan cümle de edilgen çatılı olur.

  - Fotoğrafı dikkatli **çekerse** onun da estetik
    Etken
    yaptırdığı **anlaşılır**.
    Edilgen

  → Fotoğraf dikkatli **çekilirse** onun da estetik yaptırdığı **anlaşılır**. (DOĞRU)

Ek Yanlışlıkları

a. Tamlayan eki (-ın/-in) eksikliği:

- Şu adam, her zaman evine bağlı olması şarttır. (YANLIŞ)
- Şu adam**ın**, her zaman evine bağlı olması şarttır. (DOĞRU)

b. İsim hâl (durum) ekinin yanlış kullanılması:

- Adamı siz**e** tanıştıracağım. (YANLIŞ)
- Adamı siz**inle** tanıştıracağım. (DOĞRU)

c. Sıfat yapan "-ki" ekinin gereksiz kullanılması:

- Bahçede**ki** oynayan çocukları sevmeye gittim. (YANLIŞ)
- Bahçede oynayan çocukları sevmeye gittim. (DOĞRU)

d. İsim-fiil durumundaki bazı sözcüklere gereksiz iyelik eki getirilmesi:

- Araba sürme**si**ni bilmiyor. (YANLIŞ)
- Araba sürmeyi bilmiyor. (DOĞRU)
- Yemek yeme**si**ni öğrenemedi. (YANLIŞ)
- Yemek yemeyi öğrenemedi. (DOĞRU)

Gereksiz Yardımcı Eylem Kullanımı

/benimhocam

YANLIŞ	DOĞRU
Burada bekleme yapmayın.	Burada beklemeyin.
Benden de mi kuşku ettin?	Benden de mi kuşkulandın?
Ben da banyo yapacaktım.	Ben da yıkanacaktım.

Bağlaç Yanlışlığı

- Bu dünya ne sana ne de ona kalmaz. (Yanlış)
  - "Ne ... ne" bağlacı zaten olumsuzluk anlamı verir. Bu yüzden yüklem olumlu olmalıdır:
    - Bu dünya ne sana ne de ona kalır. (Doğru)

- Seni seviyorum ama sana çok da saygı duyuyorum. (Yanlış)
  - "Ama" bağlacı birbirine zıt/karşıt cümlelerin arasına gelir. Buradaki cümlelerde zıtlık yoktur.
    - Seni seviyorum, sana çok da saygı duyuyorum
    - Seni seviyorum ama sen beni sevmiyorsun. (Doğru)

      Şimdi zıtlık var. O yüzden kullanım doğrudur.

Ek Eylem Eksikliği

- Sonuçta Ali zeki, Ayşe zeki değilmiş. (YANLIŞ)
- Sonuçta Ali zekiymiş, Ayşe zeki değilmiş. (DOĞRU)

Ek eylem

- Kardeşim çok inatçı ama tembel değildir. (YANLIŞ)
- Kardeşim çok inatçıdır, ama tembel değildir. (DOĞRU)

Ek eylem

Eylemsi (Fiilimsi) Yanlışları

- Sen buraya gelmeden önce mi, sonra mı üzüldün? (YANLIŞ)
- Sen buraya gelmeden önce mi, geldikten sonra mı üzüldün? (DOĞRU)

Fiilimsi (Sıfat-fiil)

- Adamların mavi gömlek ve kırmızı papyon takması gerekir. (YANLIŞ)
- Adamların mavi gömlek giymesi ve kırmızı papyon takması gerekir. (DOĞRU)

Fiilimsi (İsim-fiil)

/benimhocam

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerdeki anlatım bozukluklarının sebeplerini yazınız ve cümleleri düzelterek tekrar yazınız.

a) Herkes aynı şartlarda ve koşullarda çalışmalı.

b) "Burada bekleme yapmayın!" dedi ve odasına doğru yürüdü.

c) Sınav yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı gittikçe artıyordu.

d) Yeni yayın dönemi başladı, ben de önümüzdeki yıl için iyi bir antlaşma yaptım yayıneviyle.

e) Önümüzdeki haftanın programlarından bazılarını sizlere hatırlatmaya çalıştık.

f) Kesinlikle bu yıl bize katkı sağlayabilir.

g) Böyle bir olayda ilk akla öğretmeni aramak geldi.

h) O da yan oturup doğru konuşmalıdır.

ı) Azerbaycan; Kanada, Türkiye ve İrlanda'nın ardından üçüncü oldu.

i) Küçük ceviz ağacının üstüne çıktı.

j) Okulda problem çıkmadı, bugün fazlasıyla sakin.

k) Bu uygulamaya öğretmen karar vermiş ve hayata geçirmiş.

ETKİNLİK (CEVAP)

a) Gereksiz sözcük kullanımı
Herkes aynı şartlarda çalışmalı.

b) Yardımcı eylemin gereksiz kullanımı
"Bekleme yapmayın" yerine "beklemeyin" olmalıydı.

c) Eylemsinin gereksiz kullanımı
Sınav yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı artıyordu.

d) Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı
"Antlaşma" yerine "anlaşma" olmalıydı.

e) Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı
"Hatırlatmaya çalıştık" yerine "tanıtmaya çalıştık" olmalıydı.

f) Çelişen sözlerin bir arada kullanımı
Kesinlikle bu yıl bize katkı sağlar. (Doğru)
Bu yıl bize katkı sağlayabilir. (Doğru)

g) Sözcüğün yanlış yerde kullanımı
Böyle bir olayda akla ilk gelen öğretmenimi aramaktı.

h) Deyim yanlışı
O da eğri oturup doğru konuşmalıdır.

ı) Mantık hatası
Azerbaycan; Kanada, Türkiye ve İrlanda'nın ardından dördüncü oldu.

i) Noktalama yanlışlığı
Küçük, ceviz ağacının üstüne çıktı.

j) Özne eksikliği
Okulda problem çıkmadı, okul bugün fazlasıyla sakin.

k) Belirtili nesne eksikliği
Bu uygulamaya öğretmen karar vermiş ve bu uygulamayı hayata geçirmiş.

1. **Aşağıdaki cümlelerden hangisinde herhangi bir anlatım bozukluğu yoktur?**

A) Sen de alt kattaki oturan komşuyu tanımadın, bu şekilde kimseyle arkadaşlık yapamazsın.

B) Bu iki konu arasındaki ayrıntıyı kavramalısınız.

C) Anlatılan meselelere istemeden kulak kabarttım.

D) Mahalleyi kapsayan koku hepimizi rahatsız etti, hemen buradan uzaklaşmalıyız.

E) Arkadaşımın yeni doğan oğlu çok tatlıydı.

2. Bu sorunun bir çözümü olmalı.

Yukarıdaki cümledeki anlatım bozukluğunun sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Çelişen sözcük kullanımı

B) Gereksiz sözcük kullanımı

C) Anlam belirsizliği

D) Tamlayan eki eksikliği

E) Mantık hatası

3. Amerika'nın art niyetli hareketiyle dolar ve benzin fiyatları arttı.

Yukarıdaki cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisiyle düzeltilebilir?

A) "Amerika'nın art niyetli hareketiyle" yerine "Amerika'nın kötü hareketleriyle" olmalı

B) "Dolar ve benzin fiyatları" yerine "benzin fiyatı ve dolar" olmalı

C) "Fiyatları" yerine "fiyatı'' olmalı

D) "Art niyetli'' yerine "kötü niyetli" olmalı

E) "Arttı'' yerine "yükseldi" olmalı

4. Cümlede bazı özneler olumlu bazı özneler olumsuz anlamlar verir. Yüklemin de öznenin durumuna uygunluk göstermesi gerekir.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yukarıdaki kurala uymamaktan kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

A) Okula kimse gelmemiş, maça gitmiş.

B) Kimin başarılı, kimin başarılı olmadığı yarınki sınavda belli olacak.

C) Arabalara binip sınava gidildi.

D) Yağmurda ıslanmış bu yüzden de hastalanmıştı.

E) Hiçbir zaman işimizi yapmadık bu sebeple de battık.

5. Güzel haberlerle gelinip koşa koşa yanımızdan ayrıldılar.

Yukarıdaki cümledeki anlatım bozukluğunun sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fiilimsi eksikliği

B) Çatı uyumsuzluğu

C) Özne eksikliği

D) Nesne eksikliği

E) Özne - yüklem eksikliği

/benimhocam

1. A) ... alt kattaki oturan komşuyu ... ("k" ekinin gereksiz kullanımı)
→ *alt katta oturan*

B) ~~ayrıntıyı~~ (Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı)
→ *ayrımı*

C) ~~istemeden~~ kulak kabarttım. (Gereksiz sözcük kullanımı)
→ *Kulak kabartmak, zaten istemeden olur.*

D) ~~kapsayan~~ (Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı)
→ *kaplayan*

CEVAP: E

2. "Soru" mu, "sorun" mu? (Anlam belirsizliği)

- Bu soru'nun bir çözümü olmalı.
- Bu sorun'un bir çözümü olmalı

CEVAP: C

3. dolar ve benzin fiyatları (Tamlama yanlışlığı)
✓
✗ → Dolar fiyatı artmaz.

Düzeltelim: Benzin fiyatları ve dolar arttı.

CEVAP: B

4. herkes → *ÖZNE EKSİKLİĞİ*

Okula kimse gitmemiş, maça gitmiş.
✓
✗

- Kimse, hiç kimse → YÜKLEM → OLUMSUZ → gelmedi
- Herkes, hepsi → YÜKLEM → OLUMLU → geldi

CEVAP: A

5. Güzel haberlerle ge|inip koşa koşa yanımızdan ayrı|dılar.
↓ *Edilgen* ↓ *Dönüşlü*

- İkisi de edilgen olmalı, ya da ikisi de edilgen olmamalı.

Güzel haberlerle gelip koşa koşa yanımızdan ayrıldılar.
↓ *Etken* ↓ *Dönüşlü*

- İkisi de edilgen değildir. Böylece problem yoktur.

CEVAP: B

/benimhocam

SÖZCÜKTE ANLAM

ANLAMLARINA GÖRE SÖZCÜKLER

Tek Anlamlılık	Çok Anlamlılık
Tek bir varlığı karşılayan sözcüklerdir. Bu anlamı dışında başka bir anlamı karşılamaz. ■ Mısır ■ Karga ■ Gıda	Başta bütün sözcükler tek anlamlıyken zaman geçtikçe başka anlamlar da kazanarak "çok anlamlı" olurlar. Sözcükler deyimleşerek, soyutlaşarak, mecazlaşarak başka anlamlar kazanırlar. Böylece sözcüklerin başka anlamları ortaya çıkar: **1)** Temel (İlk) Anlam **2)** Yan Anlam **3)** Mecaz Anlam **4)** Terim Anlam

1. Temel (İlk) Anlam

- Sözcüğün asıl anlamıdır, duyduğumuzda akla gelen ilk anlamıdır.
- Sözcüğün sözlük anlamıdır.
  - Adamın **gözünde** yaşlar vardı.
  - Annesi etleri güzelce **pişirdi.**
  - Adam **gölgede** biraz dinlendi.
  - Adam sonunda tabancayı **patlattı.**
  - **Dili** yine yara olmuştu.

2. Yan Anlam

- Sözcüğün temel anlamıyla bağlantılı olup sonradan kazandığı ikincil anlamıdır.
- Temel anlama "yakıştırma" ve "benzerlik" açılarından bağlıdır. Genelde benzerlik ilgisiyle sonradan oluşur.
  - Kitaplar, masanın **gözünde** kalmış.
  - Defterin **yapraklarını** çeviriyordu.
  - Evi yine dağlara **bakıyordu.**
  - Vapurun **burnu** buradan gözüküyordu.
  - Ayakkabısı yine **patlamıştı.**
  - Alper'in **dilinden** Erzurumlu olduğu belliydi.

/benimhocam

3. Mecaz Anlam

- Sözcüğün gerçek anlamını kaybederek bütünüyle bambaşka, yani sıfır kilometre yepyeni bir anlam kazanmasıdır.
- Sözcüğün temel anlamdan tamamen uzaklaşmasıdır.
  - Adam, kıza **göz** koymuştu.
  - Ablasından o kadar korkuyordu ki ablasının **gölgesi** bile ders çalışmasına yetiyordu.
  - Adam artık öğretmenlikte iyice **pişmişti.**
  - Yine bir duygu **seli** yaşadım.

4. Terim Anlam

- Bilim, sanat alanlarıyla ilgili kavramlardır. Bilim, sanat ya da teknik alanlarla ilgili kullanılmalıdır.
  - Nazım Hikmet, genelde şiirde **ölçü** kullanmaz.
  - Üç **perdelik** bu oyunu izledim.
  - Dün de **edatlarla** ilgili soru çözdürdüm.

ANLAM İLİŞKİLERİNE GÖRE SÖZCÜKLER

1. Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler

- Yazılışları ve okunuşları farklı olduğu hâlde aynı anlamı karşılayan sözcüklerdir.
  - Kara-siyah, anlam-mana, tören-merasim, ayrım-fark, ak-beyaz, al-kırmızı, tenkit-eleştiri…

UNUTMA

İkilemeler dışında aynı cümlede aynı anlamı ifade edecek biçimde kullanılamaz. Kullanılırsa anlatım bozukluğuna yol açar.

Adam neşeli ve şen biriydi. (Anlatım bozukluğu vardır.)

2. Yakın Anlamlı Sözcükler

- Eş anlamlı gibi görünürler lakin aralarında az da olsa anlam farkı bulunan sözcüklerdir.
- Bazıları yabancı dilden girmiş ve dilimize yerleşmiştir.

Geniş - Bol

- Ceket adama **bol** geldi.
- Yeni aldığı ev **genişti.**

Seyretmek - İzlemek

- Adam ve karısı uzaklaşan gemiyi zevkle **seyrediyorlardı.**
- Sabah güzel bir tartışma programı **izledim.**

Doğru - Dürüst

- Ne kadar **doğru** konuştun.
- Çok **dürüst** birisidir.

3. Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

- Yazılışları aynı olan fakat anlamları farklı olan sözcüklerdir.
- Türkçe sözcüklerde olur. Sözcükler arasında anlam ilgisi bulunmaz.
  - Adamlar oturmuş **çay** içiyorlar.
  - Kasabanın yanından **çay** akıyordu.
  - Akşama kadar **yüz** kelime buldu.
  - Adamın **yüzünü** hatırlıyorum sanki bir yerden.

4. Zıt (Karşıt) Anlamlı Sözcükler

- Anlam bakımından birbirinin karşıtı olan sözcüklerdir.
  - Büyük-küçük, kolay-zor, aşağı-yukarı, uzun-kısa, zengin-fakir…

UNUTMA

Olumsuzluk eki zıtlık anlamı katmaz.

- Ağlamak - Ağlamamak → Zıtlık YOKTUR, olumsuzluk VARDIR.
- Ağlamak - Gülmek → Zıtlık VARDIR.

UNUTMA

Kelimelerdeki anlam ilgisini "bağlam"dan yani cümleden çıkarmaya çalışın! Yani sadece altı çizili sözcüğe bakmayın! Cümlede kazandığı anlama bakınız.

- **Bozuk para** X **Sağlam bilgisayar** ("Bozuk" ve "sağlam" kelimeleri birbirinin zıttı gibi dursa da zıtlık yoktur anlamda.)
- **Bozuk telefon** X **Sağlam bilgisayar** (Zıtlık vardır.)

SÖZCÜKLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

1. Anlam Daralması

- Bir sözcüğün eskiden geniş bir anlam yelpazesine sahip olması ama zamanla bu yelpazenin daralmasıdır. Yani bir sözcüğün eskiden anlattığı durumun şimdi sadece bir bölümünü anlatmasıdır.

	ESKİDEN	ŞİMDİ
Oğul, oğlan	Kız ve erkek çocuk	Sadece erkek çocuk
Yemiş	Her türlü meyve	Sadece incir
Davar	Her türlü mal, mülk	Koyun veya keçi sürüsü

2. Anlam Genişlemesi

- Eskiden bir varlığın ya da türün bir bölümünü anlatan sözcüğün anlam yelpazesinin genişlemesiyle o varlığın ya da türün tamamını anlatmasıdır.

	ESKİDEN	ŞİMDİ
Yıldız	Işık yayan gök cisimleri	Ünlü veya başarılı sinema, tiyatro ya da ses sanatçısı
Araba	Atlı araba	Motorlu ya da motorsuz her türlü karada seyreden taşıt

3. Anlam Kötüleşmesi

- Eskiden iyi bir anlamı karşılayan sözcüğün şimdi "anlam değişmesi" yoluyla kötü bir anlamı karşılamasıdır.

	ESKİDEN	ŞİMDİ
Abdal	Ermiş	Aptal

4. Anlam İyileşmesi

Eskiden kötü bir anlam karşılayan sözcüğün şimdi "anlam değişmesi" yoluyla iyi bir anlam karşılamasıdır.

	ESKİDEN	ŞİMDİ
Yavuz	Kötü, hırsız	Cesur, iyi
Mareşal	At bakıcısı	Orduda yüksek rütbe

5. Deyim Aktarması

a. İnsandan Doğaya Aktarma

- İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara verilmesidir.
- Yani insan dışındaki varlıklara insan özelliklerinin verilmesidir.
- Kişileştirme sanatının ta kendisidir.
  - **Üzgün** deniz beni **çağırıyordu**.
  - Sevgi beni **tıpışlayıp çekerek uzaklaştırıyordu** buradan.

b. Doğadan İnsana Aktarma

- Doğaya ait özelliklerin insana aktarılmasıdır.
- İnsan dışındaki varlıklara ait özelliklerin insanlara ait olarak kullanılmasıdır.
  - Babası yapılan alışverişi görünce kahvaltıda **kükredi.**
  - Ahmet yıllarca **dalgalandı** da ne oldu? Al işte! Şimdi **duruldu.**

/benimhocam

c. Doğadan Doğaya Aktarma

- Doğadaki bir varlığın özelliğinin doğadaki başka bir varlığa aktarılmasıdır.
  - Sonunda bu **ağaç** da **kanat çırptı** ya!
  → Kanat çırpma özelliği aslen "kuş"a aitken burada "ağaç" kanat çırpmış.
  - Geçen gün **deniz** de **kükredi** durmadan.
  → Kükreme özelliği aslen "aslan"a aitken burada "deniz" kükremiş.

d. Duyudan Duyuya Aktarma

- Bir duyu organıyla (görme, işitme, tatma, koklama, dokunma) algılanabilecek kavramı başka bir duyu organıyla algılanabilecek duruma getirmektir.
- Bir başka deyişle en az iki duyu organı arasında bağ kurma işidir.

sıcak	tavır	acı	çığlık
Dokunma	Görme	Tatma	İşitme

keskin	koku	tatlı tatlı	konuşmak
Dokunma	Koklama	Tatma	İşitme

6. Ad Aktarması (Mecazımürsel)

- Bir sözcüğü benzetme amacı gütmeden bazı anlam ilgileriyle (iç-dış, sebep-sonuç, parça-bütün, eser-yapıt vs.) başka bir sözcüğün yerine kullanılmasıdır.

İç - Dış İlişkisi

- **Sobayı** yaktım.
→ Soba, "odun, kömür" yerine kullanılmıştır.
- **Ayağını** çıkar, gir içeri.
→ Ayak, "ayakkabı" yerine kullanılmıştır.

Sanatçı - Yapıt İlişkisi

- **Reşat Nuri**'yi okudum.
→ Reşat Nuri, Reşat Nuri'nin eseri örneğin "Çalıkuşu" yerine kullanılmıştır.

Yer - O Yerde Bulunanlar ya da Yaşayanlar İlişkisi

- **Evden** izin almam gerek.
→ Ev, o evde yaşayan "aile" yerine kullanılmıştır.
- **Antalya,** seçim sonuçlarına tepki gösterdi.
→ Antalya, o ilde yaşayan "Antalya halkı" yerine kullanılmıştır.

Parça - Bütün İlişkisi

- Annesi **camdan** bağırıyordu.
→ Cam, bütünü olan "pencere" yerine kullanılmıştır.

Neden - Sonuç İlişkisi

- Uçaklar gökten **ölüm** yağdırdı.
→ Ölüm, bu ölüme neden olan "bomba" yerine kullanılmıştır.

7. Dolaylama

- Bir sözcükle ifade edilebilecek kavramı, anlatımı çekici kılmak amacıyla birden çok sözcükle anlatmaktır.
- Bir sözcüğün adı söylenmez unvanı ya da niteliği söylenir.

tüfek	delikli demir
yazar	kalem işçisi
sinema	beyaz perde
televizyon	aptal kutusu
turizm	bacasız sanayi
balık	derya kuzusu

8. Güzel Adlandırma

- Dolaylamanın bir çeşidi gibi düşünülebilir.
- Söylendiğinde kötü çağrışımlar uyandırabilecek bir sözcüğü olumsuzluğunu örterek ifade etmektir.

Dolaylamadan farkı: Olumsuzluğu örtmektir.

ince hastalık	verem
sağır	işitme engelli
tabut	imamın kayığı
ölmek	Hakk'a yürümek

9. Kinaye

- Bir sözcüğün hem gerçek anlama hem de mecaz anlama gelecek şekilde kullanılmasıdır. Asıl kasıt mecaz anlamdır.
- **Deyimlerde karşımıza sıkça çıkar.**
  - Onun kapısı herkese açıktır.
  - Kapısı herkese açık olmak:

Gerçek anlam: Gerçekten kapısı açık

Mecaz anlam: Misafirperver olması

  - Onun kulağı deliktir.
  - Kulağı delik olmak:

Gerçek anlam: Kulağı gerçekten deliktir.

Mecaz anlam: Dedikoduları hemen duyar.

  - Sırtında ağır bir yük vardı.
  - Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.
  - Ağaç yaşken eğilir.

/benimhocam

10. Tariz (İğneleme)

- Eleştiri ya da alay amaçlı bir sözcüğü tam tersini ifade edecek şekilde kullanmaktır.
  - Eve bu kadar hızlı gidersen ancak üç gün sonra ulaşırsın.
- **Söylenen anlam:** hızlı
- **Kastedilen anlam:** yavaş

  - O kadar güzeldi ki güzellik yarışmasında sonuncu oldu.
- **Söylenen anlam:** güzel
- **Kastedilen anlam:** çirkin

  - Yazısı o kadar okunaklı ki beş doktor zor okur.
- **Söylenen anlam:** okunaklı
- **Kastedilen anlam:** okunaklı değil

11. Benzetme (Teşbih)

- Bir şeyin niteliğini anlatmak için o niteliği eksiksiz taşıyan bir şeyi örnek olarak gösterme işidir. Yani güçsüz olanı güçlü olana benzetmektir.

  Ögeleri

  a. Benzeyen

  b. Kendisine benzetilen

  c. Benzetme yönü

  d. Benzetme edatı

- **4 öge** de bulunursa **"tam benzetme"** olur.
- **2 ana öge** -benzeyen, kendisine benzetilen- bulunursa **"güzel benzetme"** olur.
  - Adamı burada **pırlanta gibi öğrenciler** bekliyordu.
  - **Benzeyen:** Öğrenciler
  - **Kendisine benzetilen:** Pırlanta
  - **Benzetme yönü:** Değerli (Söylenmemiş)
  - **Benzetme edatı:** Gibi
  - Karısı **kar gibi beyaz çamaşırları** serdi.
  - **İki gözü iki çeşme** ağlıyordu.
  - Ninesi **pamuk elleriyle** doldurdu çayı.

12. Soyutlaştırma (Somuttan Soyuta Aktarma)

- Soyut anlamlı bir sözcüğü cümlede somut anlamlı olarak kullanmaktır.
- Aramızdaki tüm **köprü**leri yıkıp bir daha görüşmeme kararı aldık.

  Somut > Soyut
  - Adam ne kadar **sıcak** davrandı değil mi?

    Somut > Soyut

13. Somutlaştırma (Soyuttan Somuta Aktarma)

- Somut anlamlı bir sözcüğün kullanıldığı cümlede soyut anlam kazanmasıdır.
  - **Aşk** kapıyı çalınca…

    Soyut > Somut

14. Genel Anlam - Özel Anlam

- Bir türün tamamını kapsayan → GENEL ANLAM
- Bir türün belli bir bölümünü ya da birini kapsayan → ÖZEL ANLAM
  - İnsan - genel
  - İngilizler - özel
  - Meyve - genel
  - mandalina - özel

Akşam getirdiğim **kazak** nerede ki?	**Özel Anlam**
Kazak, kış günlerinde olmazsa olmazımdır.	**Genel Anlam**
Ne yaptın bu yılki **sınav**da.	**Özel Anlam**
Sınav, her zaman heyecan vermiştir bana.	**Genel Anlam**

Bilgisayar, çok yararlı bir iletişim aracıdır.

Tüm bilgisayarları kasteder. Geneldir.

Bilgisayar, kapının arkasında duruyor.

Tek bir bilgisayarı kasteder. Özeldir.

/benimhocam

15. Nicel Anlam - Nitel Anlam

Nicel Anlam: Varlıklara ait ölçülebilir özellikleri belirten sözcüklerdir.

- Evin **geniş** bir salonu var.

Nitel Anlam: Varlıklara ait ölçülemeyen özellikleri belirten sözcüklerdir.

- Ruslar **geniş** insanlardır vesselam, hiç kıskanmazlar.

İyi düşün ki iyi olsun.	**Nitel Anlam**
İyi para kazandık ya bu yıl!	**Nicel Anlam**
Derin bir kuyuya düştü.	**Nicel Anlam**
Derin düşüncelere daldı gitti.	**Nitel Anlam**

16. Yansıma Sözcükler

- Tabiattaki seslerin taklidi ile oluşurlar.

UNUTMA

Yansıma için işitme organı harekete geçmelidir. Yani "ses" olmalıdır.

- Kuşlar ötüştü.
- Cam pırıl pırıldı.
- Işıl ışıl yapmış bardakları.

Bu örnekler asla yansıma DEĞİLDİR. Tabiatta böyle sesler yoktur.

- Şırıltı
- Havlamak
- Islık
- Tükürmek
- Melemek
- Gürültü

} Bu kelimeler yansımadır.

/benimhocam

SÖZ GRUPLARI

1. Deyimler

- Gerçek anlam veya mecaz anlamlı olur. Kendine özgü anlatım sağlar.
- Kısa ve özlü anlatım, etkileyici anlatım sağlar.
- Kalıplaşmıştır.
- Gerçek anlamda olanları da vardır mecaz anlamda olanları da vardır.
- Ulusal söz öbekleridir.
- Öğüt vermezler. Öğütü atasözleri verir.
- **Genellikle mecaz anlamlıdır.**
  - Ali bir baltaya sap olamadı.
  - Sanki taş attın da kolun mu yoruldu.
  - Sıkıştım, yer demir gök bakır kesildi.
  - Ona göz açtırmadım.
- **Bazen gerçek anlamlıdır.**
  - Onun kimi kimsesi yoktu.
  - Herkes iyi gün dostu bu devirde.
- **Genelde isim + fiil şeklinde olur.**
  - Ağzı kulaklarına varmak
  - Etekleri tutuşmak
- **Az da olsa yargı yani cümle hâlinde olanları vardır.**
  - Elini veren kolunu alamaz.
  - Armut piş ağzıma düş.
- **Deyimlerden bazıları yakın anlamlı olabilir.**
  - Pot kırmak - Baltayı taşa vurmak - Çam devirmek

2. Atasözleri

- Kalıplaşmıştır. Uzun deneyimlerle oluşturulmuştur.
- Öğüt verir. Her atasözü geçmişin bir kuralıdır.
- Yargı şeklindedir.
- **Genelde mecaz anlamlı olur.**
  - Allah dağına göre kar verir.
  - El için kuyu kazan, evvela kendisi düşer.
- **Bazen gerçek anlamlı da olur.**
  - Bugünün işini yarına bırakma.
  - Dost ile ye iç, alışveriş etme.
- **Atasözleri bazen yakın anlamları verebilir.**
  - Yalnız taş, duvar olmaz.
  - Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

3. İkilemeler

- Anlamı güzelleştirmek ya da pekiştirmek için kullanılır.
- Ayrı yazılır ve aralarına noktalama işareti konmaz.

ÇEŞİTLİ YOLLARLA YAPILIRLAR:

a. Aynı Sözcüğün Tekrarıyla Yapılanlar:
- Mavi mavi
- Kapı kapı

b. Eş Anlamlı Sözcüklerle Yapılanlar:
- Ses seda

c. Yakın Anlamlı Sözcüklerle Yapılanlar:
- Eş dost
- Doğru dürüst
- Yalan yanlış

d. Zıt (Karşıt) Anlamlı Sözcüklerle Yapılanlar:
- Az çok
- Aşağı yukarı

e. Biri Anlamlı Biri Anlamsız Sözcükle Yapılanlar:
- Eğri büğrü
- Eski püskü

f. "m" Sesiyle Yapılanlar:
- Kitap mitap
- Defter mefter

g. İki Anlamsız Sözcükle Yapılanlar:
- Abur cubur
- Ivır zıvır

h. Yansıma Sözcüklerle Yapılanlar:
- Çıtır çıtır
- Gürül gürül

i. İsmin Durum Ekleriyle Yapılanlar:
- Baştan başa
- El ele

/benimhocam

CÜMLEDE ANLAM

YÜKLEMİN ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle (Biçimce, Anlamca)

Fiil cümlelerinde işin yapıldığını, yapılıyor olduğunu ya da yapılacak olduğunu bildirir.

İsim cümlelerinde bir özelliğin var olduğunu bildirir.

- Seni hep sevmiştir.
- Dün o adam da ölmüş.
- Kız çok güzelmiş.
- Yine sabırlıydı.
- O da çok gülerdi.

2. Olumsuz Cümle (Biçimce, Anlamca)

Fiil cümlelerinde işin yapılmadığını, yapılıyor olmadığını ya da yapılmayacağını bildirir.

İsim cümlelerinde bir özelliğin olmadığını bildirir.

- Seni sev**me**miştir.
- Dün o adam da öl**me**miş.
- Kız çok güzel **değil**miş.
- Yine sabırlı **değil**di.
- O da çok gül**mez**di.

Dikkat!

Olumsuzluk unsurları kullanılır.

-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil

3. Biçimce Olumlu Anlamca Olumsuz Cümle

Cümlenin yargısına olumsuzluk anlamı veren "-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil" ifadeleri olmadığı hâlde anlamın olumsuz olduğu cümlelerdir.

- Ne adamı ne karısını tanıyor.
  Biçim: Olumlu (Olumsuzluk unsuru yok.)
  Anlam: Olumsuz (Tanımıyor)
- Senden daha değerli olur mu hiç?
  Biçim: Olumlu
  Anlam: Olumsuz (Senden değerli olmaz.)

4. Biçimce Olumsuz Anlamca Olumlu Cümle

Cümlenin yargısına etki eden "-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil" ifadeleri vardır ama cümle olumlu anlam ihtiva eder.

- Seni hiç görmedim değil.
  Biçim: Olumsuz (-me, değil)
  Anlam: Olumlu (Gördüm.)
- Burada kim oturmak istemez ki?
  Biçim: Olumsuz (-mez)
  Anlam: Olumlu (Herkes ister.)

METİNDE KAZANDIKLARI ANLAMLARA GÖRE CÜMLELER

1. Eş Anlamlı Cümleler

- Değişik sözcükler kullanılmasına rağmen aynı düşünceyi okuyucuya verebilen cümlelerdir. Yani anlatılmak istenen yargı değişik şekillerde aktarılır.

UNUTMA

- Aydın insan kafasından geçenleri birkaç sözcükle söyleyiverir, bu da onun kabiliyetine gösterir.
- Az sözle çok şey anlatan bilginler bu yaptıklarıyla yetenekli olduklarını gösterirler.

2. Yakın Anlamlı Cümleler

- Söylenen yargılar kelime kelime birbirinin özdeşi değildir belki ama aynı özü ve ruhu taşır. Anlamları birbirine çok yakın olur. Bu da yorumlama ile anlaşılır.

DİKKAT

Birisi için düş olan, bir başkası için düş kırıklığı olabilir.

- Aynı olaya bir kişinin yüklediği anlam, bir başkası için düş kırıklığı olabilir.
- Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır.
- Geçmişte yaşananlar insanlara deneyim kazandırır, bugün ise geleceğe yöneliktir.

3. Zıt (Karşıt) Anlamlı Cümleler

Birbirleriyle çelişirler. "Çelişen Cümleler" olarak da geçerler. Zıt yani karşıt durumları ifade ederler.

DİKKAT

- Yazar romanını yazarken sanki fildişi kulesindeymiş gibi kimseyi dikkate almamış.
- Sanatçı romanda halkı ve halkın sorunlarını anlatarak içtenliği yakalamıştır.
- Okurlarda yaşanmışlık hissi veren öykülerimin hiçbirinde "ben" bulunmam.
- Kurmaca yazmayı severim, göklerde gezmeyi ve hayallerde dolaşmayı seven okurlarım çoğunlukta.

ÖRNEK SORU

I. Büyük projelere yarım kalmış fikirlerle başlanmaz.
II. Başarılı olunan her işte ortak çalışma olur.
III. Rakiplerinin büyüklüğünü düşünmek değil çalışmak gerekir.
IV. Değerli bir konu üzerine uzunca düşün ve sonra harekete geç.
V. Herkesi ilgilendiren bir konuda tek başına hareket edilmez.

Yukarıdaki numaralanmış yargılardan hangileri anlamca birbirine en yakındır?

A) I ve IV B) II ve V C) I ve III D) I ve V E) IV ve V

ÇÖZÜM:

I. Büyük bir projeye başlıyorsan tam olsun fikirlerin. Bu yüzden yeterince çalışma yap sonra atıl.
IV. Değerli bir konu yani büyük bir proje gibi bir işte uzunca düşün. Yarım yamalak fikirlerle başlama!

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

Her özel üniversitenin kendine göre özel problemlerinin olup olmadığı mesele değil, önemli olan bu yılki problemlerinin geçen yılki problemlerle aynı olup olmamasıdır.

Yukarıdaki cümleden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Her özel üniversitede sorun çıkabilir, keramet bu sorunları çözebilmektir.
B) Her özel üniversite, belli dönemlerde belli krizleri yaşayabilir.
C) Üniversitelerin sorunları değil, sorun çözümündeki performansları önemlidir.
D) Problem her zaman yeni problemi doğurur, bu yüzden ortaya çıkmadan önlem alınmalıdır.
E) Sorun her kurumda ya da şirkette olabilir lakin çözüm bulmak daha ehemmiyetlidir.

ÇÖZÜM:

A, B, C ve E seçeneklerinde problemin her kurumda yaşanabileceği ama önemli olanın o problemin aşılması gerektiği vurgulanırken D seçeneğinde problem ortaya çıkmadan önce önlem alınması gerektiği vurgulanmıştır.

CEVAP: D

/benimhocam

ANLATTIĞI DUYGU, DÜŞÜNCE VE KAVRAMLARA GÖRE CÜMLELER

1. Neden - Sonuç Cümlesi

- Bir işin, oluşun hangi sebep ya da gerekçeden dolayı gerçekleşip gerçekleşmediğini ifade eden cümlelerdir.
- **Kısayol: "-dık için, -dığı için, -den, -den dolayı, -den ötürü, çünkü, diye"** ek ve ibareleri genelde kullanılır.
  - Çok sevdiğin**den** ta buralara kadar getirmiş ailesini.
  - Hasta **olduğu için** onu da Ahmet'in kardeşini de buraya getirmedi.
  - Çok sık kitap okuduğun**dan** ötürü hiçbir paragraf sorusunu sektirmez.
  - Her gün yüz kilometre yol gidiyordu **çünkü** onu görmeden yapamıyordu.

- **Metot:** Araya **"-dık / -dığı için, çünkü"** ifadelerini getirmek sağlamasını yapabilmek açısından değerlidir.
  - Çok sık ders çalış**tığından** onu da Ahmet'i de göremedi.
  - Çok sık ders çalış**tığı için** onu da Ahmet'i de göremedi.
  - Onu da Ahmet'i de göremedi **çünkü** çok sık ders çalışıyordu.

Sonuç	Neden
Adamı hiç burada görmedim.	Çünkü yıllardır Almanya'da kaçak hayatı yaşıyordu.
Annesi bugün gelmedi.	Veli toplantısı vardı.

Neden	Sonuç
Yeterince parası olmadığından	araba alamadı.
Çocuklar dersi dinlemediği için	başarısız oldular.

2. Amaç - Sonuç Cümlesi

- Ulaşılmak istenen bir hedef vardır. Lakin bu hedef yani amaç daha gerçekleşmemiştir.
- **Kısa Yol: "-mak için, -mak üzere, diye, -mak amacıyla"** ibareleriyle yapılır genellikle.
  - Sanatını icra et**mek üzere** bu akımda yer alıp okuyucularla ulaştı.
  - Konya'ya okumayı sevdireyim **diye** "Ekip 42"de görev alıp gece gündüz çalıştı.
  - Adamı hapse at**mak amacıyla** tüm polisleri harekete geçirdi.
  - Seni gör**mek için** üç bin kilometre yol gelmiş.

3. Koşul (Şart) Cümlesi

- Bir işin, oluşun gerçekleşmesinin başka bir duruma bağlılığını bildiren cümlelerdir.
- **Kısa yol: "-sa, -şartıyla anlamı veren -mek üzere, -dıkça, -madan, -ınca"** ek ve ibareleriyle yapılır genellikle.
  - Ramazan ayında da hava bu kadar sıcak olur**sa** oruç tutmak çok zor olur.
  - Zamanında öde**mek üzere** sana bir miktar para verebilirim.
  - Seni ararım **ancak** sen de her gün beni arayacaksın.
  - Kitap oku**dukça** okuma hızın artar.
  - Adamın parasını ödey**ince** senetlerini teslim ederim sana.

4. Tanım Cümlesi

Bir varlığın "ne olduğunu" bildiren cümlelerdir.

- "Bu nedir?" sorusunu sorduğumuzda cevap alabildiğimiz cümlelerdir.
- Öznel de nesnel de olabilir.
- Sıfatlar, isimlerin önüne gelerek onları niteleyen ve belirten sözcüklerdir.

UNUTMA

Zamirler, bazen insan isminin yerine bazen de başka nesneler yerine kullanılabilir.

→ Bu cümle tanım cümlesi değildir. Çünkü "Zamir nedir?" sorusuna cevap vermez.

5. Karşılaştırma Cümlesi

- Varlık, kavram ya da durumların bazı yönlerden kıyaslanmasıdır.
- **Kısa yol: "gibi, kadar, daha, en, ise, oysa, göre, -den"** gibi ibareler kullanılır genellikle.
  - Dün sabahtan akşama kadar baktığım şehir şu ana kadar gördüklerim**den daha** muhteşemdi.
  - Adamın son hikâyeleri diğerleri **kadar** iyi değildi.
  - Son dönem şairleri eskilere **göre** daha alıngandı.
  - O da Ahmet'i**ten** başarılı olduğunu söyledi.
  - Dün gördüğüm kıyafet **en** güzeliydi.

/benimhocam

6. Nesnel Anlatım - Öznel Anlatım

Nesnel Anlatım	Öznel Anlatım
Kanıtlanabilir yargıdır. Kişisel görüş içermez. ● Adam, eserini klasisizm akımı sanatçılarından çevirmiş ve eserinde bolca edebî sanata yer vermiş. ● Yaptığı eleştiriler yüzünde 1980'de yargılandı.	Kanıtlanamaz. Kişisel görüş ve düşüncelere dayanır. Doğruluğu ya da yanlışlığı yoruma dayalıdır. Kişiden kişiye değişir. ● İnsanların okuyunca kendilerini buldukları bu eşsiz yapıt klasisizm akımı sanatçılarından çevrilmiştir. ● Eleştirileri herkesin anlayabileceği türden değildi.

7. Doğrudan Anlatım - Dolaylı Anlatım

Doğrudan Anlatım	Dolaylı Anlatım
Söylenen sözleri hiçbir değişikliğe uğratmadan ağızdan çıktığı gibi aktarmaktır. ● Bana "Seni çok seviyorum." dedi. ● Asla o kişiyle yarın görüşmeyeceğim.	Söylenenleri kendine göre değiştirerek, biçimsel değişiklikler yaparak başkasına aktarmaktır. Kısayol: "Söyledi, belirtti, ifade etti, beyan etti, açıkladı..." gibi ifadeler kullanılır. ● Beni çok sevdiğini söyledi. ● Amcası, asla o kişiyle görüşmeyeceğini ifade etti.

8. Cümledeki Diğer Anlamlar

Varsayım Gerçekleşmeyen bir durumu gerçekleşmiş gibi kabul etmektir. **Kısayol: "Farz edelim ki, diyelim ki, tut ki, kabul edelim ki, mesela, düşünelim..."** gibi ibareler kullanılır.	● Tut ki yağmur yağdı. ● Diyelim ki karnım acıktı.
Tahmin - Sezgi Belli sezgi ve tecrübelerle gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilecek bir olay hakkında fikir yürütmektir. Tahmin geçmişe de geleceğe de dair olabilir. **Öngörü** Öngörü bir tahmindir ama geçmişe dönük olamaz. Geleceğe dair tahmindir.	● İki yıl önce sınıfa gelen çocuğun önceki okulunda büyük bir suç işlediği düşünülüyor. ● Önümüzdeki hafta sınav sonuçlarının açıklanacağını ifade etti spiker.
Olasılık (İhtimal) Kesin anlamlar içermeyen, bir olayın ya da durumun gerçekleşebileceğini ifade eden öznel cümlelerdir. **Kısayol: "belki, galiba, sanırım, zannederim, sanki, -e bil-, -malı/-meli" ifadeleriyle yapılır genellikle.**	● Belki o da beni özlemiştir. ● Galiba beni o da aradı.
Kesinlik Bir olay ya da durum hakkında kanıtlanabilir net bilgi olması.	● Çocuk, 8 Ağustos 2008'de doğdu.
Yorum Özneldir. Kişinin duygularıyla sonuca varmasıdır.	● Beni mutlu etmek için göründü gökkuşağı âdeta.
Hayıflanma Bir olay da durum karşısında üzülmedir. Genelde kaçırılan bir fırsata üzülünür.	● Keşke çok çalışıp da kazansaydım şu okulu.

Yakınma Kişinin sızlanması, şikâyet etmesidir.	• O kadar kötü gün geçirdim, kimse kapımdan bile bakmadı.
Öneri Çıkabilecek olumsuz sonuçlara karşı ya da bir sorunu çözmek için yapılan tavsiyedir.	• Şiirlerinizde bu kadar sembole yer vermeyiniz.
Tasarı İleriye dönük yapılması planlanan planlardır.	• Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin daha iyi yetişmesi için bir okul dergisi kuracağız.
Eleştiri Bir insanın ya da bir eserin doğru ya da yanlış yanlarını ortaya çıkarmak, incelemektir.	• Halide Edip ilk romanlarında sürekli kadın konusunu işleyerek kendini tekrar etmiş.
Kanıksama Çok tekrar eden durumun artık etkilemez hâle gelmesi, yoğun bir alışmadır.	• Test çözerken çalan müzik artık rahatsız etmiyor beni.
Ön Yargı Bir kişi ya da olay hakkında önceden edinilmiş genellikle olumsuz tutumlardır.	• Bu son şiiri de okuru etkilemeyecek, göreceksiniz.
Çıkarım Herhangi bir kişi, olay ya da durumla ilgili olarak eldeki verilere dayanarak bir sonuca ulaşmaktır.	• Şiir kitabı satışlarının azalması, şiirden anlamayan bir neslin yetiştiğini kanıtlıyor.
Saptama (Tespit) Herhangi bir durumu tespit etmektir. Kanıtlanabilir ve nesnel bir tespit gerekir.	• Bu romancımız yaşamı boyunca sadece bir roman yazmış.

İçerik (Muhteva)	Biçem (Üslup)	Biçim
Eserde anlatılan şeydir. Konudur. "Yazar neyi anlatıyor?" sorusunun cevabıdır. Eserde anlatılmak istenen duygu ve düşüncelerdir.	Yazarın anlatım tarzıdır. Üslup, bir sanatçının kendine özgü anlatım ve söyleyiş özelliklerinin tümüdür. Yazarın tekniği, stili, tarzı, rengidir. "Yazar nasıl anlatıyor?" sorusunun cevabıdır.	Yazının, eserin dış görüntüsüdür.
• Şair Anadolu köylüsünü anlatmış bu dizelerinde.	• Yazar eserini konuşma diliyle yoğurmuş mübarek.	• İkinci bölüm 35 sayfalık bir mektuptan oluşuyor.
• İstanbul'un fakir semtleri romanda sunuldu.	• Şair tam bir isyankâr, koyu gerçekçidir şu yazdığı mısralarında.	• Kitabın kapağı çok hoş olmuş, rengârenk.

Soru Cümleleri

a. Gerçek Soru Cümlesi

- Bir şey öğrenmek için sorulan, cevap beklenen sorulardır.
  - Adın ne?
  - Ne zaman geldin?

b. Sözde Soru Cümlesi

- Bir durumu, bir düşünceyi etkili ifade etmek için sorulan cevap beklemeyen sorulardır.
  - Bu kadar altınla ev mi alınır?
  - Onun arkadaşlarını kim sevmez ki?

NOTLARIM

PARAGRAF BİLGİSİ

ANLATIM BİÇİMLERİ (TEKNİKLERİ)

1. AÇIKLAMA

Paragraf okura bilgi verir, okura bir şeyler öğretir.
Daha çok nesnel bir anlatım kullanılır. Okur yönlendirilmez.
Ders kitaplarında, ansiklopedilerde, bilimsel dergilerde bu anlatım tekniğine ait örnekleri bulabiliriz.

- Bir konu hakkında bilgi verilir.
- Konu genişletilip örnek ve tanımlarla zenginleştirilir.
- Okur aydınlatılır.

Örnek: Kloroplastlar, özellikle bitki hücrelerine yeşil renklerini vermeleri ile özdeşleşmiş, fotosentezden sorumlu organellerdir. Tıpkı mitokondri gibi metabolik enerji üretiminden sorumlu olup endosimbiyoz ile evrimleşmişlerdir. Fakat mitokondriye göre oldukça büyük ve kompleks olmalarının yanı sıra ATP üretimine ek bazı önemli görevlere daha sahiptir. En önemlisi, karbondioksitin (CO_2CO$_2$) karbonhidratlara fotosentetik dönüşümünden sorumludur. Buna ek olarak kloroplastlar; amino asitler, yağ asitleri ve kendi membranlarına ait lipit yapıları sentezleyebilir.

2. TARTIŞMA

Yazar, nesnel değildir. Savunduğu bir görüş vardır ve bu görüşünü okuyucuya kabul ettirmek ister.
Okuru ikna etmek için yazılır.
Okuru ikna etme işini genellikle soru sorarak yapar: Sizce de böyle olmamalı değil mi?
Okurla konuşuyormuşçasına yazılır.
Yazar bir görüşü savunur ve karşıt görüşü eleştirir. Böylece kendi görüşünü üstte tutar.
İki farklı bakış açısının olduğu öznel yazılardır.

Örnek: Bir edebiyatın türleri arasında eşitsiz gelişme neredeyse her zaman olanaksızdır. Öteden beri yokluğuna sözde hayıflandığımız eleştirinin bile öteki türlere göre kendine bir yer bulduğunu yadsımak anlamsızken roman ile öykü arasında birbirine ters gelişme eğrileri çizmek büsbütün yapay olabilir. Belki bazen biri öbürünün önüne geçebilir; söz gelimi 1980'lerin başında öykü beklenmedik bir suskuya çekilmişken yeni yazarların pırıltısıyla roman - edebiyatımızın gündemindeki bütün boşluğu kendi başına doldurmaya yetmişti ve bunun neden sonra açıklayabildiğimiz nesnel nedenleri vardı. Dolayısıyla roman yükselirken öykünün gerilediği düşüncesi (kimilerine göre düpedüz bir sav bu) birkaç tümce içinde bile geçersiz kalabilir. Ortaya atılan bu tür sav sözlerin karşılıksız olduğunu görmek için çok çabaya da gerek yok aslında.

3. BETİMLEME

Yazar, gördüklerini -niteleyici sözcükler de kullanarak- okuyucunun gözünde canlandırmaya çalışır.
Görme duyusu ağırlıklı kullanılır ama diğer duyulara da yer yer başvurulur.
Gözlem ön planda olur.
DURAĞANLIK vardır yani okuyucunun gözünde hareket değil tablolar canlanır.
Nesneler ya da yerler tasvir yapılarak okuyucunun gözünde canlandırılır.
Kişisel duygular katılırsa → ÖZNEL BETİMLEME,
Görülen şeyler aynen katılırsa → NESNEL BETİMLEME adını alır.
Amaç görüntüyü veya izlenimi aktarmaktır.

Örnek: "Çağlayan sesleri ile gönül oyalayıp renklerine resimlerine doyamadığımız bu şeyin adına 'tabiat' diyoruz. Burada tabiatın her türlüsü var: Lübnan çamları yetişen yaylaları ile dağ ve orman tabiatı, denize yukardan bakan ve çağlayan döken, sonra uzaklarda alçala alçala geniş ve derin bir kumsalda eriyen yalısı ile eşsiz bir kıyılar tabiatı, sağa döndüğümüzde gözlerinizi görünmez çizgileri ile dinlendiren, sola baktığımızda hayalinizi enginler rüyası içinde sallayan deniz tabiatı, iki taraça ile Toros eteklerine doğru geniş, düz ve seyranlık ova tabiatı, hepsi, her çeşidi var. İsviçre'deki dağ karşınızda, Riviera'daki kıyılar önünüzde, Macaristan'daki ova arkanızdadır."

4. ÖYKÜLEME

Kişi, zaman, yer ve olaylara bağlı anlatım tekniğidir.
Anlatılmak istenen şey sanki bir film şeridi gibi okura yaşatılır.
HAREKET hâkimdir. Devingenlik hâkimdir. Olayın gelişimi aktarılır.
Olay hikâyelerinde sıkça başvurulur.

Örnek: "-Kolunun diyetini benim verdiğimi unutuyorsun galiba, dedi. Ben olmasam şimdi çolak kalacaktın.
Koca Ali yine cevap vermedi. Acı acı gülümsedi. Kızardı. Sonra birden sarardı. Hızla döndü. Bilediği satırların en büyüğünü kaptı. Sıvalı kolunu, yüksek kıyma kütüğünün üstüne koydu. Kaldırdığı satırı öyle bir indirdi ki... O anda kopan kolunu tuttu. Gördüğü şeyin dehşetinden gözleri dışarı fırlayan Hacı kasabın önüne:
-Al bakalım, şimdi diyetini verdiğin şeyi! diye hızla fırlattı. Sonra esvabının kolsuz kalan yerini sıkı bir düğüm yaptı. Dükkândan çıktı. Onun vaktiyle geldiği yer gibi şimdi gittiği yeri de şehirde kimse öğrenemedi."

PARAGRAFTA DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

1. TANIMLAMA Yazar, öznel ya da nesnel tanım yapar. Bir kavramı bütün özellikleriyle anlatır, özel ve temel niteliklerini sayar. "Nedir?" sorusuna cevap verir. **Örnek:** Biyografi; edebiyat, sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda haklı bir üne kavuşmuş, tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak amacıyla yalın bir dille, tarafsız bir görüşle yazılan inceleme yazılarıdır.	**2. KARŞILAŞTIRMA** Aralarında benzerlik ya da farklılık bulunan iki nesneyi birlikte düşünerek kıyaslamaktır. "En, daha, kadar, fazla" ibareleri bulunabilir. **Örnek:** Röportajla öykü arasında kimi benzerlikler vardır. İkisi de yaşamın gerçekleriyle beslenir Röportajın gerçekliği belgelere, kanıtlara, somut olay ya da olgulara dayanmasından ileri gelir. Öyküde ise bunlar hayal gücüyle yeni bir renk, yeni bir görünüm kazanır. Öte yandan bütün anlatı türleri için geçerli olan dilin güzel ve etkili kullanımı, röportaj ve öykü için de söz konusudur.	**3. ÖRNEKLENDİRME** Paragrafta anlatılan konuyu desteklemek, pekiştirmek, okuyucu için inandırıcı kılmak amaçlı örnek verilir. **Örnek:** Türklerin hayatı zaten bir destandır. Geçmişimiz, tarihimiz, kültürel değerlerimiz hep destanlarda gizlidir. Hunların Oğuz Kağan'ı, Kırgızların Manas'ı, Göktürklerin Ergenekon'u ve Bozkurt'u, Uygurların Türeyiş'i ve Göç'ü hep bu kültürel mirasın geçmişten bugüne yansıması değil midir?
4. TANIK GÖSTERME Yazar, anlattıklarını inandırıcı kılmak için kendisine ait görüşü destekleyen tanınmış bir kişinin sözüne ihtiyaç duyar ve bunu paragrafında kullanır. Kişinin alanında yetkin ve tanınmış olması şarttır. **Örnek:** Şiirde mana, kafiye ve vezin arıyorum ama hangi ölçüde? Şiiri şiir yapan ögelerin başında anlam gelmez mi? Ahmet Haşim'in "En güzel şiirler manalarını okuyucunun ruhundan alan şiirlerdir." sözünü alkışlıyorum. Çünkü mana her okuyucu tarafından başka anlaşıldıkça güzeldir.	**5. SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA** Anlatılanların inandırıcı kılınması için istatistiksel veriler, sayılar kullanılır. **Örnek:** Eleştirmenlerimizin yüzde 83'ünün ekmeğini kazandığı meslek eleştirmenlikle ilgisiz: yüzde 33'ü ticaretle uğraşıyor, yüzde 10'u tekstilci, yüzde 40'ı doktor, çok az bir kısmı da yazar, işin en ürkütücü yönü, aydınlarımızın yüzde 72'sinin, eleştirmenlerin eleştiri dışında işler yapmalarını oldukça doğal karşılamaları. Sanki bu durum eleştiriyi olumsuz yönde etkilemezmiş gibi.	**6. BENZETME** Anlatılan hususu pekiştirmek için zayıf dereceliyi güçlü dereceliye benzetmektir. **Örnek:** Boğaz bu akşam o kadar güzel ki âdeta bir masal dünyası gibi. Gökyüzündeki bembeyaz bulutlar pamuk tarlalarını andırıyordu.

UNUTMA

Soruda anlatım teknikleri / biçimleri soruluyorsa cevaplar şunlar olabilir: Açıklama, tartışma, öyküleme, betimleme

Soruda düşünceyi geliştirme yolları soruluyorsa cevaplar şunlar olabilir: Tanımlama, karşılaştırma, örneklendirme, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma, benzetme, kişileştirme

PARAGRAFTA KONU

- Paragrafta yazarın anlattığı şeydir. Üzerinde en çok durulan kavram ya da kavramlardır.

"Yazar ne anlatıyor?"

"Yazar neden bahsediyor?" sorularının cevabıdır. Bu sorulara cevap verdiğimiz zaman konuyu buluruz.

- ÖSYM "paragrafta konu" başlığından aşağıdaki soruları yöneltir:

Paragrafta üzerinde durulan konu aşağıdakilerden hangisidir?

Paragrafın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

ÖRNEK

Oyuncaklar çocukların hayal dünyasını geliştirmek, çocukları mutlu etmek için alınır. Bazen de anne babanın suçluluk duygusunu bastırmak için aldığı nesnelerdir. İşten eve yorgun dönen anne ve baba çocuğuyla zaman geçirecek mecali kendisinde bulamayınca eve oyuncakla döner. Doğru seçilen bir oyuncak çocuğun düşünme becerisini ve sosyal becerilerini geliştirebilir.

Parçanın konusu: Çocuklara neden oyuncak alındığı ve oyuncakların işlevleridir.

ÖRNEK SORU

Ötekileşme çift taraflıdır. Kendisine benzemeyeni öteki olarak gören Osmanlının, Batı tarafından öteki olarak görülmesi de çift taraflı oluşun bir sonucudur. XIX. yüzyılda kendisini "ötekiye göre" yeniden ayarlamak ihtiyacı hisseden imparatorluğun bu arzuyla araladığı kapıdan giren öteki, toplumsal ve siyasi hayata nüfuz ederek, kaçınılmaz bir şekilde onu dönüştürmeye başlar. Başlangıçta savunmaya karşı bir değişim politikası olan ve temel amacı Avrupa devletlerinin egemenlik kurma çabalarına karşı korunmak olan yenileşme çabaları, kısa sürede zorunluluktan kaynaklanan tercihin ve bir anlamda bir tedirginlik ve daha büyük ölçekte bir tükenmişlik psikolojisi yaratmasına sebep olur.

Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisinde doğru bir şekilde verilmiştir?

A) Toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin sonuçları
B) Değişimin olumlu ve olumsuz tarafları
C) Ötekileşmenin mecburi yenileşmeye dönüşmesinin sonuçları
D) Ötekileşmenin kontrol altına alınamayarak edebiyata yansıması
E) Osmanlının ötekileşmeyi yanlış anlamasının sosyal ve siyasi hayatı sendeletmesi

ÇÖZÜM:

"Osmanlının kendisine benzemeyen Batı'yı öteki olarak görmesi ve yenileşme hareketleri ile Batı'ya yaklaşması" parçanın konusudur. Ama bu yenileşmenin başta Avrupa'dan korunma olarak algılanması ama sonra bir zorunluluk olması ve sonuç olarak da tükenmişlik psikolojisini getirmesinden bahsedilmiştir.

Bütün bu anlatılanlara bakıldığında C seçeneği doğru cevaptır.

Ötekileşmenin başlaması, mecburiyete dönüşmesi ve bunun tedirginlik psikolojisi gibi bir sonucunun olması konudur.

CEVAP: C

ÖRNEK SORU

İnsanlar fosil yakıt kullandıkça atmosferdeki karbondioksit miktarı da artacaktır. Bu artışla da küresel sıcaklık ortalamaları normal değerlerin üzerine çıkacaktır. Başta ABD olmak üzere birçok ülke atmosfere salınan karbondioksit miktarını azaltmayı amaçlayan Kyoto Protokolü'nü imzalamamıştır. Küresel sıcaklıkların artmasının korkunç sonuçlarından biri de kutuplardaki buzul erimeleridir. Bu yükselme devam ederse deniz seviyeleri yükselir ve bazı kıyı yerleşimleri suyun altında kalır. Kıyılarda yaşayanlar da göç etmek zorunda kalır.

Bu parçada üzerinde durulan konu aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

A) Kıyılarda yaşayan insanları nelerin beklediği
B) Fosil yakıt kullanımının getirdiği olumsuz sonuçlar
C) Kutuplardaki buzul erimelerinin sürekli artacağı
D) Küresel sıcaklığa ABD'nin etkisi
E) Kyoto Protokolü'nün önemi

ÇÖZÜM:

Fosil yakıt kullanımının küresel sıcaklığı artırması ve olumsuz sonuçları, parçanın konusudur.

CEVAP: B

/benimhocam

PARAGRAFTA ANA DÜŞÜNCE

- Yazarın okuyucuya vermek istediği mesajdır.
  - Yazar bu paragrafı neden yazmış?
  - Yazar okura ne demek istiyor?
  - Yazar okuyucuya hangi mesajı vermek istiyor?

sorularının cevabıdır.

- Yazının bütününü kapsamalıdır.
- Başta, ortada ya da sonda olabileceği gibi yazının bütününe sinmiş de olabilir. Yazının bütününe sindiyse yorumla çıkarılır.
- Paragrafın yazılış amacıdır.
- ÖSYM "paragrafta ana düşünce" başlığından aşağıdaki soruları yöneltir:
  - Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
  - Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
  - Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?
  - Bu parçada yazarın asıl söylemek istediği aşağıdakilerden hangisidir?
  - Aşağıdakilerden hangisi paragrafın ana düşüncesi olmaya en uygun yargıdır?
- Kısayol: **"Kısaca, özetle, genel olarak, dolayısıyla…"**gibi ifadeler paragrafta ana düşünce için size bir metot olabilir.

ÖRNEK

Devlet düzeyinde iktidarın karşılığı, aileyi bir arada tutan babadır. Aile için baba, tıpkı devlet düzeyinde olduğu gibi düzen sağlayıcı, koruyucu otoritedir. Babanın varlığının, otoritesinin kalkması, aileyi bozulma, dağılmayla karşı karşıya bırakır. Babadan boşalan aile reisliği makamına kimi zaman, aileden bir başkası geçer. Böylece, yıllar boyunca güçlü ve güvenilir babalar tarafından korunmuş toplum/aile herhangi bir sorun yaşamaz. Çünkü burada söz konusu olan baba, biyolojik ve kültürel anlamda devamlılığı sağlayacak bir kavramdır. Ancak Batılılaşma ile başlayan tarihsel süreçte zihinsel düzeni sağlayan baba algısı değişir. Artık toplum babalığı değil, düzen sağlamaktan çok düzeni yıkmak görevi üstlenen bir yapı tesis olunur. Bu doğal bir babalık değil, bambaşka bir düzen üzerine biçimlenen bir üvey babalıktır. Bu da toplumda ilk başta değerler çatışması oluşturur.

Ana düşünce: Toplumu iyi tanıyan, hatta toplumun/kültürün içinden bir iktidarın yerine Batılılaşma ile birlikte kuralcı bir iktidarın gelmesi toplumda değerler çatışması oluşturur.

Not: Burada ana düşünce paragrafın yorumuyla çıkartılmıştır.

ÖRNEK SORU

Önce 1940'lar, sonra 1950'ler ve unutulmaz filmlerin unutulmaz şarkıları… Unutulmayan nedir ki? Hızla yitip giden gençlik yılları mı, nostalji takıntısı mı, bir daha yaşanması mümkün olmayan anılar mı ve neden 1940'lı, 1950'li yıllar? Çünkü her dönemin kendine özgü bir dünyası olsa da 1940'lı, özellikle 1950'li yılların filmleri ve şarkıları hiçbir dönemle karşılaştırılamayacak kadar etkileyicidir.

Yukarıdaki parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yaşanılan dünyada her şey unutulup gitmektedir.

B) Her dönemin kendine özgü bir dünyası vardır fakat hepsi unutulmaya mahkûmdur.

C) Yaşanması mümkün olmayan anılar oldukça unutulmak gerçeği değişmeyecektir.

D) 1940'lı, 1950'li yılların filmleri ve şarkıları etkileyici olduğu için unutulmamıştır.

E) 1940'lı ve özellikle de 1950'li yıllar her ne kadar etkileyici olsa da unutulmaktan nasibini almıştır.

ÇÖZÜM:

Bu parçada ana düşünce sonda yer almıştır.

Çünkü her dönemin kendine özgü bir dünyası olsa da 1940'lı, özellikle 1950'li yılların filmleri ve şarkıları hiçbir dönemle karşılaştırılamayacak kadar etkileyicidir.

CEVAP: D

/benimhocam

PARAGRAFTA YARDIMCI DÜŞÜNCE

- Paragrafta bir ana düşünce vardır ama o ana düşünceyi desteklemek için kümelenmiş birçok da yardımcı düşünce vardır.
- Yardımcı düşünceler ana düşünceyi desteklemek için vardır.

ÖSYM "paragrafta ana düşünce" başlığından aşağıdaki soruları yöneltir:

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

ÖRNEK

Her dil varlıklara ve nesnelere ad verir ama kendi penceresinden bakarak ad verir. Toplumun konuştuğu dilde o toplumun maddi ve manevi özellikleri barınır. Mesela Türkçede, Türk kültürünün birçok özelliğiyle beraber Türk insanının güzel ve ince adlandırmaları da mevcuttur. Bir kuşa yalıçapkını, bir çiçeğe hanımeli ismi verilir. Hatta İngilizceden alınan greyfurt bile altıntop diye adlandırılır. Kısacası biz adlandırmalarımıza kendimizi, kültürümüzü adarız.

Yardımcı düşünceler:

- Her dil varlıklara kendi özelliklerini de katarak ad verir.
- Konuştuğumuz dilde maddi ve manevi kültür unsurlarımız mevcuttur.
- Kuşa yalıçapkını adını, çiçeğe hanımeli adını vermemiz adlandırmalarımıza kültürümüzün yansıdığının belgesidir.
- Hatta yabancı dilden aldığımız kelimelere bile kendi inceliğimizi katıp yeni adlar verebiliriz.

ÖRNEK SORU

Size bir kitaptan söz eder biri; piyasada az sayıda kalmış, eski bir kitaptır bu. Bulmak için deliler gibi ardına düşersiniz bu kitabın. Sanki o kitabı bulup okusanız hayatınızdaki bütün düğümler çözülecek, sanki tüm problemlerinizden kurtulacaksınız. Bunun için de şehirdeki tüm sahafları gezersiniz. En sonunda bulursunuz. Şimdi ne olacak ya? Eve gidip okuyunca bir şeyler değişmediğini görürsünüz. Ama bu bir kısır döngüdür. Yine bir kitaptan söz edilince yine o kitabı bulmak için delireceksiniz. Belki de hepsi bir merak...

Yukarıdaki parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Görmediğiniz ya da okumadığınız bir şeye sahip olma isteği bazı insanlarda olabilir.

B) Bazen insan hayatındaki problemlere çözüm bulmak için değil merakını gidermek için okuyabilir.

C) İnsan keşfetmediği bir kitaba merak duygusuyla bağlanır ve ardına düşer.

D) Problemleri çözeceğine inanılan bir kitabın ardına düşmek mantıklı bir davranıştır.

E) Bilinmeyen bir kitap kapalı kutudur, okuyunca merak gider lakin yine bir kapalı kutu bulunacaktır.

ÇÖZÜM:

İnsanlar problemlerini çözsün diye kitap aramaz.

CEVAP: D

/benimhocam

PARAGRAFTA BAŞLIK

- Paragrafın bütününü yansıtan birkaç kelimedir. Yani bir nevi konunun özetidir.

ÖRNEK

Ahmet Mithat Efendi, Tarik gazetesinde 1898 yılında kaleme aldığı "Biz Nereliyiz? Avrupalı mı Asyalı mı!?" adlı makalesinde Avrupalı olduğumuz konusunda hiç şüphe olmadığını ifade ederken; İslam ve Şark milletlerinden daha çok Avrupalı olduğumuzu ve çünkü Avrupa'daki ilerlemelerden aldığımız payın Şark milletlerinin hepsinden fazla olduğunu söyler.

Başlık:

- Biz Avrupalıyız
- Avrupalılık ve Biz

ÖRNEK SORU

Komedi ile uğraşan kişilere hayranım. Lakin yaşlanmaya başlayınca değişiyorlar mı ne? Giderek ciddileşiyorlar. Alkış alıyorlar, beğeniliyorlar ama güldürünün dozu sürekli azalıyor. Komedi her toplumda her zaman önde geliyor. Daha çok beğeniliyor. Eee böyle bir ortamda komedi sanatçıları neden ciddileşiyor ki? Alkış aldıkça daha fazla komediye bağlanmaları gerekmiyor mu? Galiba gerekmiyor. Çünkü bu bende de oluyor. Gün geçtikçe mizahi yazılarımın dozu azalıyor. Azalmaması lazım ama elimde değil azalıyor.

Yukarıdaki parçaya en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Mizah ve Komedi
B) Komedi ve Değişim
C) Değişimin Komediye Etkisi
D) Komedi Sanatçıları ve Değişim
E) Komedi Sanatçılarının Sonu

ÇÖZÜM:

Parçada en çok anlatılan komedi sanatçılarının değişimidir.

CEVAP: D

PARAGRAFTA YAPI

- İyi bir paragraf nasıl olmalıdır?

"Açık, yalın, duru, özlü, özgün, tutarlı, akıcı, doğal" olmalıdır.

Şimdi bu kavramları açıklayalım mı?

Açıklık	Paragrafta anlam tek olmalıdır. Belirsizlik olmamalıdır. Eğer bir paragraf farklı yorumlara açık olursa açık sayılamaz. Sözcükler doğru yerinde, noktalama işaretleri tam yerinde olursa açıklık sağlanır. Örneğin; "Evini yıktım." cümlesi bir paragrafta açık değildir. Kimin evini yıktığı belli değildir. Onun evini mi, senin evini mi? Paragrafın tamamında bu konu açıklığa kavuşturulamazsa açıklık ilkesi zarar görür.
Yalınlık	Paragrafta gereksiz süsler örneğin edebî sanatlar çok olmamalıdır. Anlatılmak istenen dolambaçlı yollardan ya da tekrara düşülerek anlatılırsa yalınlık ilkesi zarar görür.
Duruluk	Paragrafta gereksiz sözcükler ya da cümleler olmamasıdır. Paragrafın duru olması demek ne bir sözcük çıkarılamaması ne de bir sözcük eklenememesi demektir.
Özlülük	Paragrafın az sözle çok şey anlatması demektir. Söylenen az sözcükteki çağrışımlardan okurun anlam yoğunluğuna ve derinliğe ulaşması amaçlanır. "Yoğunluk" da denir buna.
Özgünlük	Paragrafın, paragrafı yazan kişiye özgü özellikler taşımasıdır. İçerikte, biçimde de yazan kişiye has olmasıdır. Klasik ya da diğer yazarlara benzememesi, kendine has olmasıdır.
Tutarlılık	Paragraftaki düşüncelerin uyumlu olmasıdır. Paragraftaki düşüncelerin çelişmemesidir. Yani bir nevi düşüncelerin birbirini desteklemesidir.
Akıcılık	Kelimelerin birbiriyle uyumlu olmasıdır. Kulağa hoş gelmeyen kelimeler, okunması zor olan sözcüklerin olmamasıdır. Hani derler ya okuru sıkmadan bir çırpıda okunuveren bir paragraf olmalıdır.
Doğallık	Bir paragraf içten ve samimi olmalıdır.
Güncellik	Yazar kendi yaşadığı dönemi, çağını anlatırsa bir paragraf güncel olur.

/benimhocam

Paragrafın Bölümleri

Giriş	Bir ya da birkaç cümleden oluşur. Kendinden önce bir cümlenin olduğunu asla hissettirmemelidir. Yani "bu yüzden, bu sebeple, bundan, ondan dolayı, çünkü, ama, fakat, oysa, bunun için, kısaca..." gibi ifadelerle başlamamalıdır. ■ Ahmet de anlamıştı Kemal'in bu yaptıklarını. → Giriş cümlesi olamaz. "de" var. Yani Ahmet'ten önce biri daha anlamış. "Bu" zamirinin neyin yerine kullandığı belli değildir. ÖSYM "paragrafta giriş" konusundan şu soruları yöneltir: **Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olmaya en uygundur / uygun değildir?** **Yukarıdaki paragrafın başına aşağıdakilerden hangisi gelebilir / gelemez?**
Gelişme	Girişte verilen düşünce örneklerle yanı düşünceyi geliştirme yolları ve anlatım teknikleriyle zenginleştirilir. Yardımcı düşüncelerle paragraf zenginleştirilir. ÖSYM "paragrafta giriş" konusundan şu soruları yöneltir. Ortaya bir yere boşluk (....) bırakır ve: **Yukarıdaki "...." yerine aşağıdakilerden hangisi getirilebilir / getirilemez?**
Sonuç	Son sözdür. Ana düşünce de olabilir. "Dolayısıyla, çünkü, bu yüzden, kısaca, özetle..." gibi sözlerle paragraf toplanıp ana düşünce verilebilir. Ama daha önce de dediğimiz gibi ana düşünce paragrafın geneline de sinmiş olabilir. ÖSYM "paragrafta giriş" konusundan şu soruları yöneltir. Sona boşluk (...) bırakır ve: **Yukarıdaki "..." yerine aşağıdakilerden hangisi getirilebilir / getirilemez?** **Aşağıdakilerden hangisi bu paragrafın sonuç cümlesi olmaya en uygundur / uygun değildir?**

/benimhocam

ÖRNEK SORU

... "Zorluk, aynı teşhise sahip olan çocukların çoğu zaman önemli derecede farklı davranışlar ve problemler sergilemesinden kaynaklanmakta ve bazı sorunlara kapı aralamaktadır. Söz gelimi; "Dünya kamuoyunu, kendini farklı bireylerde farklı gösteren tek bir gelişimsel bozukluk konusunda nasıl bilinçlendirebilirsiniz?" veya temelde farklı ihtiyaçları olan bir grup insanla ilgili nasıl bir politika oluşturursunuz, araştırma yaparsınız?

Yukarıdaki paragrafın başına aşağıda verilen cümlelerden hangisinin getirilmesi en uygundur?

A) Bu davranışlar zaten karmaşık olan rahatsızlığı anlamamızı ve onunla baş etmemizi daha da zorlaştırmaktadır.

B) Otizmli insanlar arasında görülen farklılıklar ve otizm spektrum bozukluğu olan bireylere yönelik çalışmalar; ebeveynler, öğretmenler, doktorlar dâhil konuyla ilgili herkes için zorluk oluşturmaktadır.

C) WHO yani Dünya Sağlık Örgütü otizmli çocukların topluma kazandırılmalarıyla ilgili çalışmalar yapmaya başlar.

D) Türkiye'de otizmli çocuklarla ilgili bir dizi çalışma başlatıp daha sonra bu çalışmaları kısa süreliğine askıya alan Sağlık Bakanlığı belli bölgelerde görülen bu hastalığı yeniden incelemeye aldı.

E) Akraba evliliği acaba otizmde etkili miydi? Yoksa doğum sırasında gelişen semptomlar mı bu hastalığı doğuruyordu? Son zamanlarda bebeklikte gelişen sarılığın dahi bu hastalığı oluşturabileceği vurgulanıyor.

ÇÖZÜM:

Bu tip soruları çözmek için önce paragrafı anlayalım. Ama dikkatimizi verilen paragrafın başına verelim. "Zorluk" kelimesi anahtar kelimemizdir. A ve B seçeneğinde "zorluk" tekrar edilmektedir. Ama A seçeneği paragrafın ilk cümlesi olmaya uygun değildir. Çünkü içinde "bu" kelimesi geçer.

B seçeneğini paragrafın başına getirdiğimizde seçeneğin parçaya uygun olduğunu göreceğiz. Hem bağlantılı hem de anahtar kelime uyumludur.

CEVAP: B

ÖRNEK SORU

Küresel ısınmanın başlamasından bu yana yaşanan değişikliklerin belirlenmesi, günümüzdeki durumun ve gelecekte olabilecek değişikliklerin hesaplanması bu tür çalışmalarla yapılabilmektedir. İklim araştırmalarında, iklim değişiminin olumsuz etkilerinin en düşük düzeye çekilmesi hedeflenmektedir. Sadece günümüz verileri değil eskiye gidip o dönemlerin verilerine de ihtiyaç duyacağız.

Yukarıdaki paragrafın sonuna aşağıdaki cümlelerden hangisinin getirilmesi en uygundur?

A) Bu nedenle, tarih öncesi dönemde yaşanan doğal süreçlerle tarih sonrası yaşanan süreçlerin ve insan etkeninin devreye girdiği süreçlerin kıyaslanmasıyla hem bölgesel hem de küresel veriler elde edilmektedir.

B) İklim bilimciler, meteorolojik şartları, karaya gelen güneş ışınlarıyla karadan uzaya doğru yayılarak giden enerji arasındaki orana bağlamaktadır.

C) İklim araştırmalarında sera gazı salınım miktarları; okyanus yüzey sıcaklıkları ve toprak ölçümleri yapılmadan hesaplanamıyor.

D) Küresel ısınmayla buzullar eriyecek ve ardından deniz seviyelerinin yükselmesiyle kitlesel göç başlayacaktır.

E) Kyoto Protokolü de bunu amaçlamıyor muydu? Ne var ki ABD başta olmak üzere birçok devlet imzalamadı mı sanki?

ÇÖZÜM:

Paragrafın tamamını okuduktan sonra dikkatimizi verilen paragrafın son cümlesine vermeliyiz: "Veri" kelimesi dikkat çekmektedir. Eskiye gidip o dönemin verilerini de elde edelim diyor. Bu bağlamda cevap, A seçeneğidir.

CEVAP: A

ÖRNEK SORU

Memduh Şevket Esendal, yaşadığı yıllarda üstünde durulmamış, gerçek değeri on yıl sonra anlaşılabilmiş, hâlâ da tam anlamıyla değerlendirilememiş bir yazar. Onu önceden kimsenin umursamadığı besbelli. ---- Zaten ne değerleri ne değerbilirliği zamanında umursadığımız söylenemez. Memduh Şevket Esendal örneği tam da buna uygundur.

Paragrafta boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi en uygundur?

A) Memduh Şevket Esendal'da bir insanda bulunması gereken erdemlerin neredeyse tamamı toplanıyordu.

B) Osmanlının son yıllarını durum hikâyeleriyle psikolojik havada bize teneffüs ettiren insandır o.

C) "Ayaşlı ve Kiracıları" da bunu göstermiyor mu sanki?

D) Neden sonra Türk öykücülüğümüzün yapı taşlarından olduğu görülünce Türk yazınını ciddiye alan herkesçe önemsenmeye başlandı.

E) Kimsenin dikkatini hiçbir zaman çekemedi ve bir köşede durum hikâyeleriyle birlikte kalakaldı.

ÇÖZÜM:

Boşluk ortada olduğu zaman bağlantı cümlesi aramalıyız.

Boşluğa kadar olan yerde → Memduh Şevket Esendal'ın önceden umursanmadığı söyleniyor.

Boşluktan sonra ise → zamanında önemsenmediğinden bahsediliyor. Tam da bunun örneğiymiş Memduh Şevket Esendal.

Boşluğa D seçeneğinin getirilmesi uygundur. Çünkü;

- İlk önce önemsenmiyordu.
- Neden sonra yani vakit geçince önemsendi.
- Değerleri zamanında önemsemediğimizden bahsediyor. Demek ki zamanında önemsemedik neden sonra vakit geçince önemsedik.

CEVAP: D

/benimhocam

Paragrafa Cümle Yerleştirme

- Bir cümle verilir ve bu cümle "Aşağıdaki numaralanmış yerlerden hangisine getirilebilir?" şeklinde sorulabilir:

Bir örnekle inceleyelim:

ÖRNEK SORU

(I) Türk edebiyatı, uzun süre Arap ve özellikle İran kültürü/edebiyatı etkisinde kaldıktan sonra on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlayan büyük değişmelere bağlı olarak Doğu'dan Batı'ya özellikle de Fransız edebiyatına doğru yönelir. (II) Artık bu tarihten sonra Türk edebiyatı yoğun bir şekilde söz konusu kaynaklardan beslenmeye başlar. (III) Bu beslenmeler, kuşkusuz öncelikle Batı'ya giden veya Batı'yla ilişkisi olan bir yönüyle devlet, diğer yönüyle de edebiyat adamı olanlar tarafından sağlanmıştır. (IV) Şinasi, Namık Kemal, Recaizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit gibi isimler, bu çerçevede akla gelen ilk isimlerdir. (V) Kurulan edebiyat, söz konusu şahsiyetlerin büyük gayretlerinin bir sonucudur.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra "Bu arayış, yenileşme ve değişme döneminin önemli isimleri, öncüleridir." **cümlesi getirilmelidir?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

Soruya dikkat ediniz. Numaralanmış hangi yere getirilmelidir demiyor, hangi cümleden sonra getirilmelidir diyor.

Elimizdeki cümleyi inceleyelim: "Bu yenileşme dönemlerinin isimleri" diyor. Yani bir isim verilmiştir. O hâlde IV numaraya dikkatinizi veriniz. İsimler orada geçiyor. O zaman IV numaralı cümleden sonra getirilmelidir.

CEVAP: D

Verilen Parçayı İki Paragrafa Bölme

ÖSYM iki paragrafı tek bir paragraf hâlinde bize verir. Ve bizden işlenen iki farklı konuyu bulmamızı ve tam konunun değiştiği yerden paragrafı ikiye ayırmamızı ister.

UNUTMA

Ayırdığımız yer yani ikinci paragrafın başlayacağı cümle, paragrafın ilk cümlesi olmaya uygun olmalıdır. Yani içinde "bu yüzden, bu sebeple, bunun için, bunu, çünkü..." gibi sözlerle başlamamalıdır. Kendinden önce cümle olduğunu asla hissettirmemelidir!

ÖRNEK SORU

(I) İslam edebiyat dünyasının sevgilisi Leyla sadece Mecnun'un sevgilisi değil Arapların, İranlıların, Türklerin bütün İslam topluluklarının sevgilisidir. (II) Şiirlerde, masallarda, hikâyelerde, bestelerde, atasözlerinde, resimlerde nerelerde Leylalarla karşılaşılmıyor ki... (III) İslam edebiyat ve sanatında, hatta İslam düşüncesinde de nice Leyla ve Mecnunlar yer alır ki bunlar hep canlı kalıp hiç unutulmamıştır. (IV) Zaman aşımı bu sevgilinin unutulmasına değil daha çok anılmasına vesile olmuştur. (V) Mecnun'un, uğrunda deli divane olduğu sevgilisine daha kimler âşık değildir ki... (VI) Cevabı aşikârdır, herkes âşıktır ki anıyor bu ismi doya doya.

Yukarıdaki parça numaralanmış yerlerden hangisinden sonra iki paragrafa ayrılabilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

III numaralı yere kadar → Leyla'nın tüm İslam topluluklarındaki yerinden bahsediliyor.

III numaradan sonra → İslam edebiyat ve sanat dünyasında Leyla ve Mecnunların hiç **unutulmadığından** bahsedilmiştir. Yani kalıcılık vurgulanmıştır.

CEVAP: B

/benimhocam

Paragrafta Akışı Bozan Cümle

ÖSYM bir paragrafın arasına ilgisiz tek bir cümle koyar ve bunu bulmamızı ister.

Konunun sekteye uğradığı yeri tespit etmeliyiz. Ama sağlamasını da yapmalıyız. Yani tespit ettiğimiz cümleyi çıkarınca önündeki ve arkasındaki cümle birbirine kusursuz bağlanıyorsa işaretlemeliyiz.

ÖRNEK SORU

(I) Şüphesiz hoşumuza giden eserle aramızda hemen teessüs ediveren bir bağ vardır ki bunun idraki zevktir. (II) Eserin hoşumuza gittiği hükmünü veren de şüphesiz odur. (III) Fakat meseleyi bir parça daha açalım: Birer birer denediğimiz daha birçok romanlar, şiirler, piyesler zamanla bizde tercih ettiğimiz eserlerden mürettep bir hoşumuza giden eserler, beğendiğimiz eserler fihristi meydana getirir. (IV) Oturduğumuz yerde şöyle rastgele raftan çekiverdiğimiz bir roman, birden hatırımıza gelen bir şiir, gazetenin temaşa ilanları köşesinde gözümüze çarpıveren bir piyes beni geçmişe götürüverir. (V) Bu eserlerin her biri ayrı ayrı hoşumuza gittiğine göre aralarında müşterek olan zevk ne ola ki?

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi paragrafın akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

IV numaralı cümleyi çıkarıp yeniden okuduğumuzda (III) Fakat… Meseleyi bir parça daha açalım: Birer birer denediğimiz daha birçok romanlar, şiirler, piyesler zamanla bizde tercih ettiğimiz eserlerden mürekkep bir hoşumuza giden eserler, beğendiğimiz eserler fihristi meydana getirir. (V) Bu eserlerin her biri ayrı ayrı hoşumuza gittiğine göre aralarında müşterek olan zevk ne ola ki? Beğeni, zevk, hoşa gitme bakımlarından cümleler birbirine bağlıdır. Yalnız aradaki IV numaralı cümlede eserlerin beğenilmesi değil geçmişe götürmesi konu edilir.

CEVAP: D

Yer Değiştirme

Verilen cümlelerin hangi sözcüklerle başladığı çok önemlidir.

Bir örnekle inceleyelim:

ÖRNEK SORU

I. Deneme kelimesini, yeni bir edebiyat türüne ilk defa ad olarak koyan Montaigne olmuştur.

II. Kim bilir belki de cevap o arkadaş kitabın içindedir.

III. Burada "deneme" yeni bir edebiyat türünü deneme anlamına gelmektedir.

IV. Ama bu edebiyat türünü öbür edebiyat türlerinden ayıran sınırlar nedir?

V. Bu ad koymaya tarih olarak 1571 yılının Mart ayını gösterenler bile vardır.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangilerinin yerleri değiştirilirse paragraf anlamlı bir bütün hâline gelir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) II ve V E) IV ve V

ÇÖZÜM:

İlk önce kendimizi paragrafa verip okuyalım:

II numarada bir problem olduğu aşikârdır. Sanki sonuç cümlesi gibidir.

Okumaya devam edelim:

V numarada bir problem çıkar: "Bu ad koymaya" diyor. Demek ki o cümleden önce "ad koyma"nın bahsi geçmiştir. Bu I numarada geçmiştir. O zaman onu I numaranın arkasına getirelim oradaki cümleyi de sona getirelim. Zaten sonuç cümlesi görünümünde olduğunu söylemiştik. II ile V yer değiştirilirse paragraf çok anlamlı olur.

CEVAP: D

/benimhocam

Paragraf Oluşturma

Karışık verilen cümlelerden paragraf oluşturmamız istendiğinde "giriş" cümlesini bularak işe başlamalıyız. Unutmayalım ki giriş cümlesi "bu yüzden, bu sebeple, çünkü, bunu, onun için, özetle, kısaca, oysa…" gibi kendinden önce cümle olduğunu hissettirecek ibarelerle başlayamaz.

Bir örnek üzerinden inceleyelim:

ÖRNEK SORU

I. Kırıkyama, eldeki malzemelerle ihtiyaç duyulan eşyaların üretilmesi zorunluluğundan doğmuştur.

II. Türkçede kırkpare, yamalı bohça, hanım dilendi, bey beğendi gibi pek çok isimle anılan kırkyama, parça kumaşların birleştirilmesiyle yapılıyor.

III. Bazı kaynaklar Mısır kaynaklı bazı kaynaklar İskit kaynaklı olduğunu düşünürken Marco Polo; Budist rahiplerin, İpek Yolu'ndan geçen yolcuların mabetlere bıraktıkları kumaş parçalarından giysiler yaptıklarını dile getirdi.

IV. Kırkyama, günümüzde bir hobi olarak varlığını sürdürüyor.

V. Kırkyamanın Haçlı Seferleriyle Avrupa'ya ve daha sonra da keşifler yoluyla Amerika'ya geçtiği düşünülmektedir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangisi paragrafın akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM:

Kurallı cümle oluşturmadan önce cümleleri karışık şekilde okuyalım ve ilk cümleyi bulalım. İlk cümle geneldir ve giriş cümlesidir:

1. Türkçede kırkpare, yamalı bohça, hanım dilendi, beybeğendi gibi pek çok isimle anılan kırkyama, parça kumaşların birleştirilmesiyle yapılıyor.

   Genel bir cümle bulduk. Diğer adları ve yapılma şeklinden kısaca bahsedildi. Neden var olduğuyla devam edelim:

2. Kırıkyama, eldeki malzemelerle ihtiyaç duyulan eşyaların üretilmesi zorunluluğundan doğmuştur.

   Şimdi de kaynağından bahsedelim mi?

3. Bazı kaynaklar Mısır kaynaklı bazı kaynaklar İskit kaynaklı olduğunu düşünürken Marco Polo; Budist rahiplerin, İpek Yolu'ndan geçen yolcuların mabetlere bıraktıkları kumaş parçalarından giysiler yaptıklarını dile getirdi.

   Kaynaktan bahsedildikten sonra buradan diğer yerlere yayılmayı anlatabiliriz:

4. Kırkyamanın Haçlı Seferleriyle Avrupa'ya ve daha sonra da keşifler yoluyla Amerika'ya geçtiği düşünülmektedir.

   Şimdi de günümüze gelelim:

5. Kırkyama, günümüzde bir hobi olarak varlığını sürdürüyor.

CEVAP: E

Paragrafın Hangi Soruya Karşılık Yazıldığını Bulma

Paragrafın ne anlattığını yani konusunu bulursak işimiz tamamdır.

Bir örnek üzerinden inceleyelim:

ÖRNEK SORU

Yok yok şükür. İşte bunu söyleyecektik, ama beceremedik. Halk sanatında sağlam, aydınlık gelenekler var. Yol başlarını yutan, meraklıları meslekten yıldıran dâhiler yerine, herkesi mesleğe çağıran güler yüzlü gelenekler var. Bu yüzden halk sanatı bir gaye olmaktan uzaktır. Ancak bir kaynak olabilir. Herkesin bu halk sanatına katkısı olmalıdır. Biz dehaya ihtiyaç duymayız. Dâhi istemeyiz. Aydın sanatçılar bu güzel geleneğe kişiliğini katsın, yeter. Halk sanatının biricik eksiği budur.

Yukarıdaki parça aşağıdaki sorulardan hangisine cevap olarak yazılmıştır?

A) Halk sanatında eksiklik var mıdır? Varsa nedir?

B) Halk sanatında dâhiler var mıdır?

C) Halk sanatının bir gaye ya da kaynak olmasını destekliyor musunuz?

D) Halk sanatının gelenekten kopukluğu var mıdır?

E) Halk sanatının halk sanatçılarına etkisi var mıdır?

ÇÖZÜM:

"Yok yok şükür." şeklinde cevap verildiğine göre sorunun "Var mıdır?" şeklinde olması gerekiyor.

Paragrafı biraz irdeleyelim:

"**Yol başlarını yutan, meraklıları meslekten yıldıran dâhiler yerine**, herkesi mesleğe çağıran güler yüzlü gelenekler var." derken halk sanatında dâhi olmadığını vurgular. "Dehaya da ihtiyacımız yoktur." der.

Tüm bu emareler bizi şu soruya götürür:

Halk sanatında dâhiler var mıdır?

CEVAP: B

/benimhocam

UNUTMA

1. **Taktiklerle Paragraf Soru Bankası**
   - ÖSYM'NİN YENİ SORU TARZLARINA UYGUN BİLİMSEL PARAGRAFLAR SİZE ÇOK KATKI SAĞLAYACAK.
2. **Taktiklerle Dil Bilgisi Çözümlü Soru Bankası**
   - DİL BİLGİSİNİ UYGULAMALI / ÇÖZÜMLÜ / ŞEMALI ÖĞRENECEKSİNİZ.
3. **TYT Türkçe Soru Bankası**
   - GENEL OLARAK KENDİNİZİ GELİŞTİREBİLECEĞİNİZ SINAV FORMATINDA HARİKA SORULAR
4. **Paragrafın Felsefesi**
   - ÖSYM'NİN YENİ TARZI OLAN FELSEFİ PARAGRAFLARLA TANIŞACAKSIN VE DEĞİŞECEKSİN!
5. **TYT Türkçe 10'lu Deneme**
   - HARİKA BİR SINAV PROVASI
6. **Ters Köşe Paragraf / Dil Bilgisi Deneme**
   - SORUNLU ALANLARIN TESPİTİ İÇİN HARİKA

MUTLAKA ÇÖZÜLMELİ! 40'TA 40 İÇİN 6 HAMLE

NOTLARIM

NOTLARIM

NOTLARIM

NOTLARIM